

Jaarstukken 2016

Zoetermeer, 18 april 2017

Feiten en cijfers

	Per 01-01-2017	Per 01-01-2016
Inwoners		
Aantal inwoners	124.780	124.143
Aantal woningen	55.477	55.378
Gemiddeld aantal personen per woning	2,25	2,24
Oppervlakte gemeente (in ha)	3.705	3.705
	Per 01-01-2016	Per 01-01-2015
Bedrijven ¹		
Aantal bedrijven	8.780	8.244
Werkgelegenheid ¹		
Aantal arbeidsplaatsen	53.115	52.242
Waarvan aantal banen ICT-sector ²	3.601	3.501
	Per 01-01-2017	Per 01-01-2016
Beroepsbevolking (aantal personen) ³	67.000	67.000
Aantal geregistreerde werkzoekenden ⁴	6.562	7.961
Werkloosheidspercentage	9,8%	11,9%

¹ Bron: Werkgelegenheidsregister Haaglanden; De peildatum van de meest recente gegevens in dit register is 1-1-2016.

² ICT-definitie, conform branchevereniging van ICT-bedrijven.

³ Bron: CBS, o.b.v. ILO-definitie, voorlopig cijfer.

Voor de beroepsbevolking, zowel in 2016 als 2017, is in tegenstelling met voorgaande jaren CBS als bron gebruikt.

⁴ Bron: UWV, nieuwe definitie sinds 1-1-2014.

Betreft 15 t/m 74-jarigen die bij UWV als werkzoekenden zijn ingeschreven.

De niet-werkende werkzoekenden bestaan uit WW'ers, WWB'ers en werkzoekenden zonder uitkering.

Voorwoord

Voor u liggen de jaarstukken van de gemeente over 2016. In deze stukken legt het college verantwoording af over het in 2016 gevoerde beleid. In dit voorwoord krijgt u een toelichting over de jaarstukken aan de hand van de belangrijkste thema's en ontwikkelingen van 2016.

Gezonde financiële huishouding

In 2016 kende Nederland een gestage, stabiele economische groei. Ook in Zoetermeer was deze groei zichtbaar. Het positieve financiële resultaat ontstond met name door een hogere algemene uitkering vanuit het rijk aan de gemeente. Het sociaal domein liet in totaliteit een nadeel zien ten opzichte van de ramingen. Opvallend waren de nadelen op de jeugdhulp en de nog openstaande taakstelling (het verschil tussen de raming van de kosten en de ontvangen rijksbijdrage sociaal domein). Belangrijke voordelen werden behaald op Wmo begeleiding en huishoudelijke hulp. De gemeente had minder kosten voor afvalinzameling en bespaarde op de openbare verlichting veel geld door energiezuinige verlichting. Ook door de lage rentestand had de gemeente een financieel voordeel.

Belangrijke projecten voor de stad

Het college wil het bestemmingsplan voor het Stadshart herzien om de uitwisselbaarheid van ruimtes voor detailhandel, kantoren en voorzieningen te vergroten. De gemeente heeft de verbinding van het Stadshart met de Dorpsstraat versterkt door onder andere de herinrichting van het Pastoorsbos en de aanleg van de nieuwe Nicolaasbrug.

Eind maart 2016 besloot het gemeentebestuur om in samenspraak vijf onderzoeken uit te laten voeren naar de effecten van de Holland Outlet Mall. Dit grote en complexe project in het centrum van de stad heeft veel invloed op de stad en de regio. Daarom heeft het bestuur besloten nog extra onderzoek te laten uitvoeren.

De plannen voor Entree Zoetermeer heeft de gemeente in 2016 in samenspraak verder uitgewerkt om tot een visie op dit gebied te komen. Voor het Vervoersknooppunt Bleizo is een bestemmingsplan opgesteld. We brachten verbeteringen aan bij het Noordelijk Plassengebied, het Bentwoud en het toeristisch overstappunt Westerpark. Verder heeft de gemeente samen met andere partijen verschillende projecten gestart om kantoren naar woningen te transformeren.

Om te kunnen inspelen op de toenemende woningbehoefte in de stad is de Woningbouwagenda Zoetermeer opgesteld en in december 2016 door het college ter besluitvorming aangeboden aan de raad. In het Bestemmingsplan wonen is opgenomen de mogelijkheid om kantoren te transformeren naar woningen.

Mobiliteit

In 2016 heeft de gemeente veel mobiliteitsprojecten voorbereid en uitgevoerd, waarmee de verkeersveiligheid aanzienlijk verbeterde (aanpassing schoolzone Clauslaan, rotonde Van Aalstlaan). Eind 2016 startte het Nachtnet Fiets; een netwerk geschikt voor fietsen in donkere uren. Zoetermeer werd op het Nationale Verkeersveiligheidscongres 2016 genomineerd als een van de drie steden in Nederland die zich het meest inzetten voor de verkeersveiligheid.

In de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) heeft Zoetermeer overlegd om verkeer- en vervoerkundige zaken ook regionaal af te stemmen en om te zorgen voor een goede aansluiting van de infrastructuur van Zoetermeer op de regio. Het behouden van een goede bereikbaarheid en het bevorderen van de verkeersveiligheid heeft voortdurend de aandacht. Dit vraagt om goede afstemming binnen en buiten de regio, maar ook om actieve lobby gericht op realisatie en behoud van infrastructurele knooppunten in en om de stad.

Samenspraak in Zoetermeer

Afgelopen kalenderjaar heeft het gemeentebestuur nadrukkelijk via samenspraak met inwoners de stad bestuurd. Zoetermeesters zijn intensief betrokken bij de ontwikkeling van de binnenstad. In

september is het online samenspraakplatform doemee.zoetermeer.nl gelanceerd, waarmee inwoners eenvoudig kunnen meepraten over verschillende onderwerpen, zoals het visbeleid en de sportagenda. Met dit platform wil de gemeente de zwijgende meerderheid van de inwoners makkelijker bij het beleid betrekken.

Veel maatschappelijke initiatieven kregen ondersteuning. Daarnaast werkten winkeliers in 2016 samen aan een levendige Dorpsstraat en Stadshart. Samenspraak speelde eveneens een grote rol bij de ontwikkeling van het Stadsmuseum Zoetermeer naar een lifestyle-museum.

Onderwijs, economie, werkgelegenheid & arbeidsparticipatie, armoedebestrijding

Onderwijs en arbeidsmarkt

Een goede samenwerking tussen onderwijs en werkgevers is blijvend van belang om kinderen en volwassenen volop ontwikkelingskansen te bieden. Samen met Passend Onderwijs biedt de gemeente meer maatwerk binnen het onderwijs, wat volledige uitval van leerlingen voorkomt. De groep kwetsbare jongeren kreeg veel aandacht, bijvoorbeeld met de beroepenmanifestatie Next step. Dit evenement trok ruim 200 jongeren tussen 14 en 17 jaar. Het aantal arbeidsplaatsen groeide vorig jaar meer dan verwacht.

In 2016 heeft de raad het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs vastgesteld waardoor de komende jaren forse investeringen in nieuwbouw, uitbreiding en aanpassing van schoolgebouwen van het basis- en speciaal onderwijs plaatsvinden. De vorming van negen integrale kindcentra komt hierdoor ook dichterbij.

Dalende werkloosheid en banengroei

De gemeente streeft naar een stad waar iedereen aan de samenleving deelneemt. In Zoetermeer daalde de werkloosheid en nam het aantal deelnemers aan de arbeidsmarkt toe. Vooral 45-plussers kwamen vaker aan het werk, en veel niet-uitkeringsgerechtigden vonden een baan. 559 mensen uit de bijstand stroomden naar werk. Hiermee loopt Zoetermeer al vijf jaar achtereen landelijk vooraan met de hoogste uitstroom. Dit succes is mogelijk door (samenwerking in de) projecten als Centurion, Werk+, een intensieve werkgeversbenadering en de succesvolle proeftuin Zoete Kruimels. Dit laatste project kreeg landelijk belangstelling. Het aantal banen steeg meer dan verwacht, zo kwamen er ruim 850 arbeidsplaatsen bij.

In 2016 kwamen meer personen in de bijstand terecht, vooral als gevolg van de relatief grote instroom van nieuwe arbeidsbeperkten en vergunninghouders. In 2016 startte een andere aanpak van deze vergunninghouders: direct bij aanvraag van een uitkering, kijkt de gemeente naar de mogelijkheden voor actieve deelname aan de arbeidsmarkt en de samenleving.

De dalende werkloosheid behaalde Zoetermeer, mede dankzij de aantrekkende economie, ook door (regionale) samenwerking met het Werkgeversservicepunt, Zuid-Holland Centraal, de RVOZ en het Werkbedrijf.

Tot slot is in 2016 het initiatief Eerder Melden Minder Achterstanden gestart, om te voorkomen dat mensen in problematische schulden belanden. Elke wijk kreeg vorig jaar een eigen inlooppreekuur schuldhulpverlening.

Wonen, leefbaarheid & duurzaamheid en veiligheid

Beheervisie Openbare Ruimte

Met de Beheervisie Openbare Ruimte heeft de gemeente in 2016 het beleid voor de komende jaren uitgestippeld. Omgevingsbewust en risicogestuurd beheer zijn daarbij de sleutelwoorden. Bewonersinitiatieven, participatie en samenspraak spelen een steeds grotere rol bij het versterken van mooie plekken en het aanpakken van plekken van onvoldoende kwaliteit. Het handhaven van de veiligheid, leefbaarheid, duurzaamheid en bereikbaarheid blijven daarbij de belangrijkste doelen. Verder is het Rioleringsplan 2016-2020 vastgesteld.

Op het gebied van afvalinzameling liep de gemeente vooruit op verandering en nieuwe technieken van afvalinzameling en afvalscheiding. De gemeente voerde diverse pilots uit en onderzocht welke inzamelsystemen leiden tot een betere afvalscheiding. De resultaten hiervan vormen de basis voor een nieuw afvalbeleidsplan dat in 2017 wordt vastgesteld.

In 2016 heeft de raad vijf bestemmingsplannen vastgesteld, waarmee 95% van het grondgebied van Zoetermeer nu beschikt over een bestemmingsplan jonger dan 10 jaar.

Duurzaamheid in Zoetermeer

In 2016 zijn grote stappen gezet op het gebied van zonne-energie in Zoetermeer met als belangrijkste stap de grote zonnecentrale bij SnowWorld. Kleinere zonnecentrales/panelen vonden een plaats op het Erasmus College, het Picasso College en de Pelgrimshoeve. Ook volgde een regionale collectieve inkoopactie voor particuliere huiseigenaren. Een andere mijlpaal op het gebied van duurzaamheid was de start van het aardgasvrij maken van bestaande woningen in de stad. Zoetermeer is met de wijk Palenstein landelijk een van de koplopers in deze ontwikkeling.

Hoewel de CO₂-reductie hoger uitkwam dan in 2015, hebben we de beoogde reductie niet behaald.

Woningbouw

De kwalitatieve en kwantitatieve woningbouwopgave uit de Woonvisie (2015) vroegen om extra inzet. De gemeente verwerkte de woningbouwinitiatieven versneld en het aantal bouwvergunningen vertoonde een opgaande lijn. In 2016 kregen bewoners van 316 nieuwbouwwoningen (waaronder 179 jongerenwoningen) de sleutel uitgereikt. Jongeren vonden onderdak in twee voormalige kantoorpanden die tot woningen zijn verbouwd. In 2016 zijn veertien ouderenwoningen opgeleverd in Seghwaert. De gemeente heeft met de corporaties en de huurdersverenigingen nieuwe afspraken gemaakt over onder andere een goede verdeling van betaalbare huurwoningen en voldoende aanbod van woningen voor speciale doelgroepen. Bij nieuwbouwprojecten bekijken de opdrachtgevers de mogelijkheid voor levensloopbestendige woningen. Zoetermeer haalde in 2016 de doelstelling van de huisvesting van 314 vergunninghouders.

Veiligheid

Veiligheid en het gevoel van veiligheid waren belangrijke onderwerpen in 2016. De veiligheidsavonden in de wijken konden rekenen op een grote opkomst, evenals de workshops over het voorkomen van woninginbraak en brandveilig wonen. Het aantal woninginbraken nam merkbaar af, mede door de informatieverstrekking en subsidie-acties. Overlastgevende jeugdgroepen, criminele (jeugd)groepen en radicalisme kregen een integrale en multidisciplinaire aanpak.

Daarnaast werden stille en enge plekken aangepakt. In 2016 heeft de gemeente tijdelijk twee uitgaansgelegenheden gesloten.

Jeugd en zorg

Innovatie in de zorg

Na de decentralisaties in 2015, lag de focus op de afstemming tussen Jeugdhulp, Wmo en participatie. Daarnaast heeft de gemeente ingezet op innovatie. Bij de proeftuin Verzorgd Thuis krijgt de cliënt één ondersteuner voor persoonlijke verzorging, begeleiding en huishoudelijke hulp. Dit zorgt voor behoud van de zelfredzaamheid en voor zicht op de gezondheidssituatie. Zoetermeer had ook in 2016 aandacht voor de eenzamen in de stad. In de pilot Seghwaert Samen vormden professionals uit verschillende organisaties samen een wijknetwerk. Dit zorgde voor snelle maatoplossingen. De voorgenomen verschuiving van zwaardere naar lichtere zorg voor jeugdigen bleek niet haalbaar; de hulpvraag voor jeugdigen steeg.

Het percentage vrijwilligers groeide in 2016. Bijna 1900 mantelzorgers maakten gebruik van een mantelzorgwaardering.

Ook werkte de gemeente in 2016 samen met onderwijspartners, zorginstellingen en bedrijven aan innovatie op het raakvlak van ICT en zorg. Voorbeeld hiervan is de succesvolle startconferentie Innovatie in de zorg van begin 2016.

Bruis & beleven, cultuur, sport en vrije tijd

Vrije tijd

In 2016 legde de gemeente meer nadruk op sport voor specifieke doelgroepen en op sportvoorzieningen zoals de tijdelijke ballonhal voor indoor hockey, het opknappen van de Noordwesterhal en de nieuwbouw van Gymworld. Na samenspraak met sportaanbieders en inwoners hebben we de sportagenda met kaders voor het sportbeleid voor de komende jaren opgesteld. Veel aandacht kreeg de huisvesting van culturele instellingen, zoals de tijdelijke huisvesting van de hoofdbibliotheek aan de Duitslandlaan, de verbouwing van het CKC en de verhuizing van het Historisch Genootschap. Het Cultuurfonds is opgericht voor nieuwe culturele evenementen. Vanuit de percentageregeling beeldende kunst zijn diverse kunstwerken geplaatst in de stad. De vele evenementen op gebied van sport en cultuur leverden een aanzienlijke bijdrage aan de levendigheid van de stad. Ook de stadsboerderijen en de wijktuinen organiseerden veel activiteiten voor de inwoners.

Dienstverlening

Het Stadhuis stond in 2016 in het teken van renovatie, verduurzaming en invoering van het nieuwe werken. De uitvoering van de werkzaamheden aan het Stadhuis startten in juni 2016, tegelijkertijd met het plaats- en tijdonafhankelijk werken voor alle ambtenaren. Daarnaast is de unieke samenwerking met gemeente en de bibliotheek en haar partners verder uitgewerkt en ingevuld. Ook bij de overige projecten in het gebied zoals de aanpassing RandstadRailhalte/Stadhuisplein en Stadsmuseum zijn de voorbereidingen gestart. De renovatie en verduurzaming van het Stadhuis verliepen voorspoedig in 2016. Voor veel medewerkers was het een pittige uitdaging om door te blijven werken tijdens de renovatie en de ongemakken die een verbouwing met zich meebrengt.

De tijdelijke verhuizing van de publieksfunctie van de gemeente naar de Duitslandlaan had geen negatief effect op de tevredenheid van de inwoner over de dienstverlening. Over de digitale dienstverlening waren de inwoners meer tevreden dan het jaar ervoor. Het digitale loket werd qua taalgebruik verbeterd en meer op de klant afgestemd.

Inhoudsopgave	
Feiten en cijfers	2
Voorwoord	3
Inhoudsopgave	7
Samenvattend resultaat	9
1.1 Inleiding	9
1.2 Leeswijzer.....	9
1.3 Exploitatieresultaat.....	10
1.4 Samenstelling gemeenteraad en college.....	13
Programmaverantwoording	14
2.1 Programma 1 Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie.....	14
2.2 Programma 2 Samen leven en ondersteunen	21
2.3 Programma 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen	28
2.4 Programma 4 Vrije tijd.....	32
2.5 Programma 5 Veiligheid	36
2.6 Programma 6 Dienstverlening en samenspraak.....	39
2.7 Programma 7 Inrichting van de stad.....	42
2.8 Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	49
Paragrafen	50
3.1 Paragraaf lokale heffingen	50
3.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing.....	53
3.3 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen	58
3.4 Paragraaf Financiering	60
3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering	63
3.6 Paragraaf Verbonden Partijen	73
3.7 Paragraaf Grondbeleid	77
Jaarrekening	81
4.1 Het overzicht van baten en lasten	81
4.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten.....	84

4.3 Balans	125
4.4 Toelichting op de balans.....	127
4.5 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling.....	155
4.6 Bijzondere gebeurtenissen na balansdatum.....	159
4.7 SiSa bijlage (Single information Single audit)	160
Bijlage 1 Afkortingen en begrippen.....	161
Bijlage 2 Staat van de gemeente	168
Bijlage 3 Verbonden partijen	171
Bijlage 4 Gewaarborgde geldleningen	189

Samenvattend resultaat

1.1 Inleiding

De jaarstukken bestaan uit het jaarverslag en de jaarrekening. Met deze jaarstukken legt het college verantwoording af over het in 2016 gevoerde bestuur.

1.2 Leeswijzer

Het jaarverslag bestaat uit de programmaverantwoording en de paragrafen. Voor de programmaverantwoording dient het bij de Programmabegroting 2016-2019 vastgestelde beleid als uitgangspunt.

Als gevolg van rechtstreekse onttrekking van informatie uit het financiële systeem van de gemeente kunnen kleine afrondingsverschillen in de tabellen voorkomen.

Voor de jaarstukken 2016 zijn een aantal wijzigingen vanuit het vernieuwingstraject Besluit begroting en verantwoording (BBV) van toepassing.

Achtergrond vernieuwingstraject BBV

Ruim 10 jaar geleden is het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) ingevoerd. Er zijn na deze invoering diverse ontwikkelingen geweest die vragen om vernieuwing van het BBV. In 2014 heeft een door de VNG ingestelde adviescommissie (Depla) een rapport uitgebracht over mogelijke vernieuwingen. De adviezen hebben betrekking op een breed spectrum van onderwerpen met als rode draad het versterken van de horizontale sturing en verantwoording door de raad. De wijzigingen beogen door de wijze waarop cijfers en prestaties worden gepresenteerd meer eenheid te brengen. De meeste wijzigingen vanuit het vernieuwingstraject van het BBV zijn van toepassing op begrotingsjaar 2017 en niet op de jaarrekening 2016. Er zijn echter een aantal uitzonderingen.

Wijzigingen BBV van toepassing op de jaarrekening 2016

"Niet in exploitatie genomen (bouw)grond" (NIEGG)

- De categorie NIEGG is vervallen. Deze gronden komen te staan onder de materiële vaste activa. Huidige NIEGG's die per 1 januari 2016 uit exploitatie worden genomen, worden zonder afwaardering omgezet tegen de boekwaarde per 1 januari 2016 (ingangsdatum wijzigingsbesluit).

Toelichting "bouwgrond in exploitatie" BIE

- De verslagleggingsregels zijn aangescherpt. De waardering wordt met name bepaald door de prognoses van het eindresultaat van een grondexploitatie. Voortaan moet in de toelichting op de balans expliciet het verloop van deze activa worden toegelicht.

VPB

- Het bedrag voor de heffing voor de vennootschapsbelasting dient te worden opgenomen. De toelichting is opgenomen in de jaarrekening, onder overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien.

Overige wijzigingen BBV 2016:

- Bijdragen aan activa in eigendom van derden dient te worden verplaatst in de balans van de financiële vaste activa naar de immateriële vaste activa.
- In de balans worden onder de overlopende activa afzonderlijk opgenomen: de van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel. Nieuw is de toevoeging dat de voorschotten worden uitgesplitst naar de ontvangen bedragen van:
  - 1) Europese overheidslichamen
  - 2) Het Rijk
  - 3) Overige Nederlandse overheidslichamen

1.3 Exploitatieresultaat

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Vershil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	372.743	391.253	356.609	34.644 N*	2.021 V
Lasten	377.396	404.517	363.295	41.222 V*	2.102 N
Saldo van baten en lasten	-4.653	-13.264	-6.686	6.578 V	81 N

Onttrekkingen aan reserves	21.915	34.988	36.149	1.161 V	1.712 V
Toevoegingen aan reserves	16.548	20.901	21.324	423 N	850 N
Saldo mutaties reserves	5.367	14.087	14.825	738 V	862 V

Resultaat na bestemming	714	823	8.139	7.316 V	781 V
--------------------------------	------------	------------	--------------	----------------	--------------

*Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten -8,9 %, Lasten -10,2 %

In bovenstaande tabel komt het rekeningresultaat (het verschil tussen werkelijke baten en lasten) naar voren van € 8,139 mln. positief. Het rekeningresultaat betekent ten opzichte van de begroting na wijziging van € 0,823 een verbetering van € 7,316 mln. Deze verbetering heeft met name betrekking op voordelen op programma's 3 en 7 en overzicht algemene dekkingsmiddelen (OAD) en nadelen op programma's 2 en 6.

Programma	Vershil tussen begroot en jaarrekening in * € 1000
1. Onderwijs, economie en Arbeidsparticipatie	120
2. Samen leven en ondersteunen	-2.314
3. Leefbaarheid, duurzaam en groen	4.680
4. Vrije tijd	-226
5. Veiligheid	72
6. Dienstverlening en samenspraak	-2.670
7. Inrichting van de stad	1.879
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	5.775
Eindtotaal	7.316

In bovenstaande tabel staat het verschil tussen begroot en rekening per programma. In de jaarrekening worden de verschillen in de "toelichting op het overzicht baten en lasten" die groter zijn dan € 100.000 verklaard. Onderstaand betreft een samenvatting op hoofdlijnen.

Programma 2 Samen leven en ondersteunen: 2,3 mln. negatief

Op dit programma is een nadeel van € 4,5 mln. voor jeugdhulp en een nadeel van € 2,4 mln. vanwege de taakstelling sociaal domein (het verschil tussen de raming van de kosten en de ontvangen rijksbijdrage sociaal domein). Hier tegenover staan diverse voordelen, waaronder afrekening van PGB's 2015, huishoudelijke hulp, regiotaxi en begeleiding.

Programma 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen: € 4,7 mln. positief

In het [memo financiële afwijkingen bijzondere posten](#) (19 januari 2017) is gemeld dat de voorziening nazorg grondexploitaties wordt opgeheven. Hierdoor valt € 2,8 mln. vrij in het resultaat.

Het overige voordeel van € 1,9 mln. bestaat uit diverse grote voor- en nadelen, waaronder een voordeel op afvalinzameling van € 0,5 mln., een voordeel op betaald parkeren van € 0,6 mln. en een voordeel van € 0,6 mln. op openbare verlichting.

Op loonkosten is een nadeel van € 0,8 mln. Tegenover dit nadeel staan voordelen in het programma 6 (flankerend beleid, € 0,67 mln. voordeel) en OAD (dekking voor de gestegen kosten van de cao en de pensioenpremies € 0,8 mln. voordeel).

Programma 6 Dienstverlening en samenspraak: € 2,6 mln. nadeel

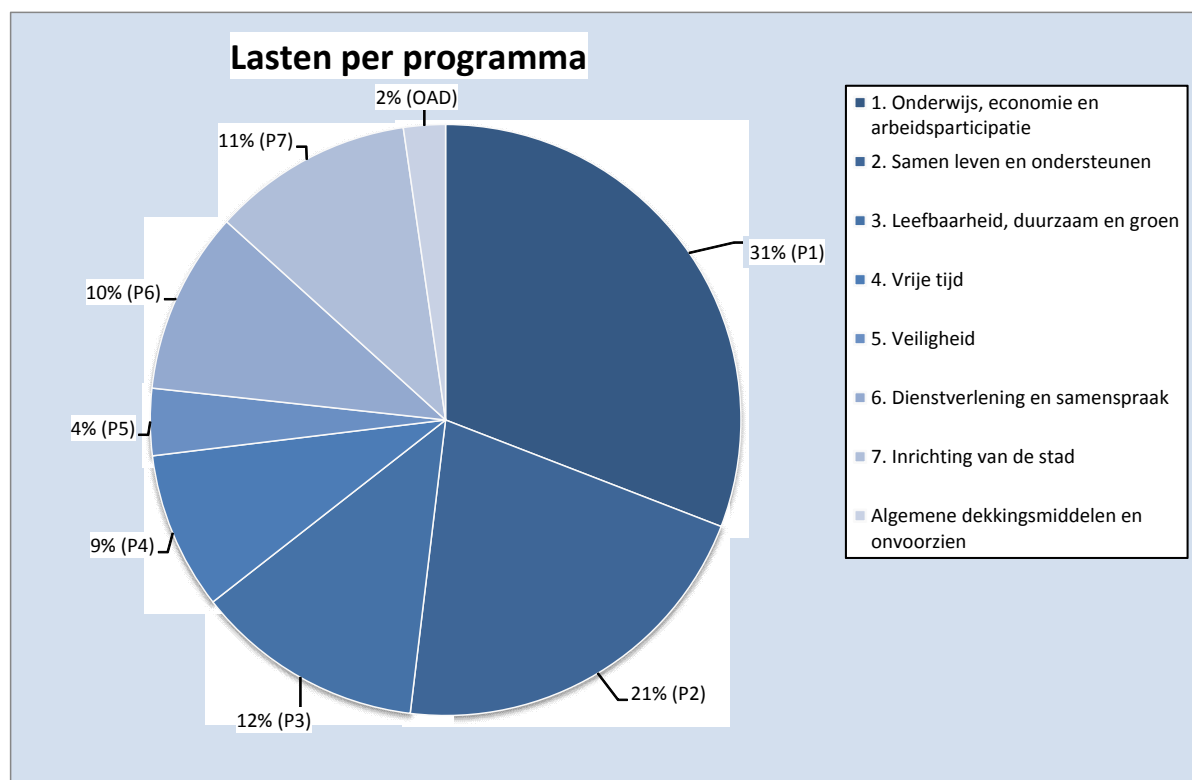
Dit nadeel wordt voor het overgrote deel veroorzaakt door de gewijzigde CAO voor gemeenteambtenaren voor de te betalen vakantiegelden. Dit is reeds gemeld in het Eerste Tussenbericht.

Programma 7 Inrichting van de stad: € 1,9 mln. voordeel

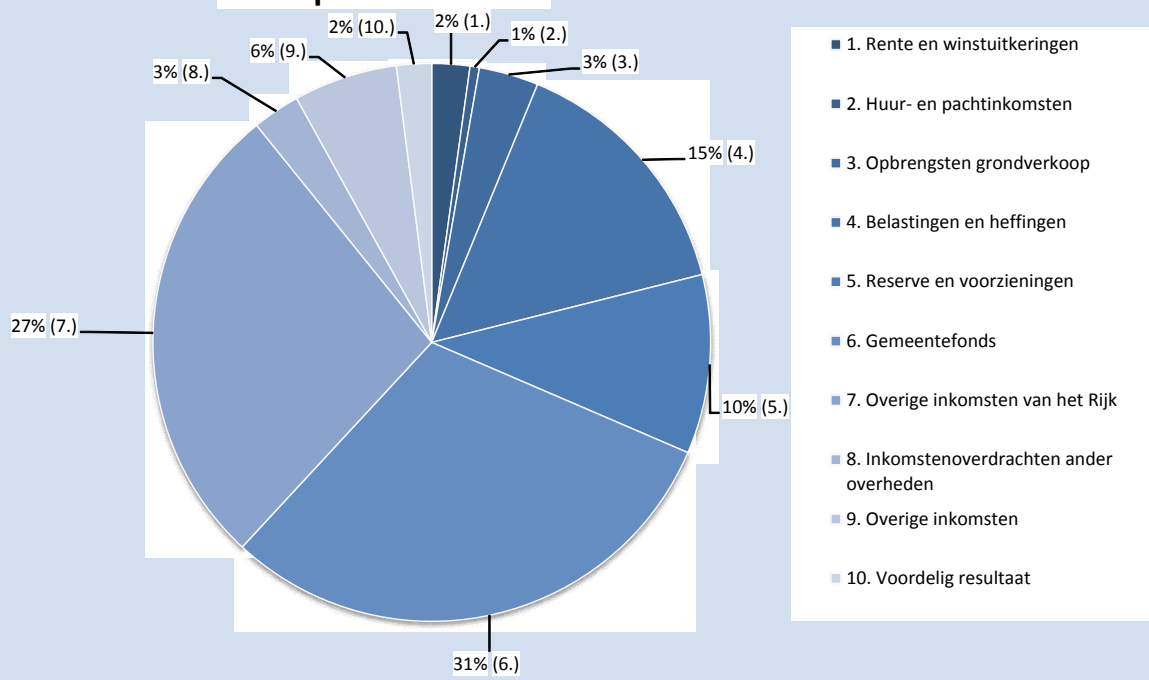
Dit voordeel wordt grotendeels veroorzaakt door de vrijval uit de voorziening grondexploitatie Bleizo van € 1,3 mln.

Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien: € 5,8 mln. positief

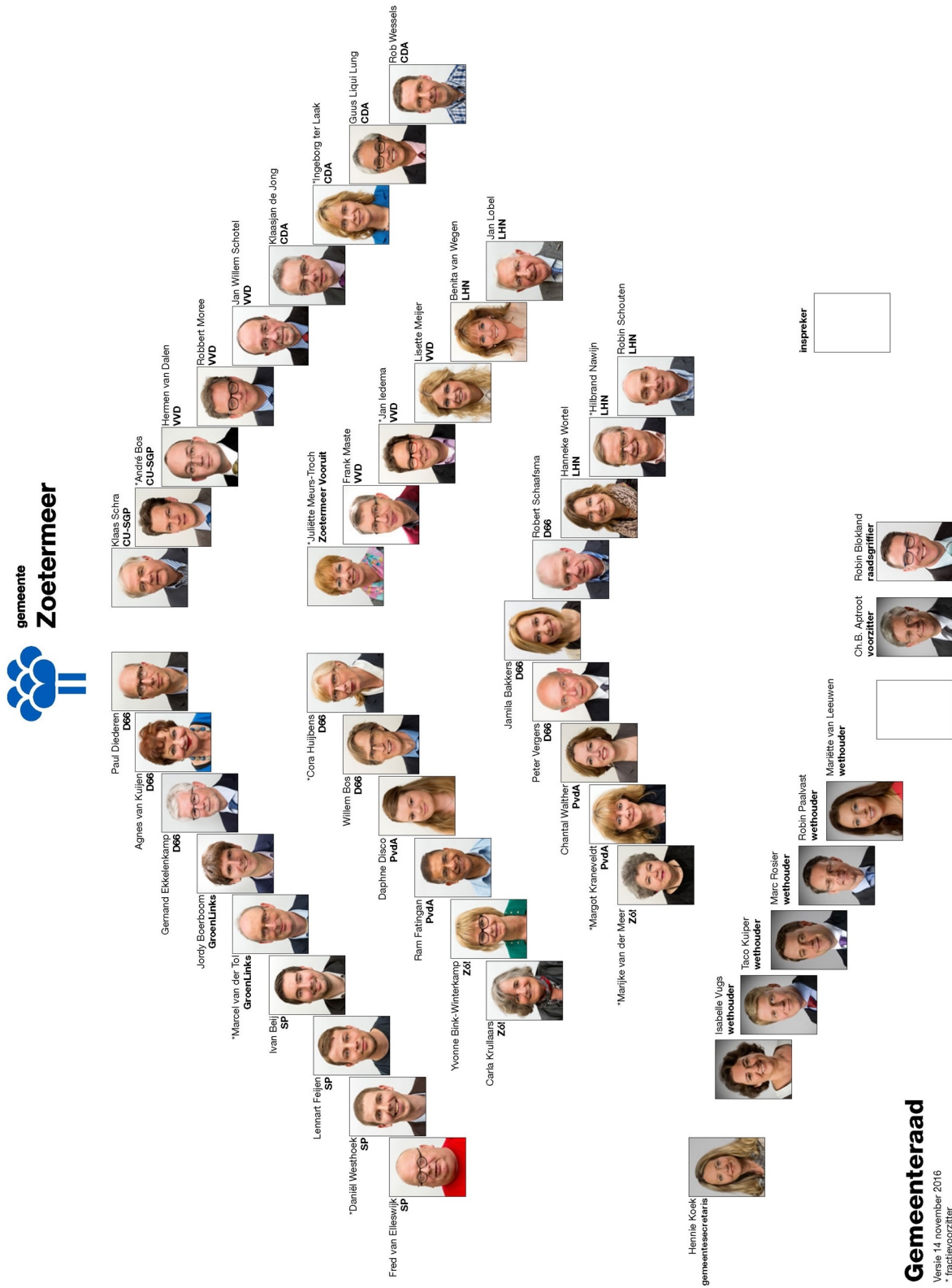
De algemene uitkering uit het gemeentefonds over 2016 bedraagt € 5,1 mln. meer dan geraamd. Hierin is de dekking voor de gestegen kosten van de cao en de pensioenpremies als voordeel opgenomen. Daarnaast is er een rentevoordeel van € 1 mln.

Baten per kostensoort

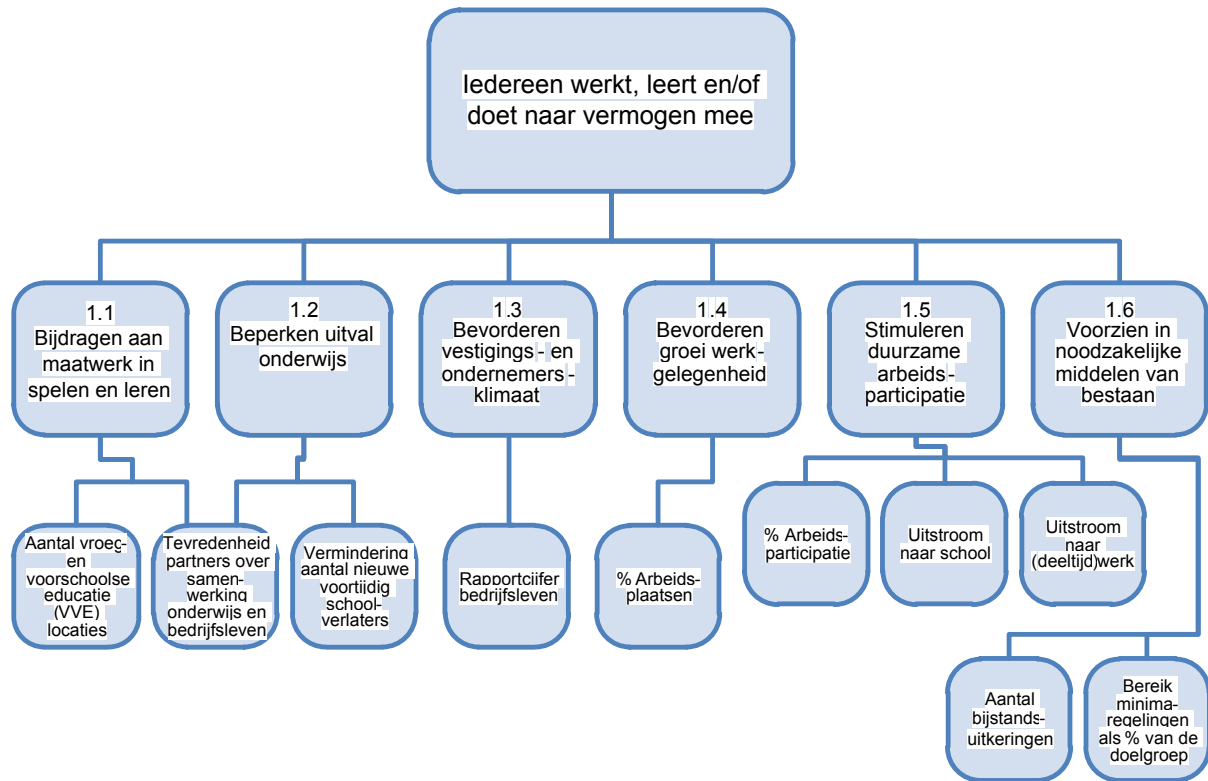

1.4 Samenstelling gemeenteraad en college

Programmaverantwoording

2.1 Programma 1 Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie

2.1.1 Algemene doelstelling

Zoetermeer streeft naar een toekomstgerichte stad waar alle burgers in de samenleving participeren. De ontwikkelingen binnen economie, arbeidsmarkt (toeleiding) en onderwijs op lokaal en regionaal niveau grijpen vaak in elkaar en versterken elkaar. Economische groei creëert kansen voor succesvolle arbeidsparticipatie terwijl een op maat gesneden onderwijsaanbod zorgt voor doorlopende ontwikkelkansen voor jong en oud. In 2016 zijn op elk van deze terreinen stappen gezet.

Binnen dit programma krijgt die synergie specifieke aandacht vanuit de volgende speerpunten:

- Actieplan Economie (vanuit economie getrokken maar met verbindingen naar arbeidsmarkt en onderwijs).
- Zoetermeer maakt 't (vanuit onderwijs getrokken met verbindingen naar economie en arbeidsmarkt)
- De Sociaal Economische Agenda (SEA).

2.1.2 De doelstellingen van dit programma

1.1 Bijdragen aan maatwerk in spelen en leren

In Zoetermeer moeten volop ontwikkelingskansen zijn voor kinderen en volwassenen, waardoor zij uiteindelijk een vorm van onderwijs kunnen afronden en een baan kunnen vinden. Daarvoor is het nodig dat het aanbod in spelen en leren op maat is, dus passend bij de behoefte van een kind of volwassene. Samenwerking tussen de betrokken partijen is hierin essentieel en versterkt elkaar. Er is voldoende aanbod voor voor- en voerschoolse educatie en de samenwerking voor passende ondersteuning binnen het onderwijs is verder verbeterd. Ook de kinderopvang, het onderwijs en de gemeente werken samen bij de ontwikkeling van integrale kindcentra.

De samenwerking tussen onderwijs en werkgevers is in het doorlichtingsonderzoek (213a) onder de loep genomen. Een van de conclusies is dat partijen tevreden zijn over de onderlinge relaties en het inzicht dat men heeft (gekregen). De uitdaging is het overbruggen van de cultuurverschillen tussen

onderwijs en bedrijfsleven. De uitkomst van het onderzoek is gebruikt als waarde van de effectindicator.

Effectindicator

1.1 Bijdragen aan maatwerk in spelen en leren	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Aantal groepen vroeg- en voorschoolse educatie (VVE)	40	35	39	ja	Verantwoording partners VVE
Tevredenheid van partners over de samenwerking onderwijs en werkgevers	nvt	>2015	tevreden	ja	213a onderzoek

1.2 Beperken uitval in het onderwijs

Door het Samenwerkingsverband Passend Onderwijs Primair Onderwijs en de gemeente is een gecombineerd onderwijsjeugdhulparrangement gestart in samenwerking met De Horizon om (dreigend) thuiszitten te voorkomen. Verder is met het samenwerkingsverband Passend Onderwijs Voorgezet Onderwijs een traject gestart voor doorontwikkeling van haar flexvoorzieningen. Hierdoor kan meer maatwerk geboden worden binnen het onderwijs waarmee volledige uitval van leerlingen voorkomen kan worden.

Er was veel aandacht voor de kwetsbare jongeren. De beroepenmanifestatie 'Next step' is voor het eerst georganiseerd. Dit evenement voor jongeren die praktijkonderwijs of voortgezet speciaal onderwijs volgen, trok ruim 200 jongeren tussen 14 en 17 jaar, die inspiratie vonden voor hun toekomst in werk en dagbesteding. Ook was er een infomarkt waar ouders in gesprek konden gaan met begeleidende instanties. Dit was zo succesvol dat de beroepenmanifestatie een jaarlijks vervolg gaat krijgen.

Effectindicator

1.2 Beperken uitval in het onderwijs	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Het aantal nieuwe voortijdig schoolverlaters t.o.v. totaal aantal leerlingen	2,7%	3,0%	2,7%	ja	VSV-Atlas (OCW) Jaarverslag leerplicht/ RMC

1.3 Bevorderen van een beter vestigings- en ondernemersklimaat

Voor een blijvend sterke economie is een goed ondernemersklimaat essentieel. Het draait daarbij onder andere om het behouden en versterken van de bereikbaarheid, dienstverlening en samenwerking met het (georganiseerde) lokale bedrijfsleven.

Rondom bereikbaarheid draagt de aanleg van het coöperatief glasvezelnetwerk sterk bij aan een beter (digitaal) bereikbare stad. In 2015 is gestart met de aanleg. Het netwerk is medio 2016 opgeleverd en telt inmiddels meer dan 150 aansluitingen.

In 2016 is de Big Data Innovation Hub, een consortium van bedrijven, opleidingsinstituten en overheden rond big data, op het Dutch Innovation Park gestart met het ontwikkelen van een onderzoekscentrum voor toegepast big data-onderzoek op het gebied van e-health, zelfzorg en digitale veiligheid. Dit biedt kansen voor innovatieve nieuwe bedrijvigheid, nieuw (gemeentelijk) beleid of optimaliseren van de bedrijfsvoering van ondernemingen.

Voorts heeft een tweetal CEO-lunches geleid tot wederzijdse nadere kennismaking en gerichte bedrijfsbezoeken.

Eind 2016 is de eerste editie van de "Innovatieprijs Zoetermeer" gehouden, waarbij in verschillende categorieën innovatieve Zoetermeerse bedrijven in de schijnwerpers zijn gezet.

De samenwerking met het bedrijfsleven via Ter Zake Het Ondernemershuis (TZHO) is verder uitgewerkt. Er is een aantal aansprekende resultaten gehaald:

- maandelijks workshops in Ter Zake met actuele onderwerpen voor ondernemers;
- de landelijke pilot van de EigenBaas Avondschoon in samenwerking met Qredits Microfinanciering Nederland;

- Het eerste groot Small Business Event voor ZZP'ers en MKB (tot 10 ap) voor de regio Zoetermeer met meer dan 400 bezoekers en twee kleinere small business events verspreid over 2016.
- De regionale startersavond in Zoetermeer met circa 350 aanwezigen uit het werkgebied van de arbeidsmarktregio Zuid-Holland Centraal.

Tenslotte is de betalingstermijn van de gemeente Zoetermeer van 29 dagen (2015) teruggebracht naar 15,3 dagen (ultimo 2016).

Met deze succesvolle initiatieven is een sterke impuls gegeven aan het Zoetermeerse ondernemersklimaat zodat bedrijvigheid nog beter kan floreren en groeien en er banen worden gecreëerd.

Effectindicator

1.3 Bevorderen van een beter vestigings- en ondernemersklimaat	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Rapportcijfer bedrijfsleven voor het Zoetermeerse ondernemersklimaat	*	7,0	6,9	nee	Ondernemerspeiling

* De Ondernemerspeiling is een peiling die elke twee jaar wordt gehouden. De nulmeting heeft in 2014 plaatsgevonden. De afgelopen peiling is in het najaar van 2016 uitgevoerd. De eerstvolgende peiling is gepland in 2018.

1.4 Bevorderen groei werkgelegenheid

In 2016 is het aantal vestigingen en arbeidsplaatsen in Zoetermeer gestegen met respectievelijk +536 vestigingen en +873 arbeidsplaatsen.

Op het Dutch Innovation Park hebben zich de bedrijven Bourgogne en Rexel Nederland gevestigd en zijn Atos en Teleplan voor Zoetermeer behouden.

Op andere locaties is de vestiging van volgende nieuwe bedrijven interessant om te vermelden:

Dahua, Cosinta, Filelinx/K+V Van Alphen en Hoger Rendement. Samen goed voor 125 arbeidsplaatsen (ap). Een aantal grotere bedrijven dat voor Zoetermeer is behouden zijn Stichting Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (80ap), Stichting Vakbekwaamheid Horeca (25ap) en P-pro's (20ap). Actieve inzet op het vlak van acquisitie, begeleiding en bedrijfsbezoeken zowel op lokaal als regionaal niveau, heeft bijgedragen aan de groei van deze werkgelegenheid in 2016.

Effectindicator

1.4 Bevorderen groei werkgelegenheid	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Toename aantal arbeidsplaatsen	+934	+500	+873	ja	Gemeentelijke database

1.5 Stimuleren duurzame arbeidsparticipatie

Werkloosheid blijft dalen

Het aantal niet werkende werkzoekenden (NWW) is in 2016 gedaald. Het totaal aantal mensen op de arbeidsmarkt nam sterker toe. Dat betekent dat eerst het aantal werkenden harder toeneemt en daarna de werkloosheid daalt. Vooral 45-plussers zijn weer vaker aan het werk. Daarbij hebben veel niet uitkeringsgerechtigden (NUG) bij de aantrekkelijke economie weer een baan gevonden

Bijstand bestand groeit licht

De groei van het bestand is vooral het gevolg van de relatief grote instroom van nieuw arbeidsbeperkten (NAB) en vergunninghouders. Zoetermeer heeft in 2016 haar taakstelling van opvang vergunninghouders gerealiseerd. Van deze groep is 25% jonger dan 27 jaar. Zie ook het werkloosheidspercentage bij Feiten en Cijfers.

Regionale samenwerking Werkbedrijf, ZHC

Per 2016 is WSP ZHC actief, het regionaal opererend werkgeversservicepunt met regionale targets. Binnen ZHC werken de gemeenten en UWV samen aan een bestuurlijke actieagenda. Voorbeelden van deze samenwerking zijn het WSP ZHC, het Werkbedrijf, de aanpak van jeugdwerkloosheid, het organiseren van events zoals de maand van de participatie, een grote bijeenkomst bij een werkgever en de bijdrage aan het miljoenennotaontbijt van de RVOZ.

Vanuit het Werkbedrijf is een campagne ten behoeve van WSP ZHC gelanceerd (Onze Smaakmakers), een ambassadeursnetwerk opgezet, een subsidie voor innovatieve projecten gestart en een bijeenkomst georganiseerd vanuit de vakorganisaties om collega's van arbeidsbeperkten meer bij hen te betrekken.

Uitstroom

In 2016 zijn de succesvolle aanpak en inspanningen op uitstroom naar werk verder uitgebouwd. Projecten als Centurion en Werk+ hebben veel uitstroom naar werk mogelijk gemaakt. Ook dankzij een intensieve werkgeversbenadering, acties uit de Sociaal Economische Agenda en de netwerkbenadering vanuit Terzake Het Ondernemershuis stroomden 559 mensen uit de bijstand naar werk. Medio 2016 maakte het CBS bekend dat Zoetermeer voor het vijfde jaar op rij landelijk gezien koploper is met de hoogste uitstroom naar werk. Door de introductie van het jongerenloket worden jongeren zoveel mogelijk direct richting school geleid, liefst al voordat ze een uitkering krijgen. Hierdoor is het absoluut aantal uitstroom naar school gedaald ten opzichte van vorig jaar. De uitstroomresultaten zijn in 2016 vergelijkbaar met die van 2015 en blijven op een hoog peil, ondanks de kortingen op het re-integratiebudget van de afgelopen jaren. De aanpak van meer zelf doen in eigen regie en minder inkopen bij re-integratiebedrijven lijkt te werken. De resultaatgerichte aanpak van handhaving heeft ook bijgedragen aan de uitstroom.

Sociale activering

Een belangrijke doelstelling van het beleid is dat iedereen naar vermogen mee doet. Het inzetten van sociale activering bij een minder kansrijke klantgroep kan groot rendement opleveren in verschillende leefgebieden van het Sociaal Domein. In 2016 is bijvoorbeeld gestart met een andere aanpak van de vergunninghouders die instromen. We kijken direct bij het aanvragen van de uitkering naar mogelijkheden voor hen op de arbeidsmarkt en het actiever meedoen in de samenleving. Alle Zoetermeerse vergunninghouders nemen deel aan het participatieverklaringstraject. Het doel van het traject is vroegtijdig het belang van integratie in de Nederlandse samenleving te benadrukken. In 2016 is de aanpak voortgezet van activering in gezinnen met problemen op meerdere leefgebieden en is op basis van het Actieplan Sociale activering een succesvolle start gemaakt met verschillende proeftuinen waarin aandacht het verschil maakt. Een van deze proeftuinen is "Zoete Kruiden": een sociale coöperatie van parttime ondernemers ('scharrelondernemers') die vanuit talent en passie onder de paraplu van de corporatie een eigen bedrijfje opbouwen. Voor deze aanpak is landelijke belangstelling. Zo bezocht staatssecretaris Klijnsma Zoete Kruiden in het najaar 2016

Regionale samenwerking

Vanuit de arbeidsmarktregio Zuid-Holland Centraal (ZHC) werken we intensief samen met arbeidsmarktregio Haaglanden, UWV en onderhouden we regelmatig contacten met de arbeidsmarktregio's Rijnland en Midden-Holland. Zoetermeer heeft binnen ZHC op de thema's werkgeversbenadering, SEBO en aanpak jeugdwerkloosheid een voortrekkersrol vervuld. Dankzij deze regionale samenwerking kunnen werkzoekenden en werkgevers op regionale schaal worden bediend.

Het Werkbedrijf Forum ZHC is in 2016 gestart met als belangrijkste doel betaalde banen te realiseren voor arbeidsgehandicapten. Eind 2016 zijn veertig kandidaten werkzaam waaronder de eerste kandidaat bij de gemeente.

Sociaal Economische Agenda (SEA) 2014-2018

Het SEBO keurmerk is aangescherpt door middel van een audit op de vernieuwde criteria en verder verankerd in het gemeentelijk aanbestedingsbeleid.

De effect- en prestatie indicatoren binnen dit programma moeten in onderling verband worden beoordeeld op hun betekenis voor de drie hoofdoelen: bevorderen van economische zelfstandigheid, handhaving en armoedebestrijding. De realisatiecijfers kunnen groter of kleiner zijn dan de prognose (doel), waarbij de afwijking afhankelijk van de invalshoek positief of negatief is.

Effectindicator

1.5 Stimuleren duurzame arbeidsparticipatie	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
% arbeidsparticipatie	76%	74%	76%	ja	CBS
Uitstroom naar school	40	100	37	nee *	SSD
Uitstroom naar (deeltijd) werk	575	525	559	ja	SSD

* In de meerjarenbegroting 2017-2021 is reeds geanticipeerd op aanpassing van deze doelstelling naar 40 als gevolg van het succesvolle beleid om jongeren direct naar school (terug) te leiden nog voordat een uitkering noodzakelijk is.

1.6 Voorzien in noodzakelijke middelen van bestaan

Armoedebeleid & schuldhulpverlening:

In vervolg op de eind 2014 vastgestelde nota armoedebeleid 'Passend en met Perspectief' is invulling gegeven aan deze koers met ambitie door inkomensondersteunende voorzieningen op peil te houden, het bereik van de voorzieningen te vergroten en perspectief op scholing en werk te bieden. We blijven inzetten op ontwikkeling en verbetering van armoedebestrijding aan de hand van inzichten uit de praktijk en door middel van benchmarking met andere gemeenten.

Bijzondere bijstand

In 2016 is het aantal mensen dat een beroep heeft gedaan op de bijzondere bijstand gegroeid, door onder meer de nieuwe statushouders voor de inrichting van een nieuwe woning en de grotere vraag naar vergoeding voor kosten voor beschermingsbewind.

EMMA

Op 1 november startte onze partners het initiatief 'Eerder Melden Minder Achterstanden' (EMMA). Het Fonds 1818, het Oranjefonds en de gemeente Zoetermeer financieren EMMA. De inzet van het initiatief is het voorkomen dat mensen in zodanige schulden belanden dat het problematisch is geworden. De woningcorporaties melden bij EMMA gesignaleerde betalingsachterstanden. Medewerkers van EMMA bezoeken dan het huishouden en bekijken welke ondersteuning het beste bij het huishouden past, zodat er tijdig hulp geboden kan worden.

Inloop spreekuur Schuldhulpverlening in de wijk

Schuldhulpverlening heeft zich in 2016 aangesloten bij het Wijkzorgnetwerk. Inmiddels is er in elke wijk een spreekuur schuldhulpverlening. Dit werkt drempelverlagend naar onze partners en inwoners.

Bewindvoerdersdesk

Er is sprake van een toename van klanten met een bewindvoerder. Om de samenwerking met bewindvoerders en de dienstverlening te verbeteren hebben we als extra dienstverlening een bewindvoerdersdesk ingericht. Dit kostte in het begin extra tijd maar levert nu tijd op. In de praktijk betekent het dat de stabilisatiefase overgeslagen kan worden. We zijn nu in staat om aanvragen via bewindvoerders vier maanden sneller af te handelen.

Informatie-uitwisseling met partners

Regelmatig organiseerden we voor partners bijeenkomsten om onderling informatie uit te wisselen en stelden we partners in de gelegenheid kennis bij te spijkeren over wetgeving en actuele ontwikkelingen in de uitvoering. Het gaat in 2016 om twee netwerkbijeenkomsten en een studiedag wetgeving en actualiteiten

Collectieve Ziekteverzekering Minima (CZM): In 2016 hebben bijna 4.800 volwassen inwoners van Zoetermeer (kinderen zijn meeverzekerd) deelgenomen aan de CZM. Het aantal deelnemers t.o.v. 2015 is gegroeid met zo'n 300 deelnemers. Dat is minder dan verwacht als gevolg van de overheveling van taken in het kader van de Wet tegemoetkoming chronisch zieken en gehandicapten (WCTG), maar kan voor een groot deel verklaard worden door de wisseling van zorgverzekeraar (dit leidt over het algemeen tot een verlies aan deelnemers in het eerste jaar van overgang). 95% van de verzekerden heeft gekozen voor de uitgebreide, duurdere polissen.

Effectindicator

1.6 Voorzien in noodzakelijke middelen van bestaan	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Aantal bijstandsuitkeringen	2765	2850	3004 *	nee	SSD
Bereik minimaregelingen uitgedrukt in % doelgroep	68%	65%	65%	ja	Gemeentelijke administratie

* Ondanks de aantrekkende economie is het bestand gestegen mede door de verplichte instroom van nieuw arbeidsbeperkten en vergunninghouders. Zie toelichting op de BUIG.

2.1.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

	Bedragen x € 1.000		
	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
1.1 - Bijdragen aan maatwerk in spelen en leren	25.542	8.592	-16.950
1.2 - Beperken uitval in het onderwijs	2.337	470	-1.867
1.3 - Bevorderen van een beter vestigings- en ondernemersklimaat	2.382	1.211	-1.171
1.4 - Bevorderen groei werkgelegenheid	508	119	-389
1.5 - Stimuleren duurzame arbeidsparticipatie	23.600	1.566	-22.033
1.6 - Voorzien in noodzakelijke middelen van bestaan	64.359	50.414	-13.945
Totaal programma	118.728	62.373	-56.355

Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Het budget voor maatwerk in spelen en leren is besteed aan onderwijshuisvesting, leerlingenvervoer, ontwikkeling kinderopvang, brede school, schoolbegeleiding en onderwijsachterstanden (OKE-regeling).

Het budget voor het beperken van uitval in het onderwijs is besteed aan het terugdringen van voortijdig schoolverlaten en schoolmaatschappelijk werk.

Het budget voor het bevorderen van een beter vestigings- en ondernemersklimaat is besteed voor accountmanagement, beheer van de warenmarkten en de sociaal economische agenda. Er zijn reclameopbrengsten en marktgelden ontvangen. De intensivering vanuit het Actieplan Economie komt

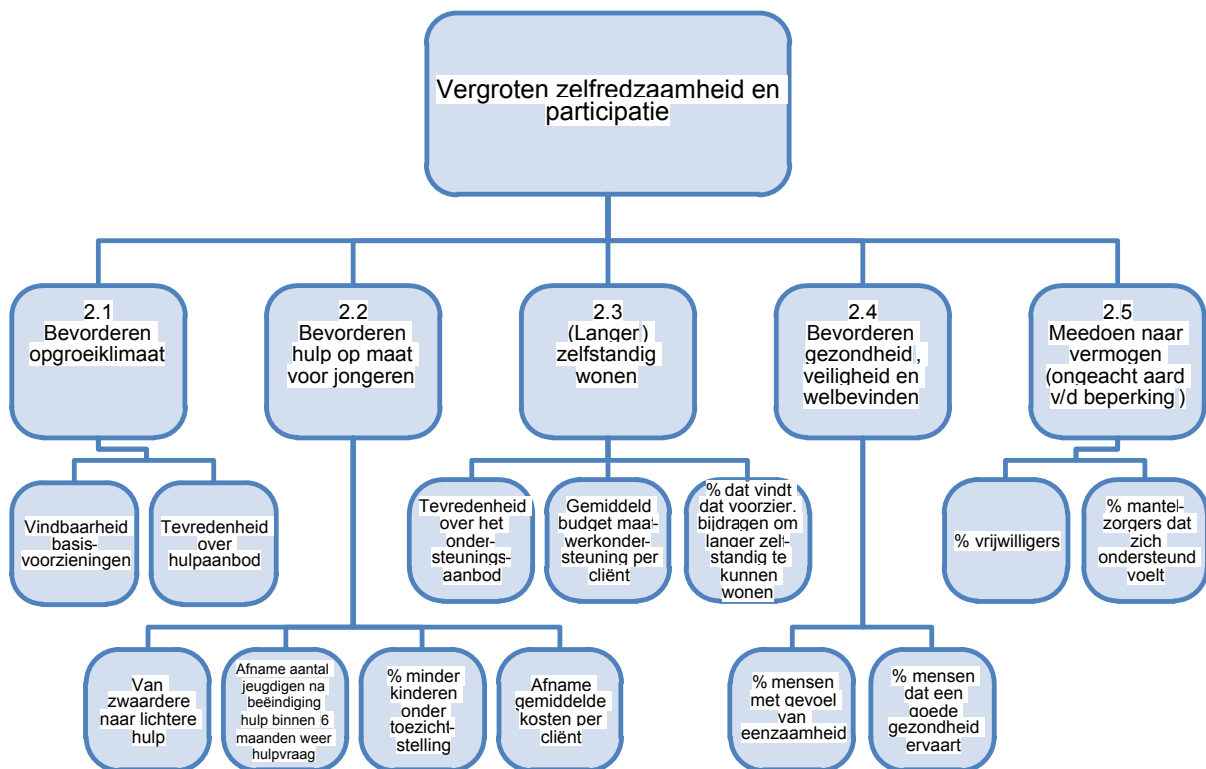
hier tot uitdrukking in de extra capaciteit die wordt vrijgemaakt voor een senior accountmanager EZ en de netwerkregisseur startende bedrijven

Het budget voor het bevorderen groei werkgelegenheid is besteed voor lokale en regionale beleidsadviesing op het gebied van economie. De intensivering vanuit het Actieplan Economie komt hier tot uitdrukking in de extra capaciteit die wordt vrijgemaakt voor een clustermanager ICT en DIP en een senior beleidsmedewerker economie en in de deelname aan en inzet op zowel de Innovation Quarter (IQ) als de Hague Security Delta (HSD).

Het budget voort het stimuleren duurzame arbeidsparticipatie is besteed om werkzoekenden te laten participeren op de arbeidsmarkt, uitstroom naar school en sociale activering.

Het budget voor het voorzien in noodzakelijke middelen van bestaan is besteed aan uitkeringen levensonderhoud, bijzondere bijstand en armoedebeleid.

2.2 Programma 2 Samen leven en ondersteunen

2.2.1 Algemene doelstelling

De zelfredzaamheid en de participatie van alle inwoners staan voorop binnen het sociale domein. De gemeente scheidt de voorwaarden voor deze manier van 'samen leven' door er onder andere voor te zorgen dat er basisvoorzieningen aanwezig zijn, informatie en advies beschikbaar zijn, en vrijwilligerswerk wordt gestimuleerd.

Daarnaast krijgt iedereen die dat nodig heeft de juiste hulp of ondersteuning, zo dichtbij huis als mogelijk. De verschillende wetten en financieringsstromen mogen hiervoor geen barrière vormen. Waar professionals nodig zijn, krijgen deze vertrouwen en handelingsruimte. De gemeente stimuleert organisaties hun krachten te bundelen en in te zetten op innovatie om de beste ondersteuning voor onze inwoners te bieden.

Na de decentralisaties in 2015 is in 2016 ingezet op afstemming tussen Jeugdhulp, Wmo en participatie. Daarnaast is ingezet op innovatie. Er is o.a. gestart met een gezamenlijke aanpak 18-/18+ (Jeugdhulp en Wmo) en het PGB-beleid voor Jeugdhulp en Wmo werd geüniformeerd. Vanuit het innovatiebudget Jeugdhulp zijn zeven projecten ondersteund, waarbij 23 partners uit de stad zijn betrokken. In het kader van de Wmo zijn, in samenwerking met de verzekeraars en diverse zorg- en welzijnspartners, de pilots Verzorgd Thuis en Seghwaert Samen gestart. Ook werken we samen met zorg- en onderwijspartners aan technologische innovatie in de zorg.

2.2.2 De doelstellingen van dit programma

2.1 Bevorderen opgroeiklimaat

Het uitgangspunt van het preventief jeugdbeleid is om de kracht van het gezin in zijn sociale omgeving te benutten en te versterken, ter voorkoming van (verdere) problemen. Om zoveel mogelijk gericht preventief te kunnen handelen werd, samen met organisaties in de stad, gewerkt aan het versterken van onderlinge samenwerking rond inhoudelijke thema's zoals echtscheidingsproblematiek en opvoedondersteuning. Ook werd het ondersteuningsaanbod makkelijker toegankelijk gemaakt door

steeds meer gebruik te maken van digitale mogelijkheden en sociale media. Dit leidde tot vernieuwende initiatieven zoals een WhatsApp dienst voor middelbare scholieren.

Een aantal lokale, innovatieve projecten leverde in 2016 interessante resultaten op het gebied van preventie en vroeg-signalering op. Door de aanwezigheid van een jeugdverpleegkundige op de kinderopvang kon de afstemming met ouders, kinderen en professionals direct plaatsvinden. Verloskundigen weten wie zij kunnen benaderen voor consultatie en passende ondersteuning door domein-overschrijdende afspraken te maken over zorg voor kwetsbare, zwangere vrouwen. Door het verbinden van (preventieve) jeugdhulp en sport is pedagogische ondersteuning beschikbaar voor vrijwilligers van sportverenigingen en de financiële zelfredzaamheid bij jongeren met een laag verstandelijke beperking werd vergroot door een lespakket dat, onder andere door het ID college, zal worden opgenomen als vast onderdeel van het curriculum.

Effectindicator

2.1 Bevorderen opgroei klimaat	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Vindbaarheid basisvoorzieningen: Ouders die vragen hebben over opvoeden en opgroeien weten waar zij met hun vragen terecht kunnen	nvt		*		Omnibussenquête
Tevredenheid hulp: ouders/jeugdigen die een positief effect ervaren na ondersteuning	nvt		**		Verantwoording organisaties

* Via de Omnibussenquête is deze indicator onvoldoende meetbaar. De indicator werd om deze reden verwijderd en wordt in de programma begroting 2017 niet meer gebruikt.

** Een beperkt aantal organisaties doet aan cliënttevredenheidsmeting. De opbrengsten van deze metingen zijn nog onvoldoende betrouwbaar en vergelijkbaar. Om deze reden werd in iedere subsidiebeschikkingen voor 2017 opgenomen dat de organisatie zich zal committeren tijdens het eerste kwartaal van 2017 specifieke indicatoren uit te werken m.b.t. doelrealisatie, waaronder cliëntervaringsmeting. Dit zal voor 2017 leiden tot een meer betrouwbare en vergelijkbare meting van de tevredenheid van ouders en jeugdigen.

2.2 Bevorderen zorg op maat voor jongeren

Gedurende 2016 werd een grote overschrijding zichtbaar op het budget jeugdhulp. Uit onderzoek van het Nederlands Jeugd Instituut (NJI) bleek duidelijk dat in Zoetermeer op basis van een aantal sociaal maatschappelijk factoren, zoals het aantal gezinnen met lage inkomens en de onderwijs achterstandsscore, relatief veel gebruikers van jeugdhulp kunnen worden verwacht. Deze factoren verklaren echter maar ten dele het hoge aantal jeugdigen in zorg binnen de gemeente.

Het hoge aantal gebruikers van jeugdhulp in Zoetermeer veroorzaakt grotendeels de gemelde budgetoverschrijding. In vergelijking met andere gemeenten in de regio zijn er geen grote afwijkingen te zien in de verdeling van jeugdigen over de verschillende soorten jeugdhulp of in de gemiddelde kosten van de ingezette hulp. Wel was er in 2016 in Zoetermeer een toename in gebruik van vooral specialistische jeugd-GGZ. Dit wijkt af van ontwikkelingen bij andere gemeenten in de regio waar het aantal gebruikers van specialistische jeugd-GGZ juist iets af lijkt te nemen.

Op basis van deze bevindingen is in de loop van 2016 vooral ingezet op het versterken van de toegang tot jeugdhulp en de afstemming met specialistische jeugd-GGZ aanbieders. Ook werd hernieuwd ingezet op de transformatie van zwaardere naar lichtere vormen van zorg. In het begin van 2016 namen de wachtlijsten toe voor residentiële jeugdhulp. De vraag om alternatief ambulant aanbod te ontwikkelen werd om deze reden opnieuw nadrukkelijk bij jeugdhulpaanbieders neergelegd terwijl de residentiële capaciteit tijdelijk werd vergroot. Vanaf de zomerperiode was de situatie hierdoor weer stabiel.

Om in een passend en aansluitend zorgaanbod te voorzien blijft het van belang om afstemming tussen verschillende domeinen van zorg te versterken. In 2016 is begonnen met een gezamenlijke

aanpak 18/-18+ vanuit Jeugdwet en Wmo. Om er voor te zorgen dat de hulp die cliënten ontvangen, gecontinueerd kan worden na het achttiende jaar, worden zij met 17,5 jaar benaderd voor een huisbezoek van medewerkers van JGH en medewerkers Wmo. Tevens werd in 2016 het PGB-beleid Jeugd en WMO geüniformeerd.

Gedurende 2016 werden zeven projecten ondersteund vanuit een innovatiebudget. Richtlijnen werden ontwikkeld met betrekking tot de uitwisseling van informatie tussen huisartsen, gemeente en jeugdhulporganisaties, zodat passende jeugdhulp wordt geïndiceerd en alle betrokkenen vanuit eenzelfde perspectief werken. Mensen met ervaring in het gedwongen kader werden preventief ingezet, daar waar jongeren risicogedrag vertonen, en specialistische GGZ-expertise werd beschikbaar op een locatie voor passend onderwijs om het risico van schooluitval en thuiszitten te verkleinen.

Effectindicator

2.2 Bevorderen zorg op maat voor jongeren	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Verschuiving van zwaardere naar lichtere hulp: afname van het percentage jeugdigen waarbij doorverwijzing naar zwaardere hulp plaatsvindt	3.380 (13,0%) *		3.945 (15,2%) *	Nee	Regionale monitor
Doelrealisatie: afname van het aantal jeugdigen dat na beëindiging van de hulp binnen 6 maanden met een hulpvraag komt	n.v.t.		12%	n.v.t.	Regionale monitor
Van 'dwang naar drang': procentueel jaarlijkse afname van kinderen met Onder Toezicht Stelling	21%	10%	7,5% **	Nee	Regionale monitor
Efficiëntie: afname van de gemiddelde kosten per cliënt	€ 6.828		€ 6.889	Nee	Regionale monitor

* Verschuiving van zwaardere naar lichtere vormen van geïndiceerde jeugdhulp zijn nog niet weer te geven. Regionaal werkt men aan de vaststelling van definities hiervoor. Onder deze effectindicator wordt tot die tijd het aantal jeugdigen, dat een verwijzing naar gespecialiseerde (geïndiceerde) jeugdhulp ontving, weergegeven in absoluut aantal en als percentage van het totaal aantal jeugdigen tot 18 jaar.

In de Programma Begroting 2017 werd dit voor 2015 berekend op basis van aangeleverde productie cijfers van de grootste 12 aanbieders in de regio. Er zijn nu betrouwbare gegevens beschikbaar op basis van declaraties. Om deze reden is de meting voor 2015 bijgesteld.

** De afname van het aantal kinderen met een OTS is gebaseerd op cijfers van de grootste jeugdhulpaanbieder: Jeugdbescherming West (verantwoordelijk voor 85% van het aanbod OTS). Het gaat hierbij om het verschil tussen het aantal kinderen met een OTS op 31 december 2016 en op 31 december 2015.

2.3 Langer zelfstandig wonen

Belangrijk voor het langer zelfstandig kunnen wonen is het bevorderen van de eigen mogelijkheden van inwoners en zijn of haar eigen netwerk. Als inwoners meer ondersteuning nodig hebben dan het netwerk kan bieden, geeft de gemeente ondersteuning via de Wmo.

Dit deden we door inwoners met een beperking zo te ondersteunen dat ze in staat waren zelfstandig een huishouden te voeren. Ook kwetsbare ouderen, chronisch zieken en mensen met beperkingen boden we ondersteuning op maat.

In 2016 is geconstateerd dat een deel van de cliënten minder uur begeleiding afneemt dan geïndiceerd is. Daar is nader onderzoek naar gedaan, zowel onder dienstverleners als in een steekproef onder cliënten. Gebleken is dat in de AWBZ vaak hoge indicaties werden afgegeven, bijvoorbeeld op basis van een acute crisissituatie. Als na verloop van tijd de situatie van de cliënt stabiliseerde werd het aantal uren begeleiding afgebouwd maar werd de indicatie daar niet op

aangepast. Vervolgens zijn deze hoge indicaties overgedragen aan de gemeente terwijl in werkelijkheid al langer een lager aantal uur begeleiding nodig was en ook geleverd werd. Naar aanleiding van het onderzoek zijn afspraken gemaakt om de indicaties beter in overeenstemming te brengen met de actuele zorgbehoefte van de cliënt. Dit gebeurt altijd pas na een gesprek met de cliënt en de zorgaanbieder. Uitgangspunt daarbij is en blijft dat de cliënt de ondersteuning krijgt die hij/zij nodig heeft.

De gemeente heeft haar werkwijze met betrekking tot de PGB's aan moeten passen om de Sociale Verzekeringsbank (SVB) tegemoet te komen. Dit betekent dat de PGB-tarieven eerder worden vastgesteld zodat de budgetten op tijd aan de SVB aangeleverd kunnen worden. Daardoor kunnen budgethouders tijdig beschikken over hun nieuwe budget.

Er is gestart met twee pilots om de Wmo-ondersteuning te innoveren: Verzorgd Thuis (juli) en Seghwaert Samen (oktober). De eerste resultaten van Verzorgd Thuis zijn dat cliënten, die deze gecombineerde ondersteuning ontvangen, zeer tevreden zijn. Voor mantelzorgers geeft het een veilig gevoel. Seghwaert Samen heeft voor een aantal individuele wijkbewoners tot snelle en adequate oplossingen op maat geleid.

Ook is een conferentie georganiseerd over technologische innovaties in de zorg. In het Vitality Lab werken onderwijspartners, zorginstellingen en bedrijven hier samen aan. Een voorbeeld is de 'actieve' wachtkamer in het LangeLand Ziekenhuis. Studenten van de HHS hebben de wachtkamer van de afdeling Interne Geneeskunde toegerust met een fiets, statafels met speelelementen en fitballen. Op een groot scherm worden breinbrekers, weetjes en informatie over het ziekenhuis vertoond. Doel is om patiënten in beweging te brengen tijdens het wachten.

Via de prestatieafspraken met de woningcorporaties zijn ambities geformuleerd over het huisvesten van kwetsbare doelgroepen.

Effectindicator

2.3 Langer zelfstandig wonen	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Afname gemiddeld budget maatwerkondersteuning per cliënt	nvt*	*	€ 51 *	ja	Gemeentelijke database WMO
Tevredenheid over ondersteuningsaanbod	76% tevreden **	7,5	**	nvt	Klanttevredenheidsonderzoek WMO
Hoger % dat vindt dat voorzieningen bijdragen om langer zelfstandig te kunnen wonen	***	87%	***	nvt	Omnibussenquête

* Het jaar 2015 is het eerste jaar waarin de nieuwe Wmo-taken zijn uitgevoerd. Ten opzichte van de realisatie 2015 (€ 4.195) is de afname van het gemiddeld budget maatwerkondersteuning € 51 per cliënt in 2016.

** Gemeenten zijn wettelijk verplicht om jaarlijks onderzoek te doen onder gebruikers van een Wmo-voorziening. De opzet van het jaarlijkse klanttevredenheidsonderzoek (KTO) is m.i.v. 2015 landelijk gewijzigd. Het onderzoek bestaat voortaan uit tien verplichte vragen. Er wordt niet meer gevraagd naar tevredenheid (uitgedrukt in cijfer van 1 tot 10) maar naar ervaring (uitgedrukt in %). Daarnaast kan de gemeente zelf vragen toevoegen, maar het vragen naar een 'rapportcijfer' past niet in de opzet van het onderzoek. Door de nieuwe opzet sluiten de vragen van het nieuwe cliëntervaringsonderzoek (CEO) niet meer aan op de indicatoren in de jaarrekening. In de Perspectiefnota 2018 wordt een voorstel gedaan voor aanpassing van de indicatoren, conform de opzet van het CEO. Ter indicatie: 76 % van de cliënten is tevreden over de kwaliteit van het ondersteuningsaanbod. Het CEO 2015 is uitgevoerd in 2016 omdat altijd het afgeronde voorgaande jaar wordt onderzocht. Deze uitkomsten over 2015 zijn in september 2016 aangeboden aan de raad. De uitkomsten van het CEO over het jaar 2016 zijn nog niet bekend.

*** Ook deze vraag komt niet meer terug in het nieuwe cliëntervaringsonderzoek (CEO). Het oude KTO en het nieuwe CEO wordt uitgevoerd onder cliënten met een maatwerkvoorziening. De Omnibussenquête wordt uitgevoerd via een steekproef onder inwoners. In de Omnibussenquête wordt gevraagd naar alle ondersteuning, zowel van de gemeente als van welzijns- en vrijwilligersorganisaties. Daardoor zijn de antwoorden niet te vergelijken. Op basis van het nieuwe CEO wordt in de Perspectiefnota 2018 een voorstel gedaan voor aanpassing van deze indicator.

2.4 Bevorderen gezondheid, veiligheid en welbevinden

Goede gezondheid, veiligheid en welbevinden zijn belangrijk voor iedereen. De gemeente heeft de taak om de gezondheid van haar inwoners te bevorderen (Wet publieke gezondheid). Een goede gezondheid is een belangrijke voorwaarde voor maatschappelijke participatie. Speerpunten van het gezondheidsbeleid zijn het terugdringen van overgewicht, diabetes, psychosociale problemen (waaronder eenzaamheid) en verslaving.

De Gemeenschappelijke Regeling (GR) van de GGD Haaglanden is in 2016 geëvalueerd. Op basis van de aanbevelingen uit deze evaluatie staat in 2017 een herijking van de GR op stapel.

De nadruk bij Veilig Thuis Haaglanden lag in 2016 op het stabiliseren van de organisatie en het terugbrengen en beheersen van de wachtlijsten. Ook werd de samenwerking met het Veilig Verder Team Zoetermeer (VVTZ) verder versterkt waardoor de druk op Veilig Thuis iets afnam.

Het Lange Land ziekenhuis heeft het voornemen uitgesproken om uit te breiden met een Orthopedische Kliniek. Omdat het LLZ de uitbreiding ontwikkelt op eigen terrein, is er voor de gemeente sprake van faciliterend grondbeleid. Dit betekent dat de gemeente het project beoordeelt en faciliteert via een ruimtelijke procedure, waarbij samenspraak vanzelfsprekend belangrijk is.

Het Open Platform tegen Eenzaamheid (OPEZ) heeft in de wijken Meerzicht en Palenstein een winteractie tegen eenzaamheid georganiseerd. Ook is in de jaarlijkse Week tegen Eenzaamheid de Zoetermeerse Samen Schatkaart gelanceerd. Tijdens deze week was er ook aandacht voor eenzaamheid onder jongeren.

Effectindicator

2.4 Bevorderen gezondheid, veiligheid en welbevinden	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Verlaging van aantal inwoners van 18 jaar en ouder met gevoel van eenzaamheid	2,6	2,6	2,7 *	nee	Omnibusenquête
Hoger % inwoners van 18 jaar en ouder dat een goede gezondheid ervaart	69	67	68	ja	Omnibusenquête

* Voor de eenzaamheidsscore wordt een schaal van 1-11 gehanteerd in vier categorieën: niet eenzaam (0-2), matige eenzaamheid (3-8), sterke eenzaamheid (9-10), zeer sterke eenzaamheid (11).

Het verschil tussen realisatie 2015 en realisatie 2016 is dusdanig klein dat hier geen directe verklaring voor kan worden gegeven.

2.5 Meedoen naar vermogen, ongeacht aard van de beperking

We stimuleren een samenleving waar iedereen de gelegenheid krijgt om mee te doen, waar mensen elkaar helpen en waar de overheid niet alles regelt.

Het vervoer van/naar de recreatieve dagbesteding is vrij inzetbaar geworden. Dit betekent dat er geen indicatie van de gemeente nodig is. Inwoners hoeven hiervoor geen eigen bijdrage te betalen.

In juni 2016 is de Adviesraad sociaal domein ingericht via een groeiemodel. De raad is van start gegaan met leden op de domeinen Wmo en Jeugd. Per 1 januari 2017 zijn ook de leden voor het domein Participatiewet, armoedebeleid en schuldhulpverlening benoemd. Het college heeft met waardering afscheid genomen van de Wmo-raad Zoetermeer (juni 2016) en de Begeleidingscommissie WZI (januari 2017).

Het college heeft een onderzoek laten uitvoeren onder vrijwilligersorganisaties over onder andere het huidige ondersteuningsaanbod. In het eerste kwartaal van 2017 heeft de raad per memo de uitkomsten van dit onderzoek ontvangen. Daarnaast vond in 2016 ook het tweejaarlijkse vrijwilligersfeest plaats, waarbij vrijwilligers en vrijwilligersorganisaties in het zonnetje werden gezet.

Sinds 2015 zijn gemeenten ook verantwoordelijk voor het waarderen van mantelzorgers. Zoetermeer heeft mantelzorgers in 2016 gewaardeerd via het verstrekken van een eenmalig geldbedrag van € 200. Bijna 1.900 mantelzorgers hebben gebruik gemaakt van deze voorziening. Daarnaast organiseerde ZoSamen in november 2016 een waarderingsbijeenkomst voor mantelzorgers in het kader van de Dag van de Mantelzorg.

De aanvoerders van de wijkzorgnetwerken bekleden voor zowel de gemeentelijk organisatie als onze externe partners de rol van koploper, coach, ondersteuner en verbinder. Op die manier stellen zij professionals in staat hun weg te vinden naar een oplossing voor hun casuïstiek. Eind 2016 is gebleken dat de versterking van de wijkzorgnetwerken moet worden gevonden in het uitbreiden en vergroten van de kennis van de professionals, die werken in de wijken. De wijkzorgnetwerken worden verder versterkt door leerpunten uit casuïstiek te halen, professionals verder met elkaar te verbinden en gezamenlijk kennis te delen.

Per 1 april 2016 is Zoetermeer aangesloten bij de Opvang Verwarde Personen (OVP) in Den Haag. Dit betekent dat de politie de verwarde persoon naar de OVP brengt, waar Parnassia en GGZ Rivierduinen samenwerken. De verwarde persoon wordt meteen door een zorgverlener gezien. De politie kan na overdracht van de verwarde persoon meteen weer verder met het politiewerk en zorgverleners kunnen snel van start met het bieden van de juiste zorg. Sinds de aansluiting bij de OVP zijn 98 verwarde Zoetermeerse inwoners opgenomen, 90 van hen zijn doorverwezen naar een vorm van behandeling.

Alle nieuwe vergunninghouders hebben van de Stichting Vluchtelingenwerk individuele maatschappelijke begeleiding ontvangen om snel te integreren. Veel nieuwe vergunninghouders doen mee aan activiteiten van stichting Piëzo. Voor alle vergunninghouders is er veel aandacht voor het leren van de Nederlandse taal.

Effectindicator

2.5 Meedoen naar vermogen, ongeacht aard van de beperking	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Hoger % vrijwilligers	23,7	27	26,4	nee	Omnibusenquête
Hoger % mantelzorgers dat zich ondersteund voelt	69 *	69	68,3	nee	Omnibusenquête

* De raad is per memo (3 juni 2016) geïnformeerd over het definitieve percentage mantelzorgers dat zich ondersteund voelt. Op basis van dit memo is ook het streefcijfer 2016 aangepast. Op basis van motie 1611-34 heeft de raad verzocht om ook de effectenindicator '% mantelzorgers dat zich gesteund voelt door de gemeente' aan de effectenindicator 2.5 toe te voegen. Dit geeft het volgende beeld: *Vindt de mantelzorger dat de gemeente / ZoSamen zorgt voor voldoende ondersteuning bij de zorgtaken?* 2015: 8% antwoordt 'ja', 2016: 11,5 % antwoordt 'ja'. Dit betekent een stijging in 2016 van 3,5% ten opzichte van 2015. Meer dan 76% van de mantelzorgers in de steekproef van de Omnibusenquête heeft op deze vraag het antwoord 'geen mening' gegeven of niet geantwoord. Conform de motie van de raad zal de indicator via de perspectiefnota 2018 worden toegevoegd aan de begroting.

Toelichting:

- Het percentage vrijwilligers is in 2016 gestegen ten opzichte van 2015. Er is een miniem verschil tussen het percentage dat in de begroting is opgenomen en het gerealiseerde percentage.
- Het gemeten percentage mantelzorgers dat zich ondersteund voelt in 2016 is nagenoeg gelijk aan het percentage in 2015 (68,7%).

2.2.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
2.1 - Bevorderen opgroei-klimaat	4.492	0	-4.492
2.2 - Bevorderen zorg op maat voor jongeren	41.103	0	-41.103
2.3 - Langer zelfstandig wonen	23.332	2.256	-21.076
2.4 - Bevorderen gezondheid, veiligheid en welbevinden	1.831	31	-1.800
2.5 - Meedoen naar vermogen, ongeacht aard van de beperking	10.178	670	-9.509
Totaal programma	80.937	2.957	-77.980

Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Het budget voor bevorderen opgroei-klimaat is besteed aan subsidies aan de Stichting Jeugdgezondheidszorg en het Centrum voor Jeugd en Gezin.

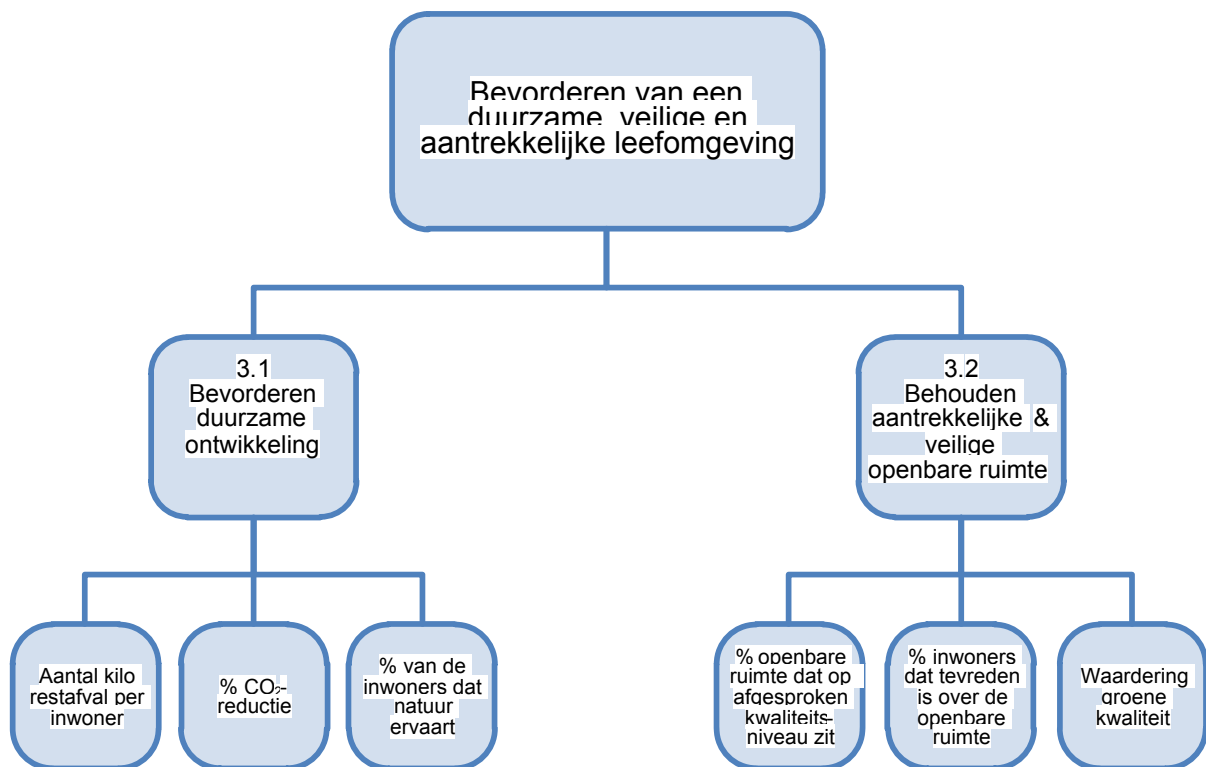
Het budget voor bevorderen zorg op maat voor jongeren is ingezet voor jeugdvoorzieningen (jeugdhulp en jeugdzorg) en voor algemene jeugdvoorzieningen (jongerenwerk, combinatiefunctionarissen).

Het budget voor langer zelfstandig wonen is ingezet ten behoeve van de algemene voorzieningen voor ouderen, gehandicapten en chronisch zieken. Daarnaast zijn uit het budget de maatwerkvoorzieningen Wmo bekostigd.

Het budget voor bevorderen gezondheid, veiligheid en welbevinden is ingezet ten behoeve van de GGD Haaglanden, openbare geestelijke gezondheidszorg (OGGZ) en maatschappelijke opvang.

Het budget voor meedoen naar vermogen, ongeacht aard van de beperking is onder andere ingezet ten behoeve van vrij inzetbare Wmo-voorzieningen, subsidies aan welzijnsorganisaties, het mantelzorgcompliment en Wijk-aan-zet.

2.3 Programma 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen

2.3.1 Algemene doelstelling

Klimaatverandering en verlies aan biodiversiteit zijn dé uitdagingen voor een duurzaam en groen Zoetermeer. Zoetermeer wil ook in de toekomst een prettige en gezonde stad blijven. Een stad waar inwoners volop kunnen genieten van hun leefomgeving: een natuurlijk en groen Zoetermeer en CO₂ neutrale Stad in 2040. Afgelopen jaar is in dit kader het nieuwe actieprogramma Duurzaam en Groen Zoetermeer in de gemeenteraad vastgesteld. Hierin wordt gewerkt aan de energietransitie (stoppen met aardgas) en de vergroting van de waarde van groen en biodiversiteit (flora en fauna).

Afgelopen jaar heeft voor wat betreft de afvalinzameling in het teken gestaan van onderzoek en productontwikkeling. Diverse pilots op het gebied van gescheiden inzameling van plastic, blik en drankenkartons (PBD) hebben plaatsgevonden en de ervaringen van de inwoners met dergelijke aanpassingen zijn onderzocht. Deze onderzoeken dragen bij aan de totstandkoming van een nieuw afvalbeleidsplan dat inzet op het verbeteren van het afvalscheidingsgedrag van inwoners en het efficiënt inrichten van de inzameling van het huishoudelijk afval.

In 2016 heeft de aanbesteding van het integraal onderhoudsbestek voor Zoetermeer Zuid- Oost (Oosterheem en Rokkeveen) plaatsgevonden. Met ingang van 2017 gaat de aannemer daar voor tenminste vier jaar aan de slag. De vervanging van roltrappen en het bijplaatsen van liften aan de Mandelabrug is gestart – de afronding wordt voorzien in 2017. De uitbreiding van de begraafplaats Hoflaan en de renovatie van het columbarium zijn in 2016 vergevorderd.

2.3.2 De doelstellingen van dit programma

3.1 Bevorderen duurzame ontwikkeling

100 Kilo restafval per inwoner per jaar in 2020. Dat is de landelijke ambitie die door het Rijk is uitgesproken. Om aan deze doelstelling tegemoet te komen moet nog een lange weg afgelegd worden. Met nieuw afvalbeleid wat in 2017 zal worden vastgesteld, moet duidelijk worden welke

ambitie Zoetermeer op dit gebied heeft en hoe dit gerealiseerd gaat worden. Ter voorbereiding op dit nieuwe beleid is in 2016 uitvoerig onderzoek gedaan naar de wensen en behoeften van de inwoners van Zoetermeer en de effecten van verschillende maatregelen op de inzamelresultaten en de bedrijfsvoering.

Het afgelopen jaar is de opwekking van zonne-energie grootschalig van de grond gekomen. Het eerste project was het plaatsen van zonnepanelen op het dak van de Pelgrimshoeve door onze lokale energiecoöperatie DEZo. Daarna volgde de regionale collectieve inkoopactie voor particuliere huiseigenaren en de realisatie van grote zonnecentrales op zowel het Erasmuscollege en het Picasso college. De klapper dit jaar was de realisatie van de grote zonnecentrale bij Snowworld. In totaal zijn er duizenden nieuwe zonnepanelen geplaatst. Een andere mijlpaal dit jaar was de start met het aardgasvrij maken van bestaande woningen in de stad. Zoetermeer is met de wijk Palenstein landelijk één van de koplopers in deze ontwikkeling. Binnen de MRDH geldt Palenstein als één van de zes zogenaamde Next Generation Woonwijken. De rijksoverheid steunt deze ontwikkeling naar aardgasvrij en werkt nauw samen met de gemeente Zoetermeer. Zoetermeer heeft voor laadpalen gebruik maakt van een Green Deal met het Rijk. Deze deal maakt het mogelijk om 130 extra laadpalen te plaatsen in de stad. Verder wordt er ook regionaal samengewerkt om de waarde en de beleving van het groen te vergroten. De samenwerking voor de realisatie van bijenlandschappen (convenant 'Groene Cirkels') is hier een mooi voorbeeld van. Verder wordt er ook regionaal samengewerkt om de waarde en de beleving van het groen te vergroten. Met diverse partners wordt de haalbaarheid van een Rotte-Rijn-Vliet verbinding onderzocht en diverse andere groene verbindingen in de regio. Hoogtepunt voor wat betreft de biodiversiteit in Zoetermeer was de realisatie van het 'Grutto-landje' bij het Buyenpark en 120 broedparen van de oeverzwaluw in onze oeverwanden in de stad.

Effectindicator

3.1 Bevorderen duurzame ontwikkeling	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Aantal kilogram restafval per inwoner	227	< 2015	222	Ja	www.nvrd.nl
% CO2 reductie	10%	14%	11%	Nee	www.co2-monitoring.nl aangevuld met www.energiebeeld.nl en www.klimaat-monitor.- databank.nl
% van de inwoners dat de natuur ervaart	79%	87%	67%	Nee	Omnibusenquête

Aantal kilogram restafval per inwoner

In 2016 hebben inwoners van Zoetermeer gemiddeld vijf kilo minder afval geproduceerd. Deze afname is grotendeels terug te voeren naar afvalreductie en een toegenomen hoeveelheid gescheiden ingezameld PBD. Hoewel de doelstelling is behaald ligt er nog een grote opgave qua reductie van de hoeveelheid restafval. Onderzoek wijst uit dat de manier waarop we het restafval inzamelen van grote invloed is op het aantal kilogrammen wat gemiddeld per jaar wordt weggegooid. Inwoners die gebruik maken van ondergrondse containers hebben gemiddeld 60 kilo meer restafval per jaar dan inwoners die gebruik maken van minicontainers.

% CO₂ reductie

De CO₂ reductie is verder gegroeid door energiebesparing en de groei van duurzame energie (zonnepanelen). Maar uit de monitoring blijkt ook dat de verwachte CO₂ reductie niet is behaald. Dit heeft voornamelijk te maken met het nog niet kunnen realiseren van de windturbines op Lansinghage en Bleizo. De grootste reductie zal worden behaald door het aardgasvrij maken van woonwijken.

% van de inwoners dat de natuur ervaart

Tot en met 2014 was er sprake van een significante stijging van het aantal respondenten dat de stadsnatuur in de eigen buurt ervaart. In 2015 is er een significante daling die ook in 2016 zich heeft doorgezet. Er is nog geen duidelijke verklaring van de oorzaak. Het stoppen met natuureducatie zou hier wel een rol in kunnen hebben gespeeld.

3.2 Behouden aantrekkelijke & veilige openbare ruimte

De Beheervisie Openbare Ruimte (BOR) is in 2016 vastgesteld. In de BOR zijn twee pijlers van de beheerstrategie voor de komende jaren geïntroduceerd: omgevingsbewust en risicogestuurd beheer. Effecten van de afgesproken nieuwe werkwijze zijn in 2016 nog niet zichtbaar of meetbaar. Omgevingsbewust en risicogestuurd beheer worden voorjaar 2018 geëvalueerd. In 2016 is het project Platanen Seghwaert zo goed als afgerond en is ook het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (GRP) vastgesteld met daarin een aanzienlijke besparing.

Effectindicator

3.2 Behouden aantrekkelijke & veilige openbare ruimte	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
% van de openbare ruimte dat op het afgesproken kwaliteitsniveau zit	89%	85%	88%	Ja	Quick scan + Omnibusenquête
% inwoners dat tevreden is over de openbare ruimte	89%	87%	87%	Ja	Omnibusenquête
Waardering bewoners groene kwaliteit	7,3	8	7	Nee	Omnibusenquête

De effectindicatoren voor de doelstelling 'Behouden van een aantrekkelijke en veilige openbare ruimte' laten ten opzichte van voorgaande jaren een lichte achteruitgang zien. Het doel wordt nog steeds gehaald. Uit de Omnibusenquête blijkt de waardering voor het onderhoud van de wegen en groen, inclusief onkruidbestrijding achteruit te gaan. De Quickscan laat zien dat het percentage van de openbare ruimte waar niveau A gehaald wordt duidelijk minder is dan in 2015 en dat niveau B en C procentueel zijn toegenomen. Overigens is het kwaliteitsniveau nog steeds boven het door de raad vastgesteld niveau B voor de winkelcentra en C voor woongebieden.

2.3.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
3.1 - Bevorderen duurzame ontwikkeling	11.505	15.061	3.557
3.2 - Behouden aantrekkelijke & veilige openbare ruimte	36.674	14.375	-22.299
Totaal programma	48.179	29.436	-18.743

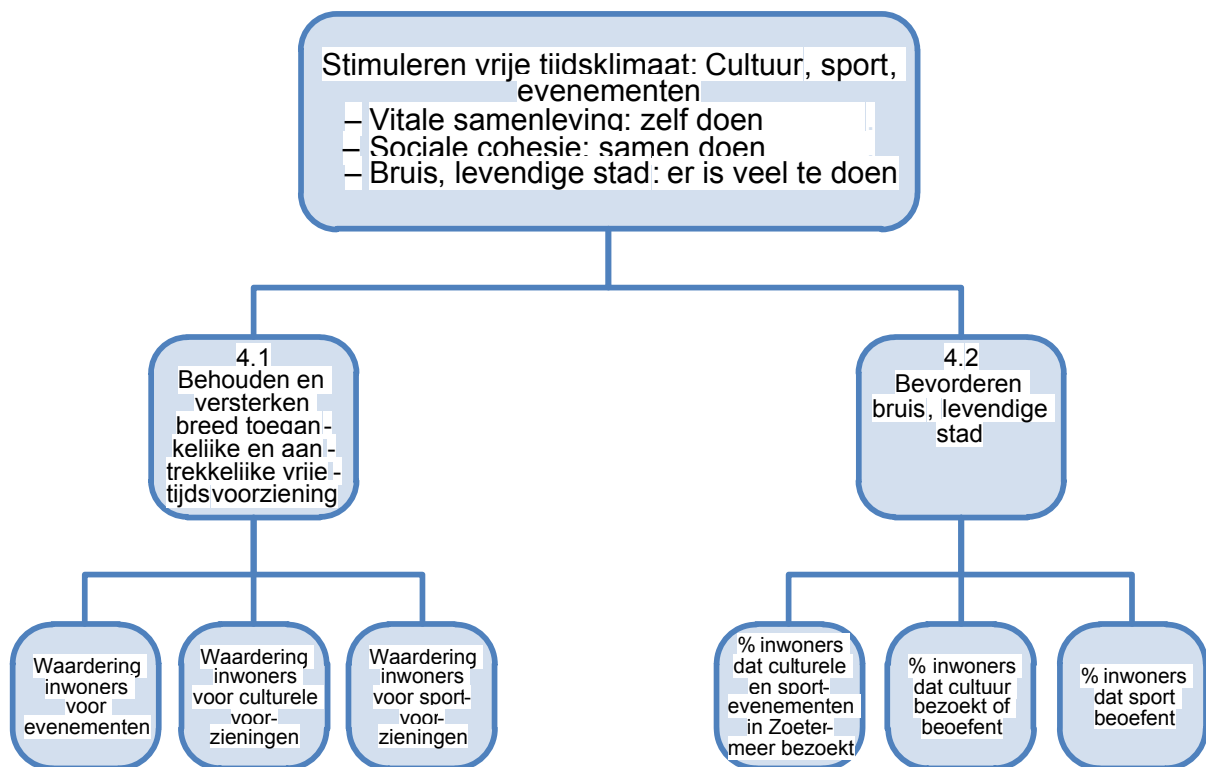
Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Ter bevordering van de duurzame ontwikkeling (doelstelling 3.1) is in 2016 budget uitgegeven aan het inzamelen en verwerken van afval, het verbeteren van het leefmilieu (geluid- en luchtkwaliteit, energiebesparing en verbetering biodiversiteit), Duurzaam en Groen en storting reserve (€ 0,3 mln.). De inkomsten bestaan vooral uit de afvalstoffenheffing (€ 13,4 mln.).

Ten aanzien van het behouden van een aantrekkelijke & veilige openbare ruimte (doelstelling 3.2) is het budget gebruikt ten behoeve van het dagelijks, periodiek en groot onderhoud van de openbare ruimte, onderhoud riolering en storting reserves (€ 0,6 mln.). De inkomsten bestaan vooral uit de rioolheffing (€ 6,4 mln.), de (incidentele) vrijval van de voorziening nazorg afgesloten grondexploitaties (€ 2,7 mln.) en bijdragen reserves (€ 1 mln.).

2.4 Programma 4 Vrije tijd

2.4.1 Algemene doelstelling

Stimuleren vrije tijdsclimaat

De vele vrije tijdsvoorzieningen zorgen voor welzijn, leefbaarheid en bruis voor de inwoners en bezoekers van de stad. Bij clubs, verenigingen, podia en instellingen ontmoeten Zoetermeerders elkaar, ontwikkelen ze zich of vermaken zich met sportieve of culturele belevenissen. Het terrein van vrije tijd is breed: cultuur, sport, evenementen en leisure-aanbod. Voor al deze terreinen is belangrijk dat de basis op orde is.

De gemeente stimuleert een uitnodigend en kwalitatief goed vrije tijdsclimaat in de stad.

Met een goede vrijetijdsbesteding blijven inwoners sociaal en fysiek actief: gezondheid, sociale cohesie en vitaliteit worden versterkt. Wij stimuleren en bevorderen deze deelname. Een breed palet aan vrije tijdsactiviteiten in de stad zorgt voor extra woonkwaliteit. Vrijetijdsaanbod is een van de belangrijkste factoren voor inwoners en bedrijven om te kiezen voor Zoetermeer als woon- of vestigingsplaats of er te blijven wonen of werken.

2.4.2 De doelstellingen van dit programma

4.1 Bevorderen laagdrempelig toegankelijke culturele en sportvoorzieningen

Sport

De gemeente en sport-, welzijn- en onderwijsorganisaties hebben vele sportactiviteiten aangeboden zodat zoveel mogelijk inwoners van Zoetermeer konden sporten. In het kader van verenigingsondersteuning zijn onder andere themabijeenkomsten georganiseerd gericht op adequaat bestuur van een sportvereniging en werven van meer vrijwilligers.

Net als voorgaande jaren zijn diverse sportaanbieders financieel ondersteund voor het aanbieden van aangepast sportaanbod. Specifieke doelgroepen kregen bijzondere aandacht in 2016. Zo is onder andere uitvoering gegeven aan een pilot waarbij een combinatiefunctionaris samen met de sociale dienst inwoners met een uitkering ook op sportief vlak weer in beweging te brengen. Een ander voorbeeld is de fittest voor 65-plussers, in samenwerking met (sport)partners en het ID-college.

In 2016 viel ook het raadsbesluit om een hoogwaardige gymnastiekvoorziening ('Gymworld') te realiseren voor de verenigingen Pro Patria en CGV. Daarnaast wordt de Noordwesterhal opgeknapt waarin onder andere een beachhal wordt gerealiseerd. In 2016 is een ballonhal ten behoeve van indoor hockey bij MHCZ geplaatst. Dit is het grootste indoor hockeyveld van Nederland.

Ook is in samenspraak met sportaanbieders, inwoners en andere partners uit de stad gewerkt aan de totstandkoming van de nieuwe Sportagenda, waarin de belangrijkste kaders voor het sportbeleid van de komende jaren staan benoemd.

Cultuur

De culturele organisaties leverden met hun aanbod aan activiteiten op de diverse podia een belangrijke bijdrage aan bruis en beleven in Zoetermeer. In 2016 werd ook uitvoering gegeven aan de diverse projecten uit de Toekomstagenda Cultuur.

Het ging het voornamelijk om doorontwikkeling en (her)huisvesting van diverse culturele instellingen. De Bibliotheek is naar tijdelijke huisvesting gegaan, in afwachting van de op te leveren nieuwbouw in het stadhuiscomplex. De organisatie transformeert van klassieke bibliotheek naar een centrum voor Lezen Informeren en Beleven. Het CKC startte met de verbouwing voor de komst van amateur-theatergezelschappen. Het Historisch Genootschap verhuisde eind 2016 naar de zelfstandig aangekochte nieuwe locatie aan de Dorpsstraat 132, mede mogelijk gemaakt door een gemeentelijke garantstelling. Het Cultuurfonds werd opgericht, heeft een bestuur en sinds eind 2016 een cultuurmakelaar. Het masterplan voor het nieuwe 'Living Museum' werd afgerond; de verhuizing naar het Zuidwaarts wordt begin 2018 verwacht. De trekkenwand in het Stadstheater wordt aangepast. De raad maakte een afweging rond de diverse plannen in de beeldende kunstsector. Eind 2016 besloot het bestuur om een regie-organisatie voor beeldende kunst op te richten, die zich gaat vestigen in de te realiseren Kunstzaal in de voormalige KwikFit-garage aan de Dorpsstraat.

Beeldende kunst

Vanuit de percentageregeling is gewerkt aan diverse kunsttoepassingen. De kunstwerken bij IKC Stella Novaschool aan het Willem Alexanderplantsoen (tweedelig) en bij de kruising van de Amerikaweg met de Vorstiusrode zijn opgeleverd. In Oosterheem is gewerkt aan een vierdelig wijkkunstwerk en aan een kunstwerk de bij sportaccommodatie van MHCZ. Voor IKC De Piramide, IKC De Toverberg en het nieuwe stadhuiscomplex zijn schetsontwerpen vervaardigd.

De raad nam een voorstel aan om middels een pilot het plaatsen van bestaande kunst in de stad te gaan faciliteren. Enkele kunstwerken zijn verplaatst, zoals Piramide en Obelisk naar het burgemeester Hoekstrapark en de Betonnen Schijven naar het strand bij de Zoetermeerse Plas.

Kunst in stadhuis

De restauratie van bestaande kunstwerken die straks in het nieuwe stadhuiscomplex worden ondergebracht is in 2016 voorbereid en deels uitgevoerd. De kunst die zich binnen het stadhuis bevindt, is vanwege de verbouwing tijdelijk elders ondergebracht. De kunstcollectie wordt uitgedund en opgeknapt. Hiervoor is een collectieplan opgesteld.

Erfgoed

Er is sinds 2016 (weer) sprake van een structurele gemeentelijke subsidie voor onderhoud van monumenten. Het budget is volledig besteed, aan in totaal 27 monumenten in de stad.

Groen, spelen, leren

De Sambagroep (Samenspraakgroep Balijhoeve) heeft het advies 'stadsboerderij in de steigers' aan college en raad aangeboden. Het advies zet in op verbreding van functies; naast maatschappelijke en recreatieve activiteiten bieden de boerderijen ook plaats aan zorg en ontmoeting. Op de Weidemolen is gestart met natuuropvang voor kinderen door BSO De Drie Ballonnen en op Speelboerderij Het Buitenbeest startte Tuingezel: een proef met groene dagbesteding voor inwoners met beginnende dementie.

Effectindicator

4.1 Bevorderen laagdrempelig toegankelijke culturele en sportvoorzieningen	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Gemiddeld rapportcijfer voor evenementen in Zoetermeer	7,8	7,7	7,7	ja	Omnibusenquête
Gemiddeld rapportcijfer voor de culturele voorzieningen	7,8	7,8	7,7	nee *	Omnibusenquête
Gemiddeld rapportcijfer voor sportvoorzieningen **	6,7	6,9	6,8	nee	Omnibusenquête

* Afgezien van lichte fluctuaties scoren alle voorzieningen ongeveer gelijk aan vorig jaar.

** Dit jaar voor het eerst ook inclusief waardering sportverenigingen, naast voorzieningen/accommodaties en zwembaden. Cijfer exclusief verenigingen: 6,7.

4.2 Bevorderen bruis

Sport

Sportevenementen leveren een belangrijke bijdrage aan bruis in de stad. Ook in 2016 waren er vertrouwde Zoetermeerse (top)sportevenementen, zoals het NK Mountainbike, de Geuzenloop, 'International High Jump', het NK Wado (jeugd en senioren) en het kunstschaatsfeest Stars on Ice. Een profeditie van het open NK (zomer)langlaufen vond plaats. Veel verenigingen organiseerden wederom grote en jaarlijks terugkerende regionale of rankingtoernooien in diverse takken van sport. In 2016 is ook weer het jaarlijkse Sportgala georganiseerd tijdens Culinair Zoetermeer.

Cultuur

Een keur aan bestaande en relatief nieuwe culturele evenementen vond plaats, waaronder Historisch Zoetermeer, Buytenparktheater en Cultuur Lokaal en Zondag in 't Park. Honderden concerten, voorstellingen en activiteiten vonden plaats bij onder meer het Stadstheater, bibliotheek, Boerderij, CKC, Stadsmuseum en Terra Art Projects, die vele honderdduizenden bezoekers verwelkomden.

Erfgoed

Erfgoed werd regelmatig belicht in 2016. In juni werd de Dag van de Architectuur georganiseerd door het Architectuurplatform Zoetermeer en de werkgroep Dag van de Architectuur. Het thema was Sport & Spel. De zes opengestelde gebouwen waren aan dit thema gerelateerd. Tevens werd de Gemma Smid Architectuurprijs uitgereikt aan het nieuwe paviljoen op het Burgemeester Wegstapelplein. In juni werd op het Nicolaasplein een historisch informatiebord geplaatst over de stationsspanen die in het paviljoen op het Nicolaasplein zijn verwerkt. In september vond de Open Monumentendag plaats, georganiseerd door het Historisch Genootschap Oud Soetermeer. Elf monumenten konden worden bekeken, aan de hand van het thema Iconen en Symbolen. In november werd de Architectuurgids Zoetermeer gepresenteerd.

Groen, spelen, leren

De stadsboerderijen organiseerden een aantal grote activiteiten voor kinderen en hun (groot)ouders, zoals het paasfeest, Halloween en het winterfeest waar per dag honderden bezoekers aan deelnamen. Speelmeer zorgde voor acht actieve sport en spelvakantiedagen voor bijna 5000 Zoetermeerse kinderen. Op de wijktuinen verzorgde 700 schoolkinderen hun eigen tuintje. Ook deed Zoetermeer weer mee met 'Groen doet Goed' waarmee kinderen tussen de vier en twaalf jaar kennis maken met de natuur in en rond de stad.

Evenementen

In 2016 is een toename van het aantal evenementen, deels ook met een meer divers karakter, merkbaar in de stad. De tijdelijke inzet (t/m 2018) van de extra middelen voor evenementen in het kader van het herziene evenementenbeleid is dit jaar direct zichtbaar. Een nieuw evenement zoals

Gluren bij de Buren werd enthousiast ontvangen maar ook de groei van bestaande evenementen zoals het Historisch Festival en de nog jonge Halloween Parade dragen in toenemende mate bij aan de bruis in de stad en de sociale cohesie onder inwoners.

Effectindicator

4.2 Bevorderen bruis	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
% inwoners dat evenementen bezoekt	42%	30%	36%	ja	Omnibusenquête
% inwoners dat cultuur bezoekt of beoefent	84%	79%	86%	ja	Omnibusenquête
% inwoners dat sport beoefent	75%	72%	81%	ja	Omnibusenquête

2.4.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
4.1 - Bevordering laagdrempelig toegankelijke culturele en sportvoorz.	27.725	12.240	-15.484
4.2 - Bevorderen bruis	5.443	246	-5.197
Totaal programma	33.168	12.486	-20.681

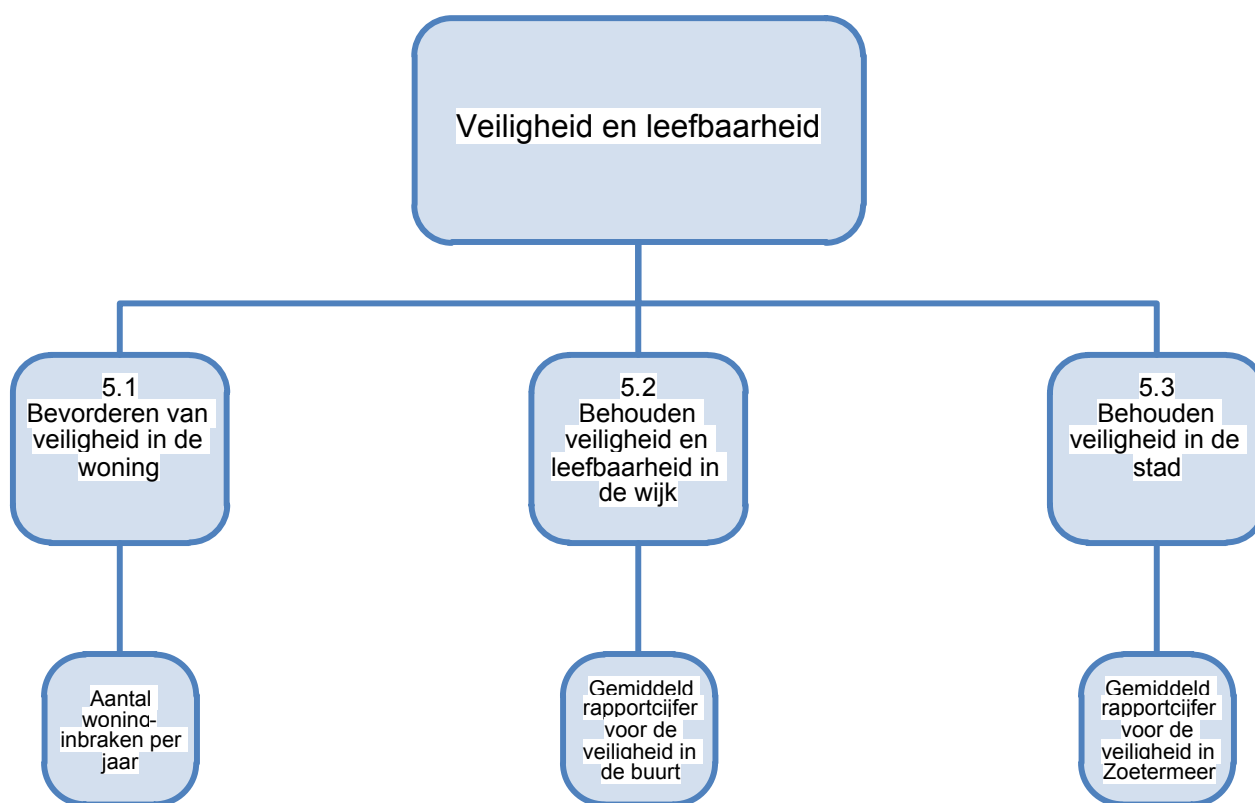
Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Ter bevordering van laagdrempelig toegankelijke culturele- en sportvoorzieningen (doelstelling 4.1) is het budget in 2016 ingezet voor subsidies aan de grote culturele instellingen waaronder de Bibliotheek, het Stadsmuseum, het Stadstheater en de Boerderij. Daarnaast is het budget ingezet voor de exploitatie van de sport- en welzijnsaccommodaties en de stadsboerderijen.

Ter bevordering van de bruis in de stad (doelstelling 4.2) is het budget ingezet voor cultuureducatie, evenementen, erfgoedactiviteiten, amateurkunst en het CKC. Een keur aan kleinere culturele ensembles en gezelschappen werd gefaciliteerd. Daarnaast hebben sport- en culturele instellingen voor investeringen en garantstelling een beroep gedaan op het tijdelijke budget investeringsimpuls.

2.5 Programma 5 Veiligheid

2.5.1 Algemene doelstelling

Veiligheid en leefbaarheid

Inwoners van Zoetermeer voelen zich veilig in huis, in de wijk en in de stad. Door toezicht, voorlichting en handhaving van zowel professionals als vrijwilligers wordt de leefbaarheid in de wijk gewaarborgd. Samenwerking met politie, inwoners en het bedrijfsleven is daarbij essentieel.

2.5.2 De doelstellingen van dit programma

5.1 Bevorderen van de veiligheid in de woning

De inwoners van Zoetermeer moeten zich veilig voelen in hun eigen woning. Een woninginbraak is bij uitstek een misdrijf dat het veiligheidsgevoel ernstig aantast. Het voorkomen van inbraken gebeurt op verschillende manieren. Door inwoners op de hoogte te brengen van de risico's en de maatregelen die zij zelf kunnen treffen, kunnen zij de eigen verantwoordelijkheid nemen om mee te werken aan het voorkomen van inbraken. Daarnaast werkt de gemeente samen met inwoners, politie, het bedrijfsleven en woningcorporaties om met concrete maatregelen en voorlichting- en/of subsidieacties het aantal inbraken te verminderen. Gemeente Zoetermeer zet in om het aantal woninginbraken vast te houden en waar mogelijk verder te laten dalen.

Effectindicator

5.1 Bevorderen van de veiligheid in de woning	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Aantal woninginbraken per jaar	490	< 2015	302	ja	Politie

5.2 Bevorderen /behouden veiligheid en leefbaarheid in de wijk

Inwoners moeten zich prettig en veilig in de eigen wijk en buurt voelen. De inrichting van de wijk moet bijdragen aan de veiligheid en veiligheidsbeleving. Locaties, in het openbaar gebied, waarvan

inwoners aangeven dat zij zich daar onveilig voelen, worden waar mogelijk in het kader van stille en enge plekken aangepakt. Niet alleen de inrichting van de stad is van invloed op de veiligheidsbeleving en leefbaarheid. Gedrag van medebewoners kan hierop ook van grote invloed zijn. Denk hierbij aan woonoverlast, parkeeroverlast en overlast en gevaar als gevolg van drugscriminaliteit waaronder hennepkwekerijen.

De bestuurlijke opdracht van de Stadsmarshall was om de criminele groep Buytenwegh samen met partners naar ten minste een overlastgevende groep. De samenwerking heeft goede resultaten opgeleverd: er is geen criminele jeugdgroep Buytenwegh meer dankzij het krachtig optreden door politie en het openbaar ministerie, en het realiseren van perspectief voor de andere jongeren door jongerenwerk. Aandacht blijft voor de terugkeer van een aantal jongeren die in detentie zitten.

De uitbreiding van het team Handhaving heeft geresulteerd in meer surveillance in de wijken. Ook wordt er tot later op de avond gewerkt en is de weekenddienst weer ingevoerd. Het realiseren van een fietsdepot in Zoetermeer heeft geresulteerd in meer acties gericht op het verwijderen van gevaarlijk en verkeerd gestalde fietsen. Dit met resultaat een beter naleefgedrag door inwoners.

Door het uitvoeren van preventieacties en wanneer nodig door een (integrale) wijkgerichte aanpak worden vormen van overlast bestreden. Hiervoor wordt in verschillende projecten (WAS, Whats App, Waaks! en Buurt Bestuurt) en acties de samenwerking met inwoners, politie, woningcorporaties en het jongerenwerk aangegaan.

Effectindicator

5.2 Bevorderen /behouden veiligheid en leefbaarheid in de wijk	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Gemiddeld rapportcijfer voor de veiligheid in de buurt	7,5	7,5	7,5	ja	Omnibussenquête

5.3 Behouden veiligheid in de stad

Zoetermeer is een stad waar iedereen zich veilig voelt. Het openbaar vervoer, scholen en horeca zijn voorbeelden van (kruis)punten in de stad waar vele mensen elkaar tegenkomen. De veiligheid en veiligheidsgevoelens op deze (kruis)punten moeten worden behouden en waar mogelijk worden verbeterd. Hinderlijke, overlastgevende en criminele jeugdgroepen en radicalisme worden integraal en multidisciplinair aangepakt. Hierin werken partners vanuit de strafrecht-, zorg- en bestuurlijke keten samen aan een persoonsgerichte aanpak. De aanpak van radicalisering wordt steeds meer onderdeel van de reguliere werkwijze van de gemeente en maatschappelijke partners.

Er wordt in Zoetermeer toezicht gehouden op de naleving van de leeftijdsgrenzen voor alcoholverkoop en op het bezit van 18-minners van alcohol in de publieke ruimte. Ook wordt er toezicht gehouden op verleende drank- en horecaverunningen, ontheffingen en de daaraan verbonden voorschriften. Daar waar overtredingen plaatsvinden wordt handhavend opgetreden.

Effectindicator

5.3 Behouden veiligheid in de stad	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Gemiddeld rapportcijfer voor de veiligheid in Zoetermeer	7,2	7,1	7,2	ja	Omnibussenquête

5.4 Overige

Programma 5 kent twee Overige doelstellingen

1 De gemeente handhaaft op het gebied van het VTH-beleidsplan "Pionieren in de bebouwde omgeving". Dit plan beschrijft de keuzes die het college heeft gemaakt over de handhaving van

regels voor de (leef)omgeving. Het geeft invulling aan de wens en aan de taak om overeenkomstig de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo) te handhaven. Daarbij zijn keuzes gemaakt wat meer of minder aandacht verdient en ook is beschreven op welke verschillende manieren toezicht wordt gehouden en welke instrumenten er beschikbaar zijn voor de handhaving.

Voor het houden van toezicht is voor de bouwtaken een handhavingsuitvoeringsprogramma bouwen/RO (HUP) opgesteld en voor de milieutaken is in overleg met de Omgevingsdienst Haaglanden een Werkplan ODH 2016 vastgesteld. Deze twee documenten beschrijven de uitvoering op een meer gedetailleerd niveau. Nieuw is dat bouwtoezicht voortaan risicogestuurd plaatsvindt, voor milieu werd al langer op deze wijze gewerkt

- 2 De tweede doelstelling betreft Rampen en Crisisbeheersing. De gemeente is op het gebied van rampen en crisisbeheersing in staat de directe en indirecte gevolgen van een ramp of crisis te voorzien en te beheersen. Bewoners zijn geïnformeerd over de risico's zodat zij weten wat zij zelf kunnen doen ter voorbereiding op een ramp of crisis.

2.5.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

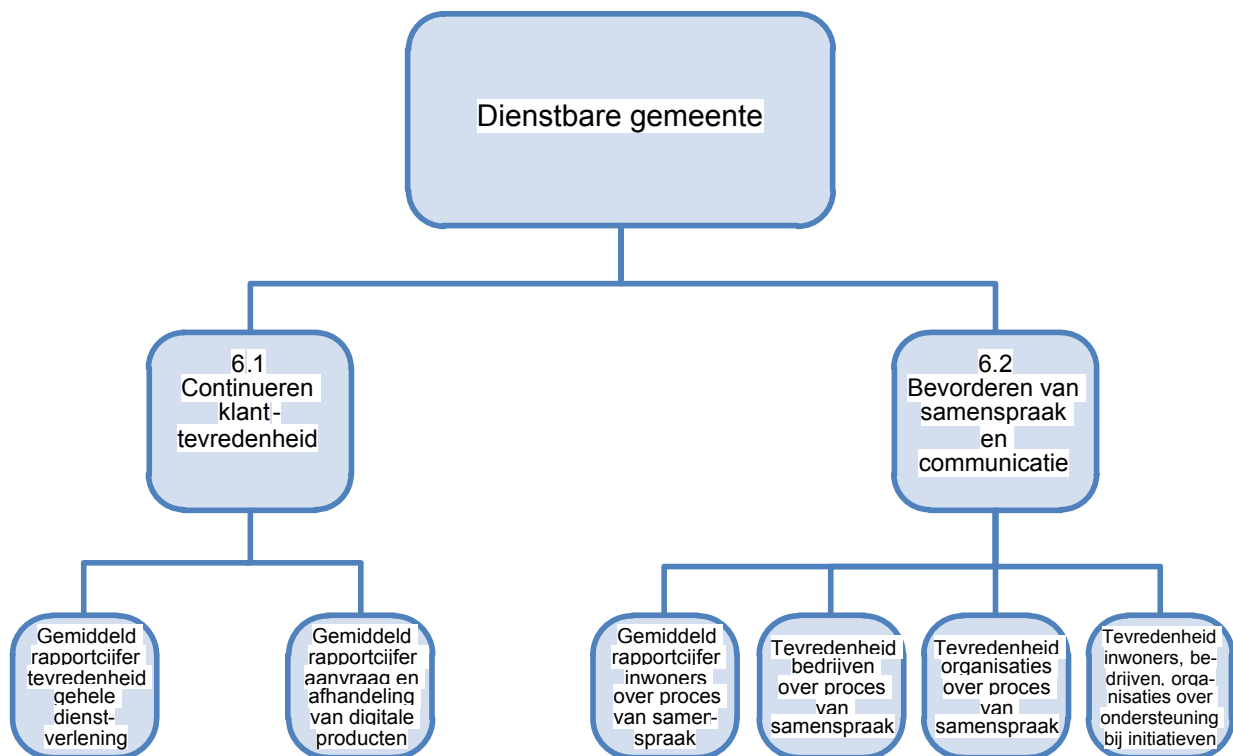
	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
5.1 - Bevorderen van de veiligheid in de woning	28	0	-28
5.2 - Bevorderen /behouden veiligheid en leefbaarheid in de wijk	1.984	66	-1.918
5.3 - Behouden veiligheid in de stad	9.764	24	-9.740
5.4 - Overige	2.304	0	-2.304
Totaal programma	14.080	90	-13.990

Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Het budget is onder andere uitgegeven voor het opleggen van huisverboden, flexibel cameratoezicht, Stadsmarshall, diverse participatieprojecten, radicalisering en de kosten voor de gemeenschappelijke regelingen Veiligheidsregio Haaglanden en de Omgevingsdienst Haaglanden en voor de inzet van het Team Handhaving.

2.6 Programma 6 Dienstverlening en samenspraak

2.6.1 Algemene doelstelling

Dienstbare gemeente

De dienstbare gemeente betekent dat de gemeente de inwoner centraal stelt, goede dienstverlening biedt en inwoners en bedrijven en instellingen actief betreft bij beleid en projecten. De gemeente Zoetermeer wil door de manier van besturen en het betrekken van inwoners, bedrijven en (maatschappelijke) organisaties de betrokkenheid van de Zoetermeesters bij de stad vergroten en de geloofwaardigheid voor inwoners in de lokale overheid verhogen.

2.6.2 De doelstellingen van dit programma

6.1 Continueren klanttevredenheid

In 2016 zijn de publieksbalies verhuisd naar het tijdelijke onderkomen aan de Duitslandlaan 440. Ondanks dat de ruimte en de uitstraling niet heel klantvriendelijk oogt, heeft dit geen negatieve effecten gehad op de klanttevredenheid. De dienstverlening is op niveau gebleven en de werkprocessen zijn allemaal snel aangepast aan de tijdelijke situatie. Vanzelfsprekend voldoen we ook in de tijdelijke huisvesting aan alle wettelijke voorschriften met betrekking tot het verstrekken van reisdocumenten.

Daarnaast is in 2016 werk gemaakt van de invoering van zaakgericht werken waar we in 2017 de vruchten van zullen plukken en waardoor de werkprocessen, vooral ook in de backoffice, verder gedigitaliseerd kunnen worden. Tot slot is er geïnvesteerd in het fraudebewustzijn van de medewerkers, evenals in specifieke trainingen als omgaan met agressie en vakinhoudelijke ontwikkeling.

De tevredenheid over het digitale loket is gestegen ten opzichte van voorgaande jaren. De digitale dienstverlening scoorde goed (7,6) afgezet tegen het landelijke benchmarkgemiddelde (7,5). Het online regelen van producten en diensten is verbeterd en meer ingericht vanuit de klant. Door de motie Begrijpelijke Taal is er grote aandacht voor het beschrijven van producten en diensten op de website. Veel gebruikte producten op de website zijn gecontroleerd op begrijpelijke taal en waar nodig herschreven. Medewerkers worden hierin getraind door het Kwaliteitsinstituut Nederlandse

Gemeenten (Leerkring gebruikersgerichte website) in samenwerking met de Stichting Lezen en Schrijven.

Begin van het jaar was ongeveer tachtig procent van de webformulieren geschikt voor mobiele apparaten met kleine beeldschermen. In de loop van het jaar zijn ook de overige, technisch meer complexe formulieren daarvoor aangepast, met uitzondering van afspraak grofvuil die in 2017 wordt gemigreerd.

De Persoonlijke Internet Pagina “Mijn Zoetermeer” is vernieuwd om deze te kunnen ontwikkelen tot een interactief digitaal loket voor inwoners. Bewoners kunnen straks veel zaken met de gemeente in Mijn Zoetermeer direct regelen. Het eerste proces waar dit kan is de toestemming van een hoofdbewoner voor het inwonen van nieuwe bewoners.

Daarnaast heeft de gemeente geïnvesteerd in MijnOverheid. De herinneringsbrieven van verlopen reisdocumenten gaan nu naar de Berichtenbox als inwoners daarop zijn aangesloten. Mijn Zoetermeer en de Berichtenbox vullen elkaar aan waarbij de Berichtenbox vooral een beveiligde digitale postbus is terwijl Mijn Zoetermeer geschikt is voor interactieve toepassingen.

De Zoetermeerwijzer (een website, die bedoeld is om alle werk, zorg- en inkomensvragen van inwoners te kunnen beantwoorden) is door een aantal mensen uit de doelgroep getest op gebruiksvriendelijkheid. Met hun bevindingen en de resultaten van een online enquête is een programma van eisen gemaakt voor een vernieuwde Zoetermeerwijzer in 2017.

Effectindicator

6.1 Continueren klanttevredenheid	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Gemiddeld rapportcijfer tevredenheid gehele dienstverlening	7,2	7,4	7,2	nee	Omnibusenquête
Gemiddeld rapportcijfer voor de aanvraag en afhandeling van digitale producten	7,3	7,6	7,6	ja	Benchmarking Publiekszaken online
Tevredenheid dienstverlening aan ondernemers	nvt	6,9	6,9	ja	De twee jaarlijkse ondernemerspeiling

6.2 Bevorderen van de samenspraak

Het stadsbestuur in Zoetermeer wil mét Zoetermeeders besturen. Voorafgaand aan het ontwikkelen van nieuwe plannen en de uitvoering ervan wordt daarom tijd ingeruimd voor samenspraak met inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties. De Zoetermeeders werden intensief betrokken bij de plannen rond de vernieuwing van de binnenstad, waaronder de mogelijke vestiging van de Holland Outlet Mall (HOM). Ook rond onder andere de sportagenda en het visbeleid vond een intensief samenspraaktraject plaats. Nieuw was dat Zoetermeeders 24 uur per dag terecht kunnen op het online samenspraakplatform “doemee.zoetermeer.nl” om hun opvattingen bij de gemeente onder de aandacht te brengen én online mee te praten over de plannen van de gemeente. Dit platform biedt ook mogelijkheden om de ‘zwijgende meerderheid’ meer bij beleid en projecten van de gemeente te betrekken. Om die opvattingen beter in kaart te kunnen brengen, werd succesvol geëxperimenteerd met een zogeheten flitspeiling via Facebook en het monitoren van discussies in de online media. De gemeente heeft in het kader van samenspraak veel aandacht besteed aan de ondersteuning van maatschappelijke initiatieven. Steeds vaker nemen Zoetermeerse inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties zelf het initiatief om verbeteringen in de eigen leefomgeving of voor de hele stad te realiseren. Dit heeft eraan bijgedragen dat er inmiddels een groot aantal initiatieven zijn ontstaan die maatschappelijke waarde creëren voor de stad. Denk aan de Hof van Seghwaert en de wijktuin aan de Broekwegzijde. Om dit soort initiatieven te ondersteunen, kwam met financiële steun van de gemeente het Zoetermeerfonds tot stand.

Effectindicator

6.2 Bevorderen van de samenspraak	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Gemiddeld rapportcijfer inwoners over proces van samenspraak	5,8	n.v.t.	n.v.t.*	n.v.t.	Omnibussenquête
Tevredenheid bedrijven over proces van samenspraak	6,7	n.v.t.	n.v.t.*	n.v.t.	Bestand O&S
Tevredenheid organisaties over proces van samenspraak	p.m.	n.v.t.	n.v.t.*	n.v.t.	Bestand O&S
Tevredenheid inwoners, bedrijven en organisaties over ondersteuning bij initiatieven	p.m.	n.v.t.	n.v.t.**	n.v.t.	Selectie van focusgroepen

* Pas bij de Programmabegroting 2017-2020 is er een meerjarenraming gemaakt voor de effectindicatoren samenspraak; die reeks begint dus vanaf 2017.

** Gezien het aangekondigde 213a-onderzoek naar maatschappelijke initiatieven, heeft dit jaar geen tevredenheidspeiling onder initiatiefnemers plaatsgevonden.

6.3 Overige

De financiën van de gehele gemeentelijke bedrijfsvoering vallen onder dit programma, het betreft met name ondersteunende organisatieonderdelen. Voor de toelichting wordt verwezen naar de paragraaf bedrijfsvoering.

2.6.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
6.1 - Continueren klanttevredenheid	11.971	3.943	-8.028
6.2 - Bevorderen van de samenspraak	3.476	115	-3.362
6.3 - Overige	22.977	6.250	-16.727
Totaal programma	38.424	10.308	-28.116

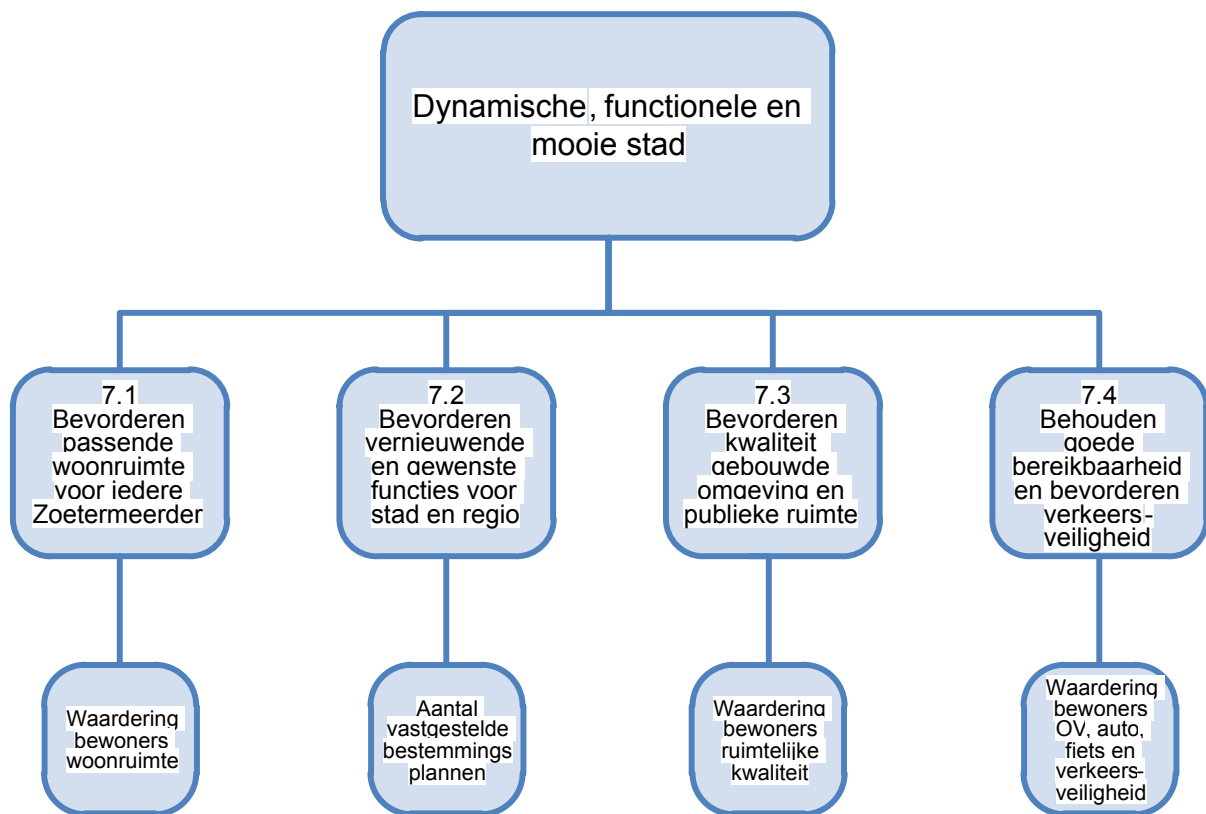
Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Het budget voor continueren klanttevredenheid is ingezet voor baliedienstverlening inclusief wijkposten, het GIP, e-dienstverlening, de basisregistraties, het Oekraïne referendum en bouwvergunningen.

Het budget voor bevorderen samenspraak is ingezet voor samenspraak, communicatie en webbeheer. Het budget voor overig is ingezet voor personeels- en organisatiebeleid, functioneren bestuur, concerncontrol, flankerend personeelsbeleid, informatievoorziening, juridische advisering, ict beleid en facilitaire diensten.

2.7 Programma 7 Inrichting van de stad

2.7.1 Algemene doelstelling

Een dynamische, functionele en mooie stad

Zoetermeer is een jonge en dynamische stad met hoogwaardige woonmilieus, onderscheidende functies, goede bereikbaarheid en met een functionele ruimtelijke structuur. Het behouden en versterken hiervan is belangrijk om ook in de toekomst binnen de regio een aantrekkelijke stad te zijn voor bewoners, bezoekers en ondernemers. Vanuit dit programma wordt er gewerkt aan de verdere ontwikkeling van de stad. Zowel vernieuwing als behoud van kwaliteit zijn sleutelbegrippen. Dit kan alleen in goede samenwerking met lokale en regionale partners en vanuit een duidelijk herkenbaar profiel.

2.7.2 De doelstellingen van dit programma

7.1 Bevorderen passende woonruimte voor iedere Zoetermeerder

Ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen en projecten is er in 2016 veel voorbereidend werk verricht om locaties geschikt te maken en om ontwikkelingen op gang te krijgen.

Bouwagenda en woningbouwaanjager

Om de ambities uit de woonvisie (vastgesteld in 2015) beter vorm te geven en om op de toegenomen vraag van initiatiefnemers in te spelen is er per 1 september 2016 een woningbouwaanjager aangesteld. Het is zijn taak om de doorloop van woningbouwinitiatieven te versnellen door goede begeleiding te bieden vanaf de beginfase. Om richting te geven aan de kwalitatieve en kwantitatieve woningbouwopgave van de stad in de komende 15 jaar heeft het college in 2016 een woningbouwagenda opgesteld. Deze is in februari 2017 door de raad vastgesteld. De eerste gevolgen van het instellen van de aanjager zijn al zichtbaar, een toename in verleende bouwvergunningen en realisatie van initiatieven. Het instellen van 'De Rode loper', waarbij nieuwe initiatieven snel verder

worden geholpen, heeft hieraan bijgedragen. Veel is in gang gezet en zal verder tot uiting komen in 2017 en verder.

Nieuwbouw

In 2016 zijn er in totaal 316 nieuwbouwwoningen opgeleverd (geraamd waren 262 woningen). Voor een deel betrof dit woningen voor jongeren en deels betrof het getransformeerde kantoorruimte naar woningen.

Huisvesting vluchtelingen

In 2016 heeft Zoetermeer 352 vergunninghouders gehuisvest. De taakstelling voor de eerste en tweede helft van het jaar werden daarmee gehaald. Om goed in te spelen op de hoge taakstellingen is er in maart 2016 een Plan van aanpak Huisvesting vergunninghouders Zoetermeer 2016-2017 opgesteld en is in juni 2016 een projectmedewerker huisvesting vergunninghouders gestart. Om de druk op de sociale woningmarkt zo min mogelijk te laten oplopen is ingezet op woningdeling. Voor de langere termijn wordt door de woningbouw-aanjager ingezet op het vergroten van de sociale woningvoorraad.

Prestatieafspraken

Samen met de corporaties en de huurdersverenigingen zijn nieuwe prestatieafspraken gemaakt, die in oktober 2016 zijn vastgesteld. Met de corporaties zijn afspraken gemaakt over voldoende betaalbare huurwoningen, verduurzaming van het corporatiebezit en afspraken over woningen voor bijzondere doelgroepen van zorg en geschikte woningen voor ouderen.

Effectindicator

7.1 Bevorderen passende woonruimte voor iedere Zoetermeerder	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Waardering bewoners woonruimte	8,1	7,7	8,4	Ja	Omnibusenquête

Bewoners waarderen het wonen in Zoetermeer zeer. De waardering is zelfs gestegen. In 2016 gaven zij daar gemiddeld een 8,4 aan, terwijl het waarderingcijfer in 2015 nog 8,1 bedroeg.

7.2 Bevorderen vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio

De voortgang van projecten die leiden tot vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio, wordt beschreven in de Voortgangsrapportage projecten. Deze wordt ieder jaar door de raad vastgesteld.

Voor een aantal projecten lichten we de voortgang en behaalde resultaten in 2016 kort toe:

Stadshart

Voor het Stadshart is een herziening van het bestemmingsplan in voorbereiding om de uitwisselbaarheid van ruimtes voor detailhandel, kantoren en voorzieningen te vergroten. In 2016 heeft het voorontwerpbestemmingsplan ter inzage gelegen en is er gelegenheid gegeven om ideeën kenbaar te maken. Verder is er gestart met de herinrichting van het Pastoorsbos en is de nieuwe Nicolaasbrug aangelegd, waarmee de verbinding van het Stadshart met de Dorpsstraat is versterkt.

Holland Outlet Mall

Eind maart 2016 is besloten om in samenspraak met belanghebbenden en geïnteresseerden een aantal onderzoeken uit te laten voeren naar de effecten van de HOM. Aan het college is gevraagd de resultaten van deze onderzoeken, voorzien van een advies, terug te koppelen aan de raad.

De onderzoeksresultaten zijn in december 2016 en in januari 2017 besproken in de commissie Stad. Vervolgens is op 23 januari 2017 besloten om verder te gaan met de ontwikkeling van het initiatief voor de HOM.

Bleizo

In 2016 is door Zoetermeer en Lansingerland het bestemmingsplan Vervoersknoop Bleizo vastgesteld. Er is beroep ingesteld tegen het bestemmingsplan. De Raad van State zal in de eerste helft van 2017 uitspraak doen in deze beroepszaak. Er is geen voorlopige voorziening aangevraagd, zodat gestart kon worden met de bouw.

Entree Zoetermeer

De plannen voor Entree Zoetermeer zijn in 2016 in samenspraak met partners en belanghebbenden verder uitgewerkt om te kunnen komen tot een concrete gebiedsvisie in 2017. Er is een intentieovereenkomst gesloten om de haalbaarheid van de ontwikkeling aan het Kinderen van Versteegplein te onderzoeken. Verder zijn verschillende projecten gestart of afgerond waarbij kantoren worden getransformeerd naar woningen.

Effectindicator

7.2 Bevorderen vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Aantal vastgestelde bestemmingsplannen	nvt	5	5	Ja	Gemeentelijke database

In 2016 heeft de raad vijf bestemmingsplannen vastgesteld, namelijk:

- Voorweg 163;
- Parapluherziening Schoolpleinen;
- Zorgwoningen Zalkerbos;
- 1^e herziening Oosterheem/Zegwaartseweg-Noord ;
- Vervoersknoop Bleizo.

De voor 2016 gestelde doelstelling is hiermee gerealiseerd.

7.3 Bevorderen kwaliteit van gebouwde omgeving en publieke ruimte

Het bevorderen van de kwaliteit van de gebouwde omgeving en publieke ruimte, heeft in 2016 op de volgende manieren vorm gekregen:

Voorweg en Zegwaartseweg

De visies Voorweg en Zegwaartseweg zijn in 2016 door de raad vastgesteld en vormen een belangrijk kader bij het begeleiden en toetsen van nieuwe initiatieven.

Snowworld

De Raad van State heeft het beroep tegen het bestemmingsplan Verlenging derde baan SnowWorld ongegrond verklaard zodat het plan in april 2016 onherroepelijk is geworden. De verlenging van de derde baan is gerealiseerd en de skibaan is voor de opening van het winterseizoen 2016-2017 in gebruik genomen.

Buytenpark

Het Uitvoeringsprogramma voor het Buytenpark is inhoudelijk afgerond met de werkgroep en begin 2017 is het rapport definitief opgeleverd. De eerste projecten, zoals het Gruttolandje en maatregelen aan het MTB parcours, zijn inmiddels uitgevoerd.

Noordelijk Plassengebied

Het Landschapsplan Noord Aa is door de raad vastgesteld. Daarnaast is in 2016 uitvoering gegeven aan het strandplan. Ook is er gestart met een innovatieve bestrijding van blauwalg in de Zoetermeerse Plas door middel van ultrasoon geluid. Samen met bewoners, verenigingen en ondernemers worden plannen ontwikkeld voor onder meer het Fitpark, het rondje wijk en een watersportcentrum.

Bentwoud

Voor de doorontwikkeling van de driehoek Bentwoud heeft de raad eind 2016 geld ter beschikking gesteld voor een voetpad langs de Oostkade, maatregelen rondom DSO en verbetering van het speelbos. Dit budget kwam voort uit een meevaller bij de inrichting van de Driehoek Bentwoud. Met de gebiedspartijen provincie Zuid-Holland, gemeente Alphen aan den Rijn en Staatsbosbeheer zijn afspraken gemaakt over de besteding hiervan ten behoeve van het Bentwoud. De windsingel bij DSO is inmiddels al gerealiseerd.

In het voorjaar is de TOP (Toeristisch Overstap Punt) in het Westerpark gerealiseerd. Hiermee staat, na het Bentwoud, ook het Westerpark en het Buytenpark op de kaart voor wandelaars en fietsers uit Zoetermeer en omgeving.

Meerpolder

In 2016 is het lustrumjaar 400 jaar Meerpolder gevierd. Verschillende initiatieven van het actiecomité 400 jaar Meerpolder zijn door de gemeente ondersteund. Zoals informatie-panelen over de geschiedenis, een recreatiefolder, historische beplanting, tentoonstellingen, een fotowedstrijd en film.

Effectindicator

7.3 Bevorderen kwaliteit van gebouwde omgeving en publieke ruimte	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Waardering bewoners ruimtelijke kwaliteit	meting in 2016	≥ 76%	77%	Ja.	Omnibussenquête

De in 2016 gemeten ruimtelijke kwaliteit bedraagt voor heel Zoetermeer 77%. Daarmee voldoet de ruimtelijke kwaliteit aan de streefwaarde voor 2016 (ten minste 76%).

7.4 Behouden goede bereikbaarheid en bevorderen verkeersveiligheid

Het behouden van een goede bereikbaarheid en het bevorderen van de verkeersveiligheid is een continu proces. Dit vraagt om goede afstemming binnen en buiten de regio, maar ook om actieve lobby gericht op realisatie en behoud van infrastructurele knooppunten in en om de stad.

Mobiliteit

In 2016 kreeg dit vorm doordat er veel projecten uit de jaarschijven van het Uitvoerings-programma Nota Mobiliteit zijn voorbereid en uitgevoerd. Er is een inhaalslag gedaan op zaken die nog niet waren opgepakt.

In Palenstein is het eerste kruispunt van de Van Aalstlaan/van Diestlaan omgevormd tot een rotonde, met deze maatregel is de verkeersveiligheid nu aanzienlijk verbeterd.

Verkeersveiligheid rondom scholen en verkeersgedrag zijn belangrijke thema's. In 2016 is hieraan invulling gegeven door de aanpassing van de schoolzone op de Clauslaan en door netwerkbijeenkomsten (waar concrete verbetervoorstellen op de agenda stonden) en door gezamenlijke acties van scholen(-clusters) in Rokkeveen en Oosterheem.

Openbaar vervoer

Het lijnennet en de dienstregeling van het openbaar vervoer zijn op peil gebleven. Mede door de inspanning vanuit Zoetermeer is de punctualiteit van de RandstadRaillijnen 3 en 4 in de afgelopen twee jaar flink verbeterd (van 75 naar 95%). De geluidwerende maatregelen langs de Oosterheemlijn zijn uitgevoerd naar tevredenheid van de bewoners. De eerste paal voor het nieuwe station Bleizo is op 31 oktober 2016 geslagen en de uitvoering is in volle gang.

Fiets

Eind 2016 is het Nachtnet Fiets opgeleverd. Het Nachtnet Fiets is een netwerk dat geschikt gemaakt is voor fietsen in donkere uren: routes langs woningen, meer verlichting, extra snoeien van beplanting en het aantrekkelijker maken van de fietstunnels. Mede vanwege het Nachtnet Fiets is Zoetermeer in 2016 op het Nationale Verkeersveiligheidscongres genomineerd als één van de drie steden in Nederland die zich het meest inzetten voor de verkeersveiligheid.

Wijkverkeerswerkgroep

In 2016 is de zesde wijkverkeerswerkgroep gestart en met de zes wijkverkeerswerkgroepen is nu de hele stad gedekt. Op de agenda staan verkeersveiligheidsonderwerpen. Dit kunnen onder meer concrete verzoeken zijn om een verkeerssituatie aan te passen, extra belijning aan te brengen of snelheidsmetingen uit te voeren. Onderwerpen kunnen echter ook leiden tot opname op de jaarschijf.

MRDH

Er is intensief geparticipeerd in de Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH) om verkeer- en vervoerkundige zaken ook regionaal af te stemmen en om te zorgen voor een goede aansluiting van de infrastructuur van Zoetermeer op die van de regio. Veel wensen van Zoetermeer zijn inmiddels als verkenning (waaronder de lightrailverbinding Zoetermeer-Rotterdam/Schiedam) opgenomen in de Uitvoeringsagenda Bereikbaarheid van de MRDH die in 2016 door de MRDH is vastgesteld. Er is door de MRDH samen met de Provincie Zuid-Holland een Regionaal Investeringsprogramma (RIP) opgesteld dat op 6 juli 2016 aan premier Rutte is aangeboden. Eén van de speerpunten daarin is de Schaalsprong Metropolitaan OV.

Effectindicator

7.4 Behouden goede bereikbaarheid en bevorderen verkeersveiligheid	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Waardering bereikbaarheid auto & fiets	meting in 2016		7,9 *	N.v.t.	Omnibusenquête
Waardering bereikbaarheid ov			7,1 **	N.v.t.	Omnibusenquête
Waardering verkeersveiligheid	6,7		6,9	Ja	Omnibusenquête

* Uitgesplitst was de waardering/realisatie voor de fiets 8,0 en voor de auto 7,7.

** Dit betreft het cijfer vanuit een extra bereikbaarheidsvraag in de Omnibusenquête.

7.5 Overige

Tot de overige doelstellingen van dit programma behoort de vastgoedportefeuille van de gemeente Zoetermeer. De kernopgave van de vastgoedportefeuille is dat deze in kwaliteit, functie, omvang en ligging voldoet om doelstellingen te bereiken en te voorzien in een aantrekkelijk voorzieningenaanbod. Dit heeft in 2016 op de volgende manieren vorm gekregen:

Integraal Huisvestingsplan Onderwijs

In 2016 heeft de raad het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) vastgesteld en is besloten de komende jaren bijna € 18 mln. te investeren in nieuwbouw, uitbreiding en aanpassing van

schoolgebouwen van het basis- en speciaal onderwijs. Met het IHP wordt leegstand teruggedrongen in combinatie met investeringen in nieuwbouw, uitbreiding, aanpassingen en herschikkingen. Ook wordt de vorming van negen integrale kindcentra (IKC) mogelijk.

Uitbreiding van deze IKC's is een belangrijk onderdeel uit het collegeprogramma. De IKC's zijn een plek waar school, kinderopvang, voorschoolse educatie, buitenschoolse opvang, sport, cultuur en de zorg onder één regie met elkaar samenwerken voor een zo optimaal mogelijke ontwikkeling van kinderen. De oplevering van IKC Toverberg en IKC Nesciohove kon door aanbestedingsproblemen niet meer in 2016 plaatsvinden en is verplaatst naar begin 2017. Het IKC Toverberg wordt na de zomer in gebruik genomen, het IKC Nesciohove in 2017.

Sport

Op het gebied van sport gaf de raad groen licht voor de realisatie van Gymworld Zoetermeer, de sluiting van de Olympus en de overname en renovatie van de Noordwesterhal. Verder is er een krediet beschikbaar gesteld voor de nieuwbouw van de was- en kleedaccommodatie van FC Zoetermeer.

In 2016 was er veel aandacht voor de eventuele gezondheidsrisico's van kunstgras met rubbergranulaat. Eind 2016 werd door het RIVM echter geconcludeerd dat het veilig is om op kunstgras met rubbergranulaat te sporten.

Cultuur

De cultuuragenda en andere cultuurvraagstukken hebben tot diverse vastgoedontwikkelingen geleid. Zo is besloten om de trekkenwand van het Stadstheater te vervangen en het CKC te verbouwen en uit te breiden, vooral ten behoeve van amateur theatergezelschappen. En is besloten het stadsmuseum door te ontwikkelen naar het Living Museum en onder te brengen in het nieuwe stadhuis. Voor het dossier integrale afweging beeldende kunst werd duidelijk dat de voormalige Kwikfit in de Dorpsstraat de beoogde locatie is voor de nieuwe regieorganisatie voor beeldende kunst. De Baztille zal op eigen benen verder gaan, tenzij zij moet sluiten ten gevolge van de realisatie van een ontsluitingsweg.

Renovatie stadhuis

Na de besluitvorming over de renovatie van het Stadhuis eind december 2014 heeft de raad in juni 2015 ingestemd met het voorlopig ontwerp (voorstel 2015-000188). Na het collegebesluit van 5 januari 2016 (voorstel 2015-001003) over de gunning van het werk, is op 5 februari 2016 de aannemingsovereenkomst getekend en is er gestart met de renovatie van het stadhuis.

Middels kwartaalrapportages wordt de raad op hoofdlijnen geïnformeerd. Er is onder meer verslag gedaan van de algemene voortgang, het onderzoek naar de aanwezigheid van vleermuizen en de gevolgen daarvan. Ook is verslag gedaan van de initiatieven rondom duurzaamheid en de gevolgen van de toegenomen formatie. Ten opzichte van de oorspronkelijke planning in 2014 is de ingebruikname van het gehele complex opgeschoven van begin 2017 naar begin 2018.

Effectindicator

7.5 Overige	Realisatie 2015	Begroting 2016	Realisatie 2016	Doel gehaald?	Bron
Waardering vastgoed		7,0	7,4	Ja	Enquête gebruikers
Leegstand	Circa 3%	< 5%	Circa 2%	Ja	Gemeentelijke database

Voor 2016 en de jaren daarna is voor leegstand < 5% als doel gesteld. Binnen de gemeentelijke vastgoedportefeuille is er, na de verkoop van een pand aan de Prismalaan, de verkoop van twee schoolwoningen aan de Goudenregenzoom en de heringebruikname van de Dorpstraat 161/163, geen volledig leegstaand vastgoed. Er is daarom zeer weinig leegstand.

De waardering van vastgoed wordt gemeten op basis van specifieke klanttevredenheids-onderzoeken. In 2016 is hiervoor het KTO binnensport gehouden. In 2017 volgen meer KTO's.

2.7.3 Gerealiseerde baten, lasten en saldo per doelstelling (inclusief reservemutaties)

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
7.1 - Bevorderen passende woonruimte voor iedere Zoetermeerder	5.354	4.448	-906
7.2 - Bevorderen vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio	25.858	26.329	471
7.3 - Bevorderen kwaliteit van gebouwde omgeving en publieke ruimte	1.772	30	-1.741
7.4 - Behouden goede bereikbaarheid en bevorderen verkeersveiligheid	6.216	3.929	-2.287
7.5 - Overige	3.101	1.654	-1.446
Totaal programma	42.300	36.390	-5.910

Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Financiën op hoofdlijnen

Het budget voor wonen (doelstelling 7.1) werd met name ingezet voor de exploitatielasten van startersleningen, de (restant) bijdrage aan de transformatie van kantoren € 0,8 mln., de uitvoerings- en beleidstaken voor wonen (inclusief de bestuurlijke tafel wonen) en de vrijval van de reserve startersleningen van € 2,3 mln. en de daar tegen over staande storting in het Rif.

De uitgegeven gelden voor vernieuwing (doelstelling 7.2) hadden vooral betrekking op grondexploitaties (€ 15,5 mln.), uitgaven diverse ontwikkelingen Binnenstad (€ 1,8 mln.) en de werkzaamheden rondom de vervoersknoop Bleizo (€ 7,0 mln.).

De investeringen voor ruimtelijke ordening (doelstelling 7.3) werden voor het grootste deel gedaan voor personele inzet op het gebied van welstand, verkeer, ruimtelijke ordening en de kosten woonvisie.

De grootste uitgaven voor verkeer (doelstelling 7.4) zijn gedaan voor de uitvoering van mobiliteitsprojecten (€ 2,1 mln.), de werkzaamheden aan de verlengde Oosterheemlijn (€ 0,4 mln.), de uitgaven voor de geluidsmaatregelen Oosterheemlijn (€ 1,3 mln.), de bijdrage voor het mobiliteitsfonds MRDH (€ 1,1 mln.), parkeermaatregelen (€ 0,3 mln.), werkzaamheden Noord Aa (€ 0,5 mln.) en de inzet van verkeerskundigen.

De overige uitgaven (doelstelling 7.5/overige) betreffen met name de exploitatie van de vastgoedportefeuille en overhead.

2.8 Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

2.8.1 De algemene uitkering uit het Gemeentefonds

De algemene dekkingsmiddelen onderscheiden zich van andere dekkingsmiddelen doordat ze vrij aan te wenden zijn. De besteding is niet aan een bepaald programma(doel) gebonden. Zij vormen de financiële dekking van de negatieve saldi van de programma's 1 tot en met 7.

De belangrijkste algemene dekkingsmiddelen zijn:

- De algemene uitkering uit het Gemeentefonds
- De integratie uitkering Sociaal Domein uit het Gemeentefonds
- Inkomsten uit de belastingen
- Bespaarde rente uit reserves en voorzieningen

Aan algemene uitkering is in 2016 een bedrag van € 123,1 mln. ontvangen: € 122,6 mln. voor het jaar 2016 zelf en € 0,5 mln. als bijstelling van de uitkeringen over 2014 en 2015. In de algemene uitkering zijn de decentralisatie-uitkeringen en de groei (accres) opgenomen. Daarnaast zijn er actualisaties geweest van diverse maatstaven.

De integratie-uitkering Sociaal Domein bedraagt in 2016 € 58,4 miljoen.

2.8.2 Belasting

De belastingopbrengsten, afgerond € 32,6 mln, bestaan uit de OZB, de hondenbelasting, toeristenbelasting en precario. Deze middelen zijn ter dekking van de lasten op de andere programma's in de begroting.

2.8.3 Bespaarde rente uit reserves en voorzieningen

Baten uit bespaarde rente van reserves en voorzieningen zijn in de jaarrekening aan diverse posten toegerekend:

- De bespaarde rente over de Reserve Algemeen Dekkingsmiddel dient als structurele inkomstenpost voor de begroting.
- De bespaarde rente over de overige reserves en voorzieningen wordt gebruikt om waar afgesproken aan reserves toe te voegen en om de voorzieningen op peil te houden.

De overige bespaarde rente komt ten gunste van de reserve inflatiecorrectie.

Bedragen x € 1.000

	Rekening 2016		
	U	I	Saldo
Belastingen	2.455	33.089	30.634
Beleggingen	0	2.297	2.296
Algemene Uitkering	0	121.981	121.981
Integratie-uitkering Sociaal Domein	0	58.376	58.376
Overige	6.348	22.974	16.626
Totaal programma	8.803	238.717	229.914

Voor een verklaring van verschillen tussen begroting en rekening wordt verwezen naar hoofdstuk Jaarrekening/Toelichting op het overzicht van baten en lasten.

Paragrafen

3.1 Paragraaf lokale heffingen

Inleiding

Deze paragraaf betreft zowel de belastingen als de retributies en bestemmingsheffingen. De belangrijkste afwijkingen die zich voordoen in de jaarrekening worden toegelicht. Daarnaast worden de ontwikkelingen van de gemeentelijke woonlasten weergegeven conform de cijfers van het COELO. Tot slot wordt er een beeld neergezet van het aantal kwijtscheldingsverzoeken in 2016.

3.1.1 Gemeentelijke tarieven en heffingen

Beleidsuitgangspunten

In de heffingnota zijn de beleidslijnen voor lokale heffingen vastgesteld. Lokale heffingen worden onderscheiden in belastingen, retributies en bestemmingsheffingen. Door de gemeente wordt de volgende belastingen geheven:

OZB, hondenbelasting, parkeerbelastingen, toeristenbelasting en precariobelasting.

Voor de retributies en bestemmingsheffingen mag de heffing niet hoger zijn dan de kosten, die de gemeente maakt voor de geleverde diensten. Dit zijn o.a. afvalstoffenheffing, rioolheffing, marktgelden, lijkbezorging en leges. Daarnaast wordt de BIZ-bijdrage van de Dorpsstraat geheven, waarvan de opbrengst voor een specifieke doelgroep is.

Algemeen stijgingspercentage

Bij de begrotingsvaststelling 2016-2019 zijn, als gevolg van de te verwachten prijsontwikkelingen, de gemeentelijke heffingen voor het jaar 2016 met 0,2% verhoogd.

OZB

De tarieven van de *onroerende-zaakbelastingen (OZB)* 2016 zijn naast een aanpassing als gevolg van de inflatiecorrectie gestegen ter compensatie van de afgenomen waarde van de niet-woningen (4,5%) en de tarieven voor de woningen zijn iets gedaald als gevolg van de gestegen waarde (0,8%).

Afvalstoffenheffing

De tarieven voor de *afvalstoffenheffing* zijn in 2016 gestegen met het inflatiepercentage van 0,2%.

Rioolheffing

De rioolheffing voor kleinverbruikers (tot 500 m³ waterverbruik) bedroeg in 2016 een vast bedrag van € 67,44 per huishouden en een percentage van 0,0218% van de WOZ-waarde. De aanslag per perceel was maximaal € 172,30.

Heffingen en belastingopbrengsten

Bedragen * € 1000

Prog.	Heffing / Belasting	2015	Begroting 2016	Rekening 2016	Verschil rek-begr '16	
					Bedrag	Perc.
1	Leges vent- en standplaatsverg. / winkeltijden	96	116	85	-31	-27%
1	Marktgeden / leges marktvergunningen	126	173	136	-37	-21%
2	Leges gehandicaptenparkeerplaatsen / -kaarten	32	53	37	-16	-30%
3	Afvalstoffenheffing	13.280	13.459	13.401	-58	0%
3	Rioolrecht grootverbruikers	250	282	257	-25	-9%
3	Rioolrecht kleinverbruikers	5.597	6.325	6.103	-222	-4%
3	Leges verkeersvergunningen	4	7	3	-4	-57%
3	Parkeerbelasting	1.954	1.804	2.403	599	33%
3	Lijkbezorgingsrechten	487	842	596	-246	-29%
5	Leges vergunningen bestuurlijk juridische zaken	20	23	24	1	4%
6	Leges publiekszaken (inclusief rijksleges)	2.253	2.514	2.359	-155	-6%
6	Omgevingsverg.: leges bouw- en sloopverg. c.a.	1.551	1.318	1.444	126	10%
6	Omgevingsverg.: leges kapverg. / in- en uitritten	8	8	7	-1	-13%
7	Leges woonvergunningen	3	3	2	-1	-33%
7	Leges gemeentelijke bestemmingsplannen	1	28	10	-18	-64%
OAD	Onroerende zaakbelastingen	31.312	31.988	31.710	-278	-1%
OAD	Hondenbelasting	505	524	500	-24	-5%
OAD	Toeristenbelasting	271	245	319	74	30%
OAD	Precariobelasting	302	294	294	0	0%

Toelichting van de belangrijkste verschillen tussen de rekening 2016 en begroting 2016 (na wijziging):

Leges standplaatsen en marktgeden

De lagere opbrengsten zijn het gevolg van teruglopende bezetting van de warenmarkten en minder bezoekers. De verwachting was dat de verplaatsing van de dinsdagmarkt naar Oosterheem een positief effect zou hebben op de baten/marktgeden. Dit effect blijkt niet zo groot aanwezig te zijn als verwacht.

Rioolheffing

Door een hogere leegstand bij de (niet)-woningen zijn de baten lager.

Leges publiekszaken

De raming van de rijksleges was te hoog en er is een verschuiving tussen id-kaarten en paspoorten

Leges omgevingsvergunningen (bouw en sloop)

De economie trekt weer aan. Dit heeft tot gevolg dat eigenaren weer investeren in nieuwbouw en verbouw.

Parkeerbelasting

De hogere opbrengst heeft onder andere te maken met de renovatie en het buiten gebruik stellen van de parkeergarages in 2016, waardoor er meer auto's geparkeerd zijn in de openbare ruimte.

Lijkbezorgingrechten

Het afgelopen jaar heeft er verschuiving plaatsgevonden van duurdere koopgraven naar de goedkopere algemene graven. Daarnaast hebben er meer bijzettingen plaatsgevonden in al gekochte graven.

Onroerend Zaak Belastingen

Het nadeel wordt veroorzaakt door minder nieuwbouwcomplexen.

Toeristenbelasting

In 2016 zijn nog aanslagen opgelegd over oude jaren. Daarnaast is een stijging te zien in aantal overnachtingen.

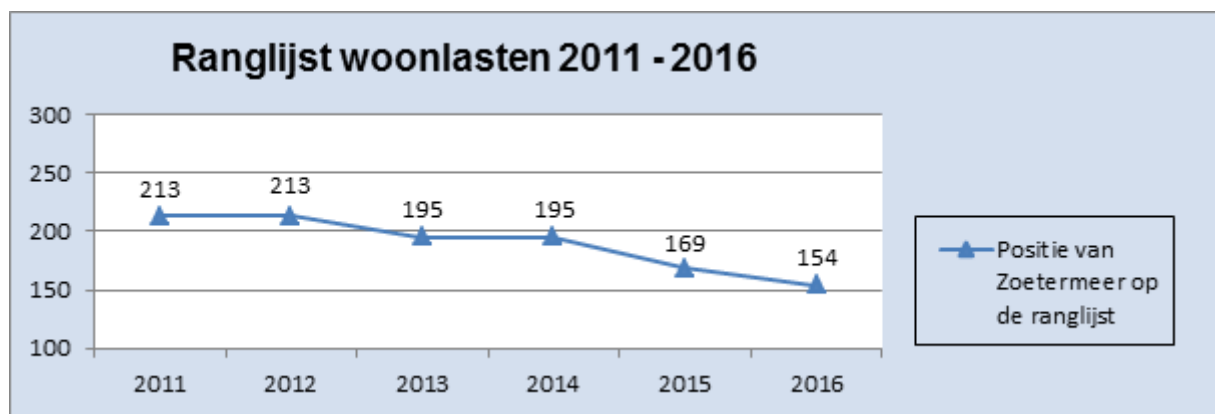
3.1.2 Lokale lastendruk

COELO-vergelijking

Jaarlijks verricht het Centrum voor Onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden (COELO) onderzoek naar de gemeentelijke woonlasten. De publicatie daarvan vindt plaats in de Atlas van de Lokale Lasten. Onder de gemeentelijke woonlasten verstaat het COELO de OZB voor de eigenaar van een woning met een voor de betreffende gemeente geldende gemiddelde waarde, plus rioolheffing en reinigingsheffing (afvalstoffenheffing) voor een meerpersoonshuishouden eventueel verminderd met een heffingskorting.

Door het COELO wordt jaarlijks een vergelijkend overzicht opgesteld van alle Nederlandse gemeenten. In dit overzicht, dat begint met de (deel)gemeente met de laagste heffingen (nr. 1) en eindigt met de (deel)gemeente met de hoogste heffingen, neemt Zoetermeer in 2016 positie 154 in. Door de lasten voor de burgers laag te houden, zoals een beperkte prijsmutatie, is een verbetering op de ranglijst gerealiseerd.

Kleine mutaties in de tarieven leiden overigens tot grote verschuivingen in de ranglijst.

3.1.3 Kwijtschelding gemeentelijke heffingen en belastingen

In 2016 hebben 5.425 mensen kwijtschelding aangevraagd voor gemeentelijke heffingen en belastingen. Na de toets van de aanvraag is van dit aantal 79% gehonoreerd (4.296 aanvragen). Het totaalbedrag aan kwijtschelding was € 1,5 miljoen, waarvan het grootste deel betrekking heeft op de afvalstoffenheffing (€ 1,0 miljoen) en een belangrijk deel op de rioolheffing (€ 0,4 miljoen). Aan hondenbelasting en ozb zijn maar kleine bedragen kwijtgescholden.

3.2 Paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Inleiding

Deze paragraaf geeft een overzicht van de belangrijkste financiële risico's voor de gemeente Zoetermeer. De beschikbaar weerstandscapaciteit is de belangrijkste financiële buffer voor risico's, waarvoor geen specifieke voorzieningen zijn getroffen. De omvang van deze risico's en de aanwezige weerstandscapaciteit bepalen of de gemeente over voldoende weerstandsvermogen beschikt.

3.2.1 Risico's

De belangrijkste risico's op peildatum eind 2016 staan hieronder.

Risico	Bedrag	Kans
Grondzaken		
Algemeen: Hogere investeringen***	€ 1,7 mln	25%
Algemeen: Grondprijsontwikkeling/lagere grondopbrengsten***	€ 1,1 mln	75%
Algemeen: Formatierisico Grondbedrijf	€ 2,1 mln	25%
Algemeen: Immateriële vaste activa (IMVA)*	€ 0,3 mln	25%
Boerhaavelaan	**	**
Cadenza 1 (voormalig Centrum Oost)***	**	**
Tekort grondexploitatie Palenstein**	€ 3,4 mln	60%
Deelneming in Gemeenschappelijke Regeling Bleizo***	€ 11,0 mln	50%
Nutricia/Numico Rokkeveenseweg	€ 0,4 mln	50%
Westelijke Entree	€ 1,0 mln	50%
Van Leeuwenhoeklaan	**	**
Oosterheem	**	**
Voorweg Noord	€ 0,7 mln	70%
Katwijkerlaantrace	**	**
Concern		
Gemeentegaranties geldleningen aan woningbouwverenigingen***	€ 3,4 mln	1%
Juridische geschillen pensioen en (boven) wettelijk ww	€ 0,8 mln	10%
Aanbesteding integraal onderhoud openbare ruimte	****	****
Gemeentegarantie eigen woningen	pm	pm

* Nieuw risico

** Om bijzondere (juridische) redenen niet vermeld/nog niet in te schatten

*** Bedrag en/of kans gewijzigd

**** Afgedekt via 2% van niet te kwantificeren risico's

Opgetreden, gewijzigde en afgevoerde risico's

Ten opzichte van de in de Programmabegroting 2017-2020/Tweede Tussenbericht 2016 gemelde risico's zijn de volgende risico's gewijzigd, opgetreden of vervallen:

Risico	Mutatie bij jaarverslag	Toelichting
Algemeen: Hogere investeringen	Bedrag verlaagd van € 2,1 mln. naar € 1,7 mln.	Bedrag is aangepast op nog te realiseren kosten.
Algemeen: Grondprijsontwikkeling / lagere grondopbrengsten	Bedrag verlaagd van € 8,3 mln. naar € 1,1 mln. Kans verhoogd van 50% naar 75%.	De omvang van het risico is aanzienlijk verlaagd, omdat er bij de actualisatie van de grondexploitaties en door afsluiting van de grondexploitatie Dwarstocht forse verlagingen in de geraamde opbrengsten voor bedrijven zijn aangebracht.
Algemeen: Niet verhaalbare kosten IMVA	Nieuw risico	Binnen bepaalde voorwaarden mogen kosten geactiveerd worden vooruitlopend op het vaststellen van een grondexploitatie. Deze kosten, immateriële vaste activa

		(IMVA), mogen als kosten opgevoerd worden bij het vaststellen van de grondexploitatie. Echter als de grondexploitatie niet binnen vijf jaar geopend is, moeten deze kosten afgeschreven worden. Gestreefd wordt naar ontwikkeling ruim binnen de termijn van 5 jaar, maar marktomstandigheden en andere invloeden van buitenaf kunnen negatieve invloed hebben op de planning. De IMVA zijn daarmee een risico.
Derde Stationsstraat: de Watertoren	Risico is vervallen	Watertoren is in 2016 verkocht.
Centrum Oost (nieuwe projectnaam Cadenza 1)	Bedrag verlaagd van € 1 mln. naar € 0,25 mln. Kans verhoogd van 50% naar 75%.	Herziening inschatting risico.
Tekort grondexploitatie Palenstein	Bedrag verlaagd van € 7,2 mln. naar € 3,4 mln. Kans verhoogd van 45% naar 60%.	Door de voortgang van het project nemen de risico's af. Dit is een gewogen risico, de kans van de overgebleven risico's is hoger dan de kans van de vervallen risico's.
Deelneming in Gemeenschappelijke Regeling Bleizo	Bedrag verlaagd van € 12,9 mln. naar € 11 mln.	Conform de getoetste opgave van de GR Bleizo.
Dwarstocht: Verslechtering resultaat grondexploitatie	Risico is vervallen	De grondexploitatie is afgesloten en de taxatiewaarde van de gronden is hoger dan de boekwaarde.
Gasfabriek ontsluitingsweg	Risico is vervallen	Voor de ontsluiting is een bedrag in de grondexploitatie opgenomen.
SnowWorld	Risico is vervallen	Het project is gerealiseerd conform raming.
Gem.garanties geldleningen aan woningbouwvereniging en	Bedrag verlaagd van € 6,1 mln. naar € 3,4 mln.	De rente is gedaald en schulden zijn verder afgelost (dus bedrag is afgenomen).
Leegstand verhuur	Risico is vervallen.	Na verkoop en ingebruikname van panden bestaat weinig leegstand meer.
Onderhoud toren stadhuis	Risico is vervallen.	

Financiële omvang risico's

De financiële consequenties van deze risico's zijn via een NARIS-simulatie in beeld gebracht. Er is een kansberekening gemaakt op de waarschijnlijkheid van het zich voordoen van bovenstaande risico's en het bedrag wat daarmee gemoeid is. Het mogelijk risico bij grondzaken bedraagt € 13,5 mln. Bij het overige concern is dat € 0,5 mln.

3.2.2 Weerstandscapaciteit

De weerstandscapaciteit bestaat uit de financiële middelen en mogelijkheden om onverwachte, niet begrote kosten te kunnen dekken. Tot de weerstandscapaciteit voor incidentele risico's worden de algemene reserves gerekend. In geval van tekortschietende algemene reserves kunnen ook de bestemmingsreserves worden aangewend. Dit betekent dan wel dat wordt afgezien van de realisatie van een bestemming of dat er zo snel mogelijk aanvullende dekkingsmaatregelen worden gezocht om de bestemmingsreserve weer beschikbaar te krijgen.

De tabel laat zien hoe de weerstandscapaciteit is opgebouwd.

Weerstandscapaciteit		Bedragen * € 1mln.
Omschrijving	Rekening 2016 Incl resultaat 2016	
Weerstandscapaciteit exclusief grondzaken		
Vrij inzetbare reserve		
- stand reserve 31-12-2016		13,8
- mutaties 2017 en volgende jaren		-10,2
Reserve inflatiecorrectie		2,0
- mutaties 2017 en volgende jaren		-2,0
Rekeningsresultaat		8,1
<i>Totaal weerstandscapaciteit excl. Grondzaken</i>		11,7
Weerstandscapaciteit grondzaken		
Reserve versterking financiële positie grondzaken		14,1
Reserve risico's		2,1
<i>Totaal weerstandscapaciteit grondzaken</i>		16,2
Totale weerstandscapaciteit		27,9

3.2.3 Weerstandvermogen

De verhouding tussen de weerstandscapaciteit en de waarschijnlijke risico-omvang is gedefinieerd als de ratio voor het weerstandsvermogen. Als gewenste ratio voor het weerstandsvermogen wordt voor het concern exclusief grondzaken 'voldoende' gehanteerd. Het NAR hanteert hiervoor de bandbreedte van een ratio tussen 1.0 en 1.4. In Zoetermeer wordt de grenswaarde van 1.0 gehanteerd.

Als ratio voor het weerstandsvermogen van grondzaken wordt eveneens 'voldoende' als toereikend gezien. Ook hier wordt de ondergrens van 1.0 als ratio gehanteerd. Als de ratio lager is dan 1.0 betekent dat dus dat er onvoldoende weerstandscapaciteit is. Anders gesteld: de risico-omvang vermenigvuldigd met de ratio bepaalt de benodigde weerstandscapaciteit.

Bij de berekening en beoordeling van het weerstandsvermogen wordt onderscheid gemaakt tussen het concern (exclusief grondzaken) en grondzaken.

In de tabel is weergegeven hoe de weerstandcapaciteit van deze onderdelen is opgebouwd.

Weerstandvermogen		Bedragen * € 1mln.
Omschrijving	Rekening 2016 Incl resultaat 2016	
Weerstandvermogen exclusief grondzaken		
Totaal aan gekwantificeerde risico's		0,5
Norm voor niet gekwantificeerde risico's		6,9
Gewenst niveau in euro's tegen ratio 1,0		7,4
Weerstandscapaciteit excl. grondzaken		11,7
<i>Overschot aan weerstandscapaciteit excl. grondzaken</i>		4,3
Grondbedrijf		
Totaal aan risico's grondzaken		13,5
Weerstandscapaciteit grondzaken		16,2
Overschot aan weerstandscap. grondzaken obv ratio 1.0		2,7

Concern exclusief grondzaken

Uit het simulatiemodel met de risico's van het concern exclusief grondzaken blijkt dat de omvang van de risico's (met een zekerheid van 95%) uitkomt op een bedrag van € 0,5 mln. De omvang van de berekende risico's wordt aangevuld met 2% (voor de niet te kwantificeren risico's) van het begrotingstotaal (lasten) van de gewone dienst van de begroting, exclusief grondzaken.

Gebleken is dat sommige risico's moeilijk zijn te schatten. Daarbij is het wenselijk een zekere financiële buffer aan te houden. Tussen het bekend worden van budgettaire tegenvallers en het treffen van passende maatregelen kan enige tijd bestaan. Dit kan zich bijvoorbeeld voordoen bij de periodieke aanbesteding van onderhoud van de openbare ruimte. De beschikbare budgetten kunnen onvoldoende blijken. De budgettaire frictie die daardoor ontstaat moet kunnen worden opgevangen.

De berekende norm voor de niet gekwantificeerde risico's voor deze begroting bedraagt € 6,9 mln. De gekwantificeerde risico-omvang komt uit op € 0,5 mln. De totale risico-omvang wordt dus ingeschat op € 7,4 mln. De weerstandscapaciteit bedraagt € 11,7 mln. Het weerstandsvermogen bedraagt 1,58 en voldoet dus aan de norm.

Grondzaken

Een tekort (ratio < 1,0) of overschot van de weerstandscapaciteit van grondzaken ten opzichte van het totaal van de risico's kan leiden tot afroming of aanvulling van de weerstandscapaciteit. Indien sprake is van een ratio > 1,2 wordt het overschot gestort in de Reserve Investeringsfonds 2030.

De omvang van de risico's is volgens de simulatie van het NARIS € 13,5 mln. Grondzaken beschikt over een weerstandscapaciteit per 31 december 2016 van € 16,2 mln. Het weerstandsvermogen is 1,2 namelijk 16,2 (weerstandscapaciteit)/13,5 (risico-omvang). Er is dus geen sprake van afroming of aanvulling van weerstandscapaciteit.

3.2.4 Financiële kengetallen

Het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) verplicht om vanaf 2016 een set financiële kengetallen op te nemen in de programmabegroting en jaarrekening. Deze kengetallen hebben voor de raad vooral een signaleringswaarde bij het beschouwen van de financiële positie van de gemeente. Eén afzonderlijk kengetal zegt niet zo veel en moet altijd in relatie met de andere kengetallen worden gezien. Vooralsnog bestaat geen (landelijke) normering om te beoordelen wat de prestaties zijn. Vergelijkende cijfers zijn te vinden op de site Waarstaatjegemeente.nl. Voor de provincie als toezichthouder blijft een structureel, sluitende begroting het bepalende criterium.

Financiële kengetallen

De eerste vier kengetallen staan in relatie met financiële risico's met een lange termijn karakter, die een gemeente loopt. De laatste twee kengetallen geven aan in hoeverre ruimte in de exploitatie bestaat om de financiële lange termijn risico's af te kunnen dekken.

Kengetallen

Omschrijving	Rekening	Begroting	Rekening
	2015	2016	2016
1a Netto schuldquote	10,20%	10,50%	10,10%
1b Netto schuldquote gecorrigeerd voor alle verstrekte leningen	6,00%	6,50%	6,50%
2 Solvabiliteitsratio	64,60%	62,40%	63,00%
3 Kengetal grondexploitatie	11,60%	9,00%	7,00%
4 Structurele exploitatie ruimte	3,90%	1,50%	3,30%
5 Belastingcapaciteit	101,30%	99,50%	99,50%

De netto schuldquote geeft inzicht in het niveau van de schuldenlast van de gemeente ten opzichte van de eigen middelen. Het geeft een indicatie van de mate, waarin de rentelasten op de exploitatie drukken. De schuldquote is beperkt van omvang. De begroting van Zoetermeer is daarmee relatief ongevoelig voor wijzigingen in de rentestand. De schuldquote is ongeveer gelijk gebleven. De netto schuldquote is iets gestegen door aflossingen op startersleningen.

De solvabiliteitsratio is het eigen vermogen als percentage van het balanstotaal en geeft inzicht in de mate, waarin de gemeente in staat is aan haar verplichtingen te voldoen. Het eigen vermogen is iets afgenomen in 2016, onder meer door extra afschrijving op de boekwaarde van het stadhuis. De ratio is wel iets hoger dan begroot. Het verloop van de reserves wordt toegelicht in de jaarrekening onder vaste passiva.

Het kengetal grondexploitatie geeft weer hoe de waarde van de grond zich verhoudt tot de totale (geraamde) baten. De boekwaarde van de gronden moet worden terugverdiend bij de verkoop. Door wijziging van de regelgeving is een deel van de boekwaarde van de gronden ondergebracht bij materiële vaste activa. Dat heeft een daling van dit kengetal als gevolg. Het gaat om een afboeking van € 8,5 mln. Zie de toelichting op de voorraden in de jaarrekening onder vlottende activa.

De structurele exploitatieruimte is van belang om te beoordelen welke structurele ruimte de gemeente heeft om de eigen lasten te dragen of welke structurele stijging van de baten of daling van de lasten daarvoor nodig is. Hoewel er sprake is van een daling ten opzichte van 2015 valt de exploitatieruimte hoger uit dan geraamd.

De belastingcapaciteit geeft inzicht hoe de belastingdruk van de gemeente zich verhoudt tot het landelijk gemiddelde. De belastingcapaciteit in 2016 is onder de 100%, omdat de woonlasten in Zoetermeer lager zijn dan het landelijk gemiddelde.

3.3 Paragraaf onderhoud kapitaalgoederen

Inleiding

De instandhouding van de kapitaalgoederen is in de gemeente Zoetermeer vastgelegd in beheerplannen, waarin het meerjarig onderhoudsprogramma en de daarbij behorende financiële middelen zijn opgenomen. In de beheerplannen is ook het gewenste kwaliteitsniveau van de voorziening vastgelegd. Hierna wordt per categorie ingegaan op het onderhoud van de kapitaalgoederen. De volgende categorieën worden behandeld:

- Openbare ruimte (wegen en groen)
- Riolering
- Vastgoed
- Begraafplaatsen

3.3.1 Openbare ruimte

De Beheervisie Openbare Ruimte (BOR) is in 2016 vastgesteld. In de BOR zijn twee pijlers van de beheerstrategie voor de komende jaren geïntroduceerd: omgevingsbewust en risicogestuurd beheer. Effecten van de afgesproken nieuwe werkwijze zijn in 2016 nog niet zichtbaar of meetbaar. Omgevingsbewust en risicogestuurd beheer worden voorjaar 2018 geëvalueerd.

De effectindicatoren voor de doelstelling 'Behouden van een aantrekkelijke en veilige openbare ruimte' laten ten opzichte van voorgaande jaren een lichte achteruitgang zien. Het doel wordt nog steeds gehaald. Uit de Omnibusenquête blijkt de waardering voor het onderhoud van de wegen en groen, inclusief onkruidbestrijding achteruit te gaan. De Quickscan laat zien dat het percentage van de openbare ruimte waar niveau A gehaald wordt duidelijk minder is dan in 2015 en dat niveau B en C procentueel zijn toegenomen. Overigens is het kwaliteitsniveau nog steeds boven het door de raad vastgesteld niveau B voor de winkelcentra en C voor woongebieden.

In 2016 heeft de aanbesteding van het integraal onderhoudsbestek voor Zoetermeer Zuid-Oost (Oosterheem en Rokkeveen) plaatsgevonden. Met ingang van 2017 gaat de aannemer daar voor tenminste vier jaar aan de slag. De vervanging van roltrappen en het bijplaatsen van liften aan de Mandelabrug is gestart – de afronding wordt voorzien in 2017.

Het project Platanen Seghwaert is zo goed als afgerond.

Egalisatiereserve Groot Onderhoud Bovengronds

In 2016 is € 123.000 meer uitgegeven. Dit heeft onder andere te maken met de vervanging van de liften en roltrappen aan de Mandelabrug. Dit bedrag wordt onttrokken uit de egalisatiereserve.

3.3.2 Riolering

In 2016 is het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016-2020 (GRP) vastgesteld met daarin een aanzienlijke besparing.

Voorziening Grootonderhoud Ondergronds (VGO)

In 2016 is € 0,35 mln. minder uitgegeven. Dit is veroorzaakt doordat het GRP pas eind 2016 is vastgesteld en toen nog niet alle zaken konden worden doorgevoerd. De kosten worden betaald uit de voorziening.

3.3.3 Ondergrondse inzamelmiddelen

In 2016 is € 59.000 minder uitgegeven. Oorzaak hiervan is een technisch probleem bij de leverancier met de nieuwe displays en de GPRS-module voor de ondergrondse containers. De geplande vervanging is hierdoor uitgesteld naar 2017.

3.3.4 Begraafplaatsen

In 2016 is de uitbreiding van de begraafplaats, de entree en het parkeerterrein grotendeels voltooid en is gestart met de vernieuwing van het columbarium (urnenmuur) en de bouw van een nieuw onderkomen. In de eerste helft van 2017 zullen alle werkzaamheden zijn afgerond, behoudens de normale nazorg op de realisatie.

3.3.5 Vastgoed

Onderwijs

In 2016 heeft de raad het Integraal Huisvestingsplan Onderwijs (IHP) vastgesteld en daarmee besloten de komende jaren bijna € 18 mln. te investeren in nieuwbouw, uitbreiding en aanpassing van schoolgebouwen van het basis- en speciaal onderwijs.

In 2016 stond de oplevering gepland van de IKC Nesciohove, Toverberg en de Tjalk. IKC Toverberg en Nesciohove worden echter door complicaties rondom de aanbesteding opgeleverd in 2017. Het IKC Kadelaan wordt in maart 2017 in gebruik genomen.

Sport

Op het gebied van sport gaf de raad groen licht voor de realisatie van Gymworld Zoetermeer, de sluiting van de Olympus en de overname en renovatie van de Noordwesterhal. Voorts is er een krediet beschikbaar gesteld voor de nieuwbouw van de was- en kleedaccommodatie van FC Zoetermeer. Met de nieuwbouw van beide projecten zal in 2017 worden gestart.

In 2016 was er voorts veel aandacht voor de eventuele gezondheidsrisico's van kunstgras met rubbergranulaat. Eind 2016 werd door het RIVM echter geconcludeerd dat het veilig is om op kunstgras met rubbergranulaat te sporten.

Sociaal-cultureel

De cultuuragenda en andere cultuurvraagstukken hebben tot veel vastgoedontwikkelingen geleid. Zo is besloten om de trekkenwand van het stadstheater te vervangen en het CKC te verbouwen en uit te breiden, vooral ten behoeve van amateurtheater gezelschappen. Verder is besloten het Stadsmuseum door te ontwikkelen naar het Living Museum en onder te brengen in het nieuwe stadhuis. Voor beeldende kunst werd duidelijk dat de voormalige Kwikfit in de Dorpsstraat de beoogde locatie is voor de nieuwe regieorganisatie.

Ambtelijke huisvesting

In 2016 is gestart met de renovatie van het stadhuis. Ten opzichte van de oorspronkelijke planning in 2014 is de ingebruikname van het gehele complex opgeschoven van begin 2017 naar begin 2018.

3.3.6 Beeldende kunstobjecten

Vanuit de percentageregeling is gewerkt aan diverse kunsttoepassingen. De kunstwerken bij IKC Stella Novaschool aan het Willem Alexanderplantsoen (tweedelig) en bij de kruising van de Amerikaweg met de Vorstiusrode zijn opgeleverd. In Oosterheem is gewerkt aan een vierdelig wijkkunstwerk en aan een kunstwerk bij sportaccommodatie van MHCZ.

Enkele kunstwerken zijn verplaatst, zoals Piramide en Obelisk naar het burgemeester Hoekstrapark en de Betonnen Schijven naar het strand bij de Zoetermeerse Plas.

3.4 Paragraaf Financiering

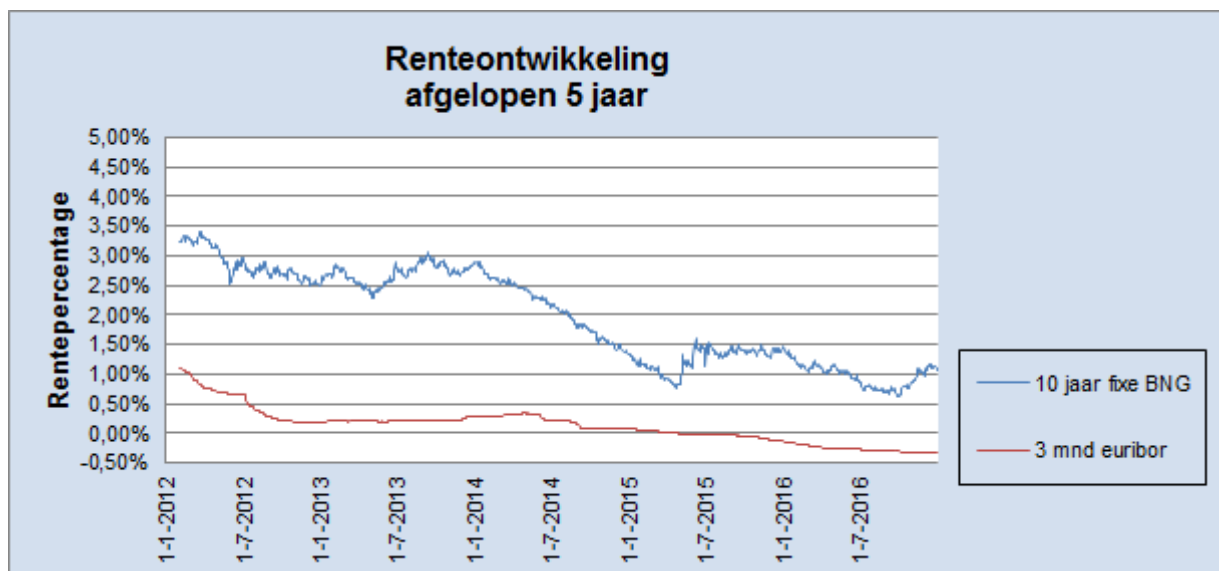
Inleiding

In het Treasury handvest en -Statuut zijn de kaders opgenomen waarbinnen het college de financieringsfunctie mag uitoefenen. In deze paragraaf wordt ingegaan op de uitvoering van de financiering in 2016.

3.4.1 Belangrijke ontwikkelingen

De rente is gedurende geheel 2016 zeer laag geweest. De korte rente was zelfs negatief, waardoor lenen geld opleverde in plaats van geld kostte. Dat de rente zo laag is, is voor een groot deel afhankelijk van de refi-rente die de ECB (Europese Centrale Bank) hanteert. Dit is de rente waarvoor banken kunnen lenen bij de ECB. Deze is begin 2016 verlaagd naar 0%. De korte rente ligt hier nog ruim onder.

De 10 jaar fixe rente van de BNG bedroeg in 2016 gemiddeld 0,97%. Dit is de werkelijke marktrente die in de jaarrekening is gehanteerd. De 3 maands euribor is het hele jaar negatief geweest. In onderstaande grafiek is de trend zichtbaar van de afgelopen 3 jaar voor zowel de 3 maands euribor als de 10 jaar fixe.

In 2016 is wet- en regelgeving veranderd voor de grondexploitaties. De toegerekende rente moet berekend worden op basis van de werkelijk betaalde rente en daarnaast moet rekening worden gehouden met de verhouding tussen eigen en vreemd vermogen. Daarmee is de rente over de grondexploitaties in 2016 niet langer de gemiddelde marktrente (0,97%), maar slecht 0,21%. Dit heeft ook effect op het renteresultaat in 2016 zoals uitgewerkt in paragraaf 3.4.3 renteresultaat.

3.4.2 Risicobeheer

Op het gebied van financiering worden verschillende risico's onderkend. De wet financiering decentrale overheden (fido) is gericht op het beheersen van renterisico's. Deze beheersing krijgt vorm door wettelijke limieten voor de omvang van de netto vlottende schuld (kasgeldlimiet) en door renteherzieningen op en herfinanciering van de vaste schuld (renterisiconorm).

Kasgeldlimiet

Het renterisico op korte termijn wordt in beeld gebracht via de kasgeldlimiet. Maximaal 8,5% van het begrotingstotaal (het totaal van de begrote lasten) mag kort worden gefinancierd met geleend geld (kort betekent hier korter dan een jaar). Als de gemiddelde liquiditeitspositie van drie

achtereenvolgende kwartalen de kasgeldlimiet overschrijdt, dan dient de gemeente de drie kwartaalrapportages toe te zenden aan de toezichthouder (Provincie), met daarbij een plan om weer te voldoen aan de kasgeldlimiet (bijvoorbeeld overgaan tot financiering met lang geld.)

In 2016 was de kasgeldlimiet voor Zoetermeer 33,5 mln. Alleen in het eerste kwartaal is het kasgeldlimiet overschreden (in 2015 was er ook alleen in het eerste kwartaal een overschrijding). Dit wordt zichtbaar gemaakt in onderstaande tabel.

Kasgeldlimiet	Bedragen *1.000.000			
	Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
Saldo vlottende schuld/middelen	34,7	8,9	7,6	15,0
Kasgeldlimiet	33,5	33,5	33,5	33,5
Ruimte binnen kasgeldlimiet	-1,2	24,6	25,9	18,5

Renterisiconorm

De norm voor het beheersen van het budgettaire renterisico op lange termijn is de renterisiconorm. De jaarlijks verplichte aflossingen en herzieningen mogen niet meer bedragen dan 20% van het begrotingstotaal (het totaal van de begrote lasten). Uit onderstaande tabel komt naar voren dat in 2016 de financiering van de vaste schuld ruim onder de renterisiconorm is gebleven. In 2016 is ook een lening aan de gemeente Renkum afgelost (€ 15,2 mln.).

Renterisiconorm	Bedragen *1.000
Renteherziening	-
Aflossingen	64
Totaal renterisico	64
Renterisiconorm	78.824
Ruimte onder renterisiconorm	78.760
Berekening renterisiconorm	
Begrotingstotaal	394.118
Percentage regeling	20%
Renterisiconorm begrotingsjaar	78.824

Kredietrisico

Omdat wij in 2016 geen uitgezette langlopende leningen meer hebben is het kredietrisico (het risico dat uitgezette gelden niet meer terugkomen) zeer beperkt geworden.

Als gevolg van het invoeren van het schatkistbankieren moeten eventuele tijdelijk overtollige kasmiddelen, boven een bedrag van € 2,95 mln., gestald worden bij het rijk. Het deel dat niet bij het rijk gestald moet worden staat op de rekening van de huisbankier die het kenmerk heeft van een systeembank en bij de Bank Nederlandse Gemeenten (BNG). Hierdoor kan het kredietrisico als te verwaarlozen worden beschouwd.

In het treasurystatuut 2009 is gesteld dat bij financiële instellingen met een rating A maximaal € 25 mln. mag worden gestald. Hieronder valt ook de huisbankier Rabobank. De limiet is op 29 januari en 1 februari bij de Rabobank abusievelijk overschreden. Er zijn maatregelen getroffen om dit in het vervolg te voorkomen.

Onrechtmatigheid schatkistbankieren

Zoals hierboven vermeld moeten overtollige liquide middelen gestald worden bij het Rijk, het zogenaamde schatkistbankieren. Voor Zoetermeer geldt dat in 2016 liquide middelen bij het Rijk moeten worden gestald wanneer deze gemiddeld per dag per kwartaal boven het drempelbedrag van € 2,95 mln. uitkomen.

Zoetermeer is er altijd vanuit gegaan dat bij schatkistbankieren de kasmiddelen, de bankrekeningen en de opgenomen kort lopende kasgeldleningen (deposito's) onder de liquide middelen vallen. Op basis daarvan voldoet Zoetermeer in 2016 ruimschoots aan de regels voor schatkistbankieren.

Uit nadere informatie (vraag en antwoord rubriek bij het Rijk) is echter gebleken dat de gehanteerde methodiek niet juist is omdat bij schatkistbankieren opgenomen deposito's niet als liquide middelen mogen worden gezien. Alleen de kasmiddelen en de bankrekeningen tellen mee.

Volgens deze definitie blijkt dat in het eerste kwartaal en het derde kwartaal middelen bij het Rijk hadden moeten worden gestald. Het gaat om overschrijdingen van het drempelbedrag met € 319.000 per dag in het eerste kwartaal en van € 622.000 per dag in het derde kwartaal. In de overige twee kwartalen zijn volgens deze definitie de middelen wel ruimschoots onder het drempelbedrag gebleven. Er is hier sprake van een onrechtmatigheid. Deze onrechtmatigheid wordt echter niet betrokken bij de beoordeling van een eventuele begrotingsonrechtmatigheid.

3.4.3 Renteresultaat

Het renteresultaat 2016 is uitgekomen op ruim € 3,7 mln. positief. Het positieve resultaat wordt voor het belangrijkste deel veroorzaakt door lagere rentekosten eigen vermogen en het rentevoordeel op kortlopende leningen. Het werkelijke resultaat is € 300.000 hoger dan geraamd in de begroting en verwacht bij de tussenberichten. Dit voordeel wordt deels veroorzaakt door gewijzigde regelgeving voor toerekening van rente aan grondexploitaties. Hier mag slechts het werkelijk betaalde rentepercentage worden toegevoegd (in plaats van 0,97% werd dit 0,21%). Daarnaast was sprake van een kleinere financieringsbehoefte dan ingeschat.

In de rekening is € 3,1 mln. van dit renteresultaat conform de begroting (€ 2 mln.) en melding bij de tussenberichten (€ 1,1 mln.) ten gunste van de exploitatie gebracht. Het resterende deel is volgens de door de raad vastgestelde spelregels gestort in de Rente-egaliseringsreserve. Als gevolg van deze storting komt de stand van de Rente-egaliseringsreserve eind 2016 € 0,3 mln. hoger uit dan de door de raad vastgestelde maximale hoogte van € 4,8 mln. In de rekening is, conform de door de raad vastgestelde spelregels, de overloop van € 0,3 mln. uit de Rente-egaliseringsreserve onttrokken en gestort in de Algemene reserve (reserve vrij inzetbaar).

3.4.4 Saldo van de financieringsfunctie

Het saldo van de financieringsfunctie wordt gedefinieerd als het saldo van (a) de betaalde rentelast over de aangegane leningen en over de aangetrokken middelen in de rekening courant en (b) de ontvangen rente (baat) over de uitzettingen. Onderstaande tabel geeft dit saldo weer:

Tabel financieringsfunctie

Omschrijving	Betaalde rente	Ontvangen rente
Aangetrokken geldleningen kort		43.778
Aangetrokken geldlening lang	357.293	
Uitgezette startersleningen		421.515
Uitgezette overige middelen		47.527
	357.293	512.820
Saldo financieringsfunctie	155.527	

3.5 Paragraaf Bedrijfsvoering

Inleiding

Visie op de organisatie, visie op de bedrijfsvoering

In 2016 zijn we blijven werken aan een flexibele, wendbare organisatie die inspeelt op wat de stad nodig heeft. Een organisatie waarbij maatschappelijke vraagstukken centraal staan en medewerkers samen bouwen, zowel met interne als externe partners. Waarbij mensen zich onderdeel weten van een groter geheel, breder kijken dan alleen de eigen afdeling of functie en bij ieder vraagstuk bewust zijn van de link met de stad. Onze organisatie streeft er voortdurend naar om zo de dienstverlening kwalitatief te verbeteren, goed aansluitend op de vraag uit de stad en vanuit de wens om de kracht van de lokale gemeenschap te versterken. Een goede bedrijfsvoering hoort daarbij en moet daarop gericht zijn. In 2016 is in lijn met deze visie gewerkt aan de verdere organisatie-ontwikkeling en is op verschillende terreinen en aspecten van bedrijfsvoering het nodige gedaan. De bereikte resultaten op de belangrijkste thema's staan in deze paragraaf. Daarnaast zijn aan de bedrijfsvoering gerelateerde onderwerpen opgenomen waarvan is afgesproken de raad en de toezichthouder via de P&C cyclus op de hoogte te houden, zoals de doorlichtingsonderzoeken college (213a GW), rechtmatigheid, medebewindtaken en Suwinet.

3.5.1 Organisatieontwikkelingen

Organisatie ontwikkeling

In 2016 is ingezet op samen leren en ontwikkelen en zijn breed in de organisatie activiteiten ondernomen in het kader van de organisatieontwikkeling. De hierboven geschetste manier van werken krijgt concrete invulling in trajecten rondom de omgevingswet, transformatievisie sociaal domein en binnen de dienstverlening en samenspraak. Steeds wordt de toekomstgerichte manier van werken gekoppeld aan concrete inhoudelijke opgaven. In 2016 is door het organiseren van periodieke organisatiebrede leidinggevendendagen geïnvesteerd in het versterken van de samenhang en het aanbrengen van een gezamenlijke focus. Daarbij staat het voeren van het goede gesprek, bijvoorbeeld tussen leidinggevendenden en medewerkers, centraal.

Naast deze activiteiten zijn er concrete resultaten bereikt in diverse langlopende projecten die een belangrijke bijdrage leveren aan de organisatieontwikkeling. Te weten:

- Continue verbeteren en zaakgericht werken
- Het talentenbureau/arbeidsmobiliteit
- Het nieuwe werken/renovatie stadhuis

Hieronder staan de in deze projecten bereikte resultaten in 2016.

Zaakgericht werken

Hoewel zaakgerichtwerken vooral een werkwijze is die een transparantere dienstverlening mogelijk maakt is er een grote technische afhankelijkheid van verschillende automatiseringssystemen. Het afgelopen jaar is er naast het zaakgericht maken van processen ook veel geïnvesteerd in het stabiliseren van de omgeving, de wijze van samenwerken en het implementeren van landelijke standaarden. De gebruiksvriendelijkheid is toegenomen en meerdere afdelingen werken inmiddels zaakgericht. Daarnaast zijn een aantal concern brede processen, zoals het inkoop en aanbestedingsproces, volledig zaakgericht geïmplementeerd. De verkregen inzichten van een aantal processen zijn met behulp van Continu Verbeteren verder uitgediept.

Continu verbeteren

In 2016 zijn acht processen volgens de methode van Continu verbeteren onder de loep genomen waaronder het proces aanvraag kapvergunningen, het proces inkoop en aanbesteding en het proces stukkenstroom. Tegelijkertijd is de weg geëffend voor de inbedding van het project continu verbeteren in de reguliere werkzaamheden Administratieve Organisatie / Verbijzonderde Interne Controle.

Talentenbureau

De tweejarige pilot Talentenbureau is in 2015 gestart en heeft als overkoepelende doel een bijdrage leveren aan een toekomstgerichte flexibele organisatie met breed inzetbare en wendbare medewerkers. Sinds de start van de pilot zijn medewerkers met een boventallige status op basis van reorganisatie begeleid in Van-Werk-Naar-Werk trajecten. Met deze begeleiding hebben inmiddels circa 30 medewerkers een nieuwe uitdaging gevonden op basis van hun specifieke talenten en kwaliteiten. Daarnaast zijn in het afgelopen jaar volgens planning diverse HR instrumenten ontwikkeld die de organisatie na de pilotfase ondersteunen om te werken vanuit de talenten van medewerkers.

Het Nieuwe Werken (HNW) / renovatie stadhuis

In 2016 zijn belangrijke stappen gezet op weg naar een gerenoveerd en verkleind stadhuis waarin de organisatie wordt geïnspireerd om samen te werken volgens de beschreven visie, in verbinding met de stad. Het Nieuwe Werken in een gerenoveerd Stadhuis werkt als een katalysator voor deze organisatieontwikkeling. Bij alle activiteiten wordt Het Nieuwe Werken gekoppeld aan de visie vooral op het gebied van intern en extern samenwerken. Daarnaast is er veel aandacht besteed aan bewustzijn, leren in de praktijk en het uitwisselen van ervaringen. Concrete grote activiteiten in 2016 om de toekomstige manier van werken te versterken waren:

- Een grote informatiebijeenkomst voor alle medewerkers, waar meer dan 350 medewerkers aanwezig waren;
- Per 1 juni 2016 is de renovatie gestart en daarmee is ook het plaats- en tijdonafhankelijk werken voor alle medewerkers van start gegaan;
- Het project Secretaresse Nieuwe Stijl heeft gewerkt aan de domeinplannen en de verdere eigen ontwikkeling door middel van het afronden van de CIEP training;
- Een cultuurfestival in het kader van de toekomstgericht werken waar meer dan 300 medewerkers aanwezig waren;
- De ondernemingsraad heeft 2 enquêtes door de Erasmus Universiteit laten uitzetten binnen de Gemeente over Het Nieuwe Werken met een positief resultaat.
- Het programma digivaardigheden passend bij het Zoetermeerse leerhuis is ontwikkeld;
- Een superbrainstorm om met elkaar in gesprek te gaan in het kader van de toekomstgericht werken, waar meer dan 225 medewerkers aanwezig waren;
- Daarnaast is er een start gemaakt met een visie op hospitality die gekoppeld is aan de brede visie dienstverlening;
- Het nieuwe werkplekconcept is vastgesteld;
- De interne en externe communicatie vanwege alle activiteiten rondom de renovatiewerkzaamheden en de projecten in de binnenstad. Door naast de digitale nieuwsbrief ook te werken met wekelijkse inloopsprekuren voor medewerkers en burgers;
- Een kerstbijeenkomst op de bouw met rondleidingen om de nieuwe omgeving te ervaren, waar meer dan 325 medewerkers aanwezig waren.

Strategische personeelsplanning

Elke afdeling heeft in 2016 gewerkt aan een Strategisch Personeelsplan. Het SPP is vooral gehanteerd als managementinstrument maar wordt langzaam een medewerkers instrument. Waarbij vragen als welk talent kan ik naast kennis en kunde inzetten om goed met veranderingen van organisatie en/of afdeling om te kunnen gaan, aan de orde komen. De afdeling P&O begeleidt management en medewerker bij dit proces en koppelt SPP daarmee aan talentmanagement.

Inhuur derden

In 2016 heeft de inzet van extern personeel € 14,4 mln. gekost (2015 € 12,3 mln.). Net als vorig jaar heeft de meeste inhuur betrekking op het Sociale Domein en de decentralisaties. Deze inhuurkosten worden gedekt uit de beschikbare personele budgetten. De grootste posten zijn inhuur voor re-integratie in eigen beheer, jeugd en gezinshulp en het overbruggen van vacatures. In 2016 is begonnen met het omzetten van inhuur naar vast personeel.

De publieksbalies kennen in 2016 en de komende jaren een tijdelijke piek in de aanvragen. Deze wordt veroorzaakt door de destijds gelijktijdige invoering van nieuwe reisdocumenten en rijbewijzen. Hierdoor ontstaat er een piek vanwege de vervangingstermijn. Omdat deze piek weer afvlakt is het efficiënter om tijdelijk inhuurkrachten in te zetten in plaats van vast personeel aan te nemen. Vanwege de specialistische aard wordt er bij ruimtelijke fysiekprojecten projecten vaak gebruik gemaakt van externe specialisten. In 2016 betreft het met name de specialistische inzet voor de projecten als de Vervoersknoop Bleizo en de Upgrade Binnenstad, het Stadhuisplein en het HOM.

In de praktijk er vijf redenen om in te huren:

- Flexibiliteit: om pieken en dalen in de hoeveelheid werk op te vangen.
- Specialistische kennis: ad hoc nodig voor de specifieke werkzaamheden.
- Tijdelijke werkzaamheden: het budget is tijdelijk beschikbaar.
- Onafhankelijke oordeelsvorming: voorgeschreven of gevraagd door college/raad.
- Efficiency: tegen dezelfde kosten is het in bepaalde gevallen eenvoudiger om met ingehuurde krachten te werken.

Ziekteverzuim

Na lange tijd van dalende ziekteverzuimcijfers, zien we in 2016 weer een landelijke stijging. Ook in Zoetermeer hebben we hiermee te maken: een stijging van 1,3% ten opzichte van het percentage van 2015. De meldingsfrequentie (hoe vaak melden medewerkers zich ziek) is nagenoeg gelijk gebleven. De stijging wordt dan ook verklaard door het groeiend aantal langdurig zieken: medische situaties waar de werkgever geen invloed op heeft.

In Zoetermeer richten we onze focus al jaren op de gezondheid van onze medewerkers. In 2016 heeft dit geresulteerd in de ontwikkeling van een zgn. Vitaliteitscheque. Een voorbeeld van een meer preventieve aanpak van verzuim met duurzaam inzetbare medewerkers tot gevolg.

OpKOERS

91% van onze medewerkers is in 2016 beoordeeld. Omdat beoordelen veel meer is dan het registreren van een (beoordelings)gesprek met medewerkers, is in 2016 ingezet op het actualiseren van de digitale module OpKOERS. De module is praktisch aangepast zodat medewerker en leidinggevende veel beter begeleid worden bij het vastleggen van de door het jaar heen gevoerde gesprekken: door gespreksonderwerpen te benoemen en praktische elementen toe te voegen.

In OpKOERS is bijvoorbeeld zichtbaar geworden welke medewerkers een functie met integriteitsrisico bekleden. Integriteit blijft zo een terugkerend gespreksonderwerp, ook met de individuele medewerker. Los van de regelmatige agendering tijdens werkoverleggen.

OpKOERS wordt hiermee steeds meer ingezet om verbanden te leggen tussen de verschillende, beschikbare P&O-instrumenten.

Privacy

In 2015 is voor een periode van twee jaar een privacyfunctionaris aangesteld. Deze adviseert gemeentebreed. De doelstelling 'het privacy bewustzijn in het DNA van de medewerkers te krijgen' zoals omschreven in het privacybeleid, blijft een speerpunt. Per 1 januari 2016 is de meldplicht Datalekken van kracht. De invoering hiervan binnen de gemeente is goed verlopen.

Betaaltermijn

In het beleidskader economie is als doelstelling opgenomen om facturen gericht aan de gemeente Zoetermeer sneller te betalen. Met een aantal gerichte maatregelen is de betaaltermijn in 2016 teruggebracht van 18 tot 15,3 dagen (december 2016). Van de facturen wordt 65% betaald binnen 14 dagen (doelstelling ultimo 16: 70%).

Informatiebeveiliging

In 2016 is door het doorlopen van een uitgebreid CYBERSECURITY AWARENESS programma ingezet op het bevorderen van het bewustzijn bij medewerkers over hoe veilig ze werken. Dit programma bestond uit een gevarieerd aanbod van onderwerpen zoals phishing mails, malware, sterke wachtwoorden, USBsticks, etc. Wij hebben onze cybersecurity kunnen verbeteren, door naast het investeren in technische maatregelen, structurele aandacht uit te laten gaan naar cybersecurity awareness, waarbij alle medewerkers betrokken worden. Deze technische maatregelen waren onder andere de implementatie van een virtueel netwerk en inrichting van het Zero Trust concept, de implementatie van een Next Generation Firewall waardoor we meer mogelijkheden hebben om het netwerk van de gemeente te beschermen tegen bekende en onbekende aanvallen. Maar ook Off site backup waarmee wij een backup van onze backup naar een externe locatie in Zoetermeer synchroniseren. De gemeentelijke website (*.zoetermeer.nl) wordt door het afnemen van een dienst voortdurend gescand op de aanwezigheid van kwetsbaarheden. We zijn begonnen met de implementatie van standaarden waaraan moet worden voldaan in het kader van domein en email beveiliging. Tenslotte hebben wij de Bitsight security rating afgenomen. BitSight meet continu de performance van onze organisatie op basis van security events en configuratie data. Met behulp van IntelliRatings zijn wij nu in staat om onze organisatie de stap te laten maken van periodiek naar continu risicomangement op een efficiënte en effectieve wijze.

In 2016 is daarnaast verder gewerkt aan de verdere implementatie van de Baseline Informatie beveiliging (BIG). De aanpak van informatiebeveiliging (IB-beleid) in Zoetermeer is 'risk based'. Dat wil zeggen: beveiligingsmaatregelen worden getroffen op basis van een toets tegen deze Baseline van VNG/KING. Dat heeft geresulteerd in onder andere de invoering van een sterk wachtwoord beleid. Daarnaast is er vooral veel ingezet op het vastleggen van afspraken en werkwijzen om de professionalisering van de Informatiebeveiligingsorganisatie te verhogen zoals de incidentafhandeling met de Informatie Beveiligingsdienst IBD, de oprichting van een Zoetermeers CERT (Computer Emergency Response Team).

Doorlichting onderzoeken college (o.g.v. art.213a GW)

Op 1 maart 2016 heeft onderzoeksbureau ICS Adviseurs het eindrapport opgeleverd van het doorlichting onderzoek Onderwijshuisvestingbeleid en het vervangingsfonds schoolgebouwen. Dit onderzoek was al in 2015 gestart. Het college heeft de rapportage en de bestuurlijke reactie daarop eind april naar de raad gestuurd gelijktijdig met de aanlevering van de raadsstukken Integraal Huisvestingsplan 2016-2020 en herijking vervangingsfonds schoolgebouwen.

Het college heeft daarbij de volgende bestuurlijke reactie op de aanbevelingen gegeven:

- De kwetsbaarheid van de formatie onderwijshuisvesting is direct aangepakt;
- In overleg met de schoolbesturen wordt een kwaliteitskaart scholenbouw opgesteld. Deze kwaliteitseisen worden meegenomen in de plannen van aanpak van de scholen;
- Herijkingen van het vervangingsfonds worden voortaan onderbouwd met een huisvestingsplan met dezelfde doorlooptijd;
- Tussentijdse ingrepen op het beheerplan van het vervangingsfonds op basis van onderwijsontwikkelingen en/of ontwikkeling van parameters (rente, prijsindex, leerlingprognoses, e.d.) kunnen alleen indien zij zijn onderbouwd en gemotiveerd;
- Na onderzoek is gebleken dat er geen noodzaak is voor een toeslag voor openbaarheid terrein en parkeervoorzieningen bij vervangende nieuwbouw;
- Het gebruik van onderwijsruimte door buitenschoolse opvang leidt niet tot oneerlijke concurrentie, zo blijkt uit nader onderzoek.

In 2016 is een Evaluatie van de Sociaal Economische Agenda (SEA) uitgevoerd.

Begin november zijn het eindrapport en de collegereactie naar de raad en de rekenkamer-commissie gestuurd.

Het college blijft samenwerking belangrijk vinden om de gemeentelijke doelen zoals het verbeteren van vestigingsklimaat, werkgelegenheid, participatie en samenwerking onderwijs-arbeidsmarkt te

behalen. Het college ziet ook dat er grote wil is bij de verschillende partners voor succesvolle samenwerking en dat er een gedeelde ambitie is om de samenwerking naar een hoger niveau te tillen.

Op 16 december is het college met SEA-partners in gesprek gegaan over de ontwikkelrichting die het college voorstaat en wat de partners willen oppakken. Uitkomst is:

- projectmatig en kort-cyclisch werken, waardoor opbrengsten snel zichtbaar worden;
- daarbij bestaat de vrijheid om initiatieven/projecten op te pakken met partijen die het convenant niet hebben ondertekend: het SEA-netwerk is niet beperkend. Bij voorkeur zijn energie, initiatieven en kansen leidend en vormt zich daarbij een netwerk;
- de rol van de overheid zal daarbij meer faciliterend zijn, aansluitend bij energie die er al is. Dit past bij het principe 'van buiten naar binnen';
- vergaderingen van SEA-partners met notulen zijn niet meer aan de orde. Wel worden een aantal keer per jaar inspirerende werkbezoeken of themabijeenkomsten georganiseerd. Afgesproken is dat zowel 'bedrijfsleven', als 'onderwijs' als 'de gemeente' in ieder geval één zo'n bijeenkomst organiseren.

Het gaat om elkaar kennen, vinden, begrijpen om mooie initiatieven op te starten;

- er wordt ten behoeve van de balans in de doelstellingen, meer ingezet op economische doelstellingen. Het Actieplan Economie dat het regulier economisch beleid van de gemeente met de SEA verbindt, biedt aanknopingspunten. In het kader van dit plan heeft de gemeente samen met ondernemers in kaart gebracht wat wensen en behoeften van lokale ondernemers zijn;
- in de toekomst zal de functie van de SEA opgaan in Ter Zake Het Ondernemershuis: 'Partners van het ondernemershuis'.

3.5.2 Rechtmatigheid

Begrotingsonrechtmatigheid

Overschrijdingen op programmaniveau en kapitaalskredieten worden betrokken bij de beoordeling van eventuele begrotingsonrechtmatigheden door de accountant in het kader van de controle op de jaarrekening 2016. In de jaarrekening zijn geen overschrijdingen van lasten op programmaniveau en geen overschrijdingen op reserves en kredieten die meetellen in het oordeel van de accountant, omdat de nadelen al gemeld zijn in de Tussenberichten. De raad heeft hiermee autorisatie gegeven voor de verwachte bijstellingen op de exploitatie. Per programma werkt dit zich als volgt uit:

Programma	Uitgaven begroot	Werkelijk	Vershil tussen begroot en werkelijk	Meldingen Tussenbericht	Vershil inclusief meldingen
1. Onderwijs, economie en arbeidspart.	114.985.903	118.728.256	-3.742.353	4.269.011	526.658
2. Samen leven en ondersteunen	79.027.540	80.937.042	-1.909.502	1.854.000	-55.502
3. Leefbaarheid, duurzaam en groen	50.622.222	48.179.231	2.442.991	1.155.000	3.597.991
4. Vrije tijd	33.865.713	33.167.630	698.083	61.000	759.083
5. Veiligheid	14.186.746	14.079.998	106.748	-30.000	76.748
6. Dienstverlening en samenspraak	38.329.433	38.423.808	-94.375	2.434.000	2.339.625
7. Inrichting van de stad*	81.178.262	42.300.183	38.878.079	-7.140.736	31.737.343
Alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien	13.222.581	8.803.091	4.419.490	350.000	4.769.490
Eindtotaal	425.418.400	384.619.238	40.799.162	2.952.275	43.751.437

* De grote verschillen worden veroorzaakt door de grondexploitaties, zie hiervoor toelichting op het overzicht van baten en lasten programma 7.

Het verschil tussen begroot en werkelijk is in de programma's 1, 2 en 6 negatief. De meldingen uit de Tussenberichten worden echter meegenomen in de beoordeling op de rechtmatigheid. Het verschil tussen begroot en werkelijk inclusief meldingen is voor de programma's 1 en 6 positief. De overschrijding op programma 2 aan de lastenkant is € 56.000 negatief ten opzichte van de

Tussenberichten. Dat komt door jeugdhulp. Dat is niet onrechtmatig, omdat dit nadeel via de rapportages Sociaal Domein tijdig aan de raad is gemeld.

De overschrijdingen bij geïnvesteerde activa op de grondexploitaties betreffen wijzigingen BBV. Gronden konden binnen de administratie op drie manieren verantwoord worden: "project in uitvoering" (BIE of grondexploitatie), "project in voorbereiding" (NIEGG of niet in exploitatie genomen gronden) of strategische bezittingen (MVA of Materiële Vaste Activa). Met ingang van 1 januari 2016 is de categorie NIEGG afgeschaft. Dit betekent dat alle NIEGG's met ingang van 2016 naar de categorie Materiële Vaste Activa worden overgeheveld. Dit gebeurt tegen de huidige boekwaarde, conform de overgangsregeling uit het BBV.

Schatkistbankieren

Overtollige liquide middelen moet worden ondergebracht bij het Rijk, het zogenaamde schatkistbankieren. Voor Zoetermeer geldt dat in 2016 liquide middelen bij het Rijk moeten worden onderbracht, wanneer deze gemiddeld per dag per kwartaal boven het drempelbedrag van € 2,95 mln. uitkomen.

Zoetermeer is er altijd vanuit gegaan dat bij schatkistbankieren de kasmiddelen, de bankrekeningen en de opgenomen kort lopende kasgeldleningen (deposito's) onder de liquide middelen vallen. Uit nadere informatie (vraag en antwoord rubriek bij het Rijk) is echter gebleken dat de gehanteerde methodiek niet juist is omdat bij schatkistbankieren opgenomen deposito's niet als liquide middelen mogen worden gezien. Alleen de kasmiddelen en de bankrekeningen tellen mee.

Volgens deze definitie blijkt dat in het eerste kwartaal en het derde kwartaal van 2016 middelen bij het Rijk hadden moeten worden gestald. Het gaat om overschrijdingen van het drempelbedrag met € 319.000 per dag in het eerste kwartaal en van € 622.000 per dag in het derde kwartaal. In de overige twee kwartalen zijn volgens deze definitie de middelen wel ruimschoots onder het drempelbedrag gebleven.

Deze onrechtmatigheid wordt echter niet betrokken bij de beoordeling van een eventuele begrotingsonrechtmatigheid.

Inkooprechtmatigheid

Er is in 2016 een verdiepend onderzoek naar inkooprechtmatigheid en getrouwheid van de uitgaven uitgevoerd.

Door de accountant is een steekproef getrokken om een gegevensgerichte verbijzonderde interne controle uit te voeren op aanbestedingen. Tevens zijn twee steekproeven getrokken om een gegevensgerichte verbijzonderde interne controle uit te voeren voor inkoop en betalingen over 2016. De getrokken steekproef op de aanbestedingen vertegenwoordigt een bedrag van € 59 mln. In totaal is 31% van de crediteuren inhoudelijk door de verbijzonderde interne controle beoordeeld op het aspect aanbestedingsrechtmatigheid. De getrokken steekproeven op inkopen en betalingen vertegenwoordigen een bedrag van € 11 mln. In totaal is 10% van de crediteuren inhoudelijk door deze verbijzonderde interne controle beoordeeld op het aspect getrouwheid.

Het doel van de controle was om vast te stellen of de Europese aanbestedingsregels goed zijn toegepast; met andere woorden om vast te stellen of een contract dat Europees moest worden aanbesteed ook daadwerkelijk die Europese procedure heeft doorlopen.

Uit het onderzoek komt naar voren dat op het gebied van de aanbestedingen er bij één crediteur niet EU is aanbesteed waar dit wel had moeten plaatsvinden. De omvang van de uitgaven bedraagt € 156.000. Dit betreft levering en onderhoud van sportapparatuur waarbij de bedrijfseconomische aspecten zwaarder telden dan de rechtmatigheid.

Rechtmatigheid sociaal domein

Betrouwbaarheid/ rechtmatigheid ingekochte Jeugd en WMO nieuw

De verantwoording in de jaarrekening 2016 is tot stand gekomen op basis van de ontvangen verantwoordingen inclusief controleverklaringen (van zorgaanbieders), de vastgestelde indicaties/ beschikkingen en de betaalde bedragen.

De ontvangen controleverklaringen zijn 'schoon', dat wil zeggen dat de verantwoordingen van de controlerend accountants van de zorgaanbieders positief zijn over betrouwbaarheid en rechtmatigheid.

Met betrekking tot de ontvangen controleverklaringen zijn er twee bijzonderheden:

- Bij twee instellingen is vastgesteld dat de tekenend accountant niet ingeschreven is in het register voor accountants. Derhalve kan er niet gesteund worden op de ontvangen accountantsverklaring (1 jeugdinstantie € 239.676; 1 WMO instantie € 165.422,40)

Met deze instellingen is contact opgenomen om herhaling te voorkomen.

De regionale afspraken inzake de controle en verantwoording van Jeugd en WMO nieuw zijn vastgelegd in een controleprotocol. Met de afspraken in dit controleprotocol krijgen de gemeente zekerheid over de prestatielevering en de rechtmatigheid. In het protocol is bewust rekening gehouden met het verlichten van de administratieve lastendruk bij (kleine) zorgaanbieders in relatie tot de gewenste zekerheden van de gemeenten. Daarom is ervoor gekozen om niet voor alle zorgaanbieders de verplichting op te leggen voor een verantwoording inclusief controleverklaring. De afspraken zijn als volgt:

- Zorginstellingen met een regionale (H10) omzet Jeugd > € 250.000 zijn verplicht een verantwoording in te dienen met accountantsverklaring en rapport van bevindingen.
- Zorginstellingen met een regionale (H6) omzet WMO nieuw > € 100.000 zijn verplicht om een verantwoording in te dienen met accountantsverklaring en rapport van bevindingen.

Dit betekent dat zorginstelling met een regionale omzet jeugd < € 250.000 en WMO nieuw < € 100.000 geen separate verantwoording met controleverklaring hoeven aan te leveren. Hiermee hebben de regio en Zoetermeer bewust gekozen om voor deze lasten te vertrouwen op de interne bedrijfsvoering van deze instellingen en geen aanvullende zekerheid te vragen over prestatielevering en rechtmatigheid. Voor alle gedeclareerde bedragen wordt in het proces wel vastgesteld (door gemeente of H10 inkoopbureau) dat het tarief/product in overeenstemming is met het contract en dat een geldige indicatie/ beschikking is afgegeven door de gemeente. Wij wegen deze lasten daarom niet mee in ons oordeel over de onzekerheid in de getrouwheid en rechtmatigheid. Voor instellingen met een regionale omzet boven de norm waarbij niet (tijdig) de controleverklaring is ontvangen, wordt dit bedrag wel als onzeker meegenomen.

Tot slot berichten wij u over de uitkomsten van het onderzoek naar de verantwoording inzake trekkingsrechten PGB voor de Jeugdwet en WMO. De SVB heeft in maart 2017 hierover naar alle gemeenten een projectbrief "rechtmatigheid 2016" gestuurd. In deze brief zijn de resultaten opgenomen van het onderzoek naar de (on)rechtmatigheid van betaalde bestedingen. Voor Zoetermeer is de meest waarschijnlijke fout voor Jeugd gesteld op € 748.239 (38,56%) en voor de WMO op € 620.462 (33,31%) Wij hebben deze bedragen in ons oordeel over de getrouwheid en rechtmatigheid opgenomen en gedeeld met de accountant.

Voor een meer gedetailleerd overzicht omtrent fouten en onzekerheden verwijzen wij u naar de samenvatting op de volgende pagina.

Samenvatting onzekerheden Jeugd en WMO nieuw niet ontvangen ACV zorginstellingen

	x € 1.000	Getrouwheid/ Rechtmatigheid	
		onzekerheid	
Jeugd > € 250k niet ontvangen		1.246.694	
WMO nieuw > 100k niet ontvangen		712.569	
Totaal onzekerheid Jeugd/ WMO niet ontvangen ACV > norm		1.959.263	
Jeugd > € 250k ontvangen		28.425.164	93%
Jeugd > € 250k niet ontvangen		1.246.694	4%
Jeugd < 250k		965.164	3%
Totaal verantwoording Jeugd		30.637.022	
WMO nieuw > € 100k ontvangen		4.401.313	74%
WMO nieuw > € 100k niet ontvangen = onzekerheid		712.569	12%
WMO nieuw < € 100k		863.275	14%
Totaal verantwoording WMO nieuw		5.977.158	

Samenvatting fouten en onzekerheden ingekochte zorg Jeugd en WMO nieuw

	x € 1.000	Getrouwheid		Rechtmatigheid	
		fout	onzekerheid	fout	onzekerheid
Jeugd 2016 geen bevoegd RA			239.676		239.676
WMO 2016 geen bevoegd RA			165.422		165.422
Onzekerheid Jeugd > € 250k niet ontvangen			1.246.694		1.246.694
Onzekerheid WMO > € 100k niet ontvangen			712.569		712.569
PGB Jeugd 2016		748.239		748.239	
PGB WMO 2016		620.462		620.462	
Totaal		1.368.701	2.364.361	1.368.701	2.364.361

Daarnaast is in 2015 voor de verantwoording van de PGB en WMO een niet gecorrigeerde fout van € 1.378.665 opgenomen in de jaarrekening 2015. De te hoge kosten in 2015 zijn in 2016 hersteld.

3.5.3 Overzicht uitvoering medebewindtaken

Inleiding

De Wet Revitalisering generiek toezicht (Rgt) is er op gericht om het horizontaal toezicht ten aanzien van medebewindstaken door de gemeenteraad te versterken. Het gemeentebestuur van Zoetermeer heeft dit als volgt ingevuld:

- naast de programmaverantwoording wordt in deze subparagraaf 'Uitvoering medebewindstaken' apart ingegaan op de uitvoering van medebewindstaken door het college in 2016;
- op de website Waarstaatjegemeente.nl worden (voor zover mogelijk) vóór 1 mei de waarden voor de toezichtindicatoren van alle medebewindstaken ingevuld. De gemeenteraad krijgt daarmee de mogelijkheid de uitvoering door de eigen gemeente te vergelijken met andere gemeenten;

- met de provincie is een bestuursovereenkomst gesloten op grond waarvan de gemeenten voor zes beleidsdomeinen de stand van zaken voor de uitvoering aangeven (IBT-rapportage). Deze gemeentelijke IBT-rapportage is als bijlage in het jaarverslag opgenomen.

Uitvoering medebewindstaken in 2016

Op basis van de begroting 2016, de toezichtindicatoren voor de beleidsdomeinen én de bestuursovereenkomst (IBT-rapportage) wordt over de uitvoering van de medebewindstaken in 2016 het volgende opgemerkt.

Ruimtelijke ordening

De gemeente heeft geen ruimtelijke structuurvisie vastgesteld. Wel is de gemeente, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet, bezig met het opstellen van een omgevingsvisie. Daarnaast zijn niet alle bestemmingsplannen actueel.

Met de Omgevingswet in aantocht, is het niet wenselijk om een structuurvisie op te stellen op basis van de Wro. Inmiddels zijn de voorbereidingen gestart voor het opstellen van een Omgevingsvisie, waarmee geanticipeerd wordt op de Omgevingswet. Voor een klein deel (circa 5%) van het grondgebied zijn de bestemmingsplannen ouder dan 10 jaar. Het gaat vooral om de gebieden Voorweg, Noordelijk Plassengebied en Noordhovetracé. Voor deze gebieden zijn een groot aantal bestemmingsplannen geldend. In het kader van het Meerjarenprogramma Bestemmingsplannen 2011-2013 is door het college en de gemeenteraad een bewuste keuze gemaakt om voor deze gebieden het bestemmingsplan niet te actualiseren. Belangrijkste reden is dat voor deze gronden (mede als gevolg van de crisis en de daardoor uitblijvende ontwikkelingen) nog niet duidelijk is aan welke ontwikkelingen ruimte geboden moet worden. Zodra hier meer duidelijkheid over is, zal het bestemmingsplan geactualiseerd worden. Het werkprogramma is erop ingericht om zoveel mogelijk te beschikken over actuele bestemmingsplannen. Voor het Noordelijk Plassengebied zal dit jaar het bestemmingsplan worden vastgesteld (1e helft 2017). Voor het gebied Voorweg is een nieuw bestemmingsplan in voorbereiding (voorontwerp). Dit bestemmingsplan zal het grootste deel van de verouderde regelingen vervangen.

Monumentenzorg

Zoetermeer heeft geen Monumentencommissie in de zin van de Monumentenwet. Zoetermeer heeft een stadsbouwmeester, die - bijgestaan door erfgoeddeskundigen - adviseert ten aanzien van de adviesaanvragen bij monumenten. Op grond van de Erfgoedverordening Zoetermeer is de stadsbouwmeester, bijgestaan door erfgoeddeskundigen, het op basis van artikel 15 van de Monumentwet 1988 ingestelde adviesorgaan met als taak het college op verzoek of uit eigen beweging te adviseren over de toepassing van de Monumentenwet 1988, de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (WABO), de erfgoedverordening en het erfgoedbeleid. Hiermee wordt voldaan aan de wettelijke bepaling dat advisering dient te geschieden door tenminste twee deskundigen op het gebied van erfgoed.

Archief- en informatiebeheer

De bouwvergunningen uit de periode 1962-1990 zijn in 2016 formeel overgebracht naar het Gemeentearchief. Voor de gemeentelijke archiefbewaarplaats, het Gouwedepot te Moordrecht, is een calamiteitenplan opgesteld. In 2016 beschikte de gemeente Zoetermeer nog niet over een kwaliteitszorgsysteem voor de archieven. In 2017 zal aan de hand van een landelijk model worden gestart met de implementatie van een dergelijk systeem.

3.5.4 Verantwoording Suwinet

Voor de uitvoering van de bijstandswet (Participatiewet) beschikken de gemeenten over de Gemeenschappelijke elektronische voorziening Suwi, het zogenaamde Suwinet. Dit is een infrastructuur waarlangs de Suwi-partijen (UWV, SVB, gemeentelijke sociale diensten) hun gegevens uitwisselen. In Suwinet staan zeer persoonlijke en vertrouwelijke gegevens. Burgers en overheid rekenen er op dat hun gegevens veilig zijn. BKWI (Bureau Keteninformatisering Werk & Inkomen)

biedt Suwinet aan, maar gemeenten zijn zelf verantwoordelijk voor een zorgvuldig gebruik en een goede beveiliging.

Conform de normen van het Ministerie SZW zijn de beleidsplannen van Suwinet in 2016 opnieuw bekeken en op (kleine) onderdelen aangepast en/of aangescherpt. Tevens zijn de noodzakelijke controles op een veilig gebruik van Suwinet uitgevoerd en is in 2016 een pilot afgerond om het gebruik van Suwinet – onder specifieke voorwaarden – aan te laten sluiten op het Telewerkbeleid binnen de gemeente. De uitkomsten van deze pilot in Zoetermeer zijn met veel positieve belangstelling gevolgd (en omarmd) door de VNG.

3.6 Paragraaf Verbonden Partijen

Inleiding

De gemeente Zoetermeer is actief in netwerken van beleids- en uitvoeringsorganisaties. Bij een deel van die organisaties is de gemeente ook bestuurlijk en financieel betrokken. In dat geval is sprake van een 'verbonden partij'. Een bijzondere vorm hiervan zijn de samenwerkingsverbanden die in het leven zijn geroepen om gemeentelijke taken in gezamenlijkheid uit te voeren. Dit soort samenwerkingsverbanden levert een grote bijdrage aan het realiseren van maatschappelijke doelen, maar levert door zijn aard ook bestuurlijke en financiële risico's op.

3.6.1 Kadernota verbonden partijen

Korte inhoud kadernota en checklist Verbonden partijen

In de kadernota Verbonden partijen (geactualiseerd in 2016) zijn beleidsrichtlijnen opgenomen waaraan de (beoogde) deelname aan (nieuwe) samenwerkingsverbanden getoetst moet worden. Ook is een checklist beschikbaar, die kan worden gebruikt bij afwegingen over het aangaan, inrichten of herzien van een samenwerkingsverband. De checklist is niet limitatief, maar geeft de belangrijkste onderwerpen aan, waarover moet worden nagedacht om op de grootste risico's bij samenwerking een passend antwoord te hebben.

De gemeente Zoetermeer hanteert een bredere definitie voor een verbonden partij dan de definitie die in het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) staat vermeld. Er is gekozen voor de term Samenwerkingsverband. Dit betekent dat ook partijen in ogenschouw worden genomen, waarin de gemeente een bestuurlijk óf (BBV vermeldt: 'én') een financieel belang heeft.

Definitie Samenwerkingsverband

Een samenwerkingsverband bestaat tussen de gemeente en één of meer andere publieke en/of private partijen en heeft een eigen juridische entiteit, waarin activiteiten in organisatorisch verband worden uitgevoerd en de gemeente een bestuurlijk, financieel, integriteits- of ander risico loopt. Deze definitie sluit samenwerkingsverbanden zonder juridische entiteit, zoals subsidieverstrekingen, leningen en garantstellingen, uit en deze vallen buiten de reikwijdte van de kadernota Verbonden Partijen.

De nota bevat beleidsrichtlijnen die betrekking hebben op vier terreinen:

- *Afwegingskader*: Is sprake van toegevoegde waarde en is sprake van het meest geëigende middel?
- *Publiekrechtelijke of privaatrechtelijke samenwerking*: Afhankelijk van de aard van de activiteiten (in ieder geval publiek belang) en het doel van de samenwerking.
- *Rolverdeling*: Wie en hoe vervullen de gemeentelijke vertegenwoordigers hun rol als bestuurslid en hoe gaan zij om bij conflicterende belangen tussen het samenwerkingsverband en de gemeente?
- *Good-governance*: Regie op de samenwerking borgen de aspecten: sturen, beheersen, verantwoorden en toezicht houden.

3.6.2 Belangrijke ontwikkelingen

Hieronder staan de belangrijkste ontwikkelingen van verbonden partijen vermeld.

Eneco

Het afgelopen jaar stond in het teken van de splitsing van Eneco in twee afzonderlijke bedrijven. Het netwerkdeel gaat onder de naam Stedin zelfstandig verder en het commerciële onderdeel behoudt de naam Eneco. De definitieve splitsing is eind januari 2017 definitief afgerond.

Het oude bedrijf Eneco heeft de verwachting uitgesproken dat de hoogte van het te verwachten dividend van de twee nieuwe afzonderlijke bedrijven niet zal worden beïnvloed door de splitsing.

Bij de vormgeving van de twee nieuwe bedrijven zijn nieuwe statuten vastgesteld en daarnaast een convenant met nadere afspraken over de governance van de twee bedrijven. Concreet zijn er afspraken in vastgelegd om, in afstemming met bedrijven en overige aandeelhouders, te komen tot een proces waarin individuele aandeelhouders hun afweging kunnen maken over het al dan niet voortzetten van hun aandeelhouderschap.

DUNEA

Dunea heeft het onderwerp Verleggen leidingen in 2016 op de agenda geplaatst. Aanleiding is dat in het kader van de aanleg van de vervoersknoop BLEIZO de Bergambachtleiding van Dunea (BAL 1) moet worden aangepast. De kosten zijn geschat op bijna € 4 miljoen, te bekostigen door Dunea. Dunea vindt deze kosten buitenproportioneel en is het gesprek aangegaan met de gemeente Zoetermeer en de andere aandeelhouders. Deze gesprekken zijn nog niet afgerond. De gesprekken zijn niet zozeer meer gericht op wie betaalt, maar vooral om te onderzoeken hoe bij het ontwikkelen van een gebied in een zo vroeg mogelijk stadium met elkaar kan worden samengewerkt om de (maatschappelijke) kosten zo laag mogelijk te houden.

Dienst Sociale Werkvoorziening (DSW)

Het DB heeft in 2016 opdracht verstrekt aan IROKO om onderzoek te doen naar toekomstscenario's DSW voor de middellange termijn. Aanleiding voor deze toekomstverkenning zijn de wijzigingen in wet- en regelgeving zoals de instroomstop voor de Wsw en de wijzigingen in de regelgeving rond Nieuw Beschut Werk.

De gemeenten hebben een voorkeur voor het door IROKO scenario III. In dit scenario kiezen de gemeenten ervoor ook in de toekomst de uitvoering van de Wsw, Nieuw Beschut Werk en Re-integratie gezamenlijk vorm te geven. Op dit moment wordt de praktische haalbaarheid van dit scenario onderzocht.

De gemeenten hebben eveneens aangegeven dat zij, als het gezamenlijk scenario niet haalbaar blijkt, terugvallen op het door IROKO geschetste scenario IV. Dit scenario houdt in dat de gemeenschappelijke regeling wordt geliquideerd en DSW wordt voortgezet als Zoetermeers bedrijf waar de partnergemeenten kunnen inkopen.

Stadsgewest Haaglanden

De gemeenschappelijke regeling Stadsgewest Haaglanden was in 2016 nog in liquidatie. De lopende verplichtingen worden afgehandeld. Alle werkzaamheden in verband met de liquidatie worden uitgevoerd onder verantwoordelijkheid van de gemeente Zoetermeer. Daarvoor is in 2014 een DVO (dienstverleningsovereenkomst) afgesloten. De jaarrekening 2015 van het Stadsgewest Haaglanden is voorzien van een goedkeurende accountantsverklaring en vastgesteld door het Algemeen Bestuur van het Stadsgewest.

Gemeenschappelijke Regeling Bleizo (GR Bleizo)

Bleizo is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer. Bleizo heeft als doel om te bevorderen dat de Vervoersknoop Bleizo wordt gerealiseerd en het gebied rondom de Vervoersknoop te ontwikkelen tot een hoogwaardig gebied met functies als kantoren, bedrijven en leisure.

In 2016 zijn er stappen gezet in het opstellen van een nieuw bestemmingsplan Bleizo en de daarbij behorende Milieu Effect Rapportage (MER). In eigendom zijnde grond is uitgegeven. Er is gestart met de bouw van de vervoersknoop. Er is een begin gemaakt met samenwerking met Prisma (zie hieronder Hoefweg) voor gezamenlijke acquisitie.

Werkzaamheden aan de Laan van Mathenesse zijn uitgevoerd (aansluitingen op de verbindingsweg N209-470).

Bedrijvenschap Hoefweg

Het Bedrijvenschap Hoefweg is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Zoetermeer en Lansingerland. Het doel van het Bedrijvenschap Hoefweg is het ontwikkelen van een modern en goed ontsloten bedrijventerrein (ligging aan A12). Voor de ontwikkeling van het terrein werkt het Bedrijvenschap Hoefweg samen met twee andere partners: MRP Development en Maasstede Vastgoed ontwikkeling VOF. De handelsnaam voor het ca 80 ha grote terrein is het Bedrijvenpark Prisma.

In 2016 zijn twee percelen grond uitgegeven ten behoeve van een reeds in het gebied gevestigd bedrijf en voor een projectontwikkelaar/belegger. Bij elkaar is er ongeveer 0,9 hectare uitgegeven. De directeur en de secretaris van GR Bleizo zijn per 1 juli 2016 benoemd in gelijke functies bij GR bedrijventerrein Hoefweg.

Veiligheidsregio Haaglanden

Aan de Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) is als taakstelling opgelegd om vanaf 2015 structureel (10%) goedkoper te zijn. Bij het opleggen van deze taakstelling heeft het Algemeen Bestuur als randvoorwaarde gesteld dat deze taakstelling niet mag leiden tot een aantasting van het zorgniveau (veiligheidsniveau) in de regio Haaglanden. Deze taakstelling is gerealiseerd door te bezuinigen en de voordelen van de regionalisering van de brandweer in te boeken. Daarnaast is de formatie van de brandweer teruggebracht. Om de operationele bedrijfsvoering en daarmee het veiligheidsniveau structureel te waarborgen, is tijd nodig om de bezuiniging duurzaam in te regelen en de reeds ingezette vernieuwing verder te implementeren.

Metropoolregio Rotterdam Den Haag (MRDH)

De MRDH werkt aan een welvarende en bereikbare Metropoolregio Rotterdam Den Haag. De 23 gemeenten hebben zich per 1 januari 2015 vrijwillig aan elkaar verbonden om samen te werken aan een verbetering van de internationale concurrentiepositie, het versterken van het economisch vestigingsklimaat en de bereikbaarheid van het hele metropoolgebied.

In 2016 is de Roadmap Next Economy opgeleverd. De RNE is het economische antwoord van de regio op de uitdagingen van nu, waarbij twee ontwikkelingen boven alles uit toeren: de snelle ontwikkeling van internettechnologie en de overgang naar schone energie. De RNE bevat een strategie en een actieprogramma die ervoor moeten zorgen dat de economie van de metropoolregio klaar is voor de toekomst. In 2017 wordt verdergegaan met het uitvoeren van het RNE-programma inclusief de daarbij behorende projecten. De projecten zijn ook geland in het Regionaal Investeringsprogramma (RI).

Het RI is een tweede initiatief, waar de gemeenten binnen de MRDH en de Zuidelijke Randstad aan hebben gewerkt in 2016. Centraal stond in 2016 het komen tot een gedragen lijst met projecten en ambities. Het resultaat is te vinden op www.investeringsprogramma.nl. Onderdeel van zowel de RNE en het RI is voor Zoetermeer de Big Data Innovatie Hub. In 2016 hebben we hiervoor een subsidie ontvangen van de MRDH.

Eind 2016 is door het Algemeen Bestuur het kader vastgesteld, waarbinnen de evaluatie van de gemeenschappelijke regeling gaat plaatsvinden. De evaluatie na twee jaar is een toezegging geweest bij de oprichting van de MRDH.

Gemeenschappelijke regeling regionaal inkoopbureau Jeugd

De gemeenschappelijke regeling inkoopbureau Jeugd is in eerste instantie aangegaan tot en met 31 december 2017. In de regeling is afgesproken dat voor 1 maart 2017 op basis van een evaluatie door de colleges wordt besloten, of de regeling wordt voortgezet dan wel opgeheven. In 2016 is een evaluatie uitgevoerd in opdracht van het Bestuurlijk Overleg Jeugd. De evaluatie heeft zich gericht op een zorgvuldige en gecoördineerde voorbereiding van formele besluitvorming door tien colleges over de toekomst van de gemeenschappelijke regeling. Op grond van de gerapporteerde bevindingen hebben de bestuurlijke portefeuillehouders jeugd geconcludeerd dat het te vroeg is om nu al een definitief besluit over de gemeenschappelijke regeling te kunnen nemen. Het advies is verstrekt om de

gemeenschappelijke regeling met een jaar te verlengen tot 31 december 2018 en uiterlijk 1 maart 2018 te besluiten over het vervolg vanaf 1 januari 2019.

3.6.3 Overzicht verbonden partijen

Zoetermeer kent de volgende verbonden partijen:

Deelnemingen in vennootschappen:

- NV Bank voor Nederlandse Gemeenten
- Eneco Holding NV
- Dunea
- Stichting Administratiekantoor Dataland

Gemeenschappelijke regelingen:

- Gemeenschappelijke regeling Metropoolregio Rotterdam Den Haag
- Gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden
- Regeling Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk en Omstreken
- Gemeenschappelijke regeling GGD Haaglanden
- Gemeenschappelijke regeling Omgevingsdienst Haaglanden
- Gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Hoefweg / Prisma
- Gemeenschappelijke regeling Bleizo
- Gemeenschappelijke regeling regionaal inkoopbureau jeugd
- Gemeenschappelijke regeling Schadevergoedingsschap HSL

Stichtingen en verenigingen:

- Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG)
- Stichting Kenniseconomie en Innovatie Zoetermeer (KIZ)
- Gemeenten voor duurzame ontwikkelingen (GDO)
- Stichting Land van Wijk en Wouden

In de bijlage Verbonden partijen is conform het BBV meer gedetailleerde informatie (over doel, beleid, risico's, belangen en dergelijke) per verbonden partij opgenomen.

Relatie met paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing

Voor de Gemeenschappelijke regeling Bleizo geldt voor de gemeente Zoetermeer een risico. Dit risico is in de paragraaf Weerstandsvermogen en risicobeheersing gekwantificeerd vermeld. Voor de andere verbonden partijen zijn geen specifieke risico's voor de gemeente Zoetermeer geconstateerd.

3.7 Paragraaf Grondbeleid

Inleiding

Grondbeleid en doelstellingen

Het grondbeleid is ondersteunend aan de verwezenlijking van het ruimtelijk en sectoraal beleid en is gericht op het tijdig realiseren van gewenste veranderingen in het ruimtegebruik. Grondbeleid wordt gevoerd om een programma (woningen, kantoren, voorzieningen en bedrijfsterreinen) te realiseren. Uitgangspunten hierbij zijn het rijks-, provinciale en regionale beleid en de gemeentelijke visie op het toekomstige ruimtelijk beleid. In de “Nota Grondbeleid” worden de kaders en uitgangspunten weergegeven voor het grondbeleid van de gemeente.

Bouwgronden in exploitatie (BIE)

Met ingang van 2016 heeft de commissie BBV de verslaggevingsregels die de afbakening, definiëring en verslaggevingsregels met betrekking tot grondexploitaties grondig herzien. In het wijzigingsbesluit Vernieuwing BBV is een nieuwe definitie opgenomen voor bouwgrond in exploitatie. De exploitaties voor de Nieuwe Driemanspolder, Derde Stationsstraat 369 (de Watertoren) en Kentalis voldeden niet aan deze nieuwe definitie en zijn afgesloten als BIE. Ook is het onderscheid tussen gemeentelijke grondexploitaties en faciliterende projecten scherper geworden. Als gevolg hiervan zijn de projecten Boerhaavelaan en Centrum-Oost (Cadenza 1 en 2) gesplitst in deels een BIE en deels een faciliterend exploitatie.

Daarnaast komt de balanscategorie 'niet in exploitatie genomen bouwgronden' niet meer voor in het BBV met ingang van 1 januari 2016. De niet in exploitatie genomen gronden zijn op de balans overgebracht van de voorraden naar de rubriek voor terreinen & gronden bij de materiele vaste activa.

De BIE's Bouwen voor Buytenwegh, SnowWorld, Investeren in Seghwaert en Winkelcentrum Noordhove zijn in 2016 nagenoeg afgerond. De definitieve afsluiting van deze projecten wordt aan de raad voorgelegd in 2017.

In 2016 heeft de gemeenteraad twee nieuwe grondexploitaties vastgesteld: Hospice en Amerikaweg.

Projecten met een grondexploitatie ultimo 2016:

- Amerikaweg (nieuw in 2016)
- Boerhaavelaan
- Bouwen voor Buytenwegh
- Centrum Oost
- Gasfabriekterrein Delftsewallen
- Hospice Schoolstraat (nieuw in 2016)
- Investeren in Seghwaert
- Katwijkerlaantracé
- Lansinghage
- Oosterheem
- Palenstein
- SnowWorld-Buytenpark
- Van Leeuwenhoeklaan
- Voorweg Noord
- Winkelcentrum Noordhove
- Zegwaardseweg Noord

Jaarlijks wordt over de stand van zaken gerapporteerd via de Voortgangsrapportage Projecten Stedelijke Ontwikkeling en het Meerjarenperspectief Grondbeleid 2016. Deze rapportages bevatten onder meer de jaarlijkse actualisatie van de grondexploitaties, resultaatverwachtingen en risico's.

3.7.1 Financieel resultaat grondbedrijffunctie

Het resultaat van de grondbedrijf functie komt in 2016 uit op € 2,4 mln. negatief. Het negatieve resultaat op de grondbedrijf functie wordt conform de systematiek voor 50% onttrokken aan de reserve Versterking financiële positie (FiPo) en voor 50% aan de reserve Investeringsfonds 2030 (RIF).

Daarnaast zijn de risico's voor de grondexploitaties in 2016 afgenomen. Daardoor valt € 4,3 mln. van het opgebouwde weerstandsvermogen vrij ten gunste van de reserve Investeringsfonds 2030. Per saldo wordt - na verrekening van het negatieve resultaat - € 3,1 mln. toegevoegd aan deze reserve.

Het negatieve resultaat van de grondbedrijf functie is vooral het gevolg van nieuwe financiële regelgeving (BBV) ten aanzien van grondexploitaties die in 2016 is doorgevoerd. Als gevolg hiervan zijn de verliesvoorzieningen op eindwaarde gewaardeerd. Dit vergde een extra storting van € 1,4 mln. Daarnaast verloopt de toevoeging aan de voorziening Nazorg niet meer via de boekwaarde van de betreffende grondexploitaties maar wordt deze rechtstreeks ten laste van het resultaat van de grondbedrijf functie gebracht. In 2016 ging het hier om een bedrag van € 1,2 mln. In feite worden deze kostenposten financieel naar voren gehaald. Over de hele exploitatieperiode blijft het resultaat - als alle overige factoren gelijk blijven - hetzelfde.

In 2016 hebben geen tussentijdse winstnemingen plaatsgevonden. Deze zijn opgeschort tot nadere besluitvorming over met name het programma bedrijventerreinen.

De boekwaarde van de projecten met een grondexploitatie bedraagt, voor aftrek van de voorziening nadelige complexen. ultimo 2016 € 48,6 mln. Na aftrek van de voorziening voor de verwachte verliezen bedraagt de netto-boekwaarde € 10,2 mln. Per saldo is er een afname van de netto-boekwaarde ten opzichte van 1-1-2015 van € 10,5 mln. De grootste afname ad € 9,0 mln. vond plaats bij het project Oosterheem, voornamelijk vanwege de opbrengsten uit woningbouw.

De stand van de reserve Financiële positie grondbedrijf bedraagt ultimo 2016 € 14,1 mln. en de stand van de reserve in het kader van risico's vanwege vervroegde winstnemingen bedraagt € 2,0 mln. (totaal € 16,1 mln., totaal ultimo 2015: € 22,4 mln.).

3.7.2 Belangrijke ontwikkelingen

Woningmarkt

Vooral de woningbouwmarkt laat vanwege het toegenomen consumentenvertrouwen en de lage hypotheekrente een sterk herstel zien. Er is weer een groeiende vraag naar grond voor nieuwbouwwoningen. Ook de transformatie van leegstaande kantoren naar woningbouw krijgt steeds meer vorm. Hiervan zijn de eerste projecten opgeleverd en er is verdere interesse om dit type vastgoed om te vormen.

Met de groei op de woningmarkt is in Zoetermeer ook de ambitie qua woningbouw toegenomen. Om een aantrekkelijke woonstad te blijven, is het noodzakelijk om meer woningen voor de verschillende doelgroepen te realiseren dan de huidige projecten in voorzien. Vooral de behoefte aan jongerenwoningen is groot en zoals aangegeven in de [woonvisie uit 2015](#) is hier ook sprake van bij andere doelgroepen zoals senioren, zorgbehoevenden, gezinnen en voor zelfrealisatie. De woonvisie is tot stand gekomen samen met lokale maatschappelijke partners zoals de Zoetermeerse Woonkoepel, de Zoetermeerse woningcorporaties, de jongerenambassadeurs, het Overleg Samenwerkende Ouderen en Onze Zoetermeerse Bouwsociëteit.

Ook is in 2016 de startnotitie voor een regionale woonvisie opgesteld. Binnen de regio en provincie wordt aan de "Bestuurlijke tafel Wonen" samengewerkt om te komen tot een kwalitatief afgewogen woningbouwprogramma. Met de corporaties zijn prestatieafspraken overeengekomen en er is een woningbouwagenda opgesteld. Verder zijn de marktpartijen actief benaderd om met bouwplannen te komen, gericht op (kleinschalige) binnenstedelijke nieuwbouw in het (middel)dure koop- en huursegment.

In 2016 zijn er ca. 300 woningen opgeleverd in Oosterheem, Palenstein, Buytenwegh, Seghwaert en in het Centrum (transformatie). De markt voor vrije kavels is duidelijk weer los gekomen. In 2016 was er veel vraag naar vrije kavels op Parkeiland (Oosterheem) en Hoek van Schieland (Zegwaartseweg Noord). In beide gebieden zijn er nog maar enkele kavels beschikbaar waar nog geen optie op is genomen.

Voorzieningen

In 2016 kende de vastgoedmarkt voor commerciële voorzieningen vooral een sterke impuls door investeringen in het programma Stadshart. Een deel van de arcades is inmiddels dicht gebouwd, waarmee het retailprogramma is uitgebreid. Ook op de pleinen in het Stadshart heeft uitbreiding van het horecaprogramma plaatsgehad. De komende jaren gaan de investeringen in het Stadshart door waarbij tevens de inrichting van het openbaar gebied een upgrade krijgt. De bouw van de commerciële voorzieningen in het project Cadenza is in 2016 flink opgeschoten. De oplevering van supermarkt en horeca op deze locatie vindt in 2017 plaats.

Naast de realisatie van nieuwe voorzieningen zijn in 2016 ook de eerste onderzoeken uitgevoerd om de Holland Outlet Mall te kunnen realiseren. Tot slot is ook de renovatie van het vernieuwde Stadhuis met de huisvesting van het Stadsmuseum en de bibliotheek een belangrijke kwaliteitsimpuls voor het programma Stadshart.

Buiten het Stadshart heeft in 2016 de oplevering plaatsgehad van de verlengde derde baan van Snowworld. Tevens is de upgrade van het buurtwinkelcentrum Noordhove gerealiseerd. Verder zijn de plannen opgeleverd voor Gymworld, een sportvoorziening aan de Amerikaweg en een hospice aan de Schoolstraat.

Kantorenmarkt

In 2016 heeft er geen gronduitgifte plaatsgehad voor de realisatie van kantoren en ook voor de komende jaren wordt er geen ontwikkeling van nieuwe kantoren verwacht. Eind 2016 is een marktscan uitgevoerd. Aan de hand van dit rapport wordt nog onderzocht of/en welke maatregelen binnen Zoetermeer geïmplementeerd kunnen worden. De focus ligt hierbij op het, al dan niet door transformatie, terugdringen van de leegstand van kantoren.

Bedrijventerreinen

De markt voor bedrijventerreinen heeft vanwege het overaanbod in de regio de bijzondere aandacht. De verwachting voor de komende jaren is dat de bedrijfslocaties in een relatief laag tempo kunnen worden afgezet. Hierom zijn er in 2016 kansrijke transformatielocaties aangewezen om het overaanbod te verhelpen, zoals Dwarstocht en de T-strook in Oosterheem. In 2016 is verder gewerkt aan de haalbaarheidsonderzoeken op beide locaties, die inmiddels tot besluitvorming voor transformatie naar woningbouw hebben geleid voor het gebied Dwarstocht. Met de transformatie van Dwarstocht en T-strook en het gedeeltelijk reserveren van Oosterhage is het overaanbod aan bedrijventerreinen gereduceerd tot een acceptabele hoeveelheid.

Qua ontwikkelingen op het gebied van bedrijventerreinen heeft in 2016 de verhuizing van de pallethandel van Dwarstocht naar de oostkant van Oosterhage plaatsgehad.

Risico's en weerstandscapaciteit

De reserve FiPo vormt samen met de risicoreserve het weerstandvermogen voor de grondbedrijf functie. De minimale en maximale omvang van de weerstandcapaciteit is bepaald op respectievelijk 1,0 - 1,2 keer de gekwantificeerde risico's. Hierin zijn onder meer ook de risico's uit de GR Bleizo opgenomen.

Eind 2016 is op basis van de risicosimulatie een maximale weerstandsvermogen benodigd van € 16,1 mln. (2015: € 20,1 mln.). Het weerstandvermogen bedroeg € 20,4 mln. Derhalve is € 4,3 mln. overgeheveld van de reserve FiPo naar de reserve investeringsfonds 2030.

Winstafdrachten RIF

In de volgende tabel is het effect van het herzien van de grondexploitaties en de verlaging van de weerstandscapaciteit op de geprognosticeerde afdrachten aan het Investeringsfonds 2030 weergegeven.

Voeding RIF 2030	2016	2017	2018	2019	2020	2021 e.v.	Totaal
Prognose bij 2e Tussenbericht 2016	1,2	1,1	1,8	3,5	3,2	11,8	22,6
Bijstelling MPG 2016	1,9	-0,8	-1,6	-1,3	-1,8	12,0	5,4
Jaarrekening2016/prognose 2017 e.v.	3,1	0,3	0,2	2,2	1,4	23,8	28,0

Jaarrekening

4.1 Het overzicht van baten en lasten

Bedragen x € 1.000 (V=voordeel; N=nadeel)

Samenvattend		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil begroting na wijziging en rekening
Omschrijving					
Baten programma's		145.835	162.883	128.305	34.578 N
Lasten programma's		370.093	397.120	360.668	36.452 V
Saldo baten en lasten programma's		-224.258	-234.237	-232.363	1.874 V
Saldo baten en lasten OAD		219.605	220.972	225.677	4.705 V
Totaal saldo van baten en lasten		-4.653	-13.265	-6.686	6.579 V
Saldo toevoegingen en onttrekkingen reserves		5.367	14.087	14.824	737 V
Resultaat		714	822	8.138	7.316 V

Baten		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Vershil begroting na wijziging en rekening
Pr. nr.	Omschrijving				
1	Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie	50.671	53.857	58.532	4.675 V
2	Samen leven en ondersteunen	2.957	3.362	2.957	405 N
3	Leefbaarheid, duurzaam en groen	24.815	25.667	28.476	2.809 V
4	Vrije tijd	7.076	10.768	10.949	181 V
5	Veiligheid	201	124	90	34 N
6	Dienstverlening en samenspraak	4.373	4.395	4.253	142 N
7	Inrichting van de stad	55.742	64.711	23.049	41.662 N
	Afrondingsverschil		-1	-1	0
	Totaal baten programma's	145.835	162.883	128.305	34.578 N
	Alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien	226.908	228.369	228.304	65 N
	Totaal baten	372.743	391.252	356.609	34.643 N
	Onttrekkingen aan reserves	21.915	34.988	36.148	1.160 V
	Totaal	394.658	426.240	392.757	33.483 N

Lasten		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verschil begroting na wijziging en rekening	
Pr. nr.	Omschrijving					
1	Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie	107.340	112.576	116.449	3.873	N
2	Samen leven en ondersteunen	76.335	77.497	79.406	1.909	N
3	Leefbaarheid, duurzaam en groen	47.258	49.743	47.300	2.443	V
4	Vrije tijd	27.956	31.999	31.049	950	V
5	Veiligheid	14.064	14.187	14.055	132	V
6	Dienstverlening en samenspraak	38.514	38.262	38.382	120	N
7	Inrichting van de stad	58.626	72.856	34.027	38.829	V
	Afrondingsverschil				0	
	Totaal lasten programma's	370.093	397.120	360.668	36.452	V
	Alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien	7.303	7.398	2.627	4.771	V
	Totaal lasten	377.396	404.518	363.295	41.223	V
	Toevoegingen aan reserves	16.548	20.901	21.324	423	N
	Totaal	393.944	425.419	384.619	40.800	V

Onttrekkingen en toevoegingen aan reserves

Bedragen x € 1.000 (V=voordeel; N=nadeel)

Onttrekkingen aan reserves		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verskil begroting na wijziging en rekening	
Pr. nr.	Omschrijving					
1	Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie	3.970	4.653	3.841	812	N
2	Samen leven en ondersteunen	0	0	0	0	
3	Leefbaarheid, duurzaam en groen	216	1532	961	571	N
4	Vrije tijd	1.959	2.642	1.538	1.104	N
5	Veiligheid	0	0	0	0	
6	Dienstverlening en samenspraak	9.043	8.488	6.055	2.433	N
7	Inrichting van de stad	2.444	8.679	13.341	4.662	V
	Alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien	4.284	8.993	10.413	1.420	V
	Afrondingsverschil	-1	1	-1	2	N
	Totaal	21.915	34.988	36.148	1.160	V

Toevoegingen aan reserves		Primitieve begroting	Begroting na wijziging	Rekening	Verskil begroting na wijziging en rekening	
Pr. nr.	Omschrijving					
1	Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie	2.260	2.410	2.279	131	V
2	Samen leven en ondersteunen	2.221	1.531	1.531	0	
3	Leefbaarheid, duurzaam en groen	354	880	880	0	
4	Vrije tijd	1.841	1.866	2.118	252	N
5	Veiligheid	0	0	25	25	N
6	Dienstverlening en samenspraak	67	67	42	25	V
7	Inrichting van de stad	5.431	8.322	8.273	49	V
	Alg. dekkingsmiddelen en onvoorzien	4.374	5.825	6.176	351	N
	Totaal	16.548	20.901	21.324	423	N

4.2 Toelichting op het overzicht van baten en lasten

Exploitatieresultaat

De primitieve begroting 2016 sloot met een batig resultaat van € 0,7 mln. Als primitieve begroting geldt de door de raad op 9 november 2015 vastgestelde begroting 2016 met inachtneming van een tweetal amendementen (A1 en D1) en een motie (26) die behandeld is als een amendement.

In 2016 is de raad tweemaal door middel van een Tussenbericht en een memo geïnformeerd over de uitvoering van de begroting.

Op basis van het in de Perspectiefnota opgenomen Eerste Tussenbericht (TB1) (over de eerste vier maanden), dat in de raad van 20 en 27 juni 2016 is behandeld, werd een nadelig rekeningresultaat van afgerond € 1,5 mln. becijferd.

Daarna zijn er nog begrotingswijzigingen uit afzonderlijke raadsvoorstellen voortgevloeid waardoor het verwachte resultaat uitkwam op € 1,2 mln. nadelig.

In het Tweede Tussenbericht (TB2), dat in de raad van 7 november 2016 is behandeld, is een voordelig rekeningresultaat van € 1,6 mln. geprognosticeerd. Dit resultaat bestaat uit de begroting, begrotingswijzigingen en meldingen.

Het gerealiseerde resultaat bedraagt € 8,1 mln. batig en is afzonderlijk op de balans opgenomen als onderdeel van het eigen vermogen.

De begroting na alle wijzigingen laat een nadelig resultaat zien van € 0,8 mln. Hierin zijn alle door de raad vastgestelde begrotingswijzigingen voor het dienstjaar 2016 begrepen.

Begrotingsonrechtmatigheid

Eventuele overschrijdingen aan de lastenkant van de programma's zijn tijdig gemeld aan de raad in de Tussenberichten (zie onderstaande tabel). Er is dan ook geen sprake van onrechtmatige overschrijdingen op programmaniveau. De begrotingsonrechtmatigheid op investeringskredieten ed. is verder toegelicht in de paragraaf Bedrijfsvoering.

bedragen x € 1.000

Programma	begrote lasten	werkelijke lasten	verschil excl. meldingen	meldingen	verschil (na meldingen)
1. Onderwijs, economie en Arbeidsparticipatie	114.986	118.728	3.742	4.269	527
2. Samen leven en ondersteunen	79.028	80.937	-1.909	1.854	56
3. Leefbaarheid, duurzaam en groen	50.622	48.179	2.443	1.155	3.598
4. Vrije tijd	33.866	33.168	698	61	759
5. Veiligheid	14187	14080	107	-30	77
6. Dienstverlening en samenspraak	38.329	38.424	-95	2.434	2.340
7. Inrichting van de stad	81.178	42.300	38.878	-7.141	31.737
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien	13.223	8.803	4.420	350	4.769
Eindtotaal	425.419	384.619	40.800	2.952	43.751

Toelichting verschillen tussen de begroting na wijziging en de rekening per programma

Programma 1. Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Vershil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	50.671	53.857	58.532	4.675 V*	4.748 V
Lasten	107.340	112.576	116.449	3.873 N*	4.269 N
Saldo van baten en lasten	-56.669	-58.719	-57.917	802 V	479 V

Onttrekkingen aan reserves	3.970	4.653	3.841	812 N	0
Toevoegingen aan reserves	2.260	2.410	2.279	131 V	0
Saldo mutaties reserves	1.710	2.243	1.562	681 N	0

Resultaat	-54.959	-56.476	-56.355	121 V	479 V
------------------	----------------	----------------	----------------	--------------	--------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten 8,7 %, Lasten 3,4 %

Doelstelling 1.1 Bijdragen aan maatwerk in spelen en leren

Brede School				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	106 V			106 V
Bij Unicoz is in 2015, de start van de Brede school nieuwe stijl, een deel van het activiteitsaanbod niet uitgevoerd. In een evaluatie is vastgesteld door welke belemmerende factoren niet alle doelen zijn behaald en door welke succesfactoren het aanbod geoptimaliseerd kan worden. Dit heeft geleid tot terugvordering van subsidie, dus een voordeel van € 106.000.				

Onderwijsachterstanden (OKE-wet)				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
159 N	255 V			96 V
Er zijn meer projecten vanuit het onderwijsachterstandenbeleid uitgevoerd. Hier tegenover staan middelen van het Rijk vanuit de Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie (OKE) van 2015 en 2016.				

Onderwijshuisvesting				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
398 V	427 N	812 N	131 V	711 N
Door een vrijval in de voorziening onderhoud gemeentelijke schoolgebouwen in verband met vervallen van een aantal verplichtingen ontstaat aan de batenkant een voordeel van € 0,4 mln. Dit is gemeld in het memo financiële afwijkingen (19 januari 2017). In TB2 is nog een voordeel gemeld van € 0,4 mln. als bijdrage van schoolbesturen in verband met het eerder vervangen van vier schoolgebouwen op grond van het IHP 2016-2020. Laatstgenoemd voordeel heeft zich niet voorgedaan aangezien eind 2016 hierover het overleg met de schoolbesturen over de exacte omvang van de bijdrage nog niet is afgerond. Het moment waarop de				

verwachte bijdrage kan worden gerealiseerd verschuift van 2016 naar 2017.

De exploitatielasten zijn hoger uitgevallen door de noodzakelijke vervanging van het dak van het schoolgebouw aan de Spitsbergen van € 0,7 mln. zoals gemeld aan de raad in het memo financiële afwijkingen, een storting in de voorziening onderhoud gemeentelijke schoolgebouwen van € 0,15 mln. en door de hogere kosten OZB en verzekering onderwijs van € 0,3 mln. (gemeld in PPN/TB1). Hier tegenover staan voordelen door lagere kapitaallasten door uitstel van grote kredieten en door het niet volledig uitgeven van de eenmalige budgetten uit het Integraal Huisvestingsplan Primair Onderwijs 2016-2020.

De onttrekking aan de reserve egalisatie investeringen schoolgebouwen waar de kapitaallasten en eenmalige budgetten 2016 uit gedekt worden is daardoor ook lager.

Tenslotte kon na de herijking van het vervangingsfonds onderwijs de storting 2016 met € 0,13 mln. worden verlaagd.

Overige verschillen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
3 V	26 N			23 N

Doelstelling 1.2 Beperken uitval in het onderwijs

Overig

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
14 V	88 V			102 V

Doelstelling 1.3 Bevorderen van een beter vestigings- en ondernemersklimaat

Reclame-inkomsten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
99 V				99 V

Vanwege de aanbesteding van het contract reclameframes/driehoeksborden en de plaatsing van de reclamemast aan de A12 wordt een structureel voordeel van ca. € 114.000 behaald (zie melding TB1). Hier staat een nadeel van de lichtreclameborden tegenover, dit wordt gedeeltelijk gecompenseerd door een nagekomen bate, per saldo een nadeel van € 15.000. Overigens zullen de lichtreclameborden (en de billboards) nadat de nota reclamebeleid is vastgesteld opnieuw worden aanbesteed.

Overig

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
41 N	20 N			61 N

Doelstelling 1.4 Bevorderen groei werkgelegenheid

Project Big data Innovatiehub

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
115 V	115 N			0

Zoetermeer is trekker van een project dat gericht is op het vergroten van kennis en werkgelegenheid op het gebied van Big Data. Het project wordt gefinancierd door de MRDH (zie TB2, melding € 150.000). Het project is later opgestart en loopt door tot 2017.

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
4 V	17 N			13 N

Doelstelling 1.5 Stimuleren duurzame arbeidsparticipatie

Participatie/ESF				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
459 V	386 V			845 V

Het re-integratie beleid is gericht op sociale activering en het begeleiden naar werk of school van werkzoekenden. Door het maken van scherpe prijsafspraken, maar ook door betere afstemming van trajecten op de behoefte van de cliënt en het tijdig anticiperen op landelijke ontwikkelingen is een voordeel ontstaan van € 386.000. In TB2 is een voordeel gemeld van € 400.000.

In totaal is er € 459.000 meer aan baten ontvangen dan begroot. Op een deel van de re-integratiekosten wordt een subsidie ontvangen via het Europees Sociaal Fonds (ESF). Hiervan is € 300.000 reeds gemeld in TB2. Daarnaast zijn er extra ontvangsten geweest vanuit de intergemeentelijke samenwerking Zuid Holland Centraal, in het kader van de nieuwe doelgroep.

WSW				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
123 V	317 N			195 N

Sinds de invoering van de Participatiewet (1 januari 2015) is geen nieuwe instroom meer mogelijk in de Wsw (Wet sociale werkvoorziening), waardoor het aantal mensen met een SW indicatie de komende jaren zal dalen. De feitelijke afname van het aantal mensen met een SW indicatie is lager dan begroot, maar uiteindelijk hoger dan bij het TB was prognosticeerd. Tevens zijn de loonkosten als gevolg van een nieuwe cao toegenomen. Dit leidt tot € 317.000 aan hogere kosten. In het TB is een nadeel gemeld van € 443.000.

Daarnaast is er € 123.000 meer aan baten ontvangen dan begroot. Dit heeft grotendeels betrekking op een verwachte terugbetaling van ontvangen Rijksmiddelen. Bekend is nu dat deze terugbetaling niet nodig is.

Arbeidsmarkt-regio Zuid-Holland Centraal				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	350 V			350 V

Binnen het Werkbedrijf Forum Zuid-Holland Centraal werken gemeenten, UWV en sociale partners samen aan de realisatie van de Banenafpraak om meer arbeidsbeperkten aan het werk te helpen. Door de noodzakelijke afstemming met de andere deelnemende gemeenten starten de projecten later op dan gepland. Hierdoor blijft de besteding in 2016 achter bij de begroting. Van deze achterblijvende besteding is € 208.000 gemeld in TB2.

Overig				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
57 N				57 N

Doelstelling 1.6 Voorzien in noodzakelijke middelen van bestaan

BUIG				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
2.695 V	2.754 N			59 N
<p>De BUIG behelst het gemeentelijk budget voor de verstrekking van inkomensvoorzieningen (bijstand).</p> <p>De werkelijke lasten zijn € 2,754 mln. hoger dan begroot. Als gevolg van de aantrekkende economie, komen er meer geïnteresseerden op de arbeidsmarkt. Dit heeft als tijdelijk effect dat er verdringing plaatsvindt ten koste van lager gekwalificeerden en meer mensen bijstand nodig hebben. Daarnaast is de asielinstroom en de nieuwe groep arbeidsbeperkten groter dan bekend was bij het opstellen van de begroting. Hierdoor is het aantal bijstandsgerechtigden toegenomen. Daarnaast zien we een toenemend aandeel jongeren (zij hebben doorgaans een lagere uitkering) en een toenemend aantal klanten met verrekenbare inkomsten. Hierdoor is de gemiddelde hoogte van een uitkering lager, wat leidt tot een klein voordeel.</p> <p>Ten tijde van TB2 was de verwachting dat het totale nadeel € 3,043 mln. zou bedragen. De lagere lasten dan verwacht in TB2 worden verklaard door een iets lagere prijsbijstelling op de bijstandsnorm dan verwacht.</p> <p>De werkelijke baten zijn € 2,695 mln. hoger dan begroot. Het bijgestelde Rijksbudget is in evenwicht met de stijgende lasten. Ten tijde van TB2 was de verwachting dat dit € 3,043 mln. zou bedragen. De lagere baten dan verwacht worden verklaard door een prijsbijstelling (inflatiecorrectie) en een minder hoge toekenning voor vergunninghouders dan verwacht. In verhouding met de Rijksvergoeding is er een voordeel van circa € 3,5 mln. Dit saldo is al in de begroting verwerkt.</p>				

Armoedebeleid				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	593 N			593 N
<p>Voor noodzakelijke kosten voor levensonderhoud (zoals de inrichting van een nieuwe woning) voor mensen met beperkte financiële middelen kan een beroep gedaan worden op bijzondere bijstand. Het aantal mensen dat hier een beroep op gedaan heeft is hoger dan ingeschat bij de begroting. De belangrijkste oorzaak is de groep nieuwe vergunninghouders (voormalig vluchtelingen uit onder meer Syrië en Eritrea), die uit relatief veel alleenstaanden en daarmee meer huishoudens bestaat. Ook de aanspraak op beschermingsbewind (ter bescherming van mensen die niet in staat zijn hun eigen financiën te regelen) is dit jaar wederom toegenomen doordat er sinds 2014 een andere wettelijke grondslag gehanteerd wordt waardoor er meer mensen in aanmerking komen voor een beschermingsbewindvoerder. Het nadeel is € 178.000. Bij de TB's is € 200.000 gemeld.</p> <p>Met de ZoetermeerPas kunnen mensen met een laag inkomen korting krijgen op verschillende activiteiten zoals sport, cultuur en dagjes uit. Per 1 september 2015 is de zwemregeling voor ZoetermeerPashouders veranderd, waarbij er geen zwemactiviteiten meer worden gegeven door de gemeente, maar dit alleen nog wordt gedaan door zwemscholen en -verenigingen. Van deze nieuwe (kind)regeling wordt meer gebruik gemaakt dan van te voren is geschat. Daarnaast wordt er over het algemeen meer gebruik gemaakt van de ZoetermeerPas door de pashouders dan vorig jaar. Daardoor vallen de kosten € 148.000 hoger uit dan begroot. In TB2 is een nadeel van € 150.000 gemeld.</p> <p>Schoolgaande kinderen die om financiële redenen niet volledig kunnen meedoen op school worden via Stichting Leergeld ondersteund. Binnen het armoedebeleid is er een bijdrage beschikbaar. Het eerste halfjaar 2016 is eenmalig reeds in 2015 betaald. Hierdoor is in 2016 nog slechts de bijdrage</p>				

voor het tweede half jaar nodig. Het voordeel bedraagt € 157.806, dit is in de TB's gemeld.

De kosten voor inwoners met een laag inkomen (onder 120% van het wettelijk sociaal minimum inkomen) die hebben deelgenomen aan de collectieve ziektekostenverzekering zijn € 92.000 lager dan begroot. Er hebben minder inwoners deelgenomen aan de regeling (4.781 realisatie versus 5.400 begroot) en daarnaast hebben meer deelnemers voor de polissen gekozen met een hogere gemeentelijke bijdrage. Bij de TB's is een voordeel van € 85.000 gemeld.

Op het terrein van Schuldhulpverlening is sterk ingezet op investeren aan de voorkant. De extra inzet bedraagt € 517.000 waarvan € 180.000 al is gemeld. De afwijking is te verklaren door de noodzakelijke inzet van extra capaciteit vanwege een groeiend aantal klanten en de gewenste inzet op preventie. De extra benodigde capaciteit is overigens al wel in de perspectiefnota 2017 verwerkt.

Wijkzorgnetwerk

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	143 V			143 V

Zoetermeer heeft vier aanvoerders Wijkzorgnetwerk die de netwerken in de wijk ondersteunen, stimuleren en faciliteren door het organiseren van ontmoetingen en themabijeenkomsten in de wijken. Daarnaast hebben de aanvoerders in 2016 casuïstiek opgepakt en opgelost die om welke reden dan ook vastliep binnen de reguliere werkwijzen. Dit budget is bedoeld voor de uitvoeringskosten en de onvoorziene kosten als gevolg van de complexe en vaak nieuwe casuïstiek. Het budget is in 2016 niet volledig nodig gebleken voor de ondersteuning en facilitering van de aanvoerders en de behandelde casuïstiek.

BBZ

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
239 N	249 V			10 V

Zelfstandigen met (financiële) problemen kunnen in bepaalde gevallen een beroep doen op het besluit bijstandverlening zelfstandigen (BBZ). Door een lager aantal deelnemers dat gebruik maakt van de regeling vallen de lasten € 249.000 lager uit. In TB2 is € 234.000 al gemeld.

Hier tegenover staat een lagere rijksbijdrage van € 239.000, hiervan is € 221.000 reeds gemeld in TB2.

(Voorziening dubieuze) bijstandsdebiteuren

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
1.193 V	989 N			204 V

Per saldo zijn er meer vorderingen opgelegd dan begroot. Een belangrijke oorzaak ligt in de stijging van de verstrekking van leenbijstand (bijvoorbeeld inrichtingskosten) aan onder meer vergunninghouders. Omdat er afgelost wordt naar draagkracht van de ontvanger, zijn deze vorderingen naar verwachting niet volledig inbaar. Het restant wordt na drie jaar aflossing conform afspraak kwijtgescholden.

In TB2 is per saldo een voordeel van € 66.000 gemeld.

Kwijtschelding				
Baten		Lasten		Saldo
49	V	176	N	127 N
<p>Per saldo is voor € 127.000 meer kwijtschelding verleend dan begroot. In 2016 zijn in aantal minder kwijtscheldingsverzoeken toegewezen dan in 2015. Echter het gemiddelde aanslagbedrag waarover kwijtschelding is verleend ligt iets hoger dan vorig jaar waardoor een tekort ontstaat van € 42.000. De overige € 85.000 heeft betrekking op verleende kwijtscheldingen over oude jaren (2012 t/m 2015).</p>				

Overig				
Baten		Lasten		Saldo
19	V	16	N	3 V

Programma 2. Samen leven en ondersteunen

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	2.957	3.362	2.957	405 N*	474 N
Lasten	76.335	77.497	79.406	1.909 N*	1.854 N
Saldo van baten en lasten	-73.378	-74.135	-76.449	2.314 N	2.328 N

Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0
Toevoegingen aan reserves	2.221	1.531	1.531	0	0
Saldo mutaties reserves	-2.221	-1.531	-1.531	0	0

Resultaat	-75.599	-75.666	-77.980	2.314 N	2.328 N
------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten -12 %, Lasten 2,5 %

Doelstelling 2.1 Bevorderen opgroeiklimaat

Jeugd en Gezin				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	188 V			188 V

Het budget is bedoeld voor jeugdgezondheidszorg en Meerpunt.
 In 2016 zijn diverse subsidies over 2015 definitief lager vastgesteld, omdat de werkelijke lasten lager waren, dan wel dat minder activiteiten zijn uitgevoerd dan afgesproken. Zo waren door personele wisselingen bij het Meerpunt Inlooppunt de kosten voor de meerpuntmedewerkers lager dan aanvankelijk ingeschat.
 Daarnaast is er in 2016 iets minder maatwerk bij de Stichting Jeugdgezondheidszorg Zuid-Holland West afgenomen.

Overig				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	59 V			59 V

Doelstelling 2.2 Bevorderen zorg op maat voor jongeren

Kinderopvang op Sociaal Medische Indicatie				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	163 N			163 N

Kinderen in gezinnen met sociale of medische problemen, die voor hun ontwikkeling een kinderopvangplaats nodig hebben, kunnen een indicatie krijgen voor een plek in een kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang. Het aantal indicaties, en daarmee het aantal plaatsingen, is dit jaar toegenomen. De groei van de indicaties is toe te schrijven aan de toegenomen bekendheid en de vraag naar kinderopvang op sociaal medische indicatie.
 In TB2 is een nadeel van € 140.000 gemeld.

Algemene voorzieningen jeugd

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	212 V			212 V

Het budget is bedoeld voor jongerenwerk, jongerenparticipatie, wijkaanpak jongerengroepen en combinatiefunctionarissen. Het totaalvoordeel van € 212.000 heeft verschillende oorzaken. Door minder overlast is het projectbudget wijkaanpak jongerengroepen onbenut gebleven. Een groot deel dat was gereserveerd voor jongerenparticipatie was bestemd voor de opvolger van de jongerenambassadeurs. Een dergelijke rol hebben we ondergebracht onder de subsidieafspraken met het reguliere jongerenwerk zonder dat we beroep hoefden te doen op dit budget. Bij de combinatiefunctionarissen is een aantal subsidies 2015 lager vastgesteld.

Afrekening PGB jeugdwet 2015				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	659 V			659 V

In de Jeugdwet is het wettelijk recht op zorg vervangen door zorgplicht. De gemeente beslist of en welke voorziening een kind nodig heeft. Dit kan een individuele voorziening zijn. Alleen met een individuele voorziening kan een persoonsgebonden budget (pgb) worden aangevraagd. De Sociale VerzekeringsBank (SVB) is het uitvoeringsorgaan van de pgb's. De SVB heeft in juli 2016 de definitieve afrekening 2015 bekend gemaakt. Deze laat voor Zoetermeer een positief saldo zien van € 659.000 ten opzichte van de rekening 2015. De feitelijke verzilvering ligt op 80% waar in de jaarrekening 2015 rekening werd gehouden met 100%. In TB2 is het voordeel gemeld.

Taakstelling Sociaal Domein				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	2.454 N			2.454 N

In de gedetailleerde begroting voor het Sociaal Domein is een reële inschatting gemaakt van de te verwachten kosten. Vanuit het uitgangspunt dat de totale kosten voor het sociaal domein binnen de vanuit het rijk ontvangen extra inkomsten blijven, is een taakstelling opgenomen voor het verschil. In TB2 is het nadeel gemeld.

Jeugdhulp				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
54 N	4.478 N			4.532 N

Sinds 1 januari 2015 is Zoetermeer verantwoordelijk voor de jeugdhulp. Jeugdhulp kan worden aangeboden in de vorm van een persoonsgebonden budget dan wel in de vorm van Zorg in Natura (ZIN). Op de lasten Jeugdhulp ZIN is een nadeel van € 5,1 mln. De toename van het aantal jeugdigen in zorg veroorzaakt grotendeels de kostenstijging. Daarnaast wordt een deel verklaard vanuit een verschuiving van PGB (lees voordeel op de PGB) naar ZIN van ongeveer € 0,9 mln. Er is met een aantal instellingen die vorig jaar hun inkomsten uit PGB's verkregen, contracten afgesloten. Ook wordt het nadeel voor ongeveer € 0,5 mln. verklaard doordat in het budget nog geen prijscompensatie is verwerkt. Hier tegenover staat een prijscompensatie van het Rijk die verantwoord wordt op Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien. In TB2 is een nadeel van € 3,5 mln. gemeld.

Doelstelling 2.3 Langer zelfstandig wonen

Huishoudelijke hulp				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	852 V			852 V
<p>Huishoudelijke hulp wordt ingezet voor inwoners die niet meer in staat zijn huishoudelijk werk te verrichten. Ten opzichte van vorig jaar is er een dalend aantal mensen dat gebruik maakt van de huishoudelijke hulp, zowel in natura als in de vorm van een PGB.</p> <p>Het aantal verstrekte uren huishoudelijke hulp in natura is ongeveer 5% lager dan begroot (316.700 uur), waardoor een voordeel ontstaat van € 362.000. Tevens zijn er meer nagekomen kosten 2015 dan verwacht (nadeel € 172.000). In totaal zijn de werkelijke lasten € 190.000 lager dan begroot. In TB2 is € 189.000 gemeld.</p> <p>De betaling van het PGB op huishoudelijke hulp loopt via de Sociale Verzekeringsbank. De uitgaven over 2016 liggen € 588.000 lager dan begroot. Tevens zijn er minder nagekomen kosten 2015 dan verwacht (voordeel € 74.000). In totaal zijn de werkelijke lasten € 662.000 lager dan begroot. In TB2 is € 487.000 gemeld.</p>				

Huishoudelijke hulp toelage				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	678 V			678 V
<p>De Huishoudelijke Hulp Toelage (HHT) is door het Rijk toegekend voor een periode van 2 jaar (2015 en 2016) met als doel behoud van reguliere werkgelegenheid in de Huishoudelijke Hulp (HH). Zoetermeer heeft er voor gekozen de HHT in de vorm van dienstenvouchers in te zetten voor de doelgroep mantelzorgers.</p> <p>In het laatste jaar van deze extra toelage is € 297.000 uitgegeven en blijft van het bedrag van het ministerie € 678.000 over. In TB2 is € 704.000 gemeld.</p>				

Regiotaxi				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	553 V			553 V
<p>De regiotaxi is vervoer van deur-tot-deur en wordt ingezet voor inwoners die een beperking hebben m.b.t. vervoer. In totaal vallen de lasten € 553.000 lager uit dan begroot. Het voordeel bestaat voor € 244.000 uit herverdeling BDU-gelden (Het niet gebruikte budget (van het Rijk) wordt volgens een vaste verdeelsleutel verdeeld onder alle deelnemers in de MRDH), € 31.000 door hogere eigen bijdrage reizigers (opstaptarief) en € 103.000 door een lagere afrekening over 2015. Omdat er minder zones verreden zijn dan verwacht en de btw op de kosten voor het regiovervoer over 2016 wordt teruggevorderd van de fiscus vallen de kosten € 175.000 lager uit. Van het totale voordeel op de regiotaxi is in de TB's € 390.000 gemeld.</p>				

Woningaanpassingen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	94 N			94 N
<p>Voor het aanbrengen van aanpassingen in woningen kan via de WMO een vergoeding gevraagd worden. De woningaanpassingen vallen € 94.000 hoger uit dan begroot. Woningaanpassingen fluctueren jaarlijks in omvang, een incidentele grote woningaanpassing kan direct zwaar op de uitgaven drukken.</p>				

Begeleiding in natura

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	370 V			370 V

Begeleiding is er op gericht dat mensen zo lang mogelijk zelfstandig kunnen wonen en participeren. De kosten voor Begeleiding Zorg in Natura (ZIN) laten een nadeel zien van € 134.000. Hierbij is net als vorig jaar uitgegaan van een verzilvering van de geïndiceerde uren van 60%. Daarnaast geeft de afwikkeling van de begeleidingskosten over 2015 een voordeel van € 128.000. Tenslotte is in de begroting een bedrag voor kosten “zorgvuldige overgang” opgenomen. Dit bedrag is niet volledig nodig geweest waardoor er een voordeel ontstaat van € 376.000. In totaal zijn de werkelijke lasten € 693.000 lager dan begroot. In TB2 is € 997.000 gemeld. Het verschil tussen TB2 en de werkelijke lasten komt grotendeels doordat ten tijde van TB2 de verwachting was dat de verzilvering op de begeleiding lager zou zijn.

Arbeidsmatige dagvoorziening				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	56 V			56 V

Arbeidsmatige dagbesteding is specifiek bedoeld voor klanten die, onder begeleiding, in staat zijn tot het verrichten van enige productieve of maatschappelijk nuttige activiteiten en biedt structuur en invulling aan de dag. De deelname aan de arbeidsmatige dagbesteding valt voor € 122.000 lager uit dan begroot. Daar tegenover staat dat in 2016 nog voor € 66.000 aan kosten betaald zijn over 2015 die niet zijn voorzien.

Van het totale voordeel van € 56.000 op de arbeidsmatige dagbesteding is in de TB's een voordeel van € 207.000 gemeld.

PGB begeleiding				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	1.135 V			1.135 V

De verstrekking van de PGB's gaat via de Sociale Verzekeringsbank (SVB). Op basis van de inschatting van de door de SVB uitbetaalde PGB's bedraagt het voordeel € 1.135.000. In TB2 is een voordeel van € 486.000 gemeld. De verwachte toename van het aantal PGB's in 2016 heeft zich niet voorgedaan, zo blijkt uit recente SVB cijfers. Het aantal cliënten en de feitelijke bestedingen liggen op een vergelijkbaar niveau als voorgaand jaar.

Afrekening PGB begeleiding 2015				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	421 V			421 V

De SVB heeft in juli 2016 de definitieve afrekening 2015 bekend gemaakt. Deze laat voor Zoetermeer een positief saldo zien van € 421.000 ten opzichte van de rekening 2015. De feitelijke verzilvering ligt op 75% waar in de jaarrekening rekening werd gehouden met 100%. In TB2 is het voordeel van € 426.000 gemeld.

Eigen bijdrage				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
502 N				502 N

De eigen bijdragen van de Wmo worden geïnd door het CAK. Deze eigen bijdragen zijn afhankelijk van de afgenomen voorzieningen, de kostprijs van een voorziening, het inkomen van een klant, het vermogen van de klant en het wettelijk maximum van de eigen bijdrage. Omdat de uitgaven van de

Wmo fors lager zijn dan begroot, is ook de eigen bijdragen CAK fors lager dan begroot. Het nadeel op de eigen bijdragen CAK bedraagt € 706.000.

Daarnaast laten de overige baten voor de Wmo een voordeel zien van € 204.000. Dit voordeel bestaat uit de uitbetaling van het regresrecht over twee jaar, terugkoop hulpmiddelen en doorbelasting kosten naar andere gemeenten. De grootste post is echter de afkoop van het regresrecht. Via het regresrecht kan een gemeente de kosten voor Wmo-voorzieningen verhalen op een derde bij wettelijke aansprakelijkheid voor een ongeval dat tot de beperking heeft geleid. Daarbij komen gemeenten meestal uit bij een aansprakelijkheidsverzekeraar. VNG en het Verbond van Verzekeraars hebben een overeenkomst waarmee de verzekeraars het regresrecht hebben afgekocht (voor 2015, 2016 en 2017). Deelnemende gemeenten krijgen via de VNG een bedrag uitgekeerd waarmee zij de Wmo-voorzieningen voor regresslachtoffers kunnen betalen. Van het totale nadeel op de baten van de Wmo is in de TB's € 474.000 gemeld.

Overig				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	54 N			54 N

Door de systematiek te kiezen van het vaststellen van de eigen bijdragen door het CAK, heeft de wetgever in feite bepaald, dat de verantwoordelijkheid voor de juistheid en volledigheid van de eigen bijdragen geen gemeentelijke verantwoordelijkheid is. Dat betekent dat door de gemeenten geen zekerheden over omvang en hoogte van de eigen bijdragen kunnen worden verkregen als gevolg van het niet kunnen vaststellen van de juistheid op persoonsniveau, zoals hiervoor is toegelicht.

Doelstelling 2.4 Bevorderen gezondheid, veiligheid en welbevinden

Gezondheidszorg (GGD)				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	128 V			128 V

Binnen de GR GGD Haaglanden is een zogenaamde garantieregeling afgesproken. De regiogemeenten, waaronder Zoetermeer, geven voor maximaal 4 jaar (2014 tot en met 2017) de garantie om een mogelijk nadeel op taken voortvloeiend uit het regionaal en het lokaal pakket te compenseren. De in de begroting opgenomen baten zijn gebaseerd op geschatte aantallen prestaties maal tarief. Blijven de werkelijke aantallen achter, dan scheidt dat een mogelijk financieel nadeel voor de gemeente Den Haag die een deel van het personeel een werkgarantie heeft gegeven.

Bij de vaststelling van de jaarstukken 2015 GGD Haaglanden door het AB op 4 juli 2016 is gebleken dat voor het jaar 2015 geen beroep op de garantieregeling behoefde te worden gedaan. In verband hiermee vallen garantiebedragen van € 49.000 en € 22.000 vrij.

De lasten voor kinderopvang zijn lager (€ 30.000) omdat de indicaties voor kinderopvang op sociaal-medische indicatie deels van de GGD naar Jeugd- en gezinshulp (JGH) zijn overgegaan. Daarnaast is het aantal vervolgininspecties na een overtreding bij de kinderopvangorganisaties lager dan voorzien, omdat er minder handhaving nodig was.

De lagere lasten Vangnetmeldingen (€ 25.000) zijn het gevolg van een lager aantal meldingen dan begroot.

Overig				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
31 V				31 V

Doelstelling 2.5 Meedoen naar vermogen, ongeacht aard van de beperking

Vrij inzetbare voorzieningen Wmo				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	352 N			352 N
<p>Tot de vrij inzetbare zorg worden gerekend de recreatieve dagbesteding (nadeel € 571.000) en de overige vrij inzetbare zorg (voordeel € 219.000). Ook in 2016 is een groter beroep gedaan op recreatieve dagbesteding en minder op de andere vrij inzetbare zorg.</p> <p>Het beroep op de overige vrij inzetbare zorg - kortdurende ambulante begeleiding, zorgcoördinatie en waakvlamcontacten - blijft achter bij de raming maar is wel toegenomen ten opzichte van 2015. In de doorontwikkeling van deze voorzieningen zal op de oorzaken worden ingespeeld.</p> <p>In TB2 is een nadeel van € 200.000 gemeld.</p>				

Vergunninghouders				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
120 V	59 N			61 V
<p>I.v.m. de hogere toestroom van vergunninghouders heeft de gemeente meer middelen ontvangen van het COA t.b.v. de maatschappelijke begeleiding voor vergunninghouders.</p> <p>In 2015 is met spoed besloten om het gemeentelijk pand aan de Dorpsstraat 161-163 geschikt te maken voor het tijdelijk huisvesten van vergunninghouders. Dit is begin 2016 uitgevoerd. De kosten bedragen € 59.000. In TB2 is een nadeel van € 100.000 gemeld.</p>				

Maatschappelijk werk				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	291 V			291 V
<p>Een aantal verleende subsidies over 2015 is in verband met minder geleverde diensten op het gebied van maatschappelijke ondersteuning definitief lager vastgesteld (voordeel € 242.000). Daarnaast resteert nog € 49.000 op het budget van de mantelzorgcompliment omdat er iets minder aanvragen zijn ingediend dan ingeschat.</p>				

Algemene baten en lasten				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	81 V			81 V
<p>Het budget van algemene baten en lasten is als dekking ingezet voor eenmalige uitgaven voor programma 2 en programma 4, waaronder de medefinanciering van een muziekevenement voor ouderen met dementie en een eenmalige bijdrage aan de huisvesting van het nationaal videogame-museum. De lasten zijn geboekt op de betreffende producten.</p>				

Overig				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	62 V			62 V

Begrotingsrechtmatigheid

De overschrijding op programma 2 aan de lastenkant is - € 56.000 ten opzichte van de Tussenberichten. Dat komt door jeugdhulp. Dat is niet onrechtmatig, omdat via de rapportages Sociaal Domeindit tijdig aan de raad is gemeld.

Programma 3. Leefbaarheid, duurzaam en groen

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	24.815	25.667	28.476	2.809 V*	200 N
Lasten	47.258	49.743	47.300	2.443 V*	1.155 N
Saldo van baten en lasten	-22.443	-24.076	-18.824	5.252 V	1.355 N

Onttrekkingen aan reserves	216	1.532	961	571 N	1.270 V
Toevoegingen aan reserves	354	880	880	0	0
Saldo mutaties reserves	-138	652	81	571 N	1.270 V

Resultaat	-22.581	-23.424	-18.743	4.681 V	85 N
------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	-------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten 10,9 %, Lasten -4,9 %

Doelstelling 3.1 Bevorderen duurzame ontwikkeling

Bijdrage Nul op de meter woningen Palenstein

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
75 N	75 V			0

Voor de Nul op de meter (NOM)-woningen aan de Van Beekstraat is voor de nieuwbouw van particuliere woningen inmiddels het contract getekend. De bouw zal in 2017 plaatsvinden (zie TB2). Hierdoor is € 75.000 niet besteed.

Bijdrage Nul op de Meter woningen renovatie sociale huurwoningen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
250 N	250 V			0

Voor het blok van de 120 woningen in Palenstein van De Goede Woning vindt de oplevering plaats in 2017/18 (zie TB2). De start heeft later plaatsgevonden omdat de landelijke wetgeving voor NOM was vertraagd. De uitbetaling zal bij de oplevering in 2017/18 plaatsvinden.

Programma Duurzaam en Groen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	352 V			352 V

Voor de besluitvorming is meer tijd benodigd geweest dan verwacht. Daardoor is het programma ook later opgestart dan verwacht. Hierdoor is in totaal € 352.000 nog niet besteed (het TB2 € 270.000). Bij TB2 werd nog een besteding voor de renovatiewinkel verwacht en een besteding voor het 'rondje Meerpolder'. De eerste tranche van de opstartsubsidie voor de vestiging van een Duurzame Renovatiewinkel kon gezien de voorwaarden pas in 2017 worden uitbetaald. Daarnaast is de besluitvorming over de vereiste provinciale bijdrage voor het project 'rondje Meerpolder' pas eind 2016 rondgekomen zodat het project later moest starten.

Programma Duurzaam Zoetermeer

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	66 V	66 N		0

Doordat de onrendabele top (en de daarmee gepaard gaande financiering) voor een NOM-renovatie bij een particuliere woning nog steeds vrij hoog is, is de oplevering van NOM-woningen minder snel gegaan dan vooraf bedacht. Op dit moment is één particuliere woning opgeleverd. De tweede is in uitvoering. De doelstelling is om daarna nog 3 woningen op te leveren. Omdat de interesse er nog steeds is, is de looptijd van de subsidieregeling verlengd tot 31 december 2017.

Gevelmaatregelen Bleiswijkseweg

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
65 N	65 V			0

Voor de geluidssanering van 8 woningen aan de Bleiswijkseweg is subsidie beschikbaar vanuit het ministerie van Infrastructuur en Milieu. De uitvoering van het project is vertraagd doordat de inschrijving op de aanbesteding van de opdracht mede door aanvullende eisen van het ministerie niet passend was.

Afvalinzameling

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
182 V	325 V	59 N		448 V

Het voordeel aan de batenkant wordt voornamelijk veroorzaakt door een hogere vergoeding voor het ingezamelde verpakkingsglas en oud papier. Daarnaast zijn bij de omwisselacties de oude minicontainers verkocht voor hergebruik. Tot slot heeft er een verrekening plaatsgevonden voor het legen van de prullenbakken en het schoonmaken van de winkelcentra in het weekend.

Het voordeel aan de lastenkant wordt voornamelijk veroorzaakt door lagere loonkosten en lagere kosten handhaving. Ook zijn de energiekosten lager vanwege verrekeningen van eerdere jaren. Door technische problemen bij de leverancier met de nieuwe displays en de GPRS-module voor de ondergrondse containers heeft er dit jaar minder groot onderhoud plaatsgevonden dan begroot.

In 2016 is de voorziening afvalstoffenheffing gevormd om uitgestelde investeringen met betrekking tot de afvalstoffeninzameling in latere jaren te compenseren. Voordelen op de afvalstoffenheffing als gevolg van uitgestelde investeringen zijn aan deze voorziening toegevoegd.

Overige

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
30 V	20 N			10 V

Doelstelling 3.2 Behouden aantrekkelijke & veilige openbare ruimte

Betaald parkeren

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
600 V				600 V

In de TB's is gemeld dat de inkomsten in totaal € 375.000 hoger waren dan verwacht. De laatste maanden van 2016 kenden echter een enorme piek in de parkeeropbrengsten. Ook in verhouding tot 2015, wat ook al een uitzonderlijk jaar was. Dit verschil heeft onder andere te maken met de renovatie en het buiten gebruik stellen van de parkeergarages in 2016.

Aanleg huisaansluitingen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
112 N	67 V			45 N

Er waren evenals in voorgaande jaren minder aanvragen voor huisaansluitingen riolering dan begroot. Het nadeel aan de batenkant bedraagt € 112.000.

Opbrengsten rioolheffing				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
250 N	302 V			52 V

Er komt ongeveer € 250.000 minder aan rioolheffing binnen dan begroot. Het aantal huishoudens, bedrijven en grootverbruikers blijft achter bij hetgeen begroot is. Daarnaast is de gemiddelde WOZ waarde van de kleinverbruikers lager dan begroot, wat een nadeel is voor het variabele deel van de rioolheffing. Met het nieuwe GRP is hiermee rekening gehouden.

Op inspectie en reinigen wordt € 302.000 minder uitgegeven door het gebruik van micro-organismen en het toepassen van nieuwe inspectie technieken. Beide elementen, met structurele gevolgen, zijn betrokken bij de actualisatie van het GRP en de gevolgen voor de tarieven (raadsvoorstel 2016-000013).

Begraafplaatsen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
245 N	163 V			82 N

De daling van inkomsten zet zich ook in 2016 voort. Geheel conform de verwachting zijn de inkomsten van begraven gedaald met € 245.000. In TB1 is hier melding gemaakt. In 2016 heeft de raad de nieuwe tarieven vastgesteld.

De werkzaamheden voor de uitbreiding van de begraafplaats zijn in 2016 nog niet geheel afgerond waardoor de kapitaallasten van € 163.000 vrijvallen.

Voorziening nazorg grondexploitatie				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
2.761 V				2.761 V

In de raadsmemo Financiële afwijkingen / bijzondere posten van 19 januari 2017 is aangegeven dat deze voorziening in relatie tot de verslaggevingsregels (BBV) meer het karakter van een bestemmingsreserve heeft dan een voorziening. Daarom is de voorziening eind 2016 volledig vrijgevallen voor een bedrag van € 2,8 mln. en te storten in een nieuw te vormen reserve nazorg afgesloten grondexploitaties.

Green Deal Subsidie laadpalen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
57 N	57 V			0

In 2016 hebben geen werkzaamheden plaatsgevonden. De verplichting tot plaatsen van de laadpalen is reeds aangegaan en de werkzaamheden zullen in 2017 worden uitgevoerd. Met de provincie wordt overlegd over de te ontvangen subsidie.

overige inkomsten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
123 V				123 V

Op verschillende posten is een voordeel behaald van € 123.000 o.a. door samenwerking met Delft voor het landmeten.

Kwaliteitsimpuls openbare ruimte				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	407 V			407 V

Voor de realisatie van een extra kwaliteitsimpuls in de openbare ruimte zijn bij de Perspectiefnota 2016 middelen beschikbaar gesteld. Het voordeel van € 407.000 in 2016 op de kwaliteitsimpuls is veroorzaakt door dat de planvorming over de aanwending langer heeft geduurd dan voorzien. Hiervan is € 250.000 gemeld in TB2. De werkzaamheden worden uitgevoerd in 2017.

Aanleg parkeerplaatsen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	249 V	249 N		0

Het voordeel voor de aanleg van parkeerplaatsen in 2016 is € 249.000. Door samenspraak met de omgeving en relatie tot andere werkzaamheden is de uitvoering vertraagd. In totaal leveren deze vertragingen een lagere last op in 2016. Hier staat een even hoge bijdrage uit de reserve investeringsfonds tegenover. Hiervan is € 130.000 gemeld in TB2. De werkzaamheden worden doorgeschoven naar 2017.

Uitvoering projecten Visie Openbare Ruimte				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	51 V	51 N		0

Het voordeel op de lasten van € 51.000 is ontstaan door vertraging van revitalisering van het groene middengebied Meerzicht en het Willem Alexander plantsoen. In 2017 zal gestart worden met het samenspraaktraject en de uitvoering. De dekking komt vanuit de reserve investeringsfonds.

BOR bijzonder overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	187 N			187 N

Het herstel van de viaducten aan het Maximaplein is afgerond en zorgt voor een nadeel van € 187.000. Met dit resultaat blijven we ruimschoots binnen de begrootte kosten van € 540.000 (€ 120.000 in 2015) zoals gemeld in het memo aan de raad van 12 november 2015. In TB1 is melding gemaakt van € 420.000. Naar aanleiding van een minnelijke regeling heeft de gemeente een bedrag van €200.000 ontvangen als tegemoetkoming voor de herstelwerkzaamheden aan het Maximaplein.

Uitvoering BOR				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
183 V	306 N	123 V		0

Het nadeel op de lasten in het groot onderhoud is ontstaan door de langere voorbereidingstijd van een aantal projecten. Door de vertraging die is opgelopen op de uitvoering van de overige projecten € 123.000 meer uitgegeven in plaats van € 1.4 miljoen zoals gemeld in TB2. De uitvoering hiervan

wordt doorgeschoven naar 2017.

In 2016 is een subsidie van € 255.000 ontvangen om de verkeersregelinstallaties (VRI's) in Zoetermeer op het netwerksysteem van de provincie Zuid-Holland en de gemeente Den Haag aan te sluiten. Hiertoe dient er een 'upgrade' plaats te vinden van de bestaande installaties en aanpassingen in het communicatienetwerk. In 2016 is gestart met de uitvoering van de werkzaamheden en is reeds € 150.000 besteed. Het restant van de subsidie is bestemd voor werkzaamheden die in 2017 zullen worden uitgevoerd.

Mandelabrug: in 2016 is gestart met de vervanging van 4 roltrappen en het bijplaatsen van 2 liften. De werkzaamheden zullen in het voorjaar 2017 worden afgerond.

Wijkbudgetten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	245 V	245 N		0

Bestedingsimpuls Buytenwegh is door de voorbereidingswerkzaamheden en samspraak met de bewoners vertraagd. In totaal leveren deze vertragingen een lagere last op in 2016 van € 245.000. Daartegenover staat een lagere onttrekking vanuit de reserve investeringsfonds 2030. De werkzaamheden zullen in 2017 worden uitgevoerd.

Dagelijks en Periodiek onderhoud

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	208 V			208 V

Het voordeel op dagelijks beheer en onderhoud is € 208.000. De oorzaak van dit voordeel heeft grotendeels te maken met het efficiënter omgaan met meldingen op de storingsdienst. Daarnaast is het voordeel dat is gehaald op het reinigen en inspecteren van de hoofdleidingen ook van belang.

Door het relinen en gebruik maken van micro-organismen voor de schoonmaak van de leidingen hoeft er minder gereinigd te worden. In TB1 is een nadeel gemeld van € 310.000.

Openbare verlichting

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	606 V			606 V

Het voordeel behaald op openbare verlichting van € 606.000 is vooral ontstaan door een teruggave van € 356.000 aan teveel betaald tarief openbare verlichting in de afgelopen jaren. De andere 50% besparing is gerealiseerd door het toepassen van energiezuinige verlichting in de openbare ruimte en lagere energietarieven. Het structurele voordeel zal in 2017 worden verwerkt.

Onderhoud waterbouwkundige voorzieningen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	118 V			118 V

De afgelopen jaren is het onderhoud beperkt gebleven tot het strikt noodzakelijke. In 2016 is aan een adviesbureau de opdracht gegeven om een inventarisatie van de oevers in Zoetermeer te maken. Als gevolg van deze inventarisatie zal in 2017 op basis van een meerjarenplanning gestart worden met de werkzaamheden.

Overig

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	107 V	24 N		83 V
Op verschillende posten is een voordeel behaald van € 107.000. Dit voordeel is grotendeels veroorzaakt doordat er minder kosten zijn gemaakt voor gladheidsbestrijding door het milde karakter van het winterseizoen van 2016. Dit heeft geleid tot een voordeel van € 84.000 op gladheidsbestrijding.				

Loonkosten en kostenplaatsen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	817 N			817 N
<p>In toenemende mate is er een trend dat projecten een intensievere voorbereiding vragen dan voorheen. Dit uit zich voornamelijk in samenspraak met de bewoners en andere belanghebbenden. Ook vanwege de efficiëncytaakstelling is het de opdracht om zoveel mogelijk projecten samen te voegen om kostenvoordelen te behalen. Dit vereist een langere voorbereidingstijd en meer inzet van personeel.</p> <p>Door de aanwezigheid van boventalligen en vergrijzing zijn de werkelijke loonkosten hoger dan het beschikbare personeelsbudget. Daarnaast zorgt het tijdig aantrekken van nieuwe medewerkers om kennis van vertrekkende medewerkers te kunnen behouden op basis van het strategisch personeelsplan voor extra kosten. Een deel van de kosten kan worden gedekt door projectinkomsten en openstaande vacatures. Het overige deel zijn kosten voor de transformatie, opleiding en ontwikkeling van een toekomstbestendige organisatie voor de openbare ruimte.</p>				

Ongediertebestrijding				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
16 N	60 V			44 V
In 2017 wordt de bestrijding van ongedierte niet meer uitgevoerd door de gemeente. Dit is belegd bij een marktpartij. In 2016 is op dit budget een incidenteel voordeel van 60.000 ontstaan doordat er reeds enkele taken zijn overgedragen aan deze uitvoerende partij.				

Programma 4. Vrije tijd

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	7.076	10.768	10.949	181 V*	0
Lasten	27.956	31.999	31.049	950 V*	61 N
Saldo van baten en lasten	-20.880	-21.231	-20.100	1.131 V	61 N

Onttrekkingen aan reserves	1.959	2.642	1.538	1.104 N	156 V
Toevoegingen aan reserves	1.841	1.866	2.118	252 N	0
Saldo mutaties reserves	118	776	-580	1.356 N	156 V

Resultaat	-20.762	-20.455	-20.680	225 N	95 V
------------------	----------------	----------------	----------------	--------------	-------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten 1,7 %, Lasten -3 %

Doelstelling 4.1 Bevorderen laagdrempelig toegankelijke culturele en sportvoorzieningen

Beeldende kunst in de openbare ruimte				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	117 V	117 N		0
<p>Realisatie van beeldende kunst heeft een meerjarig karakter en wordt ook zodanig gepland. Als gevolg van de vertraging van een aantal kunststopdrachten in 2016 door verschillende factoren waaronder faillissementen van bouwaannemers, uitstel van plaatsing en oplevering door slechte weersomstandigheden en langere looptijden in verband met samenspraak, worden enkele kunsttoepassingen na 2016 opgeleverd. Het betreft de projecten Wijkopdracht Palenstein, Rokkeveen Kantorenlocaties en IKC Nesciohove. Deze projecten schuiven door naar 2017. Dit heeft in 2016 geleid tot lagere uitgaven aan beeldende kunst voor € 117.000. Tegenover het voordeel staat een nadeel van € 117.000 door een lagere onttrekking aan de reserve Beeldende Kunst in openbare ruimte. In TB2 is een voor- en nadeel van € 144.000 gemeld.</p>				

Uitvoeringskosten omvorming bibliotheek naar centrum LIB				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	105 V			105 V
<p>In de toekomstagenda Cultuur is voor 2015 en 2016 twee maal € 100.000 beschikbaar gesteld aan de bibliotheek Zoetermeer voor project- en uitvoeringskosten voor de omvorming van de bibliotheek naar een centrum voor Lezen en Leren, Informeren, Beleven (LIB). Door verschuiven van de planning met ongeveer een half jaar vallen de project- en uitvoeringskosten niet precies in de begrotingsjaren, maar schuiven door. De gemaakte kosten blijven wel binnen beoogde budgetten. Dit jaar resteert € 54.000 van de totale € 200.000. Daarnaast is in 2015 per abuis € 51.000 dubbel overgeheveld naar 2016. In TB2 is een voordeel van € 100.000 gemeld.</p>				

Exploitatie sportaccommodaties				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	499 V	436 N		63 V
<p>Het voordeel van € 499.000 wordt verklaard door het doorschuiven van het groot onderhoud van een aantal grotere projecten bij de zwembaden en dak gymzaal. Gedurende het jaar is namelijk met de</p>				

gebruikers overeengekomen om het groot onderhoud geconcentreerd in 1 jaar uit te voeren in plaats van een aantal jaren opeenvolgend. Daar tegenover staat een bijdrage van € 300.000 voor groot onderhoud/renovatie van de gymzaal Fivelingo zoals besloten in het voorstel rond IKC Fivelingo in 2012. De lagere kosten groot onderhoud betekent ook een lagere onttrekking aan de reserve groot onderhoud sportaccommodaties van € 436.000. In TB2 is een nadeel lasten en een voordeel baten van € 300.000 gemeld.

Sociaal-culturele (welzijn) accommodaties

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
252 V	444 V	482 N	252 N	38 N

Het voordeel van € 252.000 betreft de verkoopopbrengst van Prismalaan 50. Hier staat een storting aan de reserve vrij inzetbaar tegenover.

De kosten groot onderhoud zijn € 444.000 lager doordat het groot onderhoud aan het Stadstheater is uitgesteld vanwege aanpassingen aan de trekkenwand. Verder worden de lagere onderhoudskosten veroorzaakt doordat gedurende het jaar met de gebruikers is overeengekomen om het groot onderhoud geconcentreerd in 1 jaar uit te voeren in plaats van een aantal jaren opeenvolgend. Tegenover dit voordeel staat een lagere onttrekking aan de reserve groot onderhoud van € 484.000. Dit saldo is nagenoeg neutraal.

In TB2 is een voordeel van € 106.000 gemeld in verband met uitstel verbouwing CKC ten behoeve van de amateurkunst. Dit voordeel doet zich nog steeds voor, maar wordt gecompenseerd door een vergelijkbaar nadeel met betrekking tot de doorbelasting van huisvesting amateurtheatergezelschappen in het Kwadranttheater, ook gemeld in TB2. De voor- en nadeel posten staan onder verschillende doelstellingen genoemd in de jaarrekening.

Groen doet goed

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
43 V	139 N			96 N

Groen doet goed is een samenwerkingsverband tussen Zoetermeer en Delft met als doelstelling kinderen tussen 4 en 12 jaar de natuur binnen en buiten de stad vaker te laten beleven. Het project Groen doet goed wordt gesubsidieerd door de Provincie Zuid-Holland. Voor één onderdeel van het project is 100% subsidie beschikbaar, ten onrechte is aangenomen dat dit voor het hele project gold, i.t.t. de feitelijke subsidie van 50%. Dit leidt tot een (eenmalig) nadeel vanwege een verrekening van eerder ontvangen bedragen over de periode 2014-2016.

Stadsboerderijen/natuurtuin

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	111 N			111 N

Voor de stadsboerderijen is veel belangstelling. De bezoekersaantallen nemen toe en hebben meer overuren van de personele bezetting gevraagd. In 2016 kwam daar het faciliteren van de samspraakgroep Samba en de ontwikkeling van de stadsboerderij Balijhoeve bij alsmede de mogelijke overgang van de Natuurtuin naar een Stichting.

Overige verschillen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
13 N	64 N	17 N		94 N

Doelstelling 4.2 Bevorderen bruis

Investeringsimpuls amateurverenigingen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	38 V	38 N		0

Er werd in de begroting 2016 een toename verwacht in het aantal aanvragen voor investeringssubsidies. De groei zet later in dan verwacht, en zal naar verwachting de komende jaren zichtbaar worden in het aantal aanvragen. Daardoor ontstaat een voordeel van € 38.000.

Tijdelijke huisvestingskosten Kwadrant theater				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	132 N			132 N

Zie ook de toelichting bij Sociaal-culturele (welzijn) accommodaties (doelstelling 4.1)

Een deel van de amateurtheater-gezelschappen waaronder Greg & Baud maakt in 2016 o.b.v. een bruikleenovereenkomst nog gebruik van het Kwadranttheater dat tijdelijk gevestigd is in het Kwadrant. De amateurgezelschappen betalen geen huur. De huisvestingskosten 2016 bedroegen uiteindelijk € 132.000. In TB2 is een nadeel van € 111.000 genoemd.

Vrijval kosten deeltijdontslag Centrum voor Kunst en Cultuur (CKC)				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	99 V			99 V

In 2013 heeft de raad besloten bijdragen te leveren in de exploitatietekorten van het Centrum Kunst en Cultuur (CKC) over de jaren 2012 tot en met 2015. Specifiek voor de kosten van deeltijdontslag van docenten, in dienst van het CKC, was nog een bedrag van afgerond € 99.000 beschikbaar op de balans van de gemeente.

Met de vaststelling van de subsidie 2015 van het CKC is gebleken dat op genoemd bedrag definitief geen beroep hoeft te worden gedaan, zodat de balanspost vrijvalt.

Kunstmenu en londogelden ten behoeve van Cultuureducatie				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
52 N	75 V			23 V

Vanaf 2016 is overeengekomen dat het CKC de londogelden voor culturele vorming (subsidie die de schoolbesturen ontvangen van het Rijk) zelf gaat innen bij de schoolbesturen. Dit betekent dat zowel de baten als lasten geen onderdeel meer zijn van de gemeentelijke begroting. In 2016 levert het wegvallen van de londogelden een nadeel op van € 52.000. Daar staat tegenover dat ook de kosten voor het daaraan gekoppelde Kunstmenu vrijvallen (voordeel € 75.000). het positieve saldo is een structureel voordeel.

Overige verschillen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
49 N	19 V	14 N		44 N

Programma 5. Veiligheid

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	201	124	90	34 N*	0
Lasten	14.064	14.187	14.055	132 V*	30 V
Saldo van baten en lasten	-13.863	-14.063	-13.965	98 V	30 V

Onttrekkingen aan reserves	0	0	0	0	0
Toevoegingen aan reserves	0	0	25	25 N	0
Saldo mutaties reserves	0	0	-25	25 N	0

Resultaat	-13.863	-14.063	-13.990	73 V	30 V
------------------	----------------	----------------	----------------	-------------	-------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten -27,4 %, Lasten -0,9 %

Doelstelling 5.1 Bevorderen van de veiligheid in de woning

Onderwerp: Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	42 V			42 V

Doelstelling 5.2 Bevorderen /behouden veiligheid en leefbaarheid in de wijk

Onderwerp: Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
8 N	6 N			14 N

Doelstelling 5.3 Behouden veiligheid in de stad

Onderwerp: Radicalisering				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	119 V			119 V

Een groot deel van het budget voor radicalisering is bestemd voor personeel. Vanwege het specifieke profiel heeft de werving van personeel (veel) langer geduurd dan gehoopt en zijn middelen hiervoor niet ingezet. Daarnaast is gebleken dat er in 2016 te weinig mogelijkheden waren voor het ondersteunen van goede en geschikte initiatieven gericht op preventie van radicalisering.

Onderwerp: Veiligheidsregio Haaglanden (VRH)				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	140 V			140 V

Door incidentele lagere kosten van het functioneel leeftijdsontslag (FLO) is bij het budget Veiligheidsregio Haaglanden een positief resultaat gerealiseerd van € 140.000. Bij TB2 is al een bedrag gemeld van € 160.000.

Onderwerp: APV- en evenementenvergunningen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	83 N			83 N
Vanwege de toename van het aantal aanvragen, personele wisselingen, kwaliteitslag waarbij een jurist aan het team gekoppeld is en inhuur is een overschrijding ontstaan in de personeelskosten.				

Onderwerp: Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
1 V	45 N			44 N

Doelstelling 5.4 Overige

Onderwerp: Omgevingsdienst Haaglanden (ODH)				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	131 N			131 N
Bij de oprichting van de Omgevingsdienst Haaglanden (ODH) zijn frictiekosten ontstaan. Deze frictiekosten veroorzaken een negatief resultaat van € 131.000. Bij TB2 is al € 130.000 gemeld.				

Onderwerp: Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
27 N	96 V		25 N	44 V

Programma 6. Dienstverlening en samenspraak

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	4.373	4.395	4.253	142 N*	200 N
Lasten	38.514	38.262	38.382	120 N*	2.434 N
Saldo van baten en lasten	-34.141	-33.867	-34.129	262 N	2.634 N

Onttrekkingen aan reserves	9.043	8.488	6.055	2.433 N	0
Toevoegingen aan reserves	67	67	42	25 V	0
Saldo mutaties reserves	8.976	8.421	6.013	2.408 N	0

Resultaat	-25.165	-25.446	-28.116	2.670 N	2.634 N
------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten -3,2 %, Lasten 0,3 %

Doelstelling 6.1 Continueren klanttevredenheid

Bouwvergunningen				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	434 N			434 N
De economie is aangetrokken en voor het eerst in vier jaar zijn meer dan 1.000 aanvragen ontvangen. Hiervoor was er extra personeel nodig. Zo werd voorkomen dat vergunningen door termijnoverschrijdingen van rechtswege verleend zouden worden. Tevens is er dit jaar een kwaliteitsslag gemaakt bij de juridische eindcontroles van vergunningen en het verbeteren van de werkprocessen. Bij TB2 is een nadeel van € 310.000 gemeld.				

Bouwleges				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
180 V				180 V
Zoals bij de bouwvergunningen gemeld is de economie aangetrokken. Dit heeft tot gevolg dat eigenaren weer investeren in nieuwbouw en verbouw.				

Cadenza				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	50 N			50 N
Zoals bij TB1 is gemeld, was er uit veiligheidsoverwegingen een budget van € 50.000 nodig voor toezicht tijdens de bouw van Cadenza.				

Kwaliteitsimpuls GIP				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	130 N			130 N
Bij TB2 is er een tekort van € 110.000 gemeld bij het Gemeentelijk Informatie Punt (GIP). Dit tekort is iets opgelopen tot € 130.000. Er is gewerkt aan kwaliteitsverbetering, waarvoor een gespecialiseerde coördinator is ingehuurd. Verder is gewerkt aan inhoudelijke kennisuitbreiding van de GIP-medewerkers, zodat zij de burger beter en sneller kunnen antwoorden. Bijvoorbeeld door de				

invoering van tweedelijns specialisten.

Rijksleges

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
100 N	100 V			0

Zowel aan baten- als aan lastenkant bleek de raming van de rijksleges te hoog. Er was een verschuiving tussen de afname van ID-kaarten en paspoorten.

Vorbereiding Omgevingswet

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	80 V			80 V

In 2016 is een kwartiermaker aangesteld. De kwartiermaker heeft in kaart gebracht wat de komende periode moet worden gedaan om de omgevingswet succesvol in te voeren. Daaruit is gebleken dat de kosten van bijvoorbeeld opleidingen en de conversie pas in 2017/18 zullen worden gemaakt.

Diverse

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
19 N	51 N			70 N

Doelstelling 6.2 Bevorderen van de samenspraak

Overige verschillen Samenspraak

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
80 V	50 N	17 N	25 V	38 V

In 2016 is hard gewerkt om Samenspraak op de kaart te zetten. Er zijn twee aanjagers Samenspraak benoemd, die geregeld de wijken in gaan, om te horen wat er leeft in Zoetermeer. Ook is dit jaar het lokaal initiatievenfonds opgericht. Dit fonds zet zich in om inwoners te ondersteunen bij het verwezenlijken van maatschappelijke initiatieven. Tot slot is eind december een Winterevent georganiseerd. Dit heeft in 2016 geleid tot een klein voordelig saldo van € 30.000.

Doelstelling 6.3 Overige

Facilitaire zaken

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	74 N			74 N

Dit verschil wordt veroorzaakt door diverse voor- en nadelen op facilitaire onderdelen, zoals schoonmaak, repro, energie, mobiele telefonie en verzendkosten. Bij TB2 is voor de verzendkosten een nadeel van € 104.000 gemeld.

Informatiebeveiliging

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	136 V			136 V

In het kader van informatiebeveiliging is dit jaar een selectie gemaakt van geschikte applicaties voor het beheer en monitoring van speciale beheeraccounts. De aanschaf vindt plaats in 2017 waardoor het budget in 2016 niet volledig benut is. Dit gaf een voordeel van € 80.000.

Tevens was er een positief resultaat op personele lasten van € 56.000. Dit hangt samen met het niet besteden van het eenmalige budget voor het digitaliseren van het archief (raadsbesluit in 2014).

Vanwege aanpassingen in de planning hebben de werkzaamheden niet in 2016 plaatsgevonden, maar vinden deze in 2017 plaats.

Liquidatie Stadsgewest Haaglanden

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
270 N	270 V			0

De geraamde werkzaamheden voor de liquidatie Haaglanden zijn uitgevoerd door de gemeente Zoetermeer. Dit gaf een voordeel van € 270.000. Hier tegenover staat een lagere vergoeding van € 270.000 vanuit Haaglanden. In TB2 is € 200.000 gemeld.

Pensioenen en wachtgelden (voormalige) collegeleden

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	550 N			550 N

De pensioenvoorziening voor (ex)wethouders wordt beheerd door de gemeente. De hoogte van de voorziening wethouderspensioenen wordt bepaald aan de hand van de wettelijke overdrachtsrente. Dit is het door het rijk vastgestelde rentepercentage voor pensioenfondsen. Eind 2016 is deze rente verlaagd naar 0,86% (2015: 1,63%). Deze lagere rente noodzaakt een eenmalige bijstorting van € 690.000 om de voorziening wethouderspensioenen op peil te brengen. Tegenover dit nadeel staat een voordeel van € 140.000 op wachtgelden en begeleidingskosten voor voormalige collegeleden.

Personele lasten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
177 V	666 V	119 N		726 V

2016 was het laatste jaar dat er extra middelen voor flankerend beleid geraamd zijn in de begroting. Deze middelen zijn bedoeld om de frictiekosten vanuit de reorganisatie te kunnen dekken. De werkelijke frictiekosten zijn grotendeels verantwoord in de desbetreffende programma's. Tegenover de nadelen in deze programma's staat hier een voordeel op de lasten. Het voordeel aan baten van € 178.000 betreft de externe vergoedingen voor gedetacheerde medewerkers (boven de sterkte). De geraamde reserveonttrekking van € 119.000 heeft vanwege het positieve saldo in 2016 niet plaatsgevonden.

Stadhuis: groot onderhoud

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	450 V	450 N		0

Vanwege de renovatie, verkleining van het stadhuis is zeer terughoudend omgegaan met onderhoud aan de ambtelijke huisvesting. Tegenover deze lagere lasten staat een lagere onttrekking uit de reserve. Per saldo neutraal.

Stadhuis: renovatie en verkleining

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	440 N			440 N

Op tijdelijke huisvesting is er een nadeel van € 0,7 mln. Dit wordt veroorzaakt doordat de periode voor tijdelijke huisvesting langer duurt, er onvoldoende mogelijkheden waren om binnen het stadhuis in de huisvestingsbehoefte te voorzien en uitgeweken moest worden naar externe locaties. Het

betreft de publieksbalies, het archief en de bibliotheek. In de vierde kwartaalrapportage renovatie stadhuis is de raad hierover geïnformeerd.

In het raadsvoorstel "Verkleining, renovatie en extra verduurzaming Stadhuis" (2014-000060) zijn onderhoudskredieten met een totale omvang van € 4,7 mln. ingezet als dekking van de investeringskosten. De onderhoudskredieten waren al enige jaren voor de besluitvorming beschikbaar, maar zijn, in afwachting van de plan- en besluitvorming voor het Stadhuis, nog niet benut. Het betreft kredieten met verschillende afschrijftermijnen. De feitelijke benutting van deze kredieten vindt plaats in 2017. Dit leidt tot vrijval kapitaallasten in 2016 van bijna € 0,3 mln.

Stadhuis: afwaarderen boekwaarden

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	1.847 V	1.847 N		0

Voor de afwaardering van de boekwaarde van het stadhuis is rekening gehouden met een bedrag van € 7,4 mln. Door de mogelijke verkoop van de toren, is de afboeking in 2016 € 5,6 mln. Tegenover deze lagere lasten staat een lagere onttrekking uit de reserve vrij inzetbaar.

Vakantiegelden ambtenaren

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	2.300 N			2.300 N

Conform de afspraken die zijn opgenomen in de CAO voor gemeenteambtenaren dient de gemeente in 2016 eenmalig een extra last van € 2,3 mln., voor de te betalen vakantiegelden, in het boekjaar te verantwoorden (7 maanden opgebouwd vakantiegeld) In het TB1 en TB2 is hiervan al melding gemaakt.

Verzekering ozb lasten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
	350 V			350 V

In dit programma stond een bedrag van € 350.000 voor verzekeringskosten en OZB-lasten van het gemeentelijk vastgoed begroot. De werkelijk lasten zijn verantwoord in het programma waarvoor het betreffende vastgoed dient.

Overige baten en lasten

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
190 N	60 V			130 N

Potje van de Raad

Van het potje van de raad is € 60.000 niet gebruikt. Dit overschot is betrokken bij de dekking van de moties bij het Voorjaarsdebat in juni 2016.

Overhead Grondbedrijf

Door de wijziging in de BBV-regelgeving kan een geraamd bedrag van € 215.000 niet langer aan grondexploitaties worden toegerekend. Dat leidt in dit programma tot een nadeel,

Overige baten

Het saldo van de overige baten op programma 6 bedraagt € 25.000.

Programma 7. Inrichting van de stad

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Verschil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	55.742	64.711	23.049	41.662 N*	6.028 N
Lasten	58.626	72.856	34.027	38.829 V*	7.141 V
Saldo van baten en lasten	-2.884	-8.145	-10.978	2.833 N	1.113 V

Onttrekkingen aan reserves	2.444	8.679	13.341	4.662 V	564 N
Toevoegingen aan reserves	5.431	8.322	8.273	49 V	0
Saldo mutaties reserves	-2.987	357	5.068	4.711 V	564 N

Resultaat	-5.871	-7.788	-5.910	1.878 V	549 V
------------------	---------------	---------------	---------------	----------------	--------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten -64,4 %, Lasten -53,3 %

Doelstelling 7.1 Bevorderen passende woonruimte voor iedere Zoetermeerder

Vrijval reserve startersleningen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
		2.366 V	2.366 N	0

Afgelopen jaar is de omvang van de reserve startersleningen opnieuw beoordeeld. Daaruit blijkt dat een bedrag van € 2.366.000 niet nodig is en kan vrijvallen. Dit is in de Perspectiefnota 2017 aangegeven. Het bedrag is ten gunste van de Reserve investeringsfonds gebracht.

Verloop startersleningen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
130 N	85 V	45 V		0

Uit de reserve starterslening worden de kosten van voorfinanciering van de startersleningen gedekt. Hiervoor is een bedrag van € 245.000 geraamd. Uiteindelijk is het saldo € 45.000 nadeliger als gevolg van afwijkende fasering van opnemen en aflossen van startersleningen (respectievelijk vervroegde aflossing of uitstel wegens tekortkomende draagkracht). Dit bedrag is onttrokken aan de reserve. Dit hogere bedrag is gemeld in het memo 'Financiële afwijkingen/bijzondere posten 2016'.

Bijdrage woningbouw Oosterheem

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	82 V	82 N		0

Er is geen overeenstemming met de woningcorporatie bereikt over de aan te brengen duurzaamheidsmaatregelen van de koopwoningen Waterzicht/Noord Oosthoek (zie melding TB2). Daardoor zijn de geraamde kosten niet gemaakt en is de onttrekking aan de reserve niet nodig.

Woonwagenuisvesting

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	122 N			122 N

Voor het woonwagendossier is een normalisatiebudget beschikbaar en er is een exploitatie wegens

huurinkomsten van standplaatsen op woonwagenlocaties, die de gemeente nog beheert. Het toegekende budget voor de normalisering is niet toereikend gebleken als dekking voor de benodigde inzet in 2016. Bovendien zijn nog niet alle gestelde doelen behaald. Dit leidt tot een tekort € 45.000. Het dossier woonwagenuisvesting is omvangrijk, divers en complex van aard en kent een hoog afbreukrisico. Dit heeft zijn weerslag op de ambtelijke en externe inzet zoals bijvoorbeeld de wooncoördinator en juridische advisering. De in- en extern inzet is o.a. aangewend voor de gerealiseerde uitbreiding naar 15 standplaatsen, de voorbereidende werkzaamheden ten aanzien van de voorgenomen verhuizing van de bewoners van het Oude Gemaal. De extra kosten voor dit exploitatie onderdeel van het budget bedragen € 77.000. In totaal bedraagt het nadeel circa € 122.000.

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
27 V	63 N			36 N

Doelstelling 7.2 Bevorderen vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio

Grondexploitaties				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
29.557 N	21.701 V	6.290 V	2.805 V	1.239 V

Er is een relatie tussen de lasten, baten, mutaties in reserves en boekwaarde van de verschillende grondexploitaties op de balans. Het resultaat van de grondbedrijf functie wordt per saldo neutraal verwerkt zodat de ontstane afwijkingen in de regel geen invloed hebben op het rekeningresultaat van de gemeente.

In 2016 is echter sprake van een voordelig saldo van € 1.239.000: Dit bestaat uit een incidenteel voordeel van € 1.343.000 wegens een vrijval van de voorziening nadelige grondexploitatie Bleizo en een nadeel van € 104.000. Het voordeel van de vrijval vloeit voort uit een herziening van de grondexploitatie en het nadeel vanuit het wijkplan Palenstein. In 2006 heeft de raad besloten om gedurende 10 jaar, van 2007 t/m 2016, een budget van € 104.000 per jaar beschikbaar te stellen ten behoeve van flankerend beleid in de wijk Palenstein (raadbesluit 20 november 2006). In de budgettering van de begroting is dit besluit abusievelijk verwerkt in de jaren 2007 t/m 2015. Dit leidt, tot een eenmalig nadelig resultaat van € 104.000 (gemeld bij TB1).

Het grote aantal wijzigingen en aanpassingen als gevolg van de aanpassingen in wet- en regelgeving (wijzigingen BBV) heeft niet alleen effect op de projectresultaten, maar ook het systeem van voorzieningen en reserves dat daarmee samenhangt. Zo heeft in 2016 geen tussentijdse winstneming plaatsgevonden, is de voorziening Nadelige complexen op eindwaarde gebracht en is de dotatie aan de voorziening Nazorg niet geactiveerd maar in één keer ten laste van het resultaat Grondzaken gebracht. Hierdoor is er sprake van aanzienlijke verschillen tussen begroting en rekening.

In de paragraaf Grondbeleid is een inhoudelijke toelichting opgenomen op de uitvoering grondbeleid en de prognose van de resultaten van grondexploitaties, winst- en verliesneming, verloop van reserves en het resultaat grondexploitaties.

Onttrekkingen reserves

Voor onttrekkingen aan de Reserve versterking financiële positie grondbedrijf bruto is € 150.000 geraamd. Deze onttrekking betreft de strategische aankopen en was niet nodig in 2016.

Het totaal "voordeel" op onttrekkingen aan reserves is € 6.290.000. En betreft voornamelijk een

onttrekking aan de reserve Financiële positie Grondbedrijf als gevolg van de afroaming van het weerstandsvermogen ad € 4,3 mln. en een onttrekking vanwege het nadelige resultaat Grondbedrijf van € 2,4 mln.

Toevoegingen reserves

Op basis van het grondbeleid komt het resultaat van de grondexploitaties voor 50% ten gunste van de reserve Versterking financiële positie Grondbedrijf (FiPo) en voor 50% ten gunste van de reserve investeringsfonds 2030 (Rif). Er was € 7,1 mln. begroot. Als gevolg van de wijzigingen in de BBV zijn de tussentijdse winstafracht niet geëffectueerd in 2016. Wel heeft de afroaming van het weerstandsvermogen geleid tot een overheveling vanuit de reserve Financiële positie Grondbedrijf naar het Rif van € 4,3 mln.

Gemeentelijke eigendommen

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
279 V	167 N			112 V

Het verschil van de baten tussen begroting en rekening is € 279.000 voordelig. Daarvan wordt € 189.000 veroorzaakt door een nagekomen bate omdat in het najaar overeenstemming is bereikt met een investeerder die het failliete wildwaterpark overneemt. Onderdeel van de overdracht is dat de achterstallige erfpachtvorderingen die eerder zijn afgewaardeerd zijn overgenomen.

Het nadeel van € 167.000 op de lasten is onder meer ontstaan door de wijzigingen omtrent het Besluit begroting en verantwoording gemeenten (BBV), de invoering van de VPB-heffing voor grondexploitaties en de intensivering van de externe controle hebben een groot beslag op de bestaande formatie. Om de reguliere werkzaamheden te kunnen continueren heeft extra inhuur plaatsgevonden. Daarnaast zijn de kosten van handhaving van het snippergroen (zie ook perspectiefnota) gestegen. Hierdoor zijn in totaal de personeelskosten met € 94.000 gestegen.

Herinrichting Stadhuisplein

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
1.050 N	3.746 V	2.696 N		0

De tweede helft van het jaar heeft vooral in het teken gestaan van het verdere haalbaarheidsonderzoek, onderhandelingen met belanghebbenden en de voorbereiding van een subsidieaanvraag. De daadwerkelijke uitvoering zal naar verwachting in 2017 en 2018 plaatsvinden. Dit geeft een voordeel op de lasten van € 3,7 mln. en een even hoog nadeel op de baten. Dit nadeel bestaat uit € 1,0 mln. niet benodigde inkomsten en een lagere onttrekking uit het Rif van € 2,7 mln. In het memo 'Financiële afwijking/bijzondere posten 2016' was uitgegaan van een voordeel van € 3,6 mln.

Uitvoeringsprogramma upgrade stadshart

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
750 N	655 V	22 N		117 N

In het raadsvoorstel 'Uitvoeringsprogramma upgrade Stadshart' is een fasering opgenomen die gebaseerd is op een nagenoeg evenredige verdeling van de kosten per jaar. In 2016 is planvorming op detailniveau nader uitgewerkt en blijkt dat de fasering en de daarbij horende dekking per jaar verschilt. Op totaalniveau voor het gehele meerjarige project blijft het budget hetzelfde.

Voor 2016 betekent dit dat er minder uitgaven (voornamelijk aanleg verharding en aanleg dynamisch parkeerverwijssystem) worden verricht en dat deze kosten doorschuiven naar 2017 en verder. Dit

betekent dat de lasten € 772.000 lager uitvallen waar tegen over een even hogere bate staat (€ 655.000 van derden en € 22.000 lagere onttrekking). In het memo 'Financiële afwijking/bijzondere posten 2016' was uitgegaan van een voordeel van € 0,6 mln.

Daarnaast is er een nadeel van € 117.000 op de lasten ontstaan door verschillende oorzaken. Onder meer vanwege aanvullende wensen van derden. Ook zijn er extra kosten projectmanagement vanwege onder andere extra inzet op samspraak en begeleiding van initiatieven. Verder zijn er extra kosten voor ontwerp- en civieltechnische werkzaamheden en uitvoering. In TB2 werd er van uitgegaan dat de extra kosten € 150.000 zouden bedragen en de extra inkomsten € 75.000. Voor de laatste post is nog geen goede grondslag zodat deze opbrengst achterwege is gebleven.

Vervoersknoop Bleizo

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
7.200 N	7.200 V			0

De bouwfasering is na afronding van de ontwerp- en besteksfase voor 2016 naar achteren bijgesteld. Het ondergrondse deel (o.a. verlegging leidingen en een deel van de fundering) is voor een groot deel afgerond. Het bovengrondse deel wordt uitgevoerd in 2017. Dit leidt tot een herfasering van circa € 7,2 mln. De opleveringsdatum (eind 2018) en de totale omvang van de te verwachten uitvoeringskosten zijn niet gewijzigd. Het project wordt vanwege de 100% externe financiering voor de gemeente budgetneutraal uitgevoerd. In het memo 'Financiële afwijking/ bijzondere posten 2016' was uitgegaan van een herfasering van € 7,7 mln.

Onderzoeksfase Holland Outlet Mall

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	180 N			180 N

De onderzoeksfase heeft uitgewezen dat dit project midden in de stad groot en complex is, met aandacht van en impact op de stad en regio. Dit heeft geleid tot extra inspanningen en daarmee ook extra kosten. De extra kosten worden voornamelijk veroorzaakt door externe kosten voor extra onderzoeken en communicatie naar onder andere parkeerdruk in de wijken, geluid en luchtkwaliteit, en het toevoegen van onderzoeksvragen aan andere onderzoeken.

In het memo overschrijding onderzoeksfase is de raad afzonderlijk geïnformeerd over deze overschrijding.

Wijkplan Palenstein

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	207 V	207 N		0

De planning is aangepast op de planning van de herstructurering van de wijk. Voor 2016 betekent dit een voordeel van circa € 207.000. Hier staat ook een lagere onttrekking uit de brede bestemmingsreserve 2016 tegenover. Het restant van het wijkplanbudget zal worden gehefaseerd tot 2022. In TB2 is de afwijking gemeld voor een bedrag van € 150.000.

Binnenstad Toekomstvisie Dorpsstraat 2030

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	207 V	207 N		0

De raad heeft een startbudget van € 250.000 beschikbaar gesteld om aan de slag te kunnen gaan met de Toekomstvisie Dorpsstraat 2030. De uitvoering van het positioneringsonderzoek en BedrijfsInvesteringsZone 2.0 is voortvarend uitgevoerd. Een gezamenlijke uitvoeringsagenda waaruit concrete plannen voortvloeien is echter nog niet vastgesteld.

ISV budgetten verbinding woonhart/stadshart en bewegwijzering Binnenstad				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
150 N	150 V			0

De verbinding van het stadshart met het woonhart en de bewegwijzering Binnenstad zijn ambities uit de Visie Binnenstad en zijn opgenomen in de ISV-budgetten. Er is een verband tussen de projecten en de nieuw in gang gezette ontwikkelingen in de binnenstad/het stadshart. De ISV-budgetten zullen bij het doorgaan van de projecten gecombineerd ingezet worden en afhankelijk van de ontwikkelingen in 2017 en/of 2018 worden uitgegeven. Ook wanneer de nieuwe ontwikkelingen niet doorgaan of gesprekken met belanghebbenden stagneren zal het budget voor dit doel besteed worden.

Gebiedsontwikkeling Mandelabrug/Motie Warmer Welkom- Entree Zoetermeer				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	117 V			117 V

Door de raad is een meerjarig budget beschikbaar gesteld. De fasering van de uitgaven is door het vooruitlopen van het project anders gelopen dan voorzien. In de jaarrekening 2015 resulteerde dit door het vooruitlopen van het project in een nadeel van € 54.000 en in 2016 tot een voordeel. De gebiedsontwikkeling is nog niet afgerond en zal verder in 2017/18 worden opgepakt.

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
55 N	16 N			71 N

Doelstelling 7.3 Bevorderen kwaliteit van gebouwde omgeving en publieke ruimte

Woonvisie				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	372 V			372 V

De woonvisie is o.a. gericht op het realiseren van passende woningen voor iedere Zoetermeerder. In TB2 is aangegeven dat dit jaar van het budget van € 450.000 de woonaanjager, de projectmedewerker huisvesting vluchtelingen met een verblijfstatus en het werkbudget voor de aanpak van woonoverlast in Buytenwegh wordt gebruikt. In raadsbesluit 2016-005324 "bestedingsvoorstel uitvoeringsbudget woonvisie" is aangegeven hoe de verdere invulling van het resterende budget zal geschieden.

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
2 V	29 V			31 V

Doelstelling 7.4 Behouden goede bereikbaarheid en bevorderen verkeersveiligheid

Randstadrail				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
2.787 N	2.787 V			0

De gemeente Zoetermeer voert de directie over het project Randstadrail in opdracht van MRDH. De geldstromen van dit project lopen via Zoetermeer. In TB2 is aangegeven dat een belangrijk deel van de uitvoering door de problematiek van het wisselspoor van het Beatrixkwartier en het bijbehorende

budget van € 1,7 mln. zou verschuiven. Inmiddels is duidelijk dat nagenoeg alles is verschoven. Tegenover deze lagere kosten staat ook een lagere subsidie.

Geluidsmaatregelen Oosterheemlijn

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
632 N	632 V			0

In TB2 is aangegeven dat door aanbestedingsvoordelen de aanleg € 0,5 mln. goedkoper is geworden. Daar staat een even lage subsidie tegenover. Het werk is nog niet helemaal afgerond, om deze reden is een hoger voordeel op de uitgaven gerealiseerd. Dit wordt uitgevoerd in 2017.

Noord Aa Strandzone

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
150 N	150 V			0

In het kader van het project Upgrade Noord Aa Strandzone is het strand, het groen, de parkeerplaatsen en de padenstructuur aangepast. Het opknappen en uitbreiden van de toiletvoorzieningen en de inrichting van het nieuwe naaktstrand wordt uitgevoerd in 2017. Tegenover dit voordeel van € 150.000 staat een even hoog nadeel op de subsidiebatens.

Kwaliteitsimpuls Buytenpark

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
151 N	151 V			0

Het project kwaliteitsimpuls Buytenpark bestaat uit het herinrichten van de groenstructuur rondom Snowworld, het padenplan in het Buytenpark en het westelijk Weidegebied. Het merendeel is reeds in 2016 uitgevoerd, maar onder andere de groenstructuur rondom Snowworld zal in 2017 worden afgerond. Tegenover het voordeel van € 151.000 staat een even hoog nadeel op de subsidieinkomsten.

Parkeerterrein CKC

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	120 V	120 N		0

Voor de aanleg van het parkeerterrein bij het CKC gebouw is € 120.000 beschikbaar. De aanleg van het gebouw is verstraagd (zie programma 4) en daarom wordt ook het parkeerterrein nog niet aangelegd. Hier staat ook een lagere bijdrage van de brede bestemmingsreserve tegenover (zie melding TB2).

Mobiliteitswerken

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
207 V	436 V	198 N		445 V

In het kader van het uitvoeringsprogramma mobiliteit is in 2016 een inhaalslag gepleegd op de uitvoering van projecten uit de uitvoeringsprogramma's 2011 tot en met 2014. Van de 34 geautoriseerde projecten zijn er in 2016 twintig projecten geheel afgerond. Vanwege ontwerpaanpassingen en capaciteitsproblemen schuift de uitvoering van een aantal projecten uit de uitvoeringsprogramma's 2015 en 2016 geheel of gedeeltelijk door naar 2017. Het betreft onder andere de volgende projecten:

- verbeteren afslag A12 Zoetermeer-Oostweg
- aanpassen fietspaden rotonde Stolberglaan/Paltelaan

- verhogen fiets- en voetgangersoversteekplaatsen op vier rotondes.

De lasten in 2016 bedroegen € 2.100.000, € 436.000 lager dan geraamd (voordeel). De subsidieontvangsten bedroegen € 1.315.000, dat is € 207.000 hoger dan geraamd (voordeel). De onttrekking uit de Reserve Investeringsfonds was € 198.000 lager dan geraamd (nadeel). Per saldo levert dit een voordeel op van € 445.000. In TB2 was € 420.000 gemeld.

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
42 N	71 N			113 N

Doelstelling 7.5 Overige

Personele lasten				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	306 N			306 N

De personele lasten zijn € 306.000 hoger dan begroot. Dit komt door frictie, reorganisatie en plaatsingsrisico.

Verkoop grond				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
390 V			390 N	0

De grond aan de Industrieweg 6a is verkocht. Daar staat een even hoge storting aan de reserve vrij inzetbaar tegenover.

Duurzaamheid renovatie stadhuis				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	500 V			500 V

Bij de besluitvorming over de renovatie van het stadhuis is de motie duurzaamheid aangenomen waarbij eenmalig een extra budget van € 0,5 mln. in de exploitatie beschikbaar is gesteld. De uitgaven in duurzaamheid betreffen investering met economisch nut die moeten worden geactiveerd en zijn ten laste van het investeringskrediet gebracht.

Groot onderhoud				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
	483 V	488 N		5 N

De uitgaven groot onderhoud zijn lager doordat de vervanging van de warmte-terug-win-installaties van de Argonstraat grotendeels in 2017 wordt uitgevoerd. Van een aantal panden staat het groot onderhoud 'on-hold' in verband met aanpassingen door de verhuurder of mogelijke ontwikkelingen in de omgeving van de panden. Gedurende het jaar is met de gebruikers overeengekomen om het groot onderhoud geconcentreerd in 1 jaar uit te voeren in plaats van een aantal opeenvolgende jaren.

Diverse baten en lasten vastgoedbeheer				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
15 V	82 N			67 N

Overige				
Baten	Lasten	Onttrekking aan reserves	Toevoeging aan reserves	Saldo
72 V	26 V	19 N		79 V

Overzicht algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien

Bedragen x € 1.000

	Primitieve begroting 2016 (1)	Begroting 2016 na wijzigingen (2)	Rekening 2016 (3)	Vershil tussen begroting na wijz. en rekening (2) - (3)	Meldingen 2016
Baten	226.908	228.369	228.304	65 N*	4.175 V
Lasten	7.303	7.398	2.627	4.771 V*	500 V
Saldo van baten en lasten	219.605	220.971	225.677	4.706 V	4.675 V

Onttrekkingen aan reserves	4.284	8.993	10.413	1.420 V	850 V
Toevoegingen aan reserves	4.374	5.825	6.176	351 N	850 N
Saldo mutaties reserves	-90	3.168	4.237	1.069 V	0

Resultaat	219.515	224.139	229.914	5.775 V	4.675 V
------------------	----------------	----------------	----------------	----------------	----------------

* Afwijking in percentage t.o.v. Totaal (2): Baten 0 %, Lasten -64,5 %

Lokale heffingen, waarvan de besteding niet gebonden is

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
230 N	177 N	7 N		414 N

De OZB-opbrengst over 2016 is € 31,7 mln., € 280.000 lager dan begroot. Oorzaken zijn met name minder nieuwbouwobjecten en de waardeontwikkeling. De waarde stijgt iets ten opzichte van de prognose. In TB2 is al melding gemaakt van een nadeel van € 225.000. De overige belastingenopbrengsten (geraamd ruim € 1 mln.) vallen iets hoger uit dan geraamd (€ 50.000). Zie ook paragraaf Lokale Heffingen.

In 2016 is een grotere storting gedaan in de voorziening dubieuze belastingdebiteuren van € 130.000 als gevolg van de uitkomst van de analyse van openstaande saldi. De overige verschillen bedragen € 47.000.

Algemene uitkering en integratie-uitkering Sociaal Domein uit het Gemeentefonds

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
3.393 V	1.660 V			5.053 V

Algemene uitkering

De algemene uitkering uit het gemeentefonds over 2016 is berekend op € 121,6 mln. Dit is gebaseerd op de decembercirculaire Gemeentefonds 2016 van het Ministerie van BZKen de Najaarsnota van het Rijk. De uitkering voor 2016 is € 2,3 mln. hoger dan in de begroting geraamd, met name door aanpassing van de verdeelmaatstaven en groei van het Gemeentefonds. In TB1 en TB2 is een hogere opbrengst van totaal € 2,1 mln. gemeld, zijnde de doorwerking van de septembercirculaire 2015 (€ 0,5 mln.) en de meicirculaire 2016 (€ 1,6 mln.). Bij het [memo financiële afwijkingen bijzondere posten](#) (19 januari 2017) zijn de gevolgen van de laatste twee circulaire en de Najaarsnota van het Rijk meegenomen voor per saldo 0,25 mln.

Wegens afrekeningen over oude jaren (2014 en 2015) is in 2016 per saldo nog € 0,5 mln. als baat verantwoord, waarvan al in TB2 een bedrag van € 0,4 mln. was gemeld.

Integratie-uitkering Sociaal domein

Vanaf 1 januari 2015 is een aantal taken op het gebied van het sociaal domein van de rijksoverheid overgeheveld naar de gemeenten. Hiervoor ontvangt de gemeente een integratie-uitkering Sociaal domein, onderdeel van het Gemeentefonds. Voor het jaar 2016 is € 58,4 mln. ontvangen. Dit is

€ 0,7 mln. hoger dan begroot als gevolg van aanpassingen van het macrobudget en aanpassing van de verdeling tussen gemeenten door het Rijk o.a. door het objectief verdelen van het budget. Deze afwijking is conform de melding in TB2.

Reservering loonstijging en taakmutaties

Daarnaast is op dit programma nog een positief resultaat verantwoord van € 0,8 mln. Dit betreft de dekking voor de gestegen kosten van de cao en de pensioenpremies. Deze kostenstijgingen zijn in 2016 feitelijk op alle andere programma's verantwoord. De gereserveerde middelen voor taakmutaties (€ 0,8 mln.) zijn verantwoord op verschillende programma's. Daarvan was reeds € 0,5 mln. gemeld.

Dividenduitkering

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
95 V				95 V

Aandelen NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank)

De gemeente bezit 3.510 aandelen van de BNG Bank (0,0063% van het aandelenkapitaal). De BNG Bank heeft in 2016 van de nettowinst over 2015 25% (evenals 2014) als dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders. De dividenduitkering voor de gemeente Zoetermeer heeft € 3.580 opgeleverd (in 2015 over 2014 € 2.001).

Aandelen Eneco Holding N.V.

De gemeente bezit 116.280 aandelen van Eneco Holding N.V. (2,34% van het aandelenkapitaal). Eneco heeft in 2016 van het nettoresultaat over 2015 50% (evenals 2014) als dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders; voor de gemeente Zoetermeer kreeg als dividend € 2,3 mln., € 0,1 mln. meer dan begroot. In TB1 is melding gemaakt van dit hogere dividend.

Bespaarde rente en reservemutaties

Baten	Lasten	Onttrekking aan reserve	Toevoeging aan reserve	Saldo
3.323 N	3.288 V	1.427 V	351 N	1.041 V

In de programmabegroting 2016 was een verwacht renteresultaat opgenomen van € 2,0 mln. Door het aanhouden van de lage rentetarieven die vooral wordt veroorzaakt door het gevoerde monetaire beleid van de ECB is deze verwachting zowel in het eerste als in TB2 positief bijgesteld tot € 3,1 mln.

Het werkelijke resultaat is nog € 300.000 hoger. Dit voordeel wordt deels veroorzaakt door gewijzigde regelgeving voor toerekening van rente aan grondexploitaties. Hier mag slechts het werkelijk betaalde rentepercentage worden toegevoegd (in plaats van 0,97% werd dit 0,21%). Daarnaast was sprake van een kleiner financieringsbehoefte dan ingeschat. Dit resultaat is verrekend met de rente egaliseringsreserve en afgeroomd naar de algemene reserve vrij inzetbaar.

Overzicht van de aanwending van het begrotingsbedrag voor onvoorzien

In de begroting 2016 is geen post voor onvoorzien opgenomen.

Het bedrag voor de heffing van de vennootschapsbelasting

Ten aanzien van de invoering van de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 voor overheidslichamen per 1 januari 2016 hebben de uitgevoerde analyses aangetoond dat het grondbedrijf van de gemeente Zoetermeer onder voorwaarden Vpb-plichtig zal zijn.

Dit jaar is de Belastingdienst geïnformeerd over de stand van zaken en zijn de vervolgstappen doorgenomen om te komen tot de eerste Vpb aangifte over 2016 die stellig is en zonder voorbehoud. Momenteel wordt gewerkt aan de opzet van de fiscale administratie, de openingswaarde van de Vpb-

plichtige grondposities en het versterken van de kennisleer. Tot slot worden de Vpb-aspecten verankerd in de gemeentelijke primaire processen om te voldoen aan de compliance-voorschriften, risico's te beheersen en kansen te benutten.

Overzicht van de incidentele baten en lasten

In de programmarekening zijn incidentele baten en lasten begrepen. Dit zijn baten en lasten die zich gedurende maximaal drie jaar voordoen. Bij het bepalen hiervan is, met uitzondering van de in de begroting vermelde incidentele baten en lasten, een ondergrens van € 100.000 aangehouden. Het overzicht van de incidentele baten en lasten is bedoeld om de vraag te beantwoorden of de rekening materieel sluitend is (structurele baten dekken de structurele lasten). Om de inzichtelijkheid te verbeteren zijn trendmatig afwijkende baten en lasten waar bij volgende meerjarenbegrotingen rekening mee zal worden gehouden buiten dit overzicht gelaten. Ook zijn de afwijkingen in het Sociaal Domein niet meegenomen in dit overzicht. 2015 is het eerste jaar waarin gemeenten verantwoordelijk zijn voor de uitvoering van de nieuwe taken. Er zijn ook in 2016 nog geen betrouwbare meerjarige cijfers beschikbaar waardoor trends en incidentele baten en lasten niet goed kunnen worden onderscheiden.

Omschrijving	bedragen x € 1.000			
	Geraamde indicentele		Werkelijke indicentele	
	baten	lasten	baten	lasten
Progr. 1 Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie				
Crisisclaim WZI		41		41
Crisisclaim WZI		159		159
Vervolgtraject Zoetermeer maakt 't		100		100
Gevolgen toename vluchtelingen		163		163
Lagere reclameinkomsten	-158		-158	
Bijdrage schoolbesturen onderhoudskosten	400		0	
Subsidie ESF	300		345	
Werkbedrijf Zuid-Holland Centraal		392		250
Progr. 2 Samen leven en ondersteunen				
Extra uitvoeringskosten bijstand en WMO ivm crisis		207		207
Gevolgen toename vluchtelingen		219		219
Huishoudelijke hulp cheques		271		297
Progr. 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen				
Kwaliteitsimpuls (3 jaar)		200		43
Actieplan duurzaamheid en groen		101		19
Vrijval voorziening nazorg	2.400		2.761	
Maximalein		420		387
Energiekosten OV				-366
Subsidie VRI			150	
Progr. 4 Vrije tijd				
Bovenwijkse activiteiten sport/bruis		150		150
Investeringsimpuls		300		262
Noordwesthal		150		150
Centrum LIB, in de jaarstukken genoemd voordeel is 101.000		151		97
Progr. 5 Veiligheid				
Vervolg radicalisering		166		47
Meerjarige aanpak criminelen en overlastgevende jeugd		295		342
Frictiekosten ODH		130		131
Progr. 6 Dienstverlening en samenspraak				
Kwaliteitsslag gemeentelijk informatiepunt		110		130
Projectorganisatie		118		125

Kosten flankerend beleid component personeel		1.018	178	723
Potje van de raad		100		40
Samenspraak		351		
Extra afschrijving boekwaarde Stadhuis		7.394		5.548
IKB (vakantiegeld juni 2016 - december 2016)		2.200		2.300
Digitalisering archief		75		0
Invoering omgevingswet		80		0
Kwaliteitsslag vergunningsproces omgevingsvergunningen		360		484
Progr. 7 Inrichting van de stad				
Grondexploitaties	37.774	33.098	6.724	11.142
Mobiliteitsfonds Haaglanden (fasering)	630	2.152	1.704	3.236
Ontwikkelingen Binnenstad Dorpsstraat		250		43
Woonvisie		450		78
Gebiedsontwikkeling Mandelabrug		300		182
Onderzoek woonmall	60	310	60	490
Aanleg parkeerterrein RDW		200		200
Woonwagencoördinatie		100		120
Duurzaamheid renovatie stadhuis		500		0
Verkoop grond Industrierweg			390	
Verrekeningen met reserves:				
Progr. 7 Inrichting van de stad				
Onttrekking reserve vanuit grondexploitatie	2.367		8.656	
Storting in reserve vanuit grondexploitatie		7.147		4.342
Storting in reserve verkoop grond Industrierweg				390
Algemene dekkingsmiddelen en onvoorzien				
Renteresultaat	500		500	
Bijstelling verwacht renteresultaat 2014-2018	600		600	
Structureel component laatste jaar MJB	-300		-300	
Tijdelijke dekking via reserve algemeen dekkingsmiddel tbv kosten	500		500	
Onttrekking RIF tbv hoofdlijnenakkoord	1.000		1.000	
Verrekening met Vrij inzetbare reserve	7.394		5.548	
Totaal	53.467	59.928	28.658	32.271

Overzicht van de structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves

In 2015 is de regelgeving van het Besluit Begroting en Verantwoording (BBV) aangepast. Een van de aanpassingen richt zich op het vergroten van het inzicht op incidentele baten en lasten. In de toelichting op de gewijzigde BBV staat dat ervan uit wordt gegaan dat toevoegingen en onttrekkingen aan reserves in principe incidenteel van aard zijn. Echter, er zijn ook verrekeningen met reserves die structureel van aard zijn. Om een goed beeld te kunnen vormen of structurele lasten worden gedekt door structurele baten is in BBV opgenomen dat zowel in de begroting als in de rekening een overzicht opgenomen moet worden waarin de geraamde structurele toevoegingen en onttrekkingen aan de reserves zijn weergegeven.

Voor de leesbaarheid van de incidentele mutaties in reserves is er voor gekozen om het gevraagde overzicht in te vullen door de incidentele mutaties in reserves (in plaats van de structurele) op te nemen en te integreren in het overzicht 'Incidentele baten en lasten'. Door alleen die incidentele toevoegingen en onttrekkingen in het overzicht op te nemen, die ook feitelijk het rekeningsaldo beïnvloeden, ontstaat een transparant en leesbaar overzicht dat inzicht geeft in de omvang van incidentele baten en lasten.

Overzicht van topinkomens

De Wet normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector (WNT) schrijft topfunctionarissen een bezoldigingsmaximum voor; over 2016 is dat € 179.000 (100% van het ministersalaris). Daarnaast geldt een maximale ontslagvergoeding voor topfunctionarissen van één jaarsalaris met een maximum van € 75.000. Topfunctionarissen zijn personen die leiding geven aan de gehele organisatie. Bij gemeenten zijn dat de griffier en de gemeentesecretaris. Politieke ambtsdragers vallen niet onder de wet.

De WNT verplicht tot een jaarlijkse publicatie in de jaarrekening van de bezoldiging (en eventuele ontslagvergoedingen) van iedere (gewezen) topfunctionaris, ongeacht de hoogte ervan en van iedere andere (reguliere) functionaris in dienstbetrekking, indien de bezoldiging of de ontslaguitkering het bezoldigingsmaximum voor topfunctionarissen overschrijdt.

Onderstaand overzicht is opgemaakt met inachtneming van de door de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties op 23 december 2014 vastgestelde Beleidsregels toepassing WNT 2015.

(Gewezen) Topfunctionarissen (ongeacht het dienstverband en de hoogte van de bezoldiging) x € 1

Naam	Functienaam	Duur en omvang dienstverband	Beloning	Belastbare onkostenvergoedingen	Pensioenvoorziening	Totale bezoldiging	Ontslagvergoeding
H.M.M. Koek	Gemeentesecretaris / Algemeen Directeur	Hele jaar '16 36 uur p.w.	147.740	21	15.628	163.389	0
		Hele jaar '15 36 uur p.w.	144.719	67	16.096	160.882	0
Drs. K. Bolt	Raadsgriffier	Januari '16 1 mnd 32 uur pw	11.536	0	931	12.467	0
		Hele jaar '15 32 uur p.w.	79.815	0	11.512	91.327	0
R.Blokland	Raadsgriffier	Juli/dec. '16 6 mnd 36 uur pw	37.351	0	6.061	43.412	0
J.Klein-hesselink	plv. Raadsgriffier	Febr/juni '16 5 mnd 36 uur pw	30.413	0	3.690	34.103	0

In 2016 waren er geen (gewezen) reguliere functionarissen in dienstbetrekking van wie de totale bezoldiging hoger was dan de maximumnorm.

4.3 Balans

Bedragen x € 1.000

ACTIVA	31-12-'16	31-12-'15
Vaste activa		
<i>Immateriële vaste activa</i>	146	0
a Kosten van onderzoek en ontwikkeling (grondexploitaties)	146	0
b Bijdragen aan activa in eigendom van derden	0	0
<i>Materiële vaste activa</i>	297.882	269.499
a Investerings met een economisch nut		
1 gronden uitgegeven in erfpacht	4.539	4.539
2 overige investeringen met een economisch nut	279.184	252.584
b Investerings met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven	14.159	12.376
c Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut	0	0
<i>Financiële vaste activa</i>	12.903	14.871
a Kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen	9	9
b Leningen	0	0
c Overige langlopende leningen u/g	12.894	14.862
d Uitzettingen in 's Rijks schatkist met rentetypische looptijd één jaar of langer	0	0
e Uitzettingen in vorm Nederlands schuldpapier, rentetyp. looptijd één jaar of langer	0	0
f Overige uitzettingen met rentetypische looptijd één jaar of langer	0	0
Totaal vaste activa	310.931	284.370
Vlottende activa		
<i>Voorraden</i>	24.980	55.304
a Grond- en hulpstoffen:		
1 niet in exploitatie genomen bouwgronden	0	13.793
2 overige grond- en hulpstoffen	110	98
b Onderhanden werk, waaronder bouwgronden in exploitatie	24.870	41.413
c Gereed product en handelsgoederen	0	0
d Vooruitbetalingen	0	0
<i>Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>	16.088	16.668
a Vorderingen op openbare lichamen	3.634	5.716
b Verstrekte kasgeldleningen aan openbare lichamen (art. 1a Wet fido)	0	0
c Overige verstrekte kasgeldleningen	0	0
d Uitzettingen in 's Rijks schatkist met rentetypische looptijd korter dan één jaar	0	0
e Rekening-courantverhouding met het Rijk	0	0
f Rekening-courantverhoudingen met niet financiële instellingen	1.487	1.199
g Uitzettingen in de vorm van Nederlands schuldpapier met rentetypische looptijd korter dan één jaar	0	0
h Overige vorderingen	10.967	9.753
i Overige uitzettingen	0	0
<i>Liquide middelen</i>	2.966	11.912
a Kas- en banksaldi	2.966	11.912
<i>Overlopende activa</i>	37.220	23.971
a Van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschot-bedragen ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met specifiek bestedingsdoel		
1 van Europese overheidslichamen	0	0
2 van het Rijk	0	15
3 van overige Nederlandse overheidslichamen	4.042	4.021
b Overige nog te ontvangen bedragen en vooruitbetaalde bedragen die ten laste van volgende begrotingsjaren komen	33.178	19.935
Totaal vlottende activa	81.254	107.855
Totaal-generaal activa	392.185	392.225

Bedragen x € 1.000

PASSIVA	31-12-'16	31-12-'15
Vaste passiva		
<i>Eigen vermogen</i>	247.147	253.833
a Reserves:		
1 Algemene reserves	31.935	41.795
2 Bestemmingsreserves	207.074	206.398
b Gerealiseerde resultaat	8.138	5.640
<i>Voorzieningen</i>	51.527	49.959
<i>Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer</i>	10.668	25.949
a Obligatieleningen	0	0
b Onderhandse leningen van:		
1 binnenlandse banken en overige financiële instellingen	10.626	10.690
2 openbare lichamen (art. 1a Wet fido)	0	15.200
3 overige binnenlandse sectoren	0	0
c Door derden belegde gelden	0	0
d Waarborgsommen	42	59
Totaal vaste passiva	309.342	329.741
Flottende passiva		
<i>Netto-vlottende schulden met rentetypische looptijd korter dan één jaar</i>	49.031	47.508
a Kasgeldleningen van openbare lichamen (art. 1a Wet fido)	0	0
b Overige kasgeldleningen	30.000	35.000
c Banksaldi	0	0
d Overige schulden	19.031	12.508
<i>Overlopende passiva</i>	33.812	14.976
Verplichtingen die in het begrotingsjaar zijn opgebouwd en die in een volgend		
a begrotingsjaar tot betaling komen, met uitzondering van jaarlijks terugkerende	31.254	11.529
arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume		
Van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen		
b voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van		
lasten van volgende begrotingsjaren		
1 van Europese overheidslichamen		0
2 van het Rijk	992	585
3 van overige Nederlandse overheidslichamen	1.113	1.998
c Overige vooruit ontvangen bedragen ten bate van volgende begrotingsjaren komen	453	864
Totaal vlottende passiva	82.843	62.484
Totaal-generaal passiva	392.185	392.225
Gewaarborgde geldleningen	672.843	741.410
Garantstellingen (bankgaranties)	5.002	1.705
Bedrag waarvan het recht bestaat op verliescompensatie krachtens de Wet op de vennootschapsbelasting 1969	0	

4.4 Toelichting op de balans

4.4.1 ACTIVA

Vaste activa

Vaste activa

Immateriële vaste activa

Immateriële vaste activa zijn investeringen die niet tastbaar zijn. Door wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) worden de voorbereidingskosten voor grondexploitaties vanaf 2016 geactiveerd als kosten van onderzoek en ontwikkeling. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actuele grondexploitatie danwel worden afgeboekt ten laste van het jaarresultaat.

Het verloop hiervan in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekw. 1-1-2016	Investe- ringen	Desin- vestering	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waardever- mindering	Boekw. 31-12-2016
kosten voor onderzoek en ontwikkeling		337	191				146

Materiële vaste activa

Materiële vaste activa zijn investeringen die een meerjarig nut hebben en in termijnen worden afgeschreven. Onderscheid wordt gemaakt tussen investeringen met een economisch nut en investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut.

In de toelichting bij de reserves is vermeld uit welke bestemmingsreserves middelen zijn onttrokken voor de (gedeeltelijke) dekking van de afschrijvingen van geactiveerde investeringen.

Investerings met een economisch nut

Gronden uitgegeven in erfpacht

Dit betreffen de gronden die in erfpacht uitgegeven zijn, waarvoor jaarlijks een canon in rekening wordt gebracht. Het verloop hiervan in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekw. 1-1-2016	Investe- ringen	Desin- vestering	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waardever- mindering	Boekw. 31-12-2016
Gronden en terreinen	4.539						4.539

Overige investeringen met een economisch nut

Investerings met een economisch nut zijn investeringen die kunnen bijdragen aan het genereren van middelen en/of verhandelbaar zijn.

Overige investeringen economisch nut

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekw. 1-1-2016	Van GREX*	Investe- ringen	Desin- vestering	Afschrij- vingen	Bijdragen van derden	Duurzame waarde- vermin- dering	Boekw. 31-12-'16
Gronden en terreinen	34.784	20.782		16			-148	55.698
Woonruimten	0	461						461
Bedrijfsgebouwen	200.193	1.166	15.112	167	4.774		3.598	207.932
Grond-/weg-/water- bouwkundige werken	7.536		37		363			7.210

Vervoermiddelen	656		75		178			553
Machines, apparaten en installaties	4.694		262		689		1.982	2.285
Overige materiële vaste activa	4.721		882		442		116	5.045
Totaal	252.584	22.409	16.368	183	6.446	0	5.548	279.184

* Door wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) zijn de tot en met 2015 onder Niet in exploitatie genomen gronden (NIEGG's) opgenomen gronden en ander vastgoed opnieuw gelabeld en is de boekwaarde per 31-12-2015 vanaf 2016 grotendeels overgeheveld naar de balanscategorie materiële vaste activa. Daarnaast zijn ook enkele bouwgronden in exploitatie onder de materiële vast activa opgenomen.

Voor de complexen waarvoor een nadelig resultaat wordt verwacht dat als onvermijdelijk is te beschouwen, is een voorziening nadelige complexen getroffen. Dit deel van de voorziening is in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde. In de gevallen dat de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex is dat gebeurd tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant wordt in dat geval vermeld bij de Voorziening nadelige complexen grondbedrijf aan de passivazijde.

In 2015/2016 zijn alle NIEGG's opnieuw getaxeerd door een gerenommeerd extern taxatiebureau. De uitkomsten van deze taxaties lagen in alle gevallen hoger dan de boekwaarden. Daarmee is de waardering voor de BBV onder schot.

Voor de VpB zullen deze hogere taxatiewaarden gehanteerd worden.

*Specificatie:

bedragen x € 1.000

Pr. nr.	Complex	van Bie	van Nieg	Investering 2016	Boekwaarden 31-12-16	Voorziening 31-12-16	Balanswaarde
5	Dwarstocht	8.195		90	8.285		8.285
28	Rokkeveensewg Zuid 104 (Lactohoeve)		1.822		1.822	838	984
38	Rokkeveenseweg (Numico-terrein)		313		313	313	0
39	Ontsluiting Nutricia		826		826		826
53	Paltelaan		854		854		854
62	Westelijke Entree		879		879	150	729
85	Bladgroen 4		223		223	48	175
114	Herontwikkeling Zalkerbos		24		24		24
115	Toverberg		24		24		24
120	Kwadrant project A		11.127		11.127	6.758	4.369
121	Kwadrant project B+F		3.125	101	3.226		3.226
122	Kwadrant project C		1.286		1.286		1.286
4	Voorweg 170 + 170b		50		50		50
35	Voorweg 155	410			410		410
59	Woonhart 2		-57		-57		-57
92	Spazio II		1.237		1.237	1.231	6
112	Vlamingstraat 1-3 (vm Kwikfit)		608		608	68	540
117	Het Lange Land 5		272		272	10	262
126	Uitvaartcentrum Van Aalstlaan afrondingsverschil		415		415		415
	Totaal	8.605	23.028	191	31.824	9.416	22.409

De belangrijkste **investeringen** (exclusief de grondexploitaties en groter dan € 500.000) in 2016 waren:

bedragen x € 1.000

Omschrijving Investering	
Renovatie stadhuis	10.283
Uitbreiding, levensduurverlengende maatregelen en vorming IKC (integrale kindcentra) schoolgebouw Kadelaan 208.	1.794
Realisatie Integraal Kindcentrum (IKC), Toverberg 3-4	1.665

In 2016 hebben op de boekwaarde van (de overige investeringen met economisch nut) de volgende desinvesteringen (afwaardering) wegens afstoten of (gedeeltelijk) buitengebruikstelling plaatsgevonden:

bedragen x € 1.000

Omschrijving Investering	
Twee schoolwoningen Goudenregenzoom 109 en 125 i.v.m. verkoop	183

In 2016 heeft de volgende **afwaardering** voor duurzame waardeverminderingen plaatsgevonden.

bedragen x € 1.000

Omschrijving Investering	
Afwaardering / herrubricering grond en gebouw Stadhuis i.v.m. gedeeltelijke afstoting	5.548

Investeringen met een economisch nut, waarvoor ter bestrijding van de kosten een heffing kan worden geheven

Het verloop hiervan in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	Boekw. 1-1-2016	Investeringen	Desinvestering	Afschrijvingen	Bijdragen van derden	Duurzame waardevermindering	Boekw. 31-12-2016
Gronden en terreinen	1.184	100					1.284
Bedrijfsgebouwen	1.824			32			1.792
Grond-/weg-/waterbouwkundige werken	1.037	774		6			1.805
Vervoermiddelen	1.912			475			1.437
Machines, apparaten en installaties	1.384			111			1.273
Overige materiële vaste activa	5.035	1673		140			6.568
Totaal	12.376	2.547	0	764	0	0	14.159

Dit betreffen de boekwaarden van de begraafplaats (gronden, gebouwen en infrastructurele werken, de afvalinzameling (huisvuilauto's, overige tractiemiddelen, mini- en ondergrondse containers) en de apparatuur voor het betaald parkeren.

De belangrijkste **investering** (groter dan € 500.000) in 2016 was:

bedragen x € 1.000

Omschrijving Investering	
Uitbreiding begraafplaats Hoflaan (rugbygebied)	1.622

Investerings in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut

In 2016 zijn geen investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut geactiveerd. De betreffende investeringen zijn rechtstreeks ten laste van de exploitatie (programma's) gebracht en gedekt uit bestemmingsreserves.

Financiële vaste activa

De **kapitaalverstrekking aan deelnemingen** betreft de aandelen van de NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG Bank). De gemeente bezit hiervan 3.510 aandelen à € 2,50 = € 8.775.

Hiernaast bezit de gemeente nog de volgende aandelen die in de balans tegen □€ 0,00 zijn opgenomen:

- Aandelen Eneco: 2,34% van het aandelenkapitaal (116.280 aandelen)
- Dunea: 388.569 aandelen (9,71%) á € 5 nominaal
- Dataland B.V.: 57.504 aandelen á € 0,10.

De overige langlopende geldleningen u/g bestaan uit:

bedragen x € 1.000

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
Startersleningen	12.894	14.862

Startersleningen

In 2016 zijn via het Stimuleringsfonds Vereniging Nederlandse Gemeenten (SVn) nog 11 startersleningen (gedeelte van de hypotheek van een particulier voor het kopen van een huis) verstrekt voor in totaal (afgerond) € 0,3 mln. Per eind 2016 staat er voor € 12,9 mln. aan leningen uit. De starterslening is bij aanvang renteloos en aflossingsvrij. Bij voldoende financiële draagkracht wordt vanaf het vierde jaar door de SVn een marktconform rentepercentage gehanteerd gebaseerd op 15 jaar vast en aflossing op basis van annuïteiten. Naast de reguliere aflossingen van € 0,1 mln. werden er in 2016 leningen vervroegd gedeeltelijk of geheel afgelost tot een bedrag van € 2,2 mln. De totale aflossing in 2016 bedroeg afgerond € 2,3 mln.

Flottende activa

Voorraden

De **grond- en hulpstoffen / niet in exploitatie genomen bouwgronden** bestaan uit:

boekwaarde x € 1.000

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
Niet in exploitatie genomen bouwgronden	-	23.036
Af: voorziening nadelige complexen Grondbedrijf	-	-9.243
Totaal	0	13.793

Door wijziging in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten zijn de tot en met 2015 onder Niet in exploitatie genomen gronden opgenomen gronden en ander vastgoed opnieuw gelabeld en is de boekwaarde per 31-12-2015 vanaf 2016 grotendeels overgeheveld naar de balanscategorie materiële vaste activa. Complex Denemarkenlaan werd afgesloten en complex Hospice werd als bouwgrond in exploitatie opgenomen.

Specificatie:

Pr. nr.	Complex	Boek-waarde 31-12-15	Voor- ziening 31-12-15	naar voorz. verplicht. afge- sloten grondexpl.	van niegg naar bie	van niegg naar materiele vaste activa	Boek- waarde 1-1-16
28	Rokkeveensewg Zd 104 (Lactohoeve)	1.822	919			1.822	0
38	Rokkeveenseweg (vh Numicoterrein)	1.139	977			1.139	0
53	Paltelaan	854				854	0
62	Westelijke Entree	879	150			879	0
72	Kwadrant en Van Tuyllpark	15.152	5.860			15.152	0
85	Bladgroen 4	223	106			223	0
92	Spazio 2	1.237	1.231			1.237	0
111	Woningen Zegwaartseweg 17-25	385				385	0
112	Vlamingstraat 1-3 (Kwik-Fit)	608				608	0
117	Het Lange Land 5	272				272	0
120	Uitvaartcentrum Van Aalslaan	415				415	0
4	Voorweg	51				51	0
59	Woonhart	-57				-57	0
103	Denemarkenlaan	-54		-54			0
113	Hospice	62			62		0
114	Zalkerbos	24				24	0
115	Toverberg	24				24	0
Totaal		23.036	9.243	-54	62	23.028	0

De **overige grond- en hulpstoffen** bestaan uit:

boekwaarde x € 1.000

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
Onderdelenmagazijn autowerkplaats afd. Afvalinzameling	81	74
Voorraad dieselolie afd. Afvalinzameling	28	24
Afronding	1	
Totaal	110	98

Onderhanden werk / bouwgrond in exploitatie

Deze categorie betreft de *projecten in uitvoering*, ofwel de "lopende grondexploitaties". Het zijn de projecten waarvoor de raad de begroting voor de volledige looptijd heeft vastgesteld.

De grondexploitaties zijn herzien naar de situatie per ultimo 2016. Bij negatieve grondexploitaties is de Voorziening Nadelige complexen op de juiste hoogte gebracht. Dit deel van de voorziening is in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde. In de gevallen dat de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex is dat gebeurd tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant wordt in dat geval vermeld bij de Voorziening nadelige complexen grondbedrijf aan de passivazijde. De boekwaarde van de bouwgrond in exploitatie in de balans 31-12-2016 bedraagt € 48,7 mln. - € 23,8 mln. = € 24,9 mln.

In het licht van de huidige marktomstandigheden zijn de materiële vastgoedwaarderingen belangrijke schattingsposten. Er bestaat een wezenlijk risico dat zich materiële aanpassingen kunnen voordoen in de waardering in het volgende boekjaar (schattingonzekerheid) als gevolg van gewijzigde marktomstandigheden of onvoorziene omstandigheden.

In maart 2016 zijn met terugwerkende kracht wijzigingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten van kracht geworden met nieuwe richtlijnen ten aanzien van grondexploitaties. Hierdoor voldeden sommige grondexploitaties niet meer aan de definitie van bouwgrondexploitaties, waardoor complexen zijn afgesplitst in een facilitair gedeelte zoals Cadenza en Boerhaavelaan. Andere complexen zijn afgeloten en verrekend met de Voorziening Nadelige complexen Grondbedrijf zoals Brug Westerpark. De boekwaarde van het complex Uit te voeren werken is toegevoegd aan de voorziening verplichting afgesloten grondexploitaties.

Het verloop van de bouwgrond in exploitatie in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Pr. nr.	Complex	Boekwaarde 31-12-15	Voorziening 31-12-15	Balanswaarde 31-12-15	aanpassing BBV	Boekwaarde 1-1-16	Van/naar MVA (niegg)	Investering	Inkomsten	Boekwaarde 31-12-16	Voorziening 31-12-16	Balanswaarde 31-12-16
5	Dwarstocht	8.195	-	8.195	-	8.195	-8.195	-	-	-	-	-
11	Lansinghage	-66	-	-66	-	-66		23	-	-43	-	-43
18	Oosterheem	28.216	-	28.216	-	28.216		2.183	-11.197	19.203	-	19.203
20	Zegwaartseweg Noord	1.212	-	1.212	-	1.212		60	-264	1.008	-	1.008
21	Snowworld / Buytenpark	560	289	271	-	560		171	-463	269	254	15
22	Gasfabriekterr. Delftsewallen	2.633	2.633		-	2.633		26	200	2.859	2.859	-
26	Centrum Oost / Cadenza	1.700	944	756	-289	1.411		-	-	1.411	13	1.398
32	Van Leeuwenhoeklaan	2.984	1.942	1.042	-	2.984		398	-1.245	2.137	1.555	582
35	Nieuwe Driemanspolder	429	226	203	207	410	-410	-	-	-	-	-
37	Boerhaavelaan	899	-	899	-22	877		15	-13	879	-	879
42	Palenstein	17.406	17.406		-	17.407		1.433	-9	18.831	18.831	-
45	Bouwen vr Buytenwegh (-parc)	-341	-	-341	-	-341		224	-357	-473	-	-473
86	Watertoren: 3 ^{de} Stationsstr. 369	205	205	-	-	-		-	-	-	-	-
88	Brg Westerpark Nw Driemansp	1.888	1.883	5	-5	-		-	-	-	-	-
94	Invest. in Seghwaert Akeleituin	-201	-	-201	-	-201		17	-49	-233	-	-233
97	Katwijkerlaan-tracé	435	-	435	-	435		99	-	534	-	534
100	Uit te voeren werken	-660	-	-660	660	-		-	-	-	-	-
106	Kentalis	1	1	-	-	-		-	-	-	-	-
102	Amerikaweg		-			-		-	-	-	-	-
108	Voorweg Noord	2.067	545	1.522	-	2.067		102	-	2.169	291	1.878
113	Hospice Schoolstraat		-				62	35	-	97	-	97
116	Winkelcentrum Noordhove	-74	-	-74	-	-74		113	-13	26	-	26
	Afrondingsverschillen	-1	-	-1				-	-			
	Totaal	67.487	26.074	41.413	551	65.725	-8.543	4.899	-13.409	48.674	23.803	24.871

In onderstaand overzicht zijn de geraamde lasten en baten opgenomen van de bouwgronden in exploitatie en het geschatte eindresultaat. De inschattingen zijn gebaseerd op externe makelaarsrapporten en kostencalculaties van derden.

x €1.000

Boekwaarde ultimo 2016	Lasten	Nog te realiseren Baten	Resultaat
------------------------	--------	-------------------------	-----------

Totaal Grondexploitaties	48.674	46.947	89.283	-6.338
---------------------------------	---------------	---------------	---------------	---------------

Over bovenstaande projecten is aan de raad van 18 mei 2017 gerapporteerd in de Voortgangsrapportage projecten Stedelijke Ontwikkeling (inclusief herziening grondexploitaties per 1-1-2017).

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar

Deze bestaan uit: boekwaarde x € 1.000

Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
a. Vorderingen op openbare lichamen	3.634	5.716
b. Verstrekte kasgeldleningen	0	0
c. Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen	1.487	1.199
d. Overige vorderingen:		
Belastingvorderingen	3.259	3.241
AF: Voorziening dubieuze belastingdebiteuren	-334	-428
Vorderingen uitkeringsadministratie WZI	13.225	13.005
AF: Voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren	-10.590	-10.486
Overige vorderingen	5.492	4.726
AF: Voorziening dubieuze debiteuren	-85	-305
Totaal overige vorderingen	10.967	9.753
e. Overige uitzettingen	0	0
Totaal	16.088	16.668

Vorderingen op openbare lichamen

De grootste hierin begrepen post is:

- Metropoolregio Rotterdam Den Haag - 2e voorschot subsidie halte Centrum West € 1,9 mln.

Rekening-courantverhoudingen met niet-financiële instellingen

Dit betreft een rekening-courant overeenkomst met de stichting Stimuleringsfonds Nederlandse Gemeenten (SVn), waar de startersleningen worden geadmistreerd. Via deze rekening-courant worden de kosten (rentelast over de uitgezette middelen en beheervergoeding) en opbrengsten van de startersleningen verrekend.

Belastingvorderingen

Het per eind 2016 openstaande bedrag van € 3,2 mln. betreft de belastingjaren 2010 tot en met 2016. Hiervan is afgerond € 0,3 mln. als dubieus aangemerkt. Hiervoor is een voorziening dubieuze belastingdebiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de belastingvorderingen. Het doel van deze voorziening is het opvangen van kosten (verliezen) i.v.m. oninbaarheid van belastingvorderingen.

Vorderingen uitkeringsadministratie WZI

De per eind 2016 openstaande vorderingen van € 12,7 mln. hebben vooral betrekking op vorderingen op (voormalige) bijstandcliënten. Blijkens een analyse wordt ingeschat dat € 10,6 miljoen hiervan niet invorderbaar is. Voor dit bedrag is een voorziening dubieuze bijstandsdebiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de betreffende vorderingen. De voorziening is ingesteld voor het deel van terugvorderingen dat waarschijnlijk oninbaar is door het ontbreken van afloscapaciteit bij de bijstandcliënten of doordat cliënten vertrokken zijn met een onbekende bestemming.

Op basis van een jaarlijkse berekening is het percentage voor oninbare debiteuren in 2016 gelijk gebleven ten opzichte van het jaar ervoor. Dit percentage is 83%.

Op grond van de debiteurenpositie per ultimo 2016 is in 2016 € 1 mln. aan de voorziening toegevoegd. Voorts heeft in 2016 een vrijval en een aanwending i.v.m. oninbaar gestelde debiteuren van € 0,9 mln. plaatsgevonden, dit is in TB2 al gemeld.

Overige vorderingen

De grootste hierin begrepen kosten zijn:

- Dura-Vermeer - verkoop grond 16 panden project Blauwe Tuinen € 1,1 mln.
- Alfrink College - aandeel kosten renovatie Alfrink College 0,8 mln.

Van het totaal aantal overige vorderingen is afgerond € 85.000 als dubieus aangemerkt. Voor de dubieuze vorderingen is een voorziening dubieuze debiteuren getroffen, die in de balans is verrekend met de overige vorderingen.

In 2016 zijn diverse dubieuze vorderingen afgewikkeld vanwege oninbaarheid.

Liquide middelen

De wet Schatkistbankieren verplicht decentrale overheden om hun overtollige liquide middelen aan te houden in de schatkist van het Rijk. Het betreft middelen die decentrale overheden niet onmiddellijk nodig hebben voor de publieke taak. Tot een bepaald bedrag (drempelbedrag, gebaseerd op de begrotingsomvang) mogen de decentrale overheden overtollige middelen buiten de schatkist van het Rijk aanhouden. Voor 2016 was dit drempelbedrag afgerond € 2.953.000.

Berekening benutting drempelbedrag schatkistbankieren

(bedragen x € 1.000)

(1)	Drempelbedrag	2.953			
		Kwartaal 1	Kwartaal 2	Kwartaal 3	Kwartaal 4
(2)	Kwartaalcijfer op dagbasis buiten 's Rijks schatkist aangehouden middelen	3.272	1.389	3.576	1.600
(3a) = (1) > (2)	Ruimte onder het drempelbedrag	-	1.564	-	1.353
(3b) = (2) > (1)	Overschrijding van drempelbedrag	319	-	623	-

Toelichting schatkistbankieren:

In het eerste kwartaal en het derde kwartaal zijn kasgeldmiddelen ten onrechte niet bij het Rijk gestald. Het gaat om overschrijdingen van het drempelbedrag met € 319.000 per dag in het eerste kwartaal en van € 623.000 per dag in het derde kwartaal. In de overige twee kwartalen zijn de middelen wel ruimschoots onder het drempelbedrag gebleven.

Er is hier sprake van een onrechtmatigheid.

Voor nadere toelichting wordt verwezen naar de paragraaf Financiering, onderdeel Risicobeheer (3.4.2).

Overlopende activa

Het verloop van Europese en Nederlandse overheidslichamen nog te ontvangen voorschotbedragen die ontstaan door voorfinanciering op uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Uitkering van Europese overheidslichamen		Saldo 1-1-2016	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2016
Totaal		0	0	0	0
Uitkering van het Rijk		Saldo 1-1-2016	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2016
1	Min.Veiligheid en Justitie / bijdrage hotspotgericht maatwerk bij inbraakpreventie	15	0	15	0
Totaal		15	0	15	0

Uitkeringen van overige Nederlandse overheidslichamen		Saldo 1-1-2016	Toevoegingen	Ontvangen bedragen	Saldo 31-12-2016
1	MRDH / subsidie lokale aanpak veilig fietsen	0	83		83
2	MRDH / subsidie nachtnet fiets 2016	0	14		14
3	MRDH / subsidie nachtnet fiets	0	171		171
4	MRDH / subsidie praktische fietslessen 2015/2016	0	32		32
5	MRDH / subsidie reconstructie Kadelaan/Zijdewerf	0	285		285
6	MRDH / subsidie schoolthuis routes veiliger maken	0	40	20	20
7	MRDH / subsidie uitvoeringmaatregelen actieplan verkeersveiligheid	0	22		22
8	MRDH / subsidie Van Diestlaan/Aalstlaan	0	177		177
9	MRDH / subsidie verhogen voetgangersoversteekplaatsen	0	69		69
10	MRDH / subsidie verwijderen obstakels fietspad fase 2 en 3	0	65		65
11	MRDH / subsidie Willem Dreeslaan	0	102		102
12	MRDH / subsidie aanpassen Osylaan thv CKC	19		19	0
13	MRDH / subsidie aanpassing fietsoversteek Vaartdreef/Violiervaart	4		4	0
14	MRDH / subsidie bebording pleinen Mandelabrug	7		7	0
15	MRDH / subsidie DVM Zuidvleugel	0	255	255	0
16	MRDH / subsidie fietsklemmen OV-halte Voorweg	0	12	12	0
17	MRDH / subsidie fietsstallingen tramhaltes RR Zoetermeer deel 1	0	37	37	0
18	MRDH / subsidie gebiedsaanpak Ztm fietsnetwerk bedrijventerreinen	41		41	0
19	MRDH / subsidie kruising Europa/Azië/Australiëweg	0	22	22	0
20	MRDH / subsidie kruising Schoolstr./Van Diestln en Clausln/Stolbergln	76		76	0
21	MRDH / subsidie Performance Maatregelen Randstad Rail	1.535	58	1535	58
22	MRDH / subsidie verbeteren fietsparkeren Dorpsstraat	0	20	20	0
23	MRDH / subsidie verkeersveiligheidsproject fietslessen groepen 4 en 6 schooljaar 2014-2015	20		20	0
24	MRDH / subsidie verkeersveiligheidsproject fietsstallingen bij tramhaltes RR Zoetermeer	10	39	49	0
25	MRDH / subsidie verkeersveiligheidsproject verwijderen of aanpassen obstakels in fietspaden	26		26	0
26	MRDH / subsidie vervoersknoop Bleizo	0	6511	5000	1.511
27	MRDH / subsidie autoproject kruising Amerikaweg – Vorstiusrode	438		438	0
28	MRDH / subsidie verkeersplan Dorp: Dynamisch Parkeer Verwijssysteem	288		288	0
29	Provincie Zuid-Holland / subsidie bodemsanering vrm. gasfabrieksterrein Delfsewallen	820		820	0
30	Provincie Zuid-Holland / subsidie fietsbrug "Nieuwe Driemanspolder - Westerpark"	534		534	0
31	SGH / subsidie Culturele As - Pastoorsbos	0	53	53	0
32	SGH / subsidie Faunapassage A12	33	0	33	0

33	SGH / subsidie groene gevels Stadshart	75	75	150	0
34	SGH / subsidie park Palenstein	65		65	0
35	SGH / subsidie Polderkringloop	31		31	0
36	SGH / subsidie Noord Aa Strandzone	0	200	200	0
37	MRDH / Geluidmaatregelen Oosterheemlijn	0	1368		1.368
38	MRDH / Verlengde Oosterheemlijn	0	66		66
	Afrondingsverschil	-1			-1
	Totaal	4.021	9.776	9.755	4.042

4.4.2 PASSIVA

Vaste passiva

Eigen vermogen / Reserves

In de jaarrekening (realisatie) zijn toevoegingen of onttrekkingen aan reserves slechts verantwoord als daarvoor bij de begroting of begrotingswijziging autorisatie door de raad is verleend en voor zover ook nodig en tot maximaal het daarvoor gebudgetteerde bedrag. Uitzondering hierop zijn de volgende resultaatbestemmingen, die in de jaarrekening zijn verantwoord ongeacht de hiervoor begrote bedragen:

- De aan reserves toegevoegde dan wel onttrokken rente, die gebaseerd is op de nacalculatorische rentepercentages voor marktrente en inflatie en het renteresultaat op de totale jaarrekening dat verrekend is met de rente-egaliseringsreserve. Dit is met ingang van 2008 geautoriseerd op grond van raadsbesluit van 10 juli 2008 betreffende het Eerste Tussenbericht.
- De (voorlopige) bestemming van het resultaat van het Grondbedrijf, dat in de jaarrekening voor 50% is verrekend met het Investeringsfonds 2030 en voor 50% met de reserve versterking financiële positie Grondbedrijf. Dit is vanaf 2008 geautoriseerd op grond van raadsbesluit van 17 november 2008 betreffende het Tweede Tussenbericht.
- De over- of onderschrijding op de budgetten voor groot onderhoud bovengronds worden op basis van de Begrotingsraad op 11 november 2013 verrekend met de egaliseringsreserve groot onderhoud bovengronds. Voorts wordt de reserve afgeroomd ten gunste van de vrij inzetbare reserve als deze uitstijgt boven het maximum van € 5 mln.
- De afroming van de rente-egaliseringsreserve boven de vastgestelde bovengrens ten gunste van de vrij inzetbare reserve. Deze generieke gedragslijn is door de raad vastgesteld op 29 juni 2015 (Perspectiefnota 2016).
- Bij verkoop van vastgoed worden incidentele verkoopresultaten (positief en negatief) in de vorm van een hogere / lagere verkoopopbrengst ten opzichte van de restantboekwaarde ten gunste of ten laste van de vrij inzetbare reserve gebracht. Dit is door de raad besloten op 27 juni 2016 (Perspectiefnota 2017 en gevolgen Gemeentefonds 2016).
- Meldingen van resultaatbestemmingen in de Tussenberichten.

Opgeheven reserves in 2016:	Raadsbesluit d.d.:
▪ Reserve investeringen sportverenigingen	27 juni 2016 (Perspectiefnota 2017)

Eigen vermogen / Gerealiseerde resultaat

Het gerealiseerde resultaat volgend uit het overzicht van baten en lasten in de jaarrekening 2016 is afzonderlijk in de balans vermeld als onderdeel van het eigen vermogen.

Verloopoverzicht van de reserves in 2016

bedragen x € 1.000

Reserve	Saldo 1-1-2016	Toevoe- ging of onttrek- king agv resultaat- bestem- ming '15	Toevoe- gingen	Onttrek- kingen	Vermin- deringen ivm dekking afschrij- ving activa	Saldo 31-12-'16
A Algemene reserves:						
1 Vrij inzetbare reserve	17.352	5.640	1.165	10.333		13.824
2 Reserve inflatiecorrectie	2.012		615	660		1.967
3 Reserve versterking financiële positie grondbedrijf	19.603			5.524		14.080
4 Reserve in verband met risico's grondbedrijf	2.828			764		2.064
Totaal A. Algemene reserves	41.795	5.640	1.780	17.281	0	31.935

B Bestemmingsreserves:						
1	Reserve algemeen dekkingsmiddel	157.618		134	500	157.252
2	Brede bestemmingsreserve	6.192		1.531	566	7.157
3	Rente-egaliseringsreserve	4.800		3.427	3.427	4.800
4	Reserve flankerend beleid	795				795
5	Investeringsfonds 2030	13.720		8.642	6.411	15.951
6	Reserve EU-initiatieven	125			8	117
7	Reserve groot onderhoud ambtelijke huisvesting	2.837		1.089	232	3.694
8	Reserve Integraal Veiligheidsbeleid	109		25		134
9	Reserve investeringen sportverenigingen	0				0
10	Reserve egaliseringsinvestering schoolgebouwen	8.418		2.157	2.503	938
11	Reserve investeringsimpuls amateurverenigingen	338		302	164	476
12	Reserve groot onderhoud welzijnsaccommodaties	4.674		1.437	1.121	4.990
13	Reserve beeldende kunst in de openbare ruimte	515		2	149	368
14	Reserve onderhoud beeldende kunst in de openbare ruimte	183		85	50	218
15	Reserve startersleningen	2.867			2.655	212
16	Egaliseringsreserve groot onderhoud bovengronds	2.203		400	123	2.480
17	Reserve groot onderhoud ondergrondse afvalcontainers	1.004		311	20	1.295
	Afrondingsverschil					1
Totaal B. Bestemmingsreserves		206.398	0	19.542	17.929	938
Totaal alle reserves		248.193	5.640	21.322	35.210	938

Het batig exploitatieresultaat van 2015 van afgerond € 5,6 mln. is op grond van het raadsbesluit van 4 juli 2016 (Resultatendeбат) voorlopig toegevoegd aan de vrij inzetbare reserve.

De definitieve resultaatbestemming heeft plaatsgevonden in de raad van 27 juni 2016 bij de behandeling van de Perspectiefnota 2017; deze is verwerkt in de toevoegingen en onttrekkingen bij de betreffende reserves.

Uit één bestemmingsreserves zijn middelen onttrokken voor de (gedeeltelijke) dekking van afschrijvingen op geactiveerde investeringen (zie voorlaatste kolom van het verloopoverzicht, in totaal afgerond € 0,9 mln.).

Hierna volgt een toelichting van de aard en de reden van elke reserve en de toevoegingen en onttrekkingen daaraan.

A1. Vrij inzetbare reserve

Deze reserve is bedoeld om reservemiddelen waarop geen verplichting rust in beeld te brengen.

Hierdoor vervult deze reserve tevens de functie van financiële buffer voor het opvangen van negatieve rekeningresultaten en risico's. Als zodanig maakt deze reserve deel uit van het weerstandsvermogen zoals aangegeven in de nota weerstandsvermogen en risicomanagement van 13 december 2010. In de vergadering van 23 juni 2011 (voorjaarsdebat 2011) heeft de raad besloten dat de reserve in 2014 boven het totaal aan af te dekken risico's dient te staan.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 7 i.v.m. boekwinst verkoop gronden Industrieweg 6A		390
Via overzicht alg. dekkingsmiddelen van rente-egalisereserve i.v.m. afoming boven bovengrens		327
Van progr. 4 i.v.m. boekwinst verkoop Prismalaan 50		252
Van progr.1 i.v.m. boekwinst verkoop twee schoolwoningen Goudenregenzoom 109 en 125		156
Via het overzicht alg. dekkingsmiddelen van brede bestemmingsreserve i.v.m. niet meer benodigde middelen aanschaf SBG-bundel		40
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar programma 6 wegens afwaardering boekwaarde Stadhuis		5.548
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. definitieve resultaatbestemming 2015 / budgetoverhevelingen naar 2016		1.661
Naar overzicht alg.dekkingsmiddelen i.v.m. nieuw beleid 2016		1.599
Via overzicht alg. dekkingsmiddelen naar Investeringsfonds 2030 i.v.m. 50% netto batig rekeningresultaat 2015		1.280
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. definitieve resultaatbestemming 2015 t.b.v. opstelkosten regionaal werkbedrijf Forum		129
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. definitieve resultaatbestemming 2013 / budgetoverheveling herstructurering DSW naar 2016		116
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. definitieve resultaatbestemming 2012		1
Afrondingsverschil		-1

A2. Reserve inflatiecorrectie

De bespaarde rente over de eigen financieringsmiddelen wordt voor een gedeelte toegevoegd aan de reserves en de voorzieningen. Het restant wordt in de reserve inflatiecorrectie gestort. Ingaande 2015 bedraagt de aanwending structureel € 660.000.

Naast de structurele aanwending van deze reserve kunnen middelen uit deze reserve via eenmalige onttrekkingen worden toegevoegd aan de vrij inzetbare reserve.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rentetoevoeging		616
afrondingsverschil		-1
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. afoming reserve		660

A3. Reserve versterking financiële positie Grondbedrijf

Deze reserve is bedoeld om samen met de reserve in verband met risico's Grondbedrijf te waarborgen dat het totaal van de risico's binnen het Grondbedrijf afdoende kan worden gedekt.

De reserve versterking financiële positie Grondbedrijf vormt het belangrijkste onderdeel van de weerstandscapaciteit van het Grondbedrijf.

Vooruitlopend op de definitieve resultaatbestemming wordt jaarlijks 50% van het resultaat van het Grondbedrijf aan deze reserve toegevoegd dan wel onttrokken.

bedragen x € 1.000

Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 7 i.v.m. 50% nadelig exploitatieresultaat Grondbedrijf		1.182
Naar progr. 7 i.v.m. afoming t.g.v. Investeringsfonds 2030 omdat reserve versterking financiële positie Grondbedrijf uitstijgt boven 1,2 ratio weerstandsvermogen		4.342

A4. Reserve in verband met risico's Grondbedrijf

Deze reserve dient ter beperking van het risico dat vanuit de winstgevendende grondexploitaties te vroeg winst wordt genomen.

Het risico heeft *uitsluitend* betrekking op die grondexploitaties waarvoor tussentijds winst is genomen. Deze reserve bedraagt op peildatum 2,5% van de *nog te maken kosten en de nog te realiseren verkoopopbrengsten* tot maximaal het bedrag van de gecumuleerde tussentijdse winstnemingen.

bedragen x € 1.000

Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 7 i.v.m. vrijval risicoreserve "volgens de Sluisjes van Latenstein"	764

B1. Reserve algemeen dekkingsmiddel

Deze reserve dient om door middel van de rente-toerekening aan de rekening van baten en lasten een bijdrage te leveren aan de exploitatie. De reserve vervult daarmee de functie van dekking van de "lopende begroting".

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 3 i.v.m. gedeeltelijke provinciale bijdrage onderhoud Berkelseweg	134
Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Via overzicht alg. dekkingsmiddelen terugstorting eerdere uitname voor het tijdelijk tekort over de jaren 2012-2014 (kasschuif)	500

B2. Brede bestemmingsreserve

Deze reserve is bedoeld om expliciet door de raad aangegeven kosten te dekken. Deze reserve heeft een financieel-technisch karakter.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 2 t.b.v. financiële risico's Sociaal Domein (onderuitputting budgetten huishoudelijke hulp)	900
Van progr. 2 t.b.v. financiële risico's Sociaal Domein (onderuitputting budgetten bestaande WMO-voorzieningen)	631
Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 3 t.b.v. dekking lasten beheer en onderhoud Berkelseweg	526
Via het overzicht alg. dekkingsmiddelen naar vrij inzetbare reserve i.v.m. niet meer benodigde middelen aanschaf SGB-bundel	40

B3. Rente-egaliseringsreserve

Het doel van de rente-egaliseringsreserve is om de effecten van een wijziging in rentedruk voor de exploitatie van de begroting op te vangen. Door de aanwezigheid van deze reserve zijn schommelingen in de marktrente niet elk jaar van invloed op het financiële beeld bij de politieke besluitvorming.

De calculatierente is bij raadsbesluit van 21 maart 2011 herijkt. Daarbij is de bovengrens van de reserve bepaald op € 4,8 mln. Bij raadsbesluit van 29 juni 2015 (Perspectiefnota 2016) is besloten tot de generieke gedragslijn om de reserve boven de bovengrens bij de jaarrekening af te romen ten gunste van de vrij inzetbare reserve.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. batig renteresultaat 2016	3.427
Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. afromen renteresultaat	3.100
Via overzicht alg. dekkingsmiddelen naar vrij inzetbare reserve i.v.m. afroming rente-egaliseringsreserve	327

B4. Reserve flankerend beleid

Deze reserve is ingesteld om kosten op te vangen die het gevolg zijn van bezuinigingstaakstellingen uit het voorjaarsdebat 2003.

In 2007 zijn in deze reserve ook middelen ondergebracht om extra kosten van uit de Bouwstenennotitie voortvloeiende organisatieveranderingen te dekken. In 2016 zijn er geen mutaties geweest in deze reserve.

B5. Investeringsfonds 2030

Deze reserve dient voor dekking van investeringskosten die voortvloeien uit de stadsvisie 2030 (raadsbesluit 14 december 2009).

bedragen x € 1.000	
Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 7 i.v.m. storting uit reserve versterking financiële positie Grondbedrijf i.v.m. afroming boven weerstandsratio van 1,2	4.342
Van progr. 7 i.v.m. gedeeltelijke vrijval reserve startersleningen	2.366
Via overzicht alg. dekkingsmiddelen van vrij inzetbare reserve i.v.m. 50 % netto batig rekeningresultaat 2015	1.280
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. wegvallende ISV subsidie	350
Van progr. 7 ter dekking van startbudget voor realisatie Toekomstvisie Dorpsstraat 2020	250
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving	55
Afrondingsverschil	-1
Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 7 i.v.m. 50% nadelig exploitatieresultaat Grondbedrijf	1.182
Naar overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. dekking investeringsimpuls uitvoering beleidsaccord	1.000
Naar progr. 7 t.b.v. dekking voor het vormen van een aanvullende voorziening i.v.m.ontwikkelstrategie Kwadrant	898
Naar progr. 7 t.b.v. dekking bijdrage transformatie voormalige EIM-kantoor Italiëlaan 33 in 67 jongerenwoningen	840
Naar progr. 6 t.b.v. dekking kosten realisatie energielabel A Stadhuis	500
Naar progr. 1 t.b.v. dekking bijdrage aan KIZ t.b.v. realisatie Innovatiefabriek	400
Naar progr. 7 t.b.v. dekking kosten mobiliteitsprojecten verkeer R 250.500 + 588.000 herfasering PPN 2017 - 250.500 vs begr wijz beheerbegr - TB2 herf.nr 2017 € 332.000.	390
Naar progr. 7 t.b.v. storting in voorziening nadelige complexen grondbedrijf i.v.m. gebiedsontwikkeling Amerikaweg	289
Naar progr. 7 t.b.v. dekking haalbaarheidsonderzoek Stadhuisplein	200
Naar progr. 3 t.b.v. uitvoering beheermaatregelen platanen Seghwaert	200
Naar progr. 7 t.b.v. dekking kosten nieuwe initiatieven ruimtelijke ontwikkeling	150
Naar progr. 7 t.b.v. haalbaarheidsonderzoek varianten Stadhuisplein	104
Diverse onttrekkingen kleiner dan € 100.000	258

B6. Reserve EU-initiatieven

In 2004 is een zogeheten 'Revolving Fund subsidieverwerving' ingesteld. In 2006 is dit gewijzigd in de huidige reserve. De reserve wordt gevoed uit de netto-subsidieopbrengsten van EU-projecten (het surplus aan vrije subsidiemiddelen). Uit dit budget kan de incidentele inzet van vakinhoudelijke medewerkers aan subsidieverwervingsprojecten worden gedekt. De restrictie hierbij is, dat de netto inkomsten uit de betreffende subsidieprojecten jaarlijks worden toegevoegd aan het 'revolving fund'. Het plafond van de reserve is gesteld op een maximum van € 150.000.

bedragen x € 1.000

Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 6 i.v.m. dekking kosten subsidieverwerving	8

B7. Reserve groot onderhoud ambtelijke huisvesting

Het doel van deze reserve is het egaliseren van instandhoudingskosten van accommodaties van de ambtelijke huisvesting.

In 2010 is de reserve gevormd voor de centrale huisvesting aan het Stadhuisplein 1, Zuidwaarts en het pand aan de Argonstraat. Met de vorming van het Vastgoedbedrijf per 1 januari 2011 zijn hier in 2011 de overige decentrale accommodaties, het pand aan de Brusselstraat en de strategische panden die het Vastgoedbedrijf beheert aan toegevoegd. Voor deze panden zijn meerjarige onderhoudsplannen aanwezig.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 3, 4, 6 en 7 i.v.m. toevoeging volgens groot onderhoudsplan ambtelijke huisvesting R 1.077.478 (zie bestedingsplan reserves)	1.077
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving	11
Afrondingsverschil	1

Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 3, 4 en 7 t.b.v. dekking kosten groot onderhoud ambtelijke huisvesting	232

B8. Reserve Integraal Veiligheidsbeleid

Deze reserve is op 9 juli 2007 door de raad ingesteld. De reserve is bedoeld om de kosten te dekken van maatregelen tegen onveilige situaties in de openbare ruimte, waaronder cameratoezicht.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 5 i.v.m. restant budget cameratoezicht	25

B9. Reserve investeringen voor sportverenigingen

Bij de Perspectiefnota 2017 is besloten deze reserve op te heffen.

B10. Reserve egalisatie investeringen schoolgebouwen

Deze reserve is ingesteld om pieken en dalen in de lasten van investeringen te egaliseren. Op deze wijze ontwikkelen de lasten zich in de jaren geleidelijk en minder schoksgewijs. Dit is noodzakelijk aangezien de schoolgebouwen (vooral in het voortgezet onderwijs) in een relatief korte periode zijn neergezet en daarom ook de kosten van renovatie of herbouw in een korte periode op de gemeente af zullen komen.

De reserve wordt om de vijf jaar herijkt. In de raad van 23 mei 2016 is het integraal huisvestingsplan primair onderwijs 2016-2020 vastgesteld dat de basis vormt voor de herijking van de reserve. In 2020 zal de volgende tussentijdse herijking plaatsvinden.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016	Bedrag
Van progr. 1 i.v.m. reguliere toevoeging volgens de tussentijdse herijking	2.123
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving	34

Onttrekkingen in 2016	Bedrag
Naar progr. 1 t.b.v. dekking kapitaallasten van geactiveerde investeringen schoolgebouwen	3.285
Naar progr. 1 i.v.m. tijdelijke huisvesting schoolgebouw Kadelaan 8, Bijvoetplan 45 en eerste inrichting de Tjalk	156

B11. Reserve investeringsimpuls amateurverenigingen

Deze reserve is in 2005 ingesteld voor de dekking van subsidies op grond van de verordening investeringssubsidie en gemeentegarantie amateurverenigingen, die op 23 februari 2006 door de raad

is vastgesteld. Om de regeling in elk geval tot en met 2018 te kunnen garanderen is bij de Perspectiefnota 2016 besloten een extra storting te doen.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 4 i.v.m. eenmalige extra storting		300
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving R 2.962 - 830 begr wijz beheerbegr.		1
Afrondingsverschil		1
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 4 t.b.v. dekking kosten investeringssubsidies aan amateurverenigingen		164

B12. Reserve groot onderhoud welzijnsaccommodaties

Deze reserve is ingesteld bij raadsbesluit van 17 november 2008 en is bedoeld om de instandhoudingskosten van de welzijnsaccommodaties te egaliseren. De instelling heeft plaatsgevonden op basis van het gelijktijdig vastgestelde Beheerskader Welzijnsaccommodaties 2008-2047. In de onderliggende prognose voor groot onderhoud wordt ervan uitgegaan dat alle welzijnsaccommodaties eeuwigdurend in stand worden gehouden.

De reserve bestaat uit de volgende twee sub-reserves:

- Reserve groot onderhoud sociaal-culturele accommodaties
- Reserve groot onderhoud sportaccommodaties

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 4 i.v.m. reguliere toevoeging volgens begroting voor sportaccommodaties		1.180
Van progr. 4 i.v.m. reguliere toevoeging volgens begroting voor sociaal-culturele accommodaties		238
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving		19
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 4 t.b.v. dekking groot onderhoud kosten sportaccommodaties		596
Naar progr. 4 t.b.v. dekking kosten renovatie gymzaal Fivelingo 88		300
Naar progr. 4 t.b.v. dekking groot onderhoud kosten sociaal-culturele accommodaties R 479.900 + 227.596 vs begr wijz beheerbegroting		226
Afrondingsverschil		-1

B13. Reserve beeldende kunst in de openbare ruimte

Deze reserve is ingesteld bij raadsbesluit van 11 mei 2009, gelijktijdig met het opheffen van de reserve kunstopdrachten en de vaststelling van een geactualiseerde verordening "Percentageregeling beeldende kunst in de openbare ruimte". Het doel van deze reserve is om de kosten van het realiseren van beeldende kunst in de openbare ruimte te dekken.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving		2
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 4 t.b.v. dekking kosten beeldende kunst		124
Naar progr. 4 t.b.v. storting in de reserve Onderhoud Beeldende kunst in de openbare ruimte		25

B14. Reserve onderhoud beeldende kunst in de openbare ruimte

Deze reserve is ingesteld bij raadsbesluit van 11 mei 2009, gelijktijdig met de vaststelling van een geactualiseerde verordening "Percentageregeling beeldende kunst in de openbare ruimte". Het doel van deze reserve is om de (fluctuerende) onderhoudskosten voor beeldende kunst in de openbare ruimte te dekken.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 4 i.v.m. toevoeging volgens begroting		60
Van progr. 4 i.v.m. toevoeging vanuit de reserve beeldende kunst in de openbare ruimte		25
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving		1
Afrondingsverschil		-1
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 4 t.b.v. dekking onderhoudskosten beeldende kunst in de openbare ruimte		50

B15. Reserve startersleningen

Deze reserve is bij raadsbesluit van 25 april 2005 ingesteld als uitwerking van de in 2003 vastgestelde kadernota gemeentelijke lening voor starters op de koopmarkt. Met startersleningen wordt beoogd de bereikbaarheid van koopwoningen en de doorstroming op de woningmarkt te vergroten. Het doel van de reserve is, voorzover dit niet lukt via de rente-inkomsten, in de dekking van de exploitatielasten van startersleningen te voorzien. In de Perspectiefnota 2017 en in de memo financiële afwijkingen / bijzondere posten van 19 januari 2017 is een vrijval gemeld van deze reserve ten gunste van het Investeringsfonds 2030.

bedragen x € 1.000

Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 7 i.v.m. vrijval ten gunste van Investeringsfonds 2030 (geen raming, zie PPN 2017 en memo waterstanden over 2016)		2.366
Naar progr. 7 t.b.v. dekking saldo exploitatiekosten startersleningen (beheersvergoeding + kapitaallasten – ontvangen rentevergoeding niet uitgezette leningen)		289

B16. Egalisatiereserve groot onderhoud bovengronds

Deze reserve is in 2014 gevormd bij de vaststelling van de begroting 2014 (op 11 november 2013) met als doel om wisselingen/pijken in feitelijke uitgaven door de jaren op te vangen. Tegelijk hiermee is de reserve groot onderhoud bovengronds per 31 december 2013 opgeheven. Dit is gedaan omdat besloten is tot een andere wijze van dekken van kosten van groot onderhoud in de openbare ruimte, namelijk middels de exploitatie. De hoogte van deze reserve is gemaximeerd op een bedrag van € 5 mln. Als de reserve boven dit bedrag uitkomt, wordt deze bij de jaarrekening afgeroomd ten gunste van de vrij inzetbare reserve. Over- of onderschrijding op de budgetten voor groot onderhoud worden verrekend met de reserve.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 3 i.v.m. deel afkopsom Provincie groot onderhoud Berkelseweg		392
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving		9
Afrondingsverschil		-1
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Van progr. 3 i.v.m. overschrijding budgetten voor groot onderhoud openbaar gebied		123

B17. Reserve groot onderhoud ondergrondse afvalcontainers

Deze reserve is bij raadsbesluit van 11 april 2011 ingesteld met als doel schommelingen in de kosten van het groot onderhoud op te kunnen vangen.

bedragen x € 1.000

Toevoegingen in 2016		Bedrag
Van progr. 3 i.v.m. toevoeging volgens begroting/onderhoudsplan		307
Van overzicht alg. dekkingsmiddelen i.v.m. rente-bijdriving		4
Onttrekkingen in 2016		Bedrag
Naar progr. 3 t.b.v. dekking kosten groot onderhoud ondergrondse containers		20

Voorzieningen

Nieuwe voorzieningen

C8 Voorziening verplichtingen afgesloten grondexploitaties

De kosten voor afrondende werkzaamheden bij afsluiten grondexploities werden tot 2015 opgenomen in een afzonderlijk grondexploitatiecomplex. Als gevolg van technische aanpassingen in het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) is dit vanaf 2016 niet meer toegestaan en is hiervoor de voorziening Verplichtingen afgesloten grondexploitaties gevormd bij raadbesluit van 28 november 2016.

A3 Voorziening afvalstoffenheffing

Deze voorziening is in 2016 gevormd om uitgestelde investeringen met betrekking tot de afvalstoffeninzameling in latere jaren te compenseren. Voordelen op de afvalstoffenheffing als gevolg van uitgestelde investeringen worden aan deze voorziening toegevoegd.

Verloopoverzicht van de voorzieningen in 2016

bedragen x € 1.000

Voorziening	Saldo 1-1-2016	Toevoe- gingen	Vrijval tgv de exploitatie	Aanwen- dingen	Saldo 31-12-'16
A Middelen van derden die specifiek besteed moeten worden, m.u.v. de van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren					
1 Voorziening afkoopsommen onderhoud graven	587	34	25		596
2 Voorziening zwerfafval	129			9	120
3 Voorziening afvalstoffenheffing		69			69
Totaal A. Middelen van derden enz.	716	103	25	9	785
B Egalisatievoorzieningen:					
1 Voorz. onderhoud schoolgebouwen gemeente	1.109	154	398		865
2 Voorziening groot onderhoud ondergronds	15.917	4.043		1.701	18.259
Totaal B. Egalisatievoorzieningen	17.026	4.197	398	1.701	19.124
C Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's:					
1 Voorziening spaarverlof	61	1			62
2 Voorziening wethouderspensionen	5.114	947		205	5.856
3 Voorziening nazorg afgesloten grondexploitaties	2.088	1.167	2.761	494	0
4 Voorziening juridische geschillen	0				0
5 Voorziening Bleizo	9.617		1.460		8.157
6 Voorziening nadelige complexen Grondbedrijf	14.547	1.263			15.810
7 Voorziening pensioencomp. zwembadmedew.	790			87	703
8 Voorziening verplichtingen afgesloten grondexploitaties		1.449		419	1.030
Totaal C. Voorzieningen voor verplichtingen, verliezen en risico's	32.217	4.827	4.221	1.205	31.618
Totaal voorzieningen	49.959	9.127	4.644	2.915	51.527

Hierna volgt een toelichting van de aard en de reden van elke voorziening en de wijzigingen daarin.

A1. Voorziening afkoopsommen onderhoud graven

Deze voorziening dient ter dekking van de kosten die de gemeente de komende jaren moet maken voor de aangegane verplichting om het onderhoud aan graven en bijbehorende omgeving te plegen en de graven te ruimen.

De waarde-aanpassing en de van derden ontvangen afkoopsommen voor onderhoud zijn aan de voorziening toegevoegd. Jaarlijks vindt er een vrijval plaats ter dekking van het onderhoud.

A2. Voorziening zwerfafval

Deze voorziening is in 2014 getroffen voor de per eind 2014 nog niet bestede zwerfafvalvergoedingen van Nedvang, die specifiek besteed moeten worden aan de preventie van zwerfafval door middel van gedragsbeïnvloeding. In 2016 is een inhaalslag gemaakt met het uitvoeren van werkzaamheden voor het project Zwerfafval uit 2015 en eerder.

A3 Voorziening afvalstoffenheffing

Deze voorziening is in 2016 gevormd om uitgestelde investeringen met betrekking tot de afvalstoffeninzameling in latere jaren te compenseren. In 2016 is een toevoeging gedaan vanwege lagere kapitaallasten als gevolg van uitgestelde investeringen.

B1. Voorziening onderhoud schoolgebouwen gemeente

Per 1 januari 2015 is de verantwoordelijkheid voor het onderhoud buitenzijde van schoolgebouwen voor primair en (voortgezet) speciaal onderwijs verlegd van gemeenten naar schoolbesturen. De kosten voor brandbeveiliging, die op initiatief van de gemeente zijn aangebracht, blijven voor rekening van de gemeente. Dat geldt ook voor de kosten van extra onderhoud aan schoolpleinen door openbaar gebruik.

Het doel van deze voorziening is om de kosten voor onderhoud aan schoolgebouwen, waarvoor de gemeente geheel of gedeeltelijk verantwoordelijk blijft (multifunctionele gebouwen met ondermeer een onderwijsbestemming) te egaliseren. Daarmee worden sterke fluctuaties van uitgaven voor gebouwenonderhoud voorkomen. Omdat deze voorziening is gebaseerd op contante waarde wordt deze aangepast met inflatierente.

Op basis van het raadsbesluit van 2 februari 2015 is in de voorziening € 857.000 gereserveerd voor een eenmalige verrekening met schoolbesturen voor uitgesteld onderhoud van voor 1 januari 2015. Aan de basis van deze voorziening ligt het beheerplan onderhoud schoolgebouwen. Het beheerplan wordt eens in de vijf jaar herijkt. De herijking vindt gelijktijdig plaats met de herijking van de reserve egalisatie investeringen schoolgebouwen. Deze wordt mede gebaseerd op een gezamenlijk met de schoolbesturen opgesteld huisvestingsplan voor dezelfde periode als die van de herijking. Over de herijking heeft besluitvorming plaatsgevonden in de raadsvergadering van 23 mei 2016. Na actualisatie van de beheerplannen groot onderhoud eind 2016 blijkt dat een jaarlijkse storting van € 150.000 in de voorziening voldoende is om de kosten groot onderhoud over een periode van 50 jaar te kunnen opvangen.

De toevoeging in 2016 betreft de waardeaanpassing en de jaarlijkse storting. De vrijval is ontstaan doordat een aantal schoolgebouwen die zijn opgenomen in de opgenomen verplichting van € 857.000 voor uitgesteld onderhoud, ook onderdeel zijn van het integraal huisvestingplan en daarmee worden gedekt uit de reserve egalisatie investeringen schoolgebouwen. Er zijn in 2016 geen aanvragen verantwoord doordat uitvoering van het overige uitgesteld onderhoud opschuift naar volgende jaren.

B2. Voorziening groot onderhoud ondergronds

Het doel van deze voorziening is de gelijkmatige verdeling van de kosten van grootonderhoud van de rioleringen. Op 12 september 2016 heeft de raad het Gemeentelijk Rioleringsplan 2016 - 2020

vastgesteld. Op grond hiervan blijken de voorgenomen stortingen in de Voorziening Groot Onderhoud Ondergronds (VGO) toereikend te zijn. De maatregelen voor het vervangen van het riool uit dit plan zijn uitgewerkt in het beheerplan openbare ruimte (BOR) dat jaarlijks wordt geactualiseerd. De toevoeging in 2016 bestaat uit de reguliere storting van afgerond € 3,4 mln. en € 0,6 mln. voor waardeaanpassing. De aanwending van de voorziening in 2016 van € 1,701 mln. betreft de kosten van de volgende projecten:

bedragen x € 1.000	
Project	Bedrag
▪ Relinen werkzaamheden GRP	900
▪ Rioolgemalen (o.a. bijdrage aan gemaal meerzicht.oostergo)	585
▪ Vervanging pompen ed.	176
▪ Overige	40

C1. Voorziening spaarverlof

De voorziening is getroffen voor de bekostiging bij het opnemen van het spaarverlof.

Op grond van de CAO (CARZUWO) hadden ambtenaren tot 1 april 2006 de mogelijkheid om uren te sparen, om deze later gedurende een aaneengesloten periode op te nemen (bijvoorbeeld om eerder met pensioen te gaan).

In 2016 zijn er, behoudens een waarde-aanpassing, geen mutaties geweest. Per 31 december 2016 resteren er nog twee deelnemers. De hoogte van de voorziening voldoet om de toekomstige verplichtingen te kunnen dekken.

C2. Voorziening wethouderspensioenen

Op grond van de Wet Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers (APPA) is een voorziening getroffen voor de pensioenverplichtingen aan wethouders. Jaarlijks worden de verplichtingen op basis van nieuwe actuariële berekeningen herijkt. Voor het bepalen van de hoogte van deze voorziening wordt sinds 2015 - op advies van BZK, de wettelijke overdrachtrente gehanteerd. Dit is het door het rijk vastgestelde rentepercentage voor pensioenfondsen. Eind 2016 is deze rente verlaagd naar 0,86% (2015 was 1,63%) Dit betekent dat in 2016 een extra eenmalige toevoeging is gedaan van € 0,7 mln.

Ultimo 2016 zijn er 17 ex-bestuurders en nabestaanden van ex-bestuurders die uit deze voorziening pensioen ontvangen en zijn er 15 (ex-)bestuurders die pensioenrechten hebben opgebouwd maar nog niet de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt.

C3. Voorziening nazorg afgesloten grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld bij raadsbesluit van 7 november 2011 (Tweede Tussenbericht) en is gevormd vanuit de vrijgekomen middelen van de voorziening uit te voeren werken Grondbedrijf (storting € 3,5 mln.). Het doel van de voorziening is de bekostiging van het uitvoeren van verwachte herstraat-werkzaamheden en nazorg.

In 2016 is afgerond € 0,5 mln. aangewend voor werkzaamheden in Oosterheem. In de raadsmemo Financiële afwijkingen / bijzondere posten van 19 januari 2017 is aangegeven dat deze voorziening in relatie tot de verslaggevingsregels (BBV) meer het karakter van een bestemmingsreserve heeft dan een voorziening. Daarom is de voorziening eind 2016 volledig vrijgevallen voor een bedrag van € 2,8 mln.

C4. Voorziening juridische geschillen

Deze voorziening is in 2010 gevormd voor de kosten en/of schadevergoeding in juridische procedures waartoe de gemeente naar verwachting zal worden veroordeeld. Deze voorziening is leeg, omdat er per eind 2016 geen lopende zaken zijn waarvan het risico dermate groot is dat de voorziening moet worden gevuld.

C5. Voorziening Bleizo

De gemeente Zoetermeer heeft een garantstelling afgegeven aan de GR Bleizo voor de ontwikkeling van de vervoersknoop Bleizo voor € 9,5 mln. De raad heeft op 2 februari 2015 ingestemd met de garantstelling. Het geactualiseerde verlies voor de GR Bleizo is per ultimo 2016 berekend op € 8.157.000. Daardoor is de hoogte van de voorziening verlaagd met € 1.343.000.

C6. Voorziening nadelige complexen Grondbedrijf

Voor de complexen waarvoor een nadelig resultaat wordt verwacht dat als onvermijdelijk is te beschouwen is de voorziening nadelige complexen getroffen ter grootte van het volledige nadeel.

De voorziening nadelige complexen is in tegenstelling tot voorgaande jaren gewaardeerd op eindwaarde. Bij waardering op contante waarde zou de verliesvoorziening jaarlijks met een rentepercentage moeten stijgen dat gelijk is aan de voorgeschreven disconteringsvoet van 2% om ervoor te zorgen dat het tekort aan het eind van een project gedekt kan worden. Het werkelijke rentepercentage voor 2016 is bijna nul en dus een stuk lager dan de disconteringsvoet. Jaarlijks zou een verliesvoorziening op basis van contante waarde dus aangevuld moeten worden met het verschil tussen eindwaarde en contante waarde. Aangezien de rente bijna nul is, is de voorziening vanaf 2016 op eindwaarde gewaardeerd. De voorziening is in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde van deze complexen (activazijde van de balans). In de gevallen dat de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex is dat gebeurd tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant blijft in de voorziening aan de passiefzijde van de balans. Dit bestaat per eind 2016 uit:

bedragen x € 1.000

Complex :	Bedrag
Bouwgrond in exploitatie	
22 Gasfabriekterrein Delftsewallen	151
42 Palenstein	13.714
94 Seghwaert - Akeleituin	456
102 Amerikaweg	328
MVA	
38 Rokkeveenseweg (Numicoterein)	664
Faciliterend	
26 Cadenza	497
Totaal	15.810

C7. Voorziening pensioencompensatie zwembadmedewerkers

Op grond van de uitplaatsing van een zestal zwembadmedewerkers is in 2015 een voorziening getroffen voor toekomstige verplichtingen die voortvloeien uit rechten op pensioen- en loonsuppletie. In 2016 is een eerste aanwending gedaan.

C8. Voorziening verplichtingen afgesloten grondexploitaties

Deze voorziening is ingesteld bij raadsbesluit van 28 november 2016 (Technische aanpassingen grondexploitaties BBV) voor verplichtingen i.v.m. afrondende werkzaamheden die voortvloeien uit grondexploitaties die worden afgesloten.

In 2016 is o.a. de boekwaarde van de voormalige grondexploitatie "Uit de voeren werken" gestort in deze voorziening.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

De totale rentelast voor het jaar 2016 voor de vaste schulden bedraagt afgerond € 0,4 mln.

De boekwaarde van de (opgenomen) **onderhandse leningen van binnenlandse banken en overige financiële instellingen** bestaat uit:

boekwaarde x € 1.000

Bank	Looptijd	31-12-2016	31-12-2015
Bank voor Nederlandse Gemeenten	30 jaar (3 jan. 1994 / 2024)	330	364
Idem	30 jaar (3 jan. 1994 / 2024)	296	326
Nederlandse Waterschapsbank	10 jaar (8 dec. 2011 / 2021)	10.000	10.000
Totaal		10.626	10.690

De boekwaarde van de (opgenomen) **onderhandse leningen van overige binnenlandse sectoren** bestaat uit:

boekwaarde x € 1.000

Instelling	Omschrijving	31-12-2016	31-12-2015
Gemeente Renkum	Geldlening 3 mrt. 2014 / 4 jan. 2016	0	15.200

Deze geldlening dient ter voorkoming van overschrijding van het wettelijke kader omtrent de kasgeldlimiet. De lening is in één termijn afgelost op 4 januari 2016.

De **waarborgsommen** hebben vooral betrekking op verhuurde objecten en aangekochte gronden. Indien de afspraken zijn nagekomen door de andere partij wordt de waarborgsom teruggestort.

Flottende passiva

Overlopende passiva

Het verloop van Europese en Nederlandse overheidslichamen ontvangen voorschotbedragen voor uitkeringen met een specifiek bestedingsdoel die dienen ter dekking van lasten van volgende begrotingsjaren in 2016 is als volgt:

bedragen x € 1.000

Uitkeringen van het Rijk		Saldo 1-1-2016	Ontvangen bedragen	Vrijgefallen bedragen of terug- betalingen	Saldo 31-12-2016
1	Rijksbijdrage Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet Oké)	278	1146	1112	312
2	Aanvullende Rijksbijdrage Ontwikkelingskansen door kwaliteit en educatie (Wet Oké)	73	566	377	262
3	Rijksbijdrage Volwasseneneducatie	182	1070	985	267
4	Rijkssubsidie sanering verkeerslawaaï	29		5	24
5	Rijkssubsidie radicalisering	17		17	0
6	Rijkssubsidie woninginbraken	7		7	0
7	Rijkssubsidie Greendeal laadpalen	0	117		117
8	Rijksbijdrage kwalificatieplicht (leerplicht-handhaving) via gemeente Den Haag	17	104	111	10
	Afrondingsverschil	-1			
Totaal		602	3003	2614	992

Uitkeringen van overige Nederlandse overheidslichamen		Saldo 1-1-2016	Ontvangen bedragen	Vrijgefallen bedragen of terug- betalingen	Saldo 31-12-2016
1	Rijksbijdrage RMC (leerplichthandhaving) via gemeente Den Haag	3	66	69	0

2	Provincie Zuid-Holland / ISV-subsidie	1.064		362	702
3	Provincie Zuid-Holland / subsidie project Rondje rond de plas	360		300	60
4	Provincie Zuid-Holland / subsidie kwaliteitsimpuls Buytenpark	120		64	56
5	Provincie Zuid-Holland / subsidie pilot Stad-Landverbindingen (voorweg-Broekweg)	30		30	0
6	Provincie Zuid-Holland / subsidie groen doet goed	18		18	0
7	SGH (StadsGewest Haaglanden) / subsidie verlengde Oosterheemlijn	221		221	0
8	SGH / subsidie Vervoersknoop Bleizo	165		165	0
9	MRDH /Big data Innovatieghub	0	236	115	121
10	Gemeente Den haag/VNG/ Innovatieve aanpakken	0	17	1	16
11	Provincie Zuid-Holland/Laadpalen	0	53	0	53
12	MRDH / subsidie DVM Zuidvleugel	0	105		105
	Afrondingsverschil	1			
Totaal		1.982	477	1.345	1.113

4.4.3 Gewaarborgde geldleningen en garantstellingen buiten de balanstelling

Gewaarborgde geldleningen

In het volgende overzicht is een specificatie opgenomen naar de aard van de geldleningen, waarvoor de gemeente garant staat. Hierbij worden twee categorieën van gewaarborgde geldleningen onderscheiden:

- Primair risico (gemeente verstrekt garantie op een door de instelling bij een derde aangetrokken lening).
- Secundair risico (gemeente werkt mee aan garantie via extern garantiefonds; garantstelling met achtervang dan wel vrijwaring via waarborgfonds wsw).

Overzicht gewaarborgde geldleningen 2016

bedragen x € 1.000

Geldnemer	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag geldlening	% waarvoor borg is verleend	Restant geldlening 31-12-'15	Restant geldlening 31-12-'16
<i>Primair risico:</i>					
Woningbouwverenigingen	Gemeentegarantie	207.354	100%	166.454	159.964
Zorgcentra/gezondheidsinstell.	Gemeentegarantie	37.017	100%	12.287	10.474
Sportverenigingen c.a.	Gemeentegarantie	1.151	100%	900	815
Sportverenigingen	Vrijwaring SWS	323	50%	217	204
Overige instellingen	Gemeentegarantie	649	100%	398	443
Overige instellingen	Gemeentegarantie	850	15%	0	850
<i>Secundair risico:</i>					
Woningbouwverenigingen	Achtervang	482.669	50%	478.630	424.314
Woningbouwverenigingen	Vrijwaring WSW	109.078	50%	82.524	75.779
Totaal		839.091		741.410	672.843

Woningbouw

Voor de woningbouw verstrekt de gemeente sinds 1995 geen garanties meer. Deze worden sindsdien verstrekt door het Waarborgfonds Sociale Woningbouw (WSW). De gemeente is achtervang voor het WSW. Het risico van de gemeentegaranties die in het verleden door de gemeente voor de woningbouw zijn verstrekt, is aan het WSW overgedragen. Dit primaire risico is de in het overzicht opgenomen categorie "Woningbouwverenigingen / achtervang en vrijwaring wsw". Bij de categorie "Woningbouwver. / gem. garantie" draagt de gemeente wel het primaire risico.

In 2016 zijn er één vrijwaringslening, vijf achtervangleningen en drie gemeentegarantieleningen volledig afgelost. Hiervan zijn twee gemeentegarantieleningen volledig geherfinancierd en één gemeentegarantielening gedeeltelijk geherfinancierd.

Niet in het overzicht opgenomen zijn de gemeentegaranties voor eigen woningen. In het verleden zijn hiervoor ongeveer 10.000 gemeentegaranties verstrekt, die gevrijwaard zijn door de Stichting Waarborgfonds Eigen Woningen (WEW). Nieuwe garanties voor eigen woningen worden niet meer door de gemeente verstrekt maar door het WEW. De gemeente fungeert als achtervang voor het WEW. Het risico dat de gemeente hierop wordt aangesproken, wordt miniem geacht.

Rijk en VNG zijn overeengekomen dat het Rijk vanaf 1 januari 2011 de achtervang van nieuwe leningen volledig op zich neemt. Hiervoor is de gemeente op 29 juni 2010 een wijzigingsovereenkomst met het WEW aangegaan. Het fondsvermogen van het WEW blijft voor alle gevallen beschikbaar.

Zorgcentra, gezondheidsinstellingen, sportverenigingen en overige instellingen

Naast de gegarandeerde geldleningen voor de woningbouwverenigingen zijn er leningen afgesloten door gezondheidsinstellingen, sportverenigingen en andere instellingen met een maatschappelijk nut, waarvoor de raad een garantie heeft verstrekt. De meeste garanties zijn van vóór 1996; in dat jaar heeft de raad besloten in beginsel geen garanties meer te verstrekken. Als onderdeel van de

investeringsimpuls voor amateurverenigingen heeft de raad in november 2005 besloten om dit instrument in relatie tot deze verenigingen weer toe te passen.

In 2016 is één nieuwe garantstelling verstrekt. Het betreft de garantstelling aan het Historisch Genootschap Oud Soetermeer (HGOS) voor de aankoop en financiering van een pand. De gemeente staat garant voor een bedrag van € 100.000. Daarnaast is in 2016 de garantstelling aan de vereniging Mixed Hockeyclub (MHC) voor de herfinanciering van de accommodatie opgeheven. MHC heeft de lening van € 75.000 volledig afbetaald, als gevolg hiervan vervalt de garantstelling ook.

Lange Land Ziekenhuis (LLZ)

De gemeente staat per 31 december 2016 nog garant voor een bedrag van € 9,7 mln. Tegenover dit bedrag staat een zekerheid uit een recht op eerste hypotheek van € 20 mln. De gemeentelijke borgstelling op de acht leningen van het LLZ heeft een aflopend karakter. Volgens de voorwaarden en de looptijd is de gemeentelijke borgstelling in 2031 geheel afgerond.

Het LLZ heeft in 2016 het voornemen uitgesproken om uit te breiden met een Orthopedische Kliniek. Deze kliniek is naar verwachting gereed in 2018. De gemeente heeft een faciliterende rol. Omdat het LLZ de uitbreiding ontwikkelt op eigen terrein, is er voor de gemeente sprake van faciliterend grondbeleid. Dit betekent dat de gemeente het project beoordeelt en faciliteert via een ruimtelijke procedure, waarbij samenspraak vanzelfsprekend belangrijk is. Het college zal, vanwege de borgstelling op de leningen, de ontwikkelingen bij het ziekenhuis volgen en periodiek monitoren

Overige instellingen

De gemeente heeft zich in 2016 voor € 125.000 borg gesteld voor een verstrekte financiering van € 850.000 met een looptijd van 10 jaar in het kader van de financiering van de aanleg- en projectkosten van een glasvezelnetwerk

Toezicht op risico's

Algemeen

De omvang en de risico's van de garanties worden bewaakt en regulier via de geëigende instrumenten van de P&C-cyclus gerapporteerd aan de raad.

Specifiek voor garantstellingen zijn de financiële risico's gemeentegaranties in beeld (zie de paragraaf weerstandsvermogen).

Bijlage 4

In bijlage 4 van deze jaarrekening is een overzicht opgenomen van alle gewaarborgde geldleningen.

Garantieaanspraken

In 2016 zijn door de gemeente geen betalingen verricht wegens verleende borg- of garantstellingen.

Garantstellingen (bankgaranties)

Per 31-12-2016 waren er bij de gemeente 33 bankgaranties met een totaalwaarde van afgerond € 5 mln. aanwezig. Het betreffen vooral garanties van aannemersbedrijven die de gemeente als financiële zekerheid vraagt bij de uitvoering van werken.

4.4.4 Toelichting niet in de balans opgenomen belangrijke financiële verplichtingen

Per 31-12-2016 bestonden de volgende, niet in de balans opgenomen, belangrijke financiële verplichtingen voor de toekomst (met een ondergrens van € 0,5 mln.):

Projecten RandstadRail en vervoersknoop Bleizo € 33,5 mln.

Per eind 2016 zijn er diverse contracten/opdrachten voor RandstadRail gerelateerde projecten en de vervoersknoop Bleizo, die doorlopen naar 2017 en verder. De kosten voor 2017 bedragen afgerond € 19,8 mln.

Jeugdhulp en -zorg ca. € 25 mln.

Voor de jeugdhulp en –zorg zijn ca. 250 contracten afgesloten voor de regio in H10 verband. In deze contracten zijn geen specifieke bedragen voor Zoetermeer opgenomen, maar wordt een budgetindicatie genoemd voor het totaal te declareren bedrag door de zorgaanbieder voor de regio in H10 verband. Op basis van het inkoopplan Jeugd 2017 wordt een bedrag van ruim € 25 mln. voor Zoetermeer ingeschat.

Onderhoudsbestekken openbare ruimte € 24,6 mln.

Het beheer van de openbare ruimte is uitbesteed aan externe partners via de integrale bestekken. De bestekken hebben verschillende contract duren (variërend t/m 2023).

Verwerking, overslag en transport (grof) huishoudelijk afval € 7,3 mln.

Voor de verwerking van het (grof) huishoudelijk afval is een vijfjarig contract voor de jaren 2015 t/m 2019 gesloten waarbij de jaarlijkse kosten afgerond € 2,4 mln. bedragen.

Maatwerkvoorziening begeleiding ingevolge Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) € 2,9 mln.

Voor de maatwerkzorg zijn contracten met 28 zorgaanbieders afgesloten. De kosten voor 2017 bedragen afgerond € 2,9 mln.

Onderhoudscontract ondergrondse containers € 2,4 mln.

Per 1 januari 2012 is een tienjarig contract afgesloten voor het full-service all-in onderhoudscontract voor het onderhoud van de ondergrondse containers. De jaarlijkse kosten bedragen afgerond € 0,5 mln. Het contract biedt de mogelijkheid om dit te verlengen met telkens twee jaar.

Vrij inzetbare voorzieningen ingevolge Wet maatschappelijke ondersteuning (Wmo) € 1,7 mln.

Voor de vrij toegankelijke zorg zijn verschillende open contracten (met prijsafspraken) met zorgaanbieders gesloten. Voor 2017 is de Deelovereenkomst Vrij inzetbare voorzieningen verlengd. Verwacht wordt dat de aangeboden diensten in 2017 dezelfde omvang zullen hebben als in 2016 zijnde afgerond € 1,7 mln.

Onderhoudsbestek reiniging en inspectie riolering € 1,6 mln.

Dit betreft het onderhoudsbestek voor de reiniging en inspectie van de riolering. Begin 2016 heeft de definitieve gunning plaatsgevonden van het bestek “schoonmaken riolering en camera inspectie in diverse wijken’ voor 2 jaar met de optie om twee maal één jaar te verlengen. Het betreft een “Raamovereenkomst” met indicatieve hoeveelheden, hierdoor kunnen de werkelijke bedragen afwijken. Vaak blijkt uit de inspectie namelijk of en hoeveel er gereinigd moet worden of dat er met bacteriën gewerkt kan worden. De opdrachtnemer is Suez Recycling & Recovery Netherlands. Voor 2020 moet er weer een nieuw contract worden aangegaan. Jaarlijkse kosten bedrag circa € 0,8 mln.

Parkeerbeheer P1 € 0,8 mln.

Met ingang van 1 maart 2014 is er een overeenkomst aangegaan met P1 voor het verzorgen van het parkeerbeheer. Hiervoor zijn vaste prijzen opgenomen per onderdeel. Het contract eindigde per 29-02-2016, maar kan driemaal met één jaar worden verlengd tot uiterlijk 28-02-2019. De genoemde bedragen zijn een inschatting op basis van het bij inschrijving door de gemeente verstrekte kwantiteitenoverzicht. Hierop heeft toen inschrijving plaatsgevonden met prijzen. Afhankelijk van hoe het parkeren zich ontwikkelt, kunnen de bedragen afwijken. Vooralsnog is vastgehouden aan de aantallen uit het kwantiteitenoverzicht. Jaarlijkse kosten bedragen circa € 0,4 mln.

GFT overslag en verwerking € 0,7 mln.

Voor de GFT overslag en verwerking is een zesjarig contract voor de jaren 2014 t/m 2019 gesloten waarbij de jaarlijkse kosten afgerond € 0,2 mln. bedragen.

Leveren GRPS elektronica (hard- en software ondergrondse containers) € 0,6 mln.

Voor de jaren 2016 t/m 2019 is een contract afgesloten voor het leveren van hard- en software ten behoeve van GRPS elektronica. De jaarlijkse kosten bedragen afgerond € 0,2 mln.

4.5 Grondslagen voor waardering en resultaatbepaling

Inleiding

De jaarrekening is opgemaakt met inachtneming van de voorschriften die het Besluit Begroting en Verantwoording provincies en gemeenten (BBV) en de Financiële Verordening gemeente Zoetermeer daarvoor geeft.

Waarderingsgrondslagen

Algemeen

De waardering van de materiële vaste activa geschiedt op basis van verkrijging- of vervaardigingsprijs. Passiva worden gewaardeerd tegen de nominale waarde, met uitzondering van voorzieningen die tegen contante waarde of eindwaarde zijn gewaardeerd.

Vaste activa algemeen

In de Financiële verordening gemeente Zoetermeer zijn regels voor het financieel beheer opgenomen, waaronder regels voor waardering en afschrijving van vaste activa. Hierbij is de ondergrens voor het activeren van investeringen met een economisch nut bepaald op € 50.000, waarbij bedragen onder de € 10.000 niet worden geactiveerd (uitgezonderd gronden en terreinen die altijd geactiveerd moeten worden). Bij bedragen tussen de € 10.000 en € 50.000 is er een keuzemogelijkheid die in het raadsvoorstel voor de kredietaanvraag moet worden gemotiveerd.

Bij het activeren en afschrijven van vaste activa is tevens de op de Financiële verordening aansluitende nota activa- en afschrijvingsbeleid gevolgd.

Op vóór 2004, de inwerkingtreding van het BBV, geactiveerde investeringen, is op basis van de toen geldende voorschriften, in het desbetreffende verslagjaar, soms extra afgeschreven zonder economische noodzaak (ter verlichting van toekomstige lasten). Ook zijn in voorkomende gevallen reserves op dergelijke investeringen afgeboekt.

Immateriële vaste activa

Onder immateriële vaste activa zijn opgenomen kosten voor onderzoek en ontwikkeling, zijnde voorbereidingskosten voor grondexploitaties. Hierop wordt niet jaarlijks afgeschreven.

De kosten mogen maximaal 5 jaar geactiveerd blijven staan onder de immateriële vaste activa. Na maximaal 5 jaar moeten de kosten hebben geleid tot een actieve grondexploitatie danwel worden afgeboekt t.l.v. het jaarresultaat.

Op geactiveerde bijdragen aan activa in eigendom van derden wordt afgeschreven als was het actief, waarvoor de bijdrage wordt verstrekt, in bezit van de gemeente.

Materiële vaste activa

Activa die ultimo 2015 nog op de balans waren opgenomen als niet in exploitatie genomen bouwgronden, zijn per 1 januari 2016 grotendeels tegen dezelfde boekwaarde op de balans opgenomen onder de materiële vaste activa.

Geactiveerde investeringen met een economisch nut worden afgeschreven op basis van de annuïteitenmethode, tenzij hierop bij specifiek kredietbesluit van de raad is afgeweken.

De eerste (volle jaar)afschrijving vindt plaats in het jaar volgend op het jaar waarin de geactiveerde investering tot stand is gekomen c.q. in exploitatie is genomen. Op gronden wordt niet afgeschreven. Materiële vaste activa, waarop specifieke investeringsbijdragen van derden in mindering zijn gebracht, worden op het saldo afgeschreven. Indien investeringen in de openbare ruimte met een maatschappelijk nut zijn geactiveerd, worden eventuele bijdragen van derden hierop in mindering gebracht en wordt een afschrijvingsmethodiek gekozen waarbij de investering zo snel mogelijk wordt afgeschreven.

De in erfpacht uitgegeven percelen zijn gewaardeerd tegen de eerste uitgifteprijs (i.c. de waarde die bij de eerste uitgifte als basis voor de canonberekening in aanmerking is genomen). Percelen waarvan de erfpacht eeuwigdurend is afgekocht, zijn tegen een geringe registratiewaarde opgenomen.

Voor materiële vaste activa gelden vanaf 1 januari 2006 (op grond van de nota activa- en afschrijvingsbeleid) en op grond van de daarna genomen raadsbesluiten de volgende standaard-afschrijvingstermijnen:

Gronden en terreinen	niet afschrijven
Woningen	40 jaar
Bedrijfsgebouwen:	
- schoolgebouwen (investeringen vanaf 17 december 2012)	50 jaar
- schoolgebouwen die volgens het in 2012 herijkte beheerplan geheel worden gesloopt en vervangen door nieuwbouw	50 jaar
- per 17 december 2012 bestaande schoolgebouwen die bij of na het bereiken van de 25 jarige leeftijd, technisch en/of functioneel worden aangepast	25 jaar*
- overige gebouwen grotendeels van steen	40 jaar
- overige gebouwen grotendeels van hout	20 jaar
- tijdelijke gebouwen / noodlokalen / loodsen / opslagplaatsen	15 jaar
Grond-, weg- en waterbouwkundige werken	per investering in raadsvoorstel
Vervoermiddelen:	
- personenauto's	6 jaar
- bedrijfsauto's	8 jaar
- machines, apparaten en installaties	5 jaar
Overige materiële vaste activa:	
- inventaris	10 jaar
- ICT hardware	4 jaar
- ICT software	per investering in raadsvoorstel
- rioolstelsel	50 jaar
- ondergrondse inzamelmiddelen t.b.v. afvalinzameling (excl. betonbakken)	30 jaar
- ondergrondse betonbakken	niet afschrijven
- sportvoorzieningen	20 jaar

* Of zoveel korter totdat de totale leeftijd van het gebouw 50 jaar wordt bereikt.

Bij raadsbesluit kan worden afgeweken van de standaard afschrijvingstermijnen.

Financiële vaste activa

Participaties in het aandelenkapitaal van NV's en BV's ("kapitaalverstrekkingen aan deelnemingen" in de zin van het BBV) zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs van de aandelen.

Leningen u/g zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Zo nodig is een voorziening voor verwachte oninbaarheid in mindering gebracht.

Op financiële vaste activa wordt niet afgeschreven.

Voorraden

Grond- en hulpstoffen

De overige voorraden zijn als volgt gewaardeerd tegen kostprijs of netto-opbrengstwaarde, als deze lager is.

- onderdelenmagazijn autowerkplaats: laatst bekende inkoopprijs exclusief omzetbelasting;
- voorraad dieselolie: inkoopprijs exclusief omzetbelasting;

Onderhanden werk / bouwgrond in exploitatie

Dit zijn gronden waarvoor de raad een grondexploitatiebegroting heeft vastgesteld.

Deze gronden zijn gewaardeerd tegen de verkrijgingsprijs- of vervaardigingsprijs verminderd met de gerealiseerde opbrengsten, of de lagere marktwaarde. Aan de boekwaarde aan het begin van het jaar wordt rente toegerekend. Voor zover, op basis van de voorcalculaties (grondexploitatieberekeningen) sprake is van winstgevende grondexploitaties, wordt die winst genomen naar rato van de voortgang van de verkopen. Voor de complexen waarvoor een nadelig resultaat wordt verwacht dat als onvermijdelijk is te beschouwen, wordt een voorziening nadelige complexen getroffen. Dit deel van de voorziening wordt in de balans in mindering gebracht op de boekwaarde. In de gevallen dat de voorziening hoger is dan de boekwaarde per complex gebeurt dat tot de (netto) boekwaarde per complex nihil is. Het restant wordt in dat geval vermeld bij de Voorziening nadelige complexen grondbedrijf aan de passivazijde.

De waardering van de voorziening is gebaseerd op de Voortgangsrapportage projecten Stedelijke Ontwikkeling (inclusief herziening grondexploitaties per 1-1-2017).

Uitzettingen met een rentetypische looptijd korter dan één jaar (vorderingen), liquide middelen en overlopende activa

Deze activa zijn gewaardeerd tegen nominale waarde. Voor verwachte oninbaarheid kan een daarvoor gevormde voorziening in mindering worden gebracht.

Voorzieningen

De voorzieningen zijn gewaardeerd tegen het nominale bedrag van de betrokken verplichting c.q. het voorzienbare verlies. De volgende voorzieningen zijn gewaardeerd op de contante waarde van de (reeds opgebouwde) toekomstige (onderhouds- of uitkerings-)verplichtingen: afkoopsommen onderhoud graven, onderhoud schoolgebouwen, groot onderhoud ondergronds, spaarverlof en wethouderspensioenen.

Stelselwijziging voorziening nadelige complexen

De voorziening nadelige complexen is in tegenstelling tot voorgaande jaren gewaardeerd op eindwaarde.

Bij waardering op contante waarden zou de verliesvoorziening jaarlijks met een rentepercentage moeten stijgen dat gelijk is aan de voorgeschreven disconteringsvoet van 2% om ervoor te zorgen dat het tekort aan het eind van een project gedekt kan worden. Het werkelijke rentepercentage voor 2016 is bijna nul en dus een stuk lager dan de disconteringsvoet. Jaarlijks zou een verliesvoorziening op basis van contante waarde dus aangevuld moeten worden met het verschil tussen eindwaarde en contante waarde. Aangezien de rente bijna nul is, is de voorziening vanaf 2016 op eindwaarde gewaardeerd.

De onderhoudsregalisatievoorzieningen stelen op een meerjarenraming van het uit te voeren groot onderhoud aan (een deel van) de gemeentelijke kapitaalgoederen, waarin rekening is gehouden met de kwaliteitseisen die hiervoor geformuleerd zijn. In de in het jaarverslag opgenomen paragraaf "onderhoud kapitaalgoederen" is het beleid ter zake nader uiteengezet.

Schattingsmethodiek

De hoogte van de voorziening nadelige complexen wordt berekend aan de hand van een inschatting van het eindresultaat van de complexen (eindwaarden), veelal op basis van kostencalculaties van derden en externe makelaarsrapporten. De hoogte van de voorzieningen voor dubieuze bijstandsdebiteuren wordt ingeschat op een percentage oninbaarheid van de vorderingen op basis van ervaringscijfers. Ook de hoogte van de voorziening dubieuze belastingdebiteuren wordt bepaald aan de hand van een percentage afgeleid uit ervaringscijfers ten aanzien van oninbaarheid van vorderingen. Jaarlijks wordt bij deze voorziening op grond van werkelijke en ingeschatte oninbare vorderingen een beoordeling gemaakt op toereikendheid van de voorziening.

Voor de overige vorderingen wordt een voorziening wegens oninbaarheid gevormd op basis van een beoordeling op oninbaarheid, bijvoorbeeld ingeval van een dreigend faillissement.

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer

Vaste schulden met een rentetypische looptijd van één jaar of langer worden gewaardeerd tegen de nominale waarde verminderd met gedane aflossingen.

Vlottende passiva

De vlottende passiva zijn gewaardeerd tegen de nominale waarde.

Borg- en garantstellingen

Voor zover leningen door de gemeente gewaarborgd zijn, is buiten de balansstelling het totaalbedrag van de geborgde schuldrestanten per einde boekjaar opgenomen. In de toelichting op de balans is hiervan een specificatie opgenomen.

Grondslagen voor resultaatbepaling

Conform het BBV is voor de jaarstukken een voor gemeenten gemodificeerd stelsel van baten en lasten gehanteerd. De baten en lasten worden toegerekend aan het jaar waarop zij betrekking hebben. Dat wil zeggen dat het jaar waarin de prestatie is verricht (levering van goederen of diensten), bepalend is voor de toerekening. Of de baat of last al feitelijk ontvangen of betaald is, doet niet ter zake.

Baten en winsten worden slechts genomen voor zover zij op balansdatum zijn gerealiseerd. Verliezen en risico's die hun oorsprong vinden voor het einde van het begrotingsjaar, worden in acht genomen indien zij voor het opmaken van de jaarrekening bekend zijn geworden.

Dividendopbrengsten van deelnemingen worden als bate genomen op het moment waarop het dividend betaalbaar gesteld wordt.

Personeelslasten worden in principe toegerekend aan het boekjaar waarop ze betrekking hebben. Als gevolg van het formele verbod op het opnemen van voorzieningen c.q. schulden uit hoofde van jaarlijks terugkerende arbeidskostengerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume, worden sommige personele lasten echter toegerekend aan de periode waarin uitbetaling plaatsvindt; daarbij moet worden gedacht aan componenten zoals ziektekostenpremie ten behoeve van gepensioneerden, overlopende verlofaanspraken en dergelijke.

Per balansdatum nog lopende verplichtingen (met uitzondering van jaarlijks terugkerende arbeidskosten gerelateerde verplichtingen van vergelijkbaar volume) of rechten betreffende het boekjaar zijn als nog verschuldigde (nog te betalen) c.q. nog te vorderen (nog te ontvangen) bedragen opgenomen.

Het bovenstaande toerekeningsbeginsel (prestatiemoment) is eveneens bij interne leveringen (tussen organisatieonderdelen) toegepast.

In het totaal van de baten en lasten wordt ook opgenomen de over het eigen vermogen en de voorzieningen berekende bespaarde rente.

Winst en verlies van de grondexploitatie

Winst en verlies van de grondexploitatie worden genomen op basis van het door de raad op 3 oktober 2011 vastgestelde Grondbeleid 2011 "Veranderde stad, nieuwe koers, nieuw beleid", met inachtneming van de in de raad van 4 november 2013 aangepaste spelregel nummer 3 en de in de raad van 1 december 2014 aangevulde spelregel nummer 1.

4.6 Bijzondere gebeurtenissen na balansdatum

Er zijn geen gebeurtenissen na balansdatum geweest die toelichting of aanpassing op de cijfers in de jaarrekening vereisen.

4.7 SiSa bijlage (Single information Single audit)

SiSa bijlage verantwoordingsinformatie 2016 op grond van artikel 3 van de Regeling Informatieverstrekking siSa .d.d. 10 januari 2017								
OCW	D9	Onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 (OAB) Besluit specifieke uitkeringen gemeentelijke onderwijsachterstandenbeleid 2011-2017 Gemeenten	Besteding (jaar T) aan voorzieningen voor voorschoolse educatie die voldoen aan de wettelijke kwaliteitsnormen (conform artikel 166, eerste lid WPO)	Besteding (jaar T) aan overige activiteiten (naast VVE) voor leerlingen met een grote achterstand in de Nederlandse taal (conform artikel 165 WPO)	Besteding (jaar T) aan afspraken over voor- en vroegschoolse educatie met bevoegde gezagsorganen van scholen, houders van kind-centra en peuterspeelzalen (conform artikel 167 WPO)	Opgebouwde reserve ultimo (jaar T-1)	Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties	
			Aard controle R Indicatornummer: D9/01	Aard controle R Indicatornummer: D9/02	Aard controle R Indicatornummer: D9/03	Aard controle R Indicatornummer: D9/04		
			€ 679.573	€ 747.499	€ 61.244	€ 350.545		
		Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Aan andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (lasten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid	Hieronder per regel één gemeente(code) selecteren en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie voor die gemeente invullen	Van andere gemeenten (in jaar T) overgeboekte middelen (baten) uit de specifieke uitkering onderwijsachterstandenbeleid			
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9/05	Aard controle R Indicatornummer: D9/06	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D9/07	Aard controle R Indicatornummer: D9/08			
OCW	D10	(Volwassenen) Onderwijs 2015-2017 Participatiewet Contactgemeenten	Verstrekte uitkering (jaar T)	Besteding (jaar T) van educatie bij roc's	Besteding (jaar T) van educatie bij andere aanbieder dan roc's	Besteding (jaar T) van educatie totaal (automatisch)	Ten minste 50% besteed aan roc's ja/nee (automatisch)	
			Aard controle R Indicatornummer: D10/01	Aard controle R Indicatornummer: D10/02	Aard controle R Indicatornummer: D10/03	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D10/04	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: D10/05	
			€ 1.069.679	€ 648.750	€ 237.187	€ 885.537	ja	
		Reservering besteding van educatie in jaar T voor volgend kalenderjaar (jaar T+1)	Onttrekking besteding van educatie in jaar T van volgend kalenderjaar (jaar T+1)					
		Aard controle R Indicatornummer: D10/06	Aard controle R Indicatornummer: D10/07					
			€ 267.420	€ 0				
I&M	E3	Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Subsidieregeling sanering verkeerslawaa Provincies, gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van rijksmiddelen	Overige bestedingen (jaar T)	Besteding (jaar T) door meerwerk dat o.b.v. art. 126 Wet geluidshinder ten laste van het Rijk komt	Correctie over besteding (jaar T-1)	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/01	Aard controle R Indicatornummer: E3/02	Aard controle R Indicatornummer: E3/03	Aard controle R Indicatornummer: E3/04	Aard controle R Indicatornummer: E3/05	
		lenM/BZK-2015/44640	€ 5.050	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
		Kopie beschikingsnummer	Kosten ProRail (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve bestedingen ten laste van rijksmiddelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve overige bestedingen tot en met (jaar T)	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	Cumulatieve Kosten ProRail tot en met (jaar T) als bedoeld in artikel 25 lid 4 van deze regeling ten laste van rijksmiddelen	
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/06	Aard controle R Indicatornummer: E3/07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E3/11	
			€ 0	€ 5.050	€ 0	€ 0	€ 0	
I&M	E11B	Nationaal Samenwerkings-programma Luchtkwaliteit (NSL) SiSa tussen medeoverheden Provinciale beschikking en/of verordening Gemeenten en gemeenschappelijke regelingen (Wgr) (SiSa tussen medeoverheden)	Hieronder per regel één beschikingsnummer en in de kolommen ernaast de verantwoordingsinformatie	Besteding (jaar T) ten laste van provinciale middelen	Besteding (jaar T) ten laste van eigen middelen	Besteding (jaar T) ten laste van contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente)	Besteding (jaar T) ten laste van rentebaten gemeente op door provincie verstrekte bijdrage NSL	
			Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/01	Aard controle R Indicatornummer: E11B/02	Aard controle R Indicatornummer: E11B/03	Aard controle R Indicatornummer: E11B/04	Aard controle R Indicatornummer: E11B/05	
		PZH-2016-548914216	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
		Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van eigen middelen tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) tot en met (jaar T)	Cumulatieve besteding ten laste van contractpartners (niet rijk, provincie of gemeente) tot en met (jaar T)	Deze indicator is bedoeld voor de tussentijdse afstemming van de juistheid en volledigheid van de verantwoordingsinformatie	
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/09	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/10	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/12	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
		PZH-2016-548914216	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
		Kopie beschikingsnummer	Cumulatieve besteding ten laste van provinciale middelen op door provincie verstrekte bijdrage NSL tot en met (jaar T)	Cumulatief teruggestort/verzekend in (jaar T) in verband met niet uitgevoerde maatregelen tot en met (jaar T)	€ 0	€ 0	€ 0	
		Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/13	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/14	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/15	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/16	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/17	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: E11B/18	
			€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	€ 0	
SZW	G2	Gebundelde uitkering op grond van artikel 69 Participatiewet_gemeente-deel 2016 Alle gemeenten verantwoorden hier het gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of de gemeente in (jaar T) geen, enkele of alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) algemene bijstand Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T) algemene bijstand (exclusief Rijk) Gemeente I.1 Participatiewet (PW)	Besteding (jaar T) IOAW Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Baten (jaar T) IOAW (exclusief Rijk) Gemeente I.2 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte werkloze werknemers (IOAW)	Besteding (jaar T) IOAZ Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)	Baten (jaar T) IOAZ (exclusief Rijk) Gemeente I.3 Wet inkomensvoorziening oudere en gedeeltelijk arbeidsongeschikte gewezen zelfstandigen (IOAZ)
			Aard controle R Indicatornummer: G2/01	Aard controle R Indicatornummer: G2/02	Aard controle R Indicatornummer: G2/03	Aard controle R Indicatornummer: G2/04	Aard controle R Indicatornummer: G2/05	Aard controle R Indicatornummer: G2/06
			€ 41.320.265	€ 159.266	€ 2.508.828	€ 3.665	€ 161.523	€ 1.060
		Besteding (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) Bbz 2004 levensonderhoud beginnende zelfstandigen Gemeente I.4 Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (levensonderhoud beginnende zelfstandigen) (Bbz 2004)	Baten (jaar T) WWIK (exclusief Rijk) Gemeente I.6 Wet werk en inkomen kunstenaars (WWIK)	Besteding (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Baten (jaar T) Loonkostensubsidie o.g.v. art. 10d Participatiewet (excl. Rijk) Gemeente I.7 Participatiewet (PW)	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Ne	
		Aard controle R Indicatornummer: G2/07	Aard controle R Indicatornummer: G2/08	Aard controle R Indicatornummer: G2/09	Aard controle R Indicatornummer: G2/10	Aard controle R Indicatornummer: G2/11	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G2/12	
			€ 71.071	€ 7.566	€ 0	€ 139.489	€ 0	Ja
SZW	G3	Besluit bijstandverlening zelfstandigen 2004 (excl. levensonderhoud beginnende zelfstandigen)_gemeente-deel 2016 Besluit bijstandverlening zelfstandigen (Bbz) 2004 Alle gemeenten verantwoorden hier gemeentedeel over (jaar T), ongeacht of in jaar T geen, enkele, alle taken heeft uitbesteed aan een Openbaar lichaam opgericht op grond van de Wgr.	Besteding (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob)	Baten (jaar T) levensonderhoud gevestigde zelfstandigen (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Baten (jaar T) kapitaalverstrekking (exclusief Bob) (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan onderzoek als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004 (exclusief Bob)	Besteding (jaar T) Bob
			Aard controle R Indicatornummer: G3/01	Aard controle R Indicatornummer: G3/02	Aard controle R Indicatornummer: G3/03	Aard controle R Indicatornummer: G3/04	Aard controle R Indicatornummer: G3/05	Aard controle R Indicatornummer: G3/06
			€ 48.526	€ 23.400	€ 0	€ 4.065	€ 42.088	€ 0
		Baten (jaar T) Bob (exclusief Rijk)	Besteding (jaar T) aan uitvoeringskosten Bob als bedoeld in artikel 56 Bbz 2004	Volledig zelfstandige uitvoering Ja/Ne				
		Aard controle R Indicatornummer: G3/07	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3/08	Aard controle n.v.t. Indicatornummer: G3/09				
			€ 0	€ 0	Ja			

Bijlage 1 Afkortingen en begrippen

Lijst afkortingen

213a	Artikel 213a van de Gemeentewet
AB	Algemeen Bestuur
ACM	Autoriteit Consument & Markt
AGV	Algemene Verordening Gegevensbescherming
AIZ	Afvalinzameling Zoetermeer
AMK	Advies- en Meldpunt Kindermishandeling
A+O	Arbeidsmarkt en Opleiding
APPA	Algemene Pensioenwet Politieke Ambtsdragers
APV	Algemene Plaatselijke Verordening
AWBZ	Algemene Wet Bijzondere Ziektekosten
B&W	Burgemeester en Wethouders
BAL-1/2	Berg Ambachtleiding 1/2
BBV	Besluit Begroting en Verantwoording
BBZ	Besluit Bijstandsverlening Zelfstandigen
BDU	Brede Doeluitkering
BIE	Bouwgrond in exploitatie
BIG	Baseline Informatiebeveiliging
BIZ	Bedrijven Investeringszone
Bleizo	Bleiswijk Zoetermeer
BNG	Bank Nederlandse Gemeenten
BOR	Beheervisie Openbare Ruimte
BSO	Buitenschoolse Opvang
BTW	Belasting (over de) Toegevoegde Waarde
BUIG	Wet Bundeling Uitkering Inkomensvoorziening aan Gemeenten
BV	Besloten Vennootschap
BZK	Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
CAK	Centraal Administratiekantoor
CAO	Collectieve Arbeidsovereenkomst
CAR/ZUWO	Collectieve Arbeidsvoorwaarden Regeling uitwerkingsovereenkomst / Zoetermeerse Uitwerkingsovereenkomst
CBS	Centraal Bureau voor de Statistiek
CEO	Chief Executive Officer / Bestuursvoorzitter
CEO	Cliëntervaringsonderzoek
CERT	Computer Emergency Response Team
CKC	Centrum voor Kunst en Cultuur
CMS	Contentmanagementsysteem
COA	Centraal Orgaan opvang Asielzoekers
COELO	Centrum voor onderzoek van de Economie van de Lagere Overheden
CS	Centraal Station
CV	Commanditaire Vennootschap
CZM	Collectieve Zorgverzekering Minima
DB	Dagelijks Bestuur
DEZO	Duurzame Energiecoöperatie Zoetermeer
DIF	Dutch Innovation Factory
DIP	Dutch Innovation Park
DSW	Dienst Sociale Werkvoorziening
DVM	Dynamisch Verkeersmanagement
DVO	Dienstverleningsovereenkomst
DZH	Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (thans DUNEA)
E -	Electronische – (e-facturering / e-health)
ECB	Europese Centrale Bank

EFRO	Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling
EMMA	Eerder Melden Minder Achterstanden
ESF	Europees Sociaal Fonds
EU	Europese Unie
EURIBOR	Euro Interbank Offered Rate
EZ	Economische Zaken
FIDO	Financiering Decentrale Overheden
FIPO	Financiële Positie Ontwikkelingsbedrijf
FLO	Functioneel Leeftijdsontslag
GB	Grondbedrijf
GDO	Gemeenten voor Duurzame Ontwikkelingen
GFT	Groente-, Fruit- en Tuinafval
GGD	Gemeentelijke Geneeskundige Dienst
GGZ	Geestelijke Gezondheidszorg
GHOR	Geneeskundige Hulpverleningsorganisatie
GI	Gecertificeerde Instelling
GIP	Gemeentelijk Informatiepunt
GPRS	General Packet Radio Service
GR	Gemeenschappelijke Regeling
GREENOV	Green Renovation Cluster
GREX	Grondexploitatie(berekening)
GRP	Gemeentelijk Rioleringsplan
GW	Gemeentewet
HA	Hectare
HH	Huishoudelijke Hulp / Hulp bij het Huishouden
HHS	Haagse Hogeschool
HHT	Huishoudelijke Hulp Toelage
HNW	Het Nieuwe Werken
Hodn	Handelt onder de naam (van)
HOM	Holland Outlet Mall (voorheen FOC)
HR	Human Resources
HSD	The Hague Security Delta
HSL	Hoge Snelheidslijn
HUP	Handhavingsuitvoeringsprogramma
IB	Informatiebeveiliging
IBD	Informatiebeveiligingsdienst
IBT	Interbestuurlijk Toezicht
IBZ	Ingenieursbureau Zoetermeer
I(C)T	Informatie- (en Communicatie) Technologie
IHP	Integraal Huisvestingsplan onderwijs
IKC	Integrale Kindcentra
ILO	International Labour Organization
IMVA	Immateriële Vaste Activa
IPW	Instituut Publieke Waarden
IQ	Innovation Quarter
ISV	Investeringsbudget Stedelijke Vernieuwing
JBT	Jeugdbeschermingstafel
JGH	Jeugd- en Gezinshulp
JGZ	Jeugdgezondheidszorg
(key-2) KCC	Klantcontactcenter
KING	Kwaliteitsinstituut Nederlandse Gemeenten
KIZ	Kenniseconomie en Innovatie Zoetermeer
KTO	Klanttevredenheidsonderzoek

LIB	Lezen en leren, Informeren, Beleven
LLZ	't Lange Land Ziekenhuis
MBO	Middelbaar Beroepsonderwijs
MER	Milieu Effect Rapportage
MHCZ	Mixed Hockey Club Zoetermeer
MIRT	Meerjarenprogramma Infrastructuur Ruimte en Transport
MKB	Midden- en kleinbedrijf
MTB	Mountainbike
MW	Megawatt
MRDH	Metropoolregio Rotterdam Den Haag
MVA	Materiële Vaste Activa
NAB	Nieuw arbeidsbeperkten
NAR(IS)	Nederlands Adviesbureau voor Risicomanagement
NIEGG	Niet In Exploitatie Genomen Gronden
NJI	Nederlands Jeugdinstuut
NK	Nederlands Kampioenschap
NOM	Nul Op de Meter
NUG	Niet Uitkeringsgerechtigden
NV	Naamloze Vennootschap
NVRD	Koninklijke Vereniging voor afval- en Reinigingsmanagement
NWW	Niet Werkende Werkzoekenden
O&S	Onderzoek en Statistiek
OAD	Overzicht Algemene Dekkingsmiddelen
OCW	Ministerie Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
ODH	Omgevingsdienst Haaglanden
OGGZ	Openbare Geestelijke Gezondheidszorg
OKE	Wet Ontwikkelingskansen door Kwaliteit en Educatie
OPEZ	Open Platform tegen Eenzaamheid
OVP	Opvang Verwarde Personen
OTS	Onder Toezicht Stelling
OV	Openbaar Vervoer
OZB	Onroerende-Zaakbelastingen
P&C	Planning en Control
P&O	Personeel en Organisatie
P+R	Parkeren en Reis
PBD	Plastic, Blik en Drankenkartons
PGB	Persoonsgebonden Budget
PPL	Publieksplein
PPN	Perspectiefnota
REFI	Refinancing Rate
RGT	Wet Revitalisering Generiek Toezicht
RHG	Reinier Hage Groep
RI	Regionaal Investeringsprogramma
RIF (2030)	Reserve Investeringsfonds (2030)
RIP	Regionaal Investeringsprogramma
RIVM	Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu
RMC	Regionale Meld- en Coördinatiefunctie voortijdige schoolverlaters
RNE	Roadmap Next Economy
RO	Ruimtelijke Ordening
RR	Randstadrail
RVOZ	Raad Voor Ondernemend Zoetermeer
SB	Stadsbeheer
SE	Subsidie Eenheid
SEA	Sociaal Economische Agenda

SEBO	Sociaal-Economisch Betrokken Ondernemen
SGH	Stadsgewest Haaglanden
SGZ	Stichting Gezondheidscentra Zoetermeer
SHG	Steunpunt Huiselijk Geweld
SISA	Single Information Single Audit
SSD	Shared Service Desk (vacatures)
SUWI	Structuur Uitvoeringsorganisatie Werk en Inkomen
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SVN	Stimuleringsfonds Vereniging Nederlandse gemeenten
SVB	Sociale Verzekeringsbank
SW	Sociale Werkvoorziening
TB	Tussenbericht
TOP	Toeristisch Overstappunt
TZHO	Ter Zake Het Ondernemershuis
U/G	Uitgezette Gelden
UWV	Uitvoeringsinstituut Werknemers Verzekeringen
VGO	Voorziening Groot Onderhoud ondergronds
VMBO	Vorbereidend Middelbaar Beroepsonderwijs
VNG	Vereniging van Nederlands Gemeenten
VOF	Vennootschap Onder Firma
VPB	Vennootschapsbelasting
VRH	Veiligheidsregio Haaglanden
VRI	Verkeersregelinstallatie
VSV	Voortijdig Schoolverlaten
VTH	Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving
VVE	Voor- en Vroegschoolse Educatie
VVTZ	Veilig Verder Team Zoetermeer
WABO	Wet Algemene Bepalingen Omgevingsrecht
WAS	Wijk en Agent Samen
WEW	Waarborgfonds Eigen Woningen
WMO	Wet Maatschappelijke Ondersteuning
WNT	Wet Normering bezoldiging topfunctionarissen publieke en semipublieke sector
WOZ	Wet waardering onroerende zaken
WRO	Wet Ruimtelijke Ordening
WSP	Werkgeversservicepunt
WSW	Waarborgfonds Sociale Woningbouw
WSW	Wet Sociale Werkvoorziening
WW	Werkloosheidswet
WWB	Wet Werk en Bijstand
WZI	Welzijn, Zorg en Inkomensondersteuning (afdeling)
ZFM	Zoetermeer FM
ZHC	Zuid-Holland Centraal
ZIN	Zorg In Natura
ZTM	Zoetermeer
ZZP'er	Zelfstandige Zonder Personeel

Begrippenlijst

Accres	Jaarlijkse groei van de Algemene uitkering uit het Gemeentefonds, gekoppeld aan de groei van de netto gecorrigeerde Rijksuitgaven. Stijgen de Rijksuitgaven dan stijgt ook het Gemeentefonds en andersom.
Afschrijving	Jaarlijkse afboeking van een deel van de boekwaarde van een geactiveerd goed. De afschrijving wordt geacht waardevermindering van het actief tot uitdrukking te brengen. De afschrijving wordt ten laste gebracht van de raming van baten en lasten.
Algemene reserves	Deel van het eigen vermogen dat dienst doet als weerstandsvermogen en als buffer voor calamiteiten.
Algemene uitkering	Uitkering uit het Gemeentefonds, aan alle gemeenten op basis van algemene verdeelmaatstaven, vastgelegd in de Financiële verhoudingswet, met het karakter van algemene middelen.
Baten	De aanduiding volgens het BBV voor de opbrengsten/inkomsten van de gemeente.
Begroting	Jaarlijkse verwachtingen op het gebied van beleid (programmaplan en paragrafen) en financiën (overzicht van baten en lasten met toelichting en uiteenzetting van de financiële positie met toelichting).
Bestemmingsreserves	Reserves waaraan de gemeenteraad een bepaalde bestemming heeft gegeven.
Budgettair neutraal	Een maatregel die de uitkomst van de begroting van baten en lasten per saldo niet beïnvloedt.
Collegeprogramma	Dit zijn de hoofdlijnen van het beleid voor een betreffende collegeperiode.
Contractloonstijging	Stijging van het inkomen per werknemer als gevolg van een afgesloten collectieve arbeidsovereenkomst (CAO).
Dekkingspercentage	Bepaalde gemeentelijke lasten kunnen aan de burger worden doorberekend (b.v. de kosten van de riolering en reiniging); de mate waarin dit gebeurt wordt tot uitdrukking gebracht door het dekkingspercentage. Bij een volledige doorberekening is er sprake van een dekkingspercentage van 100%.
Doelmatigheid	Verhouding tussen ingezette middelen (kosten) en gerealiseerde doelen (opbrengsten).
Financiering	De wijze waarop de gemeente in de behoefte aan geld en kapitaal voorziet : het geldbeheer. Uitgaven en inkomsten gaan niet altijd gelijk op en voor investeringen wordt in principe geld geleend. Daardoor kunnen overschotten of tekorten ontstaan. Op de geld- (kort geld) en kapitaalmarkt (lang geld) wordt dit glad gestreken.
Gemeentefonds	Landelijke begrotingsfonds onder ministerieel beheer waarin een deel van de opbrengst van de meeste rijksbelastingen wordt gestort. Uit dit fonds worden jaarlijks (algemene) uitkeringen gedaan aan de gemeenten ter dekking van een deel van hun uitgaven. Deze gelden zijn doorgaans vrij besteedbaar.
Incidenteel	Enmalig, dat wil zeggen niet jaarlijks terugkerende lasten en baten.

Inflatiecorrectie rente	Beperking van de rentetoevoeging aan eigen reserves tot het inflatiepercentage. Het verschil tussen het gehanteerde rentepercentage en het inflatiepercentage vloeit terug naar de algemene middelen en krijgt deels een structurele dekkingsfunctie en deels een incidentele bestedingsfunctie.
Integratie-uitkeringen	Uitkering uit het Gemeentefonds van tijdelijk aard ter overbrugging voor gefaseerde overheveling aan specifieke rijksuitkeringen naar de algemene uitkering.
Investering met economisch nut	Betreft een aanschaf van een bedrijfsmiddel waarvoor op de markt een prijs te krijgen is.
Investering in de openbare ruimte met maatschappelijk nut	Betreft een aanschaf van een bedrijfsmiddel waarvoor op de markt geen prijs te krijgen is.
Jaarstukken	Jaarlijkse realisatie op het gebied van beleid (in het jaarverslag met een programmaverantwoording en de paragrafen) en financiën (in de jaarrekening met een programmarekening met toelichting en de balans met toelichting).
Kapitaallasten	Kapitaallasten bestaan uit de componenten afschrijving en rentekosten. Het zijn exploitatiekosten van activa. De rentekosten ontstaan omdat beslag op vermogen wordt gelegd. Door de dalende boekwaarde vanwege jaarlijkse afschrijving nemen de rentekosten in de loop van de jaren af.
Kasgeldlimiet	Deel van het financieringstekort dat maximaal tegen kort geld mag worden geleend. Is het financieringstekort hoger dan de kasgeldlimiet dan moet dat via lang geld worden gefinancierd.
Kengetal	Een absoluut getal of een verhoudingsgetal dat is uitgedrukt in fysieke- of in geldeenheden en dat de toestand van of de ontwikkeling op een beleidsterrein in beeld brengt.
Kerngegevens	Opsomming van relevante gegevens met het doel in één oogopslag een indruk te geven waar het in het desbetreffende werkkterrein om gaat.
Kort geld	Gelden die worden geleend / uitgezet op de geldmarkt.
Lang geld	Gelden die worden geleend / uitgezet op de kapitaalmarkt.
Leges	Betaling voor een gemeentelijk goed of een dienst op een publiekrechtelijke grondslag (b.v. leges paspoorten, leges rijbewijzen). Leges mogen kostendekkend zijn.
Liquiditeitsplanning	Een liquiditeitsplanning geeft inzicht in tijdstip, omvang en periode waarvoor financieringsmiddelen moeten worden aangetrokken. Door een tijdig inzicht in het toekomstig liquiditeitsverloop wordt voorkomen dat dure ad-hoc maatregelen moeten worden genomen.
Missie	Bestaansrecht (boodschap) van de organisatie, gezien vanuit de maatschappelijke functie die zij vervult.
Nominale compensatie	De aanpassingen van de algemene uitkering ter compensatie van loon- en prijsontwikkelingen.
Onderuitputting	Onderbesteding van budgetten in enig jaar.

Open-einde-regelingen	Regeling op grond waarvan derden buiten de overheid recht hebben op geldelijke bijdrage van de overheid of de sociale fondsen ongeacht of deze overheid / fondsen voldoende budget daarvoor hebben. Deze derden moeten voldoen aan in de regeling vastgelegde voorwaarden. Anders dan door het aanpassen van deze voorwaarden kan de overheid het beroep op een open-einde-regeling niet beheersen.
Perspectiefnota	Nota van het college aan de raad, die in het voorjaar verschijnt en tijdens het zgn. voorjaarsdebat wordt besproken. Hierin worden de uitgangspunten voor het beleid voor de komende jaren voorgelegd. Daarvan afgeleid worden centrale thema's voor het volgende jaar aangegeven.
Precariobelasting	Belasting voor het gebruiken van openbare grond of water. De belasting kan worden geheven van degenen die voorwerpen onder, op of boven openbare gemeentegrond of water hebben of van degene voor wie dit gebeurt.
Stelpost	Een begrotingspost waarop bedragen worden geraamd die nog niet specifiek benoemd kunnen worden of nog te verdelen zijn.
Treasury	De treasury is het geheel van activiteiten in verband met de financiering.
Treasurystatuut	Hierin worden de uitgangspunten, doelstellingen, beleidsmatige en organisatorische kaders voor de treasuryfunctie vastgelegd. Tevens worden regels opgenomen over de inhoud, vorm en periodiciteit van de verantwoordingsinformatie van de ambtelijke organisatie aan het college van B&W. In het treasurystatuut zullen ook regels worden opgenomen over de treasuryparagraaf.
Tussenbericht	Tussentijdse informatie van het college aan de gemeenteraad over de realisatie van de begroting van het lopende boekjaar.
Voorziening	Bedrag gereserveerd voor toekomstige uitgaven waarvan de aard en in mindere mate de omvang bekend zijn of om fluctuaties in (exploitatie) kosten op te vangen. Voorzieningen vormen geen deel van het eigen vermogen.

Bijlage 2 Staat van de gemeente

Financiën		
Er is structureel en reëel begrotingsevenwicht	Groen	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Ruimtelijke ordening		TOELICHTING
De gemeente voldoet aan de in de Wet ruimtelijke ordening opgenomen verplichtingen inzake bestemmingsplannen, beheersverordeningen en structuurvisies	Groen	<p>De gemeente heeft geen ruimtelijke structuurvisie vastgesteld. Wel is de gemeente, vooruitlopend op de inwerkingtreding van de Omgevingswet, bezig met het opstellen van een omgevingsvisie. Daarnaast zijn niet alle bestemmingsplannen actueel.</p> <p>Met de Omgevingswet in aantocht, is het niet wenselijk om een structuurvisie op te stellen op basis van de Wro. Inmiddels zijn de voorbereidingen gestart voor het opstellen van een Omgevingsvisie, waarmee geanticipeerd wordt op de Omgevingswet. Voor een klein deel (circa 5%) van het grondgebied zijn de bestemmingsplannen ouder dan 10 jaar. Het gaat vooral om de gebieden Voorweg, Noordelijk Plassengebied en Noordhovetracé. Voor deze gebieden zijn een groot aantal bestemmingsplannen geldend. In het kader van het Meerjarenprogramma Bestemmingsplannen 2011-2013 is door het college en de gemeenteraad een bewuste keuze gemaakt om voor deze gebieden het bestemmingsplan niet te actualiseren. Belangrijkste reden is dat voor deze gronden (mede als gevolg van de crisis en de daardoor uitblijvende ontwikkelingen) nog niet duidelijk is aan welke ontwikkelingen ruimte geboden moet worden. Zodra hier meer duidelijkheid over is, zal het bestemmingsplan geactualiseerd worden. Het werkprogramma is erop ingericht om zoveel mogelijk te beschikken over actuele bestemmingsplannen. Voor het Noordelijk Plassengebied zal dit jaar het bestemmingsplan worden vastgesteld (1e helft 2017). Voor het gebied Voorweg is een nieuw bestemmingsplan in voorbereiding (voorontwerp). Dit bestemmingsplan zal het grootste deel van de verouderde regelingen vervangen.</p>
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Omgevingsrecht		
Vergunningverlening, Toezicht en Handhaving Milieu, Bouwen en Wonen		
De gemeente beschikt over een vastgestelde Verordening VTH	Groen	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee	
Monumentenzorg		TOELICHTING

De gemeente beschikt over een deskundige adviescommissie m.b.t. de (rijks)monumenten	Groen	Er is geen adviescommissie op grond van de Monumentenwet, want de commissie heet geen monumentencommissie, maar stadsbouwmeester bijgestaan door erfgoeddeskundigen. De gemeente schakelt wel de wettelijk vereiste deskundigen in.	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee		
Archief- en informatiebeheer		TOELICHTING	
Het archief- en informatiebeheer zijn op orde	Oranje	De bouwvergunningen uit de periode 1962-1990 zijn in 2016 formeel overgebracht naar het Gemeentearchief. Voor de gemeentelijke archiefbewaarplaats, het Gouwedepot te Moordrecht, is een calamiteitenplan opgesteld. In 2016 beschikte de gemeente Zoetermeer nog niet over een kwaliteitszorgsysteem voor de archieven. In 2017 zal aan de hand van een landelijk model worden gestart met de implementatie van een dergelijk systeem.	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee		
Huisvesting Vergunninghouders		TOELICHTING	
Er is volledig en tijdig voldaan aan de halfjaartaakstelling en er is geen achterstand	Groen	Gevraagde informatie	Stand van zaken
		Voorsprong/achterstand per 1 januari van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)	26
		Fase interventieladder op 1 januari	Signaleren
		Taakstelling eerste halfjaar van het verantwoordingsjaar	146
		In het eerste halfjaar gehuisveste vergunninghouders	172
		Voorsprong/achterstand per 1 juli van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)	1
		Fase interventieladder op 1 juli	Taakstelling gerealiseerd
		Taakstelling tweede halfjaar van het verantwoordingsjaar	168
		In het tweede halfjaar gehuisveste vergunninghouders	205
		Voorsprong/achterstand per 31 december van het verantwoordingsjaar (doorhalen wat niet van toepassing is)	38
		Fase interventieladder op 31 december	Taakstelling gerealiseerd
		eventuele toelichting	
<i>Is er reden voor extra aandacht?</i>	Nee		

Bijlage 3 Verbonden partijen

NV Bank Nederlandse Gemeenten (BNG)	
Doel	<p>Substantiële marktaandeelen in de Nederlandse publieke sector en het semipublieke domein.</p> <p>Een redelijk rendement voor de aandeelhouders.</p> <p>Excellente kredietwaardigheid en adequate risicobeheersing.</p> <p>Een scherpe inkooppositie.</p> <p>Effectieve en efficiënte bedrijfsvoering.</p>
Beleid	<p>Streven naar zo laag mogelijke tarieven voor de publieke sector en derhalve niet naar winstmaximalisatie.</p> <p>Nadrukkelijk blijven onderscheiden op de financiële markten ten aanzien van de omvang en kwaliteit van haar kapitaal. Dit komt tot uiting in het gewenste ratingprofiel: een rating gelijk aan die van de Nederlandse Staat.</p> <p>Vanuit haar functie voor de publieke sector een voortdurende en stabiele aanwezigheid in de markt realiseren en ook in moeilijke tijden aan de kredietvraag blijven voldoen. Een prudente liquiditeitspositie nastreven, met inachtneming van scherpe interne criteria en het uitgangspunt altijd aan haar verplichtingen op korte termijn kunnen voldoen.</p> <p>Het behoud door de stakeholders van de perceptie als quasi-overheid met een excellente kredietwaardigheid en een hoogstaande reputatie en integriteitsprofiel. Prominent blijven profileren als specialistische sectorbank met een hoge niche-deskundigheid. Dienstverlening bieden op maat tegen concurrerende tarieven.</p>
Financiële effecten (gemeente)	Het dividend 2015, in 2016 vastgesteld en ten gunste van het boekjaar 2016 gebracht, bedraagt € 3.580, per aandeel € 1,02.
Risico	<p>Toenemende regeldruk met mogelijk extra kosten.</p> <p>Ontwikkeling rente, met name de aanhoudende daling van de rente.</p> <p>Bij de 3 grote ratingsbureaus heeft de BNG tweemaal een AAA rating en eenmaal een AA+.</p>
Financieel en bestuurlijk belang	De gemeente heeft 3.510 aandelen (nominaal à € 2,50, totaal € 8.775). Dit is een belang van 0,0063%.
Bijdrage aan doelstelling programma	Het dividend is een algemeen dekkingsmiddel.
Relatie met programma	Programma OAD.
Beleidsvoornemens / beleidskader	<p>De gemeente ziet het aandelenbezit in de BNG als een duurzame belegging. Dunea heeft het onderwerp Verleggen leidingen in 2016 op de agenda geplaatst. Aanleiding is dat in het kader van de aanleg van de vervoersknoop BLEIZO de Bergambachtleiding van Dunea (BAL 1) moet worden aangepast. De kosten zijn geschat op bijna € 4 miljoen, te bekostigen door Dunea. Dunea vindt deze kosten buitenproportioneel en is het gesprek aangegaan met Zoetermeer en met de andere aandeelhouders. Deze gesprekken zijn nog niet afgerond.</p> <p>De gesprekken zijn er niet zozeer meer op de gericht wie betaalt, maar vooral erop gericht om te onderzoeken hoe bij het ontwikkelen van een gebied er in een zo vroeg mogelijk stadium met elkaar kan worden samengewerkt om de (maatschappelijke) kosten zo laag mogelijk te houden.</p>
Vestigingsplaats	Den Haag

Doel / openbaar belang	De N.V. Bank Nederlandse Gemeente (BNG) is de bank van en voor overheden en instellingen voor het maatschappelijk belang. Met gespecificeerde financiële dienstverlening draagt de BNG bij aan zo laag mogelijke kosten van maatschappelijke voorzieningen voor de burger. Daarmee is de bank essentieel voor de publieke taak.
Beleid /voortgang	Doel is het behoud van substantiële marktaandelen in het Nederlandse publieke en semi-publieke domein en het behalen van een redelijk rendement voor de aandeelhouders. Voorwaardenscheppend hiervoor zijn het handhaven van de excellente kredietwaardigheid, het behoud van een scherpe inkooppositie en een zo effectief en efficiënt mogelijke bedrijfsvoering.
Eigen vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 3.582 miljoen Per eind 2015: € 3.739 miljoen
Vreemd vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 149.923 miljoen Per eind 2015: € 145.722 miljoen
Resultaat verbonden partij	De netto winst 2015 bedraagt € 226 miljoen (2014: € 126 miljoen). Hiervan wordt 25% uitgekeerd als dividend (€ 1,02 per aandeel, 2014 25%: € 0,57).

ENECO Holding N.V. (ENECO)	
Doel	Stelt u zich nu eens voor dat iedereen beschikt over duurzame energie. Zuinig met onze wereld omgaan, dat is het fundament waarop wij bouwen. Er is maar één aarde en die moeten we niet meer belasten dan nodig is. Daarom hebben wij duurzaam expliciet in onze totaalstrategie. Iedereen is straks energieproducent en deelt energie met burens, bedrijven of met de wijk. Wij zien onszelf niet meer als de traditionele energieleverancier, maar als een partner die samen met u het mogelijk maakt om energie te besparen, te gebruiken, uit te wisselen of te verkopen. Dat is geen onrealistische visie. We weten dat het kan, en we werken dagelijks aan projecten die onze ambities en die van onze klanten waarmaken.
Beleid	<p><u>Elke klant is een individu</u></p> <p>Wij gaan voor een missie die iedereen voorziet van energie uit 100% duurzame bronnen. Maar wij beseffen ons ook: elke klant is een individu. Voor de een is duurzaamheid belangrijk, voor de ander een lage energierekening. Daarom zoeken we verbinding met onze klanten, en helpen mensen en bedrijven energie - en dus kosten - te besparen. Niet-opgewekte energie is per slot van rekening de duurzaamste energie. Sommigen willen zelf energie opwekken. Dat kan alleen als je samenwerkt met elkaar. We praten in de toekomst niet meer alleen over een consument van energie, we worden zowel producent als consument. Of het nu gaat om een particuliere klant, een groep klanten of een bedrijf. We werken continu aan het vergroten van het vertrouwen in de samenleving, zodat we allemaal geloven dat het kán.</p> <p><u>Besparen</u></p> <p>Het begint allemaal met besparen. Gezinnen en bedrijven die zelf lokaal hun eigen energie opwekken, blijken in de praktijk bewuster om te springen met hun verbruik. Ook grote bedrijven zijn gebaat met inzicht in hun energieverbruik. Er blijkt altijd nog meer te besparen dan aanvankelijk gedacht. Bijvoorbeeld woningbouwcorporaties en beheerders van kantoorgebouwen helpen we besparen, zodat hun klanten daar maximaal van profiteren. En kwekers worstelen vaak met het opwekken en in- en verkopen van energie. Vroeger</p>

	<p>zaten tuinders nog lekker met hun vingers in de aarde. Nu moeten ze naast het telen van tomaten en paprika's ook nog eens volleerd energiemanagers zijn. Voor iedere wens denken we als partner en adviseur met u mee over (lokale) energieoplossingen waarmee u energie kunt besparen, zelf duurzame energie kunt opwekken of duurzaam kunt afnemen.</p> <p><u>Hoe wij de toekomst zien</u> Duurzaam kan. Gezamenlijk kunnen we de overgang maken naar een volledig duurzame energievoorziening waarin alle energie uit eindeloze, natuurlijke en schone bronnen komt zoals wind en zon.</p>
Financiële effecten (gemeente)	Het nettoresultaat Eneco 2015 bedraagt € 208 miljoen. Hiervan komt € 196 miljoen op conto van de aandeelhouders. Van dit resultaat wordt 50% als dividend uitgekeerd aan de aandeelhouders. Dit betekent een dividenduitkering van € 19,72 per aandeel. De dividenduitkering voor de gemeente Zoetermeer bedraagt € 2.293.042.
Risico	<p>Het dividend zal de komende jaren naar verwachting dalen als gevolg van het Methodebesluit regionale netbeheerders elektriciteit en gas 2014 - 2016. In de begroting wordt rekening gehouden met een daling van het dividend.</p> <p>Er is verder sprake van een aantal risico's waaronder:</p> <ul style="list-style-type: none"> - de ontwikkeling van de energiemarkt met betrekking tot de beschikbaarheid en kosten van kolen en gas en daarmee gepaard gaande de mogelijke verdere afwaardering van met name gas-gerelateerde investeringen; - het succes van de strategische visie. <p>Eneco (het oude bedrijf) heeft gemeld dat zij verwacht dat de hoogte van de te verwachten dividenduitkering niet door de splitsing zal worden beïnvloed. Eneco verwacht voor heel 2016 een vergelijkbaar resultaat als 2015 en heeft vertrouwen in de toekomst, al blijven de marktomstandigheden volgens het bedrijf uitdagend.</p>
Financieel en bestuurlijk belang	De gemeente bezit 116.280 aandelen (een belang van 2,34%).
Bijdrage aan doelstelling programma	Het aandelenbezit ENECO betreft een duurzame belegging.
Relatie met programma	Programma OAD
Beleidsvoornemens / beleidskader	Op 26 juni 2015 heeft de Hoge Raad in een definitieve uitspraak de splitsingswet verbindend verklaard. Hierdoor moet Eneco zich mogelijk in twee bedrijven op delen (een commercieel deel, Eneco en een netwerkdeel, Stedin). ACM heeft bepaald dat de Eneco Groep uiterlijk op 31 januari 2017 gesplitst moet zijn. Deze splitsing is inmiddels een feit.
Vestigingsplaats	Rotterdam
Doel / openbaar belang	Stelt u zich nu eens voor dat iedereen beschikt over duurzame energie. Zuinig met onze wereld omgaan, dat is het fundament waarop wij bouwen. Er is maar één aarde en die moeten we niet meer belasten dan nodig is. Daarom hebben wij duurzaam expliciet in onze totaalstrategie. Iedereen is straks energieproducent en deelt energie met burens, bedrijven of met de wijk. Wij zien onszelf niet meer als de traditionele energieleverancier, maar als een partner die samen met u het mogelijk maakt om energie te besparen, te gebruiken, uit te wisselen of te verkopen. Dat is geen onrealistische visie. We weten dat het kan, en we werken dagelijks aan projecten die onze ambities en die van onze klanten waarmaken.

Beleid /voortgang	De gemeente ziet het aandelenbezit in de Eneco als een duurzame belegging. De gemeente ondersteunt de duurzaamheidskoers van Eneco. De gemeente is voornemens de aandelen van het productie/leveringsbedrijf te verkopen zodra zich een goede mogelijkheid voordoet.
Eigen vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 5.188 miljoen Per eind 2015: € 5.350 miljoen
Vreemd vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 4.900 miljoen Per eind 2015: € 4.551 miljoen
Resultaat verbonden partij	De nettowinst 2015 bedraagt € 208 miljoen (2014: € 206 miljoen). Voor een bedrag van € 196 miljoen (2014: € 205 miljoen) 50% uitgekeerd als dividend 2015 € 19,72 per aandeel (2014: € 20,62).

Dunea (voorheen NV Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (DZH))	
Doel	Onze klanten kunnen elke dag rekenen op natuurlijk, goed drinkwater en op rust en ruimte in de Randstad. Dunea zorgt voor duin & water. Water en duinen dragen bij aan een goed leven. In een veranderende wereld werkt Dunea aan een duurzame toekomst, waarin duin & water nog net zo vanzelfsprekend zijn als vandaag. Dat doen we in verbinding met onze omgeving. Luisterend naar onze klanten willen wij onze dienstverlening continu verbeteren en de drinkwaterprijs zo laag mogelijk houden. Door strikt te zijn waar het moet en flexibel waar het kan, werken we resultaatgericht. Zo zijn we een betrokken en betrouwbare partner.
Beleid	Belangrijke beleidsuitgangspunten zijn verwoord in het beleidsdocument Koers 2020: Betrokken en Betrouwbaar: Onderdelen van dit beleid zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Voor onze klant: Betrokken bij onze klanten weten we wat zij willen en handelen we ernaar. - Samen oplossen: Samen met onze gemeenten en andere stakeholders werken we aan toekomstbestendige drinkwaterlevering en natuurbeheer. - In de maatschappij: We dragen bij aan de gezondheid van onze klanten door het leveren van duurzame producten. In het buitenland delen wij onze kennis via projecten. - Continue kwaliteit: Nu en in de toekomst zijn wij een betrouwbare leverancier van de kwaliteitsproducten drinkwater en natuur. - Optimale prijs: Om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden, optimaliseren wij alles wat wij doen. - Gerichte aanpak: Onze aanpak is gericht op eenvoud en wendbaarheid. Wij zijn transparant en resultaatgericht.
Financiële effecten (gemeente)	Conform de statuten keert Dunea geen winst of dividend uit aan de aandeelhouders.
Risico	Geen.
Financieel en bestuurlijk belang	Vastgelegd is dat de verdeling van de aandelen Dunea naar rato van het inwonertal van de aandeelhoudende gemeenten is: periodiek (ongeveer één maal per vijf jaar, laatste maal in 2012) vindt herverdeling van het geplaatste aandelenkapitaal plaats om niet. De gemeente bezit 388.569 (9,71%) aandelen à € 5 nominaal. In 2013 is besloten precario op waterleidingen te gaan heffen. De inkomsten in 2016 bedragen € 290.000.
Bijdrage aan doelstelling	Het aandelenbezit Dunea betreft een duurzame belegging.

programma	
Relatie met programma	Programma 3: Leefbaarheid, duurzaam en groen.
Beleidsvoornemens / beleidskader	Geen.
Vestigingsplaats	Voorburg
Doel / openbaar belang	Onze klanten kunnen elke dag rekenen op natuurlijk, goed drinkwater en op rust en ruimte in de Randstad. Dunea zorgt voor duin & water. Water en duinen dragen bij aan een goed leven. In een veranderende wereld werkt Dunea aan een duurzame toekomst, waarin duin & water nog net zo vanzelfsprekend zijn als vandaag. Dat doen we in verbinding met onze omgeving. Luisterend naar onze klanten willen wij onze dienstverlening continu verbeteren en de drinkwaterprijs zo laag mogelijk houden. Door strikt te zijn waar het moet en flexibel waar het kan, werken we resultaatgericht. Zo zijn we een betrokken en betrouwbare partner.
Beleid /voortgang	Belangrijke beleidsuitgangspunten zijn verwoord in het beleidsdocument Koers 2020: Betrokken en Betrouwbaar: Onderdelen van dit beleid zijn: <ul style="list-style-type: none"> - Voor onze klant: Betrokken bij onze klanten weten we wat zij willen en handelen we ernaar. - Samen oplossen: Samen met onze gemeenten en andere stakeholders werken we aan toekomstbestendige drinkwaterlevering en natuurbeheer. - In de maatschappij: We dragen bij aan de gezondheid van onze klanten door het leveren van duurzame producten. In het buitenland delen wij onze kennis via projecten. - Continue kwaliteit: Nu en in de toekomst zijn wij een betrouwbare leverancier van de kwaliteitsproducten drinkwater en natuur. - Optimale prijs: Om de maatschappelijke kosten zo laag mogelijk te houden, optimaliseren wij alles wat wij doen. - Gerichte aanpak: Onze aanpak is gericht op eenvoud en wendbaarheid. Wij zijn transparant en resultaatgericht.
Eigen vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 175,2 miljoen Per eind 2015 € 184,5 miljoen
Vreemd vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 377,4 miljoen Per eind 2015: € 391,7 miljoen
Resultaat verbonden partij	€ 9,239 miljoen (2013: € 9,949 miljoen)

GGD Haaglanden	
Doel	Doel van de GGD is het bevorderen, beschermen en bewaken van de publieke gezondheid. De Wet publieke gezondheid verplicht gemeenten gezamenlijk een GGD in te stellen en in stand te houden. De GR GGD Haaglanden is per 1-1-2014 aangegaan door de gemeenten Den Haag, Delft, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Beleid	De GGD voert voor alle gemeenten op uniforme wijze een aantal wettelijke taken uit waaronder die op grond van de Wet publieke gezondheid. Het Algemeen Bestuur van de GGD Haaglanden stelt voor de negen gemeenten in Haaglanden het regionale takenpakket vast, dat zowel wettelijke als bovenwettelijke taken bevat. Het regionale pakket wordt grotendeels bekostigd op basis van een bijdrage per inwoner en daarnaast op basis van een

	<p>bijdrage per prestatie (p x q).</p> <p>Daarnaast kan elke gemeente de uitvoeringsorganisatie van de GGD vragen aanvullende diensten uit te voeren. Zoetermeer neemt een aantal aanvullende diensten af, onder meer op basis van haar lokaal gezondheidsbeleid en meerjarenbeleid Wmo. Dit zogenaamde lokale pakket wordt bekostigd op basis van een bijdrage per prestatie.</p> <p>De deelnemende gemeenten garanderen de gemeente Den Haag in de periode 2014 – 2017 onder voorwaarden de opbrengst van de taken, die worden bekostigd op basis van prestaties.</p>
Financiële effecten gemeente	<p>De bijdrage van de gemeente Zoetermeer aan de GGD Haaglanden voor het jaar 2016 bedraagt in totaal € 1.231.000. De bijdrage wordt beschikbaar gesteld op grond van de Begroting 2016 GGD Haaglanden en heeft betrekking op het gezamenlijke regionale pakket van de GGD Haaglanden zoals dat volgt uit de Gemeenschappelijke Regeling Haaglanden. Het Algemeen bestuur heeft de Begroting 2016 GGD Haaglanden in zijn vergadering van 10 juli 2015 vastgesteld.</p> <p>Over de zogenaamde lokale taken worden bilateraal afspraken gemaakt met de sector GGD Haaglanden van de gemeente Den Haag. De bijdrage aan het lokale pakket is voor 2016 begroot op € 207.000.</p> <p>De bijdrage van de gemeente Zoetermeer aan het regionaal en het lokaal pakket tezamen bedraagt voor 2016 € 1.438.000.</p>
Risico's	<p>De normale bedrijfsrisico's zijn voor rekening van de gemeente Den Haag, die krachtens de Gemeenschappelijke Regeling Haaglanden het regionale takenpakket uitvoert. Eventuele tekorten op de bedrijfsvoering van de uitvoeringsorganisatie, komen niet ten laste van de regiogemeenten (GR artikel 23, lid 6).</p>
Financieel en bestuurlijk belang	<p>De gemeente is door de wethouder Zorg vertegenwoordigd in het Algemeen Bestuur (AB).</p>
Bijdrage aan doelstelling programma	<p>Kwalitatief noodzakelijke zorg voor iedereen.</p>
Relatie met programma	<p>Programma 2 Samen leven en ondersteunen</p>
Vestigingsplaats	<p>Den Haag</p>
Beleid/voortgang	<p><u>Toekomstige ontwikkelingen</u></p> <p>In juni 2016 hebben de Regiogemeenten Haaglanden en de Gemeentelijke Gezondheidsdienst (GGD) Haaglanden voor de periode 1 maart 2016 – 1 januari 2018 de dienstverleningsovereenkomst met betrekking tot Uitvoering Toezicht Wmo afgesloten. Hiermee is risico gestuurd toezicht ingevoerd. Er is een besluit in voorbereiding om het toezicht Wmo al dan niet op te nemen in de Gemeenschappelijke Regeling GGD Haaglanden. De agendering van dit besluit is afhankelijk van de planning van de GGD en de evaluatie van de GR. Tevens wordt momenteel onderzocht of en op welke wijze Veilig Thuis (samenvoeging van Steunpunt Huiselijk Geweld SHG en Advies- en Meldpunt Kindermishandeling AMK) bij en onder regie van de Gemeenschappelijke Regeling (GR) GGD Haaglanden moet worden gepositioneerd vanaf 2018. Ook zal in 2017, als vervolg op de evaluatie GR GGD, een herijking van de GR plaats vinden. De centrale aandachtspunten binnen de herijking GR zijn: governance, takenpakket en financiën.</p>
Eigen vermogen verbonden partij	<p>N.v.t.</p> <p>De 9 regiogemeenten werken samen op basis van een dienstverleningsmodel.</p>

	De GR is opdrachtgever voor de uitvoering van de GGD-taken van de gemeente Den Haag. De GR heeft als zodanig geen zelfstandig eigen vermogen.
Vreemd vermogen verbonden partij	N.v.t.
Resultaat verbonden partij	Het operationele resultaat 2015 van GGD Haaglanden voor de regio (d.w.z. exclusief gemeente Den Haag) komt uit op € 10.000 nadelig. Dit resultaat komt voor rekening van de gemeente Den Haag.

Omgevingsdienst Haaglanden	
Doel	De gemeenschappelijke regeling is getroffen ter ondersteuning van de deelnemers bij de uitvoering van hun taken op het gebied van de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht (Wabo), alsmede de in artikel 5.1 Wabo genoemde wetten: <ul style="list-style-type: none"> - Flora- en Faunawet (deze wet is per 1 januari 2017 vervallen); - Kernenergiewet; - Monumentenwet 1988; - Natuurbeschermingswet 1998; (deze wet is per 1 januari omgezet in Wet Natuurbescherming) - Ontgrondingenwet; - Wet bescherming Antarctica; - Wet bodembescherming; - Wet geluidhinder; - Wet inzake de luchtverontreiniging; - Wet milieubeheer; - Wet ruimtelijke ordening; - Waterwet; - Woningwet.
Beleid	Als principe geldt dat de deelnemers verantwoordelijk zijn voor het beleid. Beleidsvorming gebeurt aan de hand van landelijke kaders, landelijke regelgeving, aanwezige eigen beleidsruimte en gemeentelijke en provinciale bestuurlijke ambities. De uitvoering van deze beleidskaders wordt gelegd bij de ODH, voor zover het de uitvoering van over te dragen taken betreft. Bij het ontbreken van beleidsdocumenten volgt de ODH de voor die betreffende overheid geldende landelijke wet- en regelgeving en/of adviseert de opdrachtgevers om beleid op te stellen.
Financiële effecten (gemeente)	De deelnemersbijdrage 2016 voor Zoetermeer bedraagt € 865.497.
Risico	Om goed zicht te houden op het niveau van taakuitvoering, de omvang van de taakuitvoering per deelnemer versus de door de deelnemer beschikbaar gestelde middelen, wordt 2 jaar na aanvang van de ODH (in 2015) een evaluatie uitgevoerd. Eventuele risico's (bestuurlijk, financieel, uitvoering) worden in beeld gebracht en waar nodig voorzien van een voorstel tot risicoreductie.
Financieel en/of bestuurlijk belang	De gemeente heeft zowel een financieel als bestuurlijk belang in de regeling. De deelnemers zijn samen eigenaar van de ODH en sturen deze samen aan. De vertegenwoordiger is met ingang van 2 juli 2015 wethouder Paalvast (lid AB en DB).
Bijdrage aan doelstelling programma	De ODH zorgt er voor dat de taakuitvoering gaat voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen zoals die gelden voor robuustheid, onder voorwaarde dat zij daarvoor de opdracht en de financiële middelen krijgt. De ODH zorgt voor een

	zo eenduidig mogelijke taakuitvoering in het gehele gebied van Haaglanden, met maatwerkafspraken als het gaat om ambities en bestuurlijke keuzes van de individuele organisaties. De ODH zorgt er voor dat de taakuitvoering beduidend efficiënter gaat plaatsvinden dan de som van de huidige taakuitvoering in de situatie voorafgaand aan de start van de ODH.
Relatie met programma	Programma 5 Veiligheid (onderdeel toezicht en handhaving) Programma 6 Dienstverlening en Samenspraak (onderdeel vergunningverlening).
Beleidsvoornemens/ beleidskader	De ODH is een samenwerkingsverband van de deelnemende gemeenten en de provincie Zuid-Holland o.b.v. de Wet Gemeenschappelijke Regelingen (ingangdatum 1 april 2013).
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel/openbaar belang	Op grond van het beoogde profiel en de daarbij behorende kenmerken is aan de ODH een aantal concrete doelstellingen verbonden. Deze zijn als volgt: <ul style="list-style-type: none"> - zorgt er voor dat de taakuitvoering gaat voldoen aan de wettelijke kwaliteitseisen zoals die gelden voor robuustheid, onder voorwaarde dat zij daarvoor de opdracht en de financiële middelen krijgt. - zorgt voor een goede afstemming/samenwerking met partijen. - zorgt voor een zo eenduidig mogelijke taakuitvoering in het gehele gebied van Haaglanden, met maatwerkafspraken als het gaat om ambities en bestuurlijke keuzes van de individuele organisaties. - zorgt er voor dat de taakuitvoering beduidend efficiënter gaat plaatsvinden dan de som van de huidige taakuitvoering in de situatie voorafgaand aan de start van de ODH. - zorgt voor een breder pallet aan ontwikkelingsmogelijkheden in termen van specialisme vorming en doorgroeimogelijkheden dan de huidige die er zijn binnen de deelnemende organisaties. - zorgt er voor dat specifieke expertise wordt geborgd en waar mogelijk verder wordt uitgebouwd. - zorgt als klantgerichte organisatie voor borging van de relaties en contacten met de deelnemers c.q. opdrachtgevers (bestuurlijk en ambtelijk) en de bedrijven.
Beleid/voortgang	De ODH staat voor professionele dienstverlening op gebied van milieuvergunningverlening en -handhaving in de regio Haaglanden. Uitgangspunten daarbij zijn slagvaardigheid en kwaliteit. De ODH geeft hieraan vorm door de capaciteit en gespecialiseerde kennis van de aan deze gemeenschappelijke regeling deelnemende overheden te bundelen. Eén van de nog in te vullen ambities van de ODH is het groeien naar een gezamenlijk ambitieniveau binnen vijf jaar na start. Aangezien de ODH uiteindelijk pas op 1 april 2013 van start is gegaan is op dit moment nog niets concreets te zeggen over de voortgang van deze verbonden partij.
Eigen vermogen verbonden partij	31-12-2014: € 3.137.148 31-12-2015: € 3.610.192
Vreemd vermogen verbonden partij	31-12-2014: € 13.300.751 31-12-2015: € 13.889.290
Resultaat verbonden partij	Batig resultaat 2015 (exclusief mutaties reserves): € 984.044 Batig resultaat 2015 (inclusief mutaties en reserves): € 781.471

Dienst Sociale Werkvoorziening Rijswijk e.o. (DSW)	
Doel	DSW heeft primair tot doel het zo effectief en efficiënt mogelijk uitvoeren van

	<p>de Wsw (Wet sociale werkvoorziening) voor mensen met een sw-indicatie die wonen in de deelnemende gemeenten (Zoetermeer, Rijswijk en Leidschendam-Voorburg).</p> <p>DSW speelt een rol bij het uitvoeren van de nieuwe voorziening Beschut Werk onder de Participatiewet. Deze voorziening vervangt de Wsw voor de doelgroepen die zijn aangewezen op Beschut Werk.</p> <p>De DSW heeft tenslotte tot doel het aanbieden van arbeidsontwikkeling in brede zin, onder andere in re-integratie-trajecten voor mensen met een Wwb-uitkering en een grote afstand tot de arbeidsmarkt.</p>
Beleid	<p>Met de komst van de participatiewet in 2015 is de instroom in de Wsw afgesloten. Wel blijft DSW verantwoordelijk voor de huidige sw-werknemers, en speelt ze een rol in het aanbieden van de voorziening Beschut Werk onder de Participatiewet.</p> <p>De door de instroomstop dalende aantallen werknemers hebben de deelnemende gemeenten doen besluiten DSW te herstructureren. Door de beweging van binnen naar buiten te intensiveren en de bijbehorende infrastructuur naar rato af te bouwen, worden kosten bespaard en opbrengsten verhoogd.</p> <p>Met het oog op een integrale werkgeversbenadering voor alle doelgroepen met een beperking (zowel Wsw als Participatiewet) hebben de gemeenten besloten vanaf 1 januari 2015 de uitstroom van de doelgroep met een hogere loonwaarde zelf ter hand te nemen.</p>
Financiële effecten (gemeente)	<p>De deelnemende gemeenten ontvangen een bijdrage van het Rijk voor de uitvoering van de Wsw. Deze bijdrage wordt één op één doorbetaald aan DSW. Daarnaast zijn de gemeenten verantwoordelijk voor een eventueel exploitatietekort van de DSW. Dit exploitatietekort wordt verdeeld onder de drie deelnemende gemeenten op basis van het aantal werknemers per gemeente. Zoetermeer betaalt als grootste gemeente gemiddeld 62% van het exploitatietekort.</p>
Risico	<p>100% bevoorschotting op basis van de begroting van de DSW, afrekening achteraf op basis van de werkelijke cijfers.</p>
Financieel en bestuurlijk belang	<p>DSW is een publiekrechtelijk lichaam en kent geen aandeelhouders. DSW is zelf enig aandeelhouder in een personeels BV (Krijnen BV) waarin de dienstverbanden van het ondersteunend personeel zijn ondergebracht. Daarnaast bestaat er een nauwe relatie tussen DSW en de Stichting Power waar de dienstverbanden van de re-integratietrajecten zijn ondergebracht. Formeel is Power een stichting met de directeur van DSW als enig bestuurslid. De wethouder Werk en Inkomen en de wethouder Zorg zijn leden van het Algemeen Bestuur. De gemeente Zoetermeer heeft twee van de zes zetels in het Algemeen Bestuur. Rijswijk en Leidschendam-Voorburg hebben er ieder ook twee.</p> <p>De wethouder Sociale Zaken van Zoetermeer is qualitate qua voorzitter van zowel AB als DB.</p> <p>Het exploitatietekort van DSW wordt naar rato van het aantal Sw-werknemers verdeeld over de deelnemende gemeenten. Het aandeel van Zoetermeer bedraagt 62%.</p>
Bijdrage aan doelstelling programma	<p>Bieden van passende arbeid en begeleiding aan mensen met een arbeidshandicap.</p>
Relatie met	<p>Programma 1 Onderwijs, economie en arbeidsparticipatie</p>

programma	
Beleidsvoornemens / beleidskader	Het rijk bezuinigt jaarlijks op de bijdrage voor de uitvoering van de Wsw. De raad heeft in november 2013 ingestemd met het herstructureringsplan dat de financiële effecten van de invoering van de Participatiewet voor DSW beperkt.
Vestigingsplaats	Hoofdvestiging in Zoetermeer, nevenlocaties in Rijswijk en Leidschendam-Voorburg.
Doel / openbaar belang	Werkvoorziening voor personen met een arbeidshandicap.
Beleid /voortgang	Deelnemende gemeenten voeren de regie op DSW en beheren de geldstromen (rijksbijdrage + gemeentelijke bijdrage). De gemeenten nemen de re-integratie van de doelgroep met een hogere loonwaarde zelf ter hand.
Financiële effecten	De gemeente Zoetermeer stort naast de rijksbijdrage in 2017 een bijdrage in het exploitatietekort (totaal € 828.640) van naar verwachting € 513.757 (62%).
Eigen vermogen verbonden partij	Per 31 december 2015: € 2.000.000, verdeeld in € 1,4 mln. reserve weerstandsvermogen en € 400.0000 reserve herstructurering.
Vreemd vermogen verbonden partij	Vreemd vermogen (gedefinieerd als Passiva – Eigen Vermogen) bedraagt op 31 december 2015 = € 3,7 mln. – € 2 mln. = € 1,7 mln.
Resultaat verbonden partij	Het totale verwachte resultaat voor 2015 was € □19.484.

Veiligheidsregio Haaglanden	
Doel	De gemeenschappelijke regeling Veiligheidsregio Haaglanden (VRH) 2011 op het gebied van brandweezorg, rampenbestrijding en crisisbeheersing, en geneeskundige hulpverlening heeft onder andere tot doel het versterken van de (geneeskundige) rampenbestrijding, brandweezorg en het exploiteren van een multidisciplinaire alarmcentrale.
Beleid	Per 1-1-2010 zijn de lokale brandweerkorpsen in de Veiligheidsregio Haaglanden opgegaan. De VRH zorgt dat de doelstellingen ingevuld worden. Afsproken is dat de Brandweer Haaglanden zich via risicobenadering gaat richten op de midden- en hoog risico objecten, wat vanaf 2015 gedaan wordt aan de hand van een Handhavingsuitvoeringsprogramma (HUP). Voorheen werd ook toezicht en toetsing op laag risico objecten uitgevoerd.
Financiële effecten (gemeente)	De deelnemersbijdrage voor 2016 is € 8,8 mln.
Risico	Het weerstandsvermogen van de VRH is op orde (algemene reserve 1% van de begrotingsomzet). De levensloopregeling wordt na 1 januari 2022 stopgezet. Wat het afschaffen van de levensloopregeling betekent voor het FLO – overgangsrecht is nog niet bekend. Landelijk wordt dit thema besproken en uitgewerkt. De kosten van de overgangsregeling FLO worden ieder jaar op nacalculatie basis afgerekend met de betreffende gemeente.
Financieel en/of bestuurlijk belang	De gemeente Zoetermeer heeft zowel een financieel als bestuurlijk belang in de VRH. De vertegenwoordiger is burgemeester Aptroot (lid van het algemeen en dagelijks bestuur).
Bijdrage aan doelstelling programma	Versterken van de brandveiligheid en voorzien en beheersen van de gevolgen van een ramp.
Relatie met programma	Programma 5 Veiligheid.
Beleidsvoornemens/ beleidskader	De VRH is een regionaal samenwerkingsverband van de negen gemeenten in de regio Haaglanden o.b.v. de Wet gemeenschappelijke regelingen, de Wet

	veiligheidsregio's en de Tijdelijke wet ambulancezorg.
Vestigingsplaats	Den Haag
Doel/openbaar belang	De VRH beoogt: <ul style="list-style-type: none"> - Betere bescherming burgers; - Betere hulpverlening en nazorg; - Brandweezorg, geneeskundige zorg (GHOR), en rampenbestrijding en crisisbeheersing; - Versterking bestuurlijke en operationele slagkracht.
Beleid/voortgang	De kerntaken van de VRH zijn: <ul style="list-style-type: none"> - risicobeheersing (brandveiligheid); - incidentenbestrijding (redden mens en dier); - rampenbestrijding en crisisbeheersing. Daarbij zijn voorkomen, beperken, bestrijden en nazorg aandachtsgebieden.
Eigen vermogen verbonden partij	Per eind 2015: € 7,8 mln.
Vreemd vermogen verbonden partij	Per eind 2015: € 83,6 mln.
Resultaat verbonden partij	2015: € 2,032 mln. resultaat voor bestemming

Gemeenschappelijke Regeling Bleizo	
Doel	Bleizo is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Lansingerland en Zoetermeer. Bleizo heeft als doel om te bevorderen dat de Vervoersknoop Bleizo wordt gerealiseerd en het gebied rondom de Vervoersknoop te ontwikkelen tot een hoogwaardig gebied met functies als kantoren, bedrijven en leisure.
Beleid	Het ontwikkelen van het gebied rond het OV-knooppunt Bleizo, gericht op het realiseren van een nieuw economisch knooppunt met een eigen identiteit in de regio Zoetermeer - Lansingerland. Bij het ontwikkelen van het gebied zal optimaal gebruik worden gemaakt van de vestigingskwaliteiten van de vervoersknoop.
Financiële effecten (gemeente)	Er zijn geen directe geldstromen tussen de gemeente Zoetermeer en de GR Bleizo, afgezien van betaling door de GR Bleizo aan Zoetermeer voor de geleverde ambtelijke inspanning op basis van (detachings) afspraken. Op basis van de gemeenschappelijke regeling wordt er geen tussentijdse winst uitgekeerd. De deelnemende gemeenten delen ieder voor 50% in de winst of in het verlies dat de gemeenschappelijke regeling uiteindelijk behaalt met de ontwikkeling van het Bleizogebied. Indien er bij opheffing van de gemeenschappelijke regeling sprake is van een positief resultaat zal de gemeente Zoetermeer, alvorens er wordt overgegaan tot winstuitkering, de afspraken rond de ingeroepen garantstelling van Bleizo effectueren (raadsbesluit 2014-004912). Tussentijdse bewaking van het resultaat geschiedt door het periodiek herzien van de grondexploitatie. De verwachting is dat de grondexploitatie neutraal wordt afgesloten. Een voorziening voor de garantstelling is in het weerstandsvermogen opgenomen. De deelname in de gemeenschappelijke regeling heeft geen verder structureel financieel effect op de begroting.
Risico	Het risico is aanwezig dat het resultaat van de grondexploitatie nadelig(er) wordt en dat het uiteindelijk leidt tot een (hogere) bijdrage vanuit de gemeente Zoetermeer in het tekort. Met de binnen de GR gesignaleerde risico's is rekening gehouden in het

	gemeentelijk weerstandvermogen.
Financieel en bestuurlijk belang	De deelname in de gemeenschappelijk regeling heeft geen structureel financieel effect op de begroting. De vertegenwoordiging in de gemeenschappelijke regeling is als volgt: Algemeen bestuur: wethouders Rosier, van Leeuwen en Vugs. Dagelijks bestuur: wethouders Rosier en van Leeuwen.
Bijdrage aan doelstelling programma	Het sleutelproject Bleizo ligt buiten de gemeentegrenzen van Zoetermeer maar is van directe invloed op de ontwikkeling van Zoetermeer. Bleizo wordt nadrukkelijk genoemd in de Stadsvisie 2030.
Relatie met programma	Programma 7 Inrichting van de stad
Beleidsvoornemens/ beleidskader	Versterken van de OV-bereikbaarheid van Zoetermeer imago, economie en werkgelegenheid.
Vestigingsplaats	Gemeente Lansingerland
Doel/openbaar belang	De GR Bleizo opereert binnen een publiekrechtelijke setting met name in privaatrechtelijke zin.
Beleid/voortgang	In 2010 is het Masterplan vastgesteld door het algemeen bestuur. Voor de realisatie van de Vervoersknoop is een reeks van samenhangende besluiten nodig. In de eerste helft van 2014 is er overeenstemming bereikt over de Bedieningsovereenkomst Station Bleizo, welke een voorwaarde is voor de opname van Bleizo in de Hoofdspoor-net-Concessie en de Realiseringsovereenkomst. Eind 2014 hebben gemeenten Zoetermeer en Lansingerland ingestemd met de bedieningsovereenkomst station Bleizo, de realisatieovereenkomst station Bleizo en heeft gemeente Zoetermeer ingestemd met het beschikbaar stellen van het benodigde uitvoeringskrediet en afspraken over de garantstelling. In 2016 zijn er stappen gezet in het opstellen van een nieuw bestemmingsplan Bleizo en de daarbij behorende Milieu Effect Rapportage (MER). In eigendom zijnde grond is uitgegeven. Er is gestart met de bouw van de vervoersknoop. Er is een begin gemaakt met samenwerking met Prisma (zie hieronder Hoefweg) voor gezamenlijke acquisitie. Werkzaamheden aan de Laan van Mathenesse zijn uitgevoerd (aansluitingen op de verbindingsweg N209-470).
Eigen vermogen verbonden partij	Bleizo heeft geen eigen vermogen. Alle investeringen worden met vreemd vermogen gefinancierd
Vreemd vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 53 mln. Per eind 2015: € 48,5 mln.
Resultaat verbonden partij	De kosten die worden gemaakt worden geactiveerd op de balans. Aan het einde van de looptijd wordt een positief saldo verwacht dat voor 50% ten gunste van Zoetermeer komt. Op dit moment worden samen met Langsingerland gemaakte afspraken vertaald naar de grondexploitatie van de gemeenschappelijke regeling. Deze hebben gevolgen voor het resultaat. Het precieze resultaat kan daarom nu nog niet worden vermeld.

Bedrijvenschap Hoefweg/Prisma	
Doel	Het Bedrijvenschap Hoefweg is een gemeenschappelijke regeling van de gemeenten Zoetermeer en Lansingerland. Het doel van het Bedrijvenschap Hoefweg is het ontwikkelen van een modern en goed ontsloten bedrijventerrein (ligging aan A12). Voor de ontwikkeling van het terrein werkt het Bedrijvenschap Hoefweg samen met twee andere partners: MRP Development en Maasstede Vastgoed ontwikkeling V.O.F.. De handelsnaam voor het ca 80

	ha grote terrein is het Bedrijvenpark Prisma.
Beleid	De van de algemene doelstelling “realiseren van een bedrijventerrein” afgeleide subdoelstellingen zijn vastgelegd en financieel vertaald in de grondexploitatie van het bedrijvenschap. De ontwikkelingen in het exploitatiegebied zullen van invloed zijn op het te realiseren programma binnen de gemeentegrenzen van Zoetermeer. Partijen zijn met de marktpartijen die ook grondposities bezitten een vorm van samenwerking (CV/BV-structuur) overeengekomen, genaamd Prisma, die gericht is op een optimale en integrale realisering van het gehele plangebied.
Financiële effecten (gemeente)	De gemeente Zoetermeer neemt op basis van 50%-50% verdeling deel in de gemeenschappelijke regeling. Dat betekent dat de gemeente voor 50% participeert in het tekort of het overschot dat de gemeenschappelijke regeling uiteindelijk behaalt met de ontwikkeling van het bedrijventerrein Prisma. Tussentijdse bewaking van dat resultaat gebeurt door het periodiek herzien van de grondexploitatie. De deelname in de gemeenschappelijk regeling heeft geen structureel financieel effect op de begroting.
Risico	Het risico bestaat dat het resultaat van de grondexploitatie nadelig(er) wordt en dat het uiteindelijk leidt tot een bijdrage vanuit de gemeente Zoetermeer in het tekort. In de paragraaf weerstandsvermogen en risicobeheersing is het financieel belang van de gemeente Zoetermeer in de gemeenschappelijke regeling Bedrijvenschap Hoefweg als risico opgenomen.
Financieel en bestuurlijk belang	De deelname in de gemeenschappelijk regeling heeft geen structureel financieel effect op de begroting. De vertegenwoordiging in de gemeenschappelijke regeling is als volgt: Algemeen bestuur: wethouders Rosier, Van Leeuwen, raadslid van Dalen. Dagelijks bestuur: wethouders wethouders Rosier en Van Leeuwen.
Bijdrage aan doelstelling programma	De ontwikkeling van het bedrijventerrein heeft een directe positieve invloed op de werkgelegenheid en het vestigingsklimaat voor bedrijven in Zoetermeer en haar omgeving.
Relatie met programma	Programma 7 Inrichting van de stad
Beleidsvoornemens/ beleidskader	Bieden van vestigingsmogelijkheden voor bedrijven. Dit leidt tot een toename van de werkgelegenheid voor onder andere de Zoetermeerse bevolking.
Vestigingsplaats	Gemeente Lansingerland
Doel/openbaar belang	De GR Hoefweg opereert binnen een publiekrechtelijke setting met name in privaatrechtelijke zin.
Beleid/voortgang	In 2016 zijn twee percelen grond uitgegeven ten behoeve van een reeds in het gebied gevestigd bedrijf en voor een projectontwikkelaar/belegger. Bij elkaar is er ongeveer 0,9 hectare uitgegeven. De directeur en de secretaris van GR Bleizo zijn per 1 juli 2016 benoemd in gelijke functies bij GR bedrijventerrein Hoefweg.
Eigen vermogen verbonden partij	Bedrijvenschap Hoefweg heeft geen eigen vermogen. De kosten die worden gemaakt worden geactiveerd op de balans. Op basis van de verwachting van een positief eindresultaat van de grondexploitatie wordt aan het einde van de looptijd een voordelig saldo verwacht dat voor 50% ten gunste van Zoetermeer komt.
Vreemd vermogen verbonden partij	Per begin 2015: € 10,3 mln. Per eind 2015: € 11,0 mln.
Resultaat	Er wordt geen tussentijdse winst genomen. De kosten die worden gemaakt

verbonden partij	worden geactiveerd op de balans. Op basis van de per eind 2015 herziene verwachting van een positief eindresultaat van de grondexploitatie ad € 6,2 mln. wordt aan het einde van de looptijd een voordelig saldo verwacht dat voor 50% ten gunste van Zoetermeer komt. Indien er bij opheffing van de gemeenschappelijke regeling daadwerkelijk sprake is van een positief resultaat zal de gemeente Zoetermeer, alvorens er wordt overgegaan tot winstuitkering, de afspraken rond de ingeroepen garantstelling van Bleizo effectueren (raadsbesluit 2014-004912). Mocht het resultaat wijzigen en nadelig worden, dan komt het nadelig saldo uiteraard voor 50% ten laste van Zoetermeer.
------------------	---

Regionaal inkoopbureau jeugd	
Doel	Het Inkoopbureau H-10 is een bedrijfsvoeringsorganisatie die tot doel heeft het behartigen van de belangen van de deelnemende gemeenten op het terrein van uitvoering van inkooptaken jeugdhulp. De bedrijfsvoeringsorganisatie is een samenwerkingsverband van de gemeenten Delft, Den Haag, Leidschendam-Voorburg, Midden-Delfland, Pijnacker-Nootdorp, Rijswijk, Voorschoten, Wassenaar, Westland en Zoetermeer.
Beleid	De samenwerking richt zich met name op het uitvoeren van de gezamenlijke inkoop en contractering en leveranciersmanagement, het op verzoek namens gemeenten optreden richting leveranciers om de voorwaarden en eisen, waaronder de overeenkomsten worden afgesloten te harmoniseren en het op verzoek van een individuele (of cluster van) gemeente(n) contracteren met leveranciers.
Financiële effecten gemeente	De door het Inkoopbureau begrote uitgaven worden door de gemeenten gedragen overeenkomstig vastgelegde verdeelafspraken. De bijdrage voor Zoetermeer is € 170.000 geweest. Daarnaast is € 23.000 extra betaald voor diverse onderzoeken en ICT-vervanging.
Risico's	Het risico van hogere kosten wegens noodzakelijke aanpassingen van hard- en software en/of meer personele inzet dan in de opstartfase was voorzien kan leiden tot een hogere bijdrage van de gemeente. Dit heeft zich al gedeeltelijk in 2016 voorgedaan.
Financieel en bestuurlijk belang	Het algemeen bestuur van het Inkoopbureau H-10 wordt gevormd door een voorzitter, plaatsvervangend voorzitter en een penningmeester. De wethouder Financiën neemt als penningmeester deel aan het algemeen bestuur. Financiële tekorten worden verdeeld naar evenredigheid van het aantal inwoners van iedere gemeente per 1 januari van het jaar voorafgaande aan het jaar waarop de begroting betrekking heeft.
Bijdrage aan doelstelling programma	Het Inkoopbureau-H10 draagt met name bij aan de doelstelling bevorderen van zorg op maat voor jongeren.
Relatie met programma	Programma 2 Samen leven en ondersteunen
Vestigingsplaats	Pijnacker-Nootdorp
Beleid/voortgang	Gerapporteerde bevindingen van de evaluatie hebben ertoe geleid dat in 2016 nog geen definitief besluit is genomen over de gemeenschappelijke regeling. Het advies is gegeven de gemeenschappelijke regeling H-10 Inkoopbureau met een jaar te verlengen tot 31 december 2018.
Eigen vermogen verbonden partij	Deze verbonden partij heeft geen eigen vermogen.
Vreemd vermogen	De inkomsten bestaan louter uit bijdragen van de tien deelnemende gemeenten.

verbonden partij	
Resultaat verbonden partij	Nog niet bekend.

Metropoolregio Rotterdam Den Haag	
Doel	Het realiseren van een welvarende en bereikbare Metropoolregio Rotterdam Den Haag door het vrijwillig samenwerken met 23 gemeenten
Beleid	<p>Om deze doelstelling te behalen wordt er binnen de MRDH gewerkt aan de bereikbaarheid. Deze taak heeft de Vervoersautoriteit op zich genomen. Belangrijke aandachtspunten voor de aankomende periode zijn de financiële bijdragen vanuit het Rijk voor investeringen en beheer en onderhoud en de uitvoering van Strategische Bereikbaarheidsagenda. Daarnaast wordt krachtig ingezet op de doorontwikkeling van het lightrailnetwerk, als belangrijke voorwaarde voor de economische groei van onze regio.</p> <p>Ook wordt er gewerkt aan economische versterking door het team van het Economisch Vestigingsklimaat in samenwerking met de Zuidvleugel, de provincie en Innovation Quarter. Belangrijke instrumenten zijn hierbij het regionaal Investeringsprogramma en de Roadmap Next Economy.</p>
Financiële effecten (gemeente)	De gemeente Zoetermeer heeft op haar begroting van 2016 gerekend met een inwonersbijdrage van € 2,47. In 2016 kwam dit op een totaalbedrag van € 306.339. Daarnaast is er in 2016 ook een inwonersbijdrage vastgesteld voor het Mobiliteitsfonds Haaglanden. In 2016 bedroeg de inwonersbijdrage voor het Mobiliteitsfonds €1.134.572.
Risico	In 2016 is er onderzoek gedaan naar het risicomanagement van de MRDH. Dit heeft geleid tot een aangepaste Beleidsnota, voorzieningen en fondsen MRDH 2016 en als zodanig verwerkt in de jaarrekening 2015 en de begroting 2017. Ook het treasury statuut is aangepast: treasury statuut 2016 MRDH en financieringen, daarmee is in 2016 toereikend invulling gegeven aan het risicomanagement binnen de MRDH.
Financieel en bestuurlijk belang	De deelnemers zijn de 23 gemeenten en hebben daardoor een financieel en bestuurlijk belang. Burgemeester Aptroot heeft zitting in het Algemeen Bestuur. Wethouder van Leeuwen neemt deel aan de bestuurscommissie Economisch Vestigingsklimaat en wethouder Rosier is zowel lid van de bestuurscommissie Vervoersautoriteit als portefeuillehouder middelen, waardoor hij ook deel uitmaakt van het presidium van de Vervoersautoriteit.
Bijdrage aan doelstelling programma	<p>1.3 bevorderen vestigings- en ondernemersklimaat</p> <p>1.4 bevorderen groei werkgelegenheid</p> <p>3.1 bevorderen duurzame ontwikkeling</p> <p>7.2 bevorderen vernieuwende en gewenste functies voor stad en regio</p> <p>7.4 behouden goede bereikbaarheid en bevorderen verkeersveiligheid</p>
Relatie met programma	<p>Programma 1 Onderwijs, economie en Arbeidsparticipatie</p> <p>Programma 3 Leefbaarheid, duurzaam en groen</p> <p>Programma 7 Inrichting van de stad</p>
Beleidsvoornemens/ beleidskader	Uitvoering geven aan de gemaakte afspraken investeringsprogramma's verkeer en vervoer, de strategische bereikbaarheidsagenda en de agenda economische vestigingsklimaat. Daar maken het Regionaal Investeringsprogramma en de Roadmap Next Economy deel van uit.
Vestigingsplaats	Den Haag. In 2017 verhuist de MRDH naar Rotterdam.
Doel/openbaar belang	Realisatie van een duurzame internationale metropoolregio waarin bewoners

	<p>en bedrijven zich optimaal kunnen ontplooiën, (internationale) bezoekers zich welkom voelen en belangrijke bestemmingen eenvoudig en goed bereikbaar zijn.</p> <p>Versterken internationale concurrentiepositie en economisch vestigingsklimaat</p>
Beleid/voortgang	<p>Bijdrage aan MIRT onderzoek Rotterdamse regio-Haaglanden</p> <p>Uitwerking strategische bereikbaarheidsagenda</p> <p>Bijdrage aan Regionaal Investeringsprogramma met de onderwerpen ontwikkeling Dutch Innovation Park, Big Data Innovatie Hub, Next Generation Woonwijken, en netwerkstudie Randstadrail.</p> <p>Ontwikkeling van vervoers- en OV knoop Bleizo</p> <p>Verbetering RandstadRailstation Stadhuis.</p>
Eigen vermogen verbonden partij	<p>Per begin 2015 € 0</p> <p>Per eind 2015 € 3.565 mln.</p>
Vreemd vermogen verbonden partij	<p>Per begin 2015 € 631.240 mln.</p> <p>Per eind 2015 € 633.023 mln.</p>
Resultaat verbonden partij	<p>€ 2.487 mln. (2014 nvt)</p>

Stichting Kenniseconomie en Innovatie Zoetermeer (KIZ)	
Doel	<p>De bevordering van de verantwoorde informatie- en communicatietechnologie in Zoetermeer en het (doen laten) uitvoeren van projecten met dat doel, ten einde de gemeente Zoetermeer en haar burgers in de gelegenheid te stellen optimaal te functioneren in de moderne informatiemaatschappij.</p> <p>In 2013 is de Dutch Innovation Factory BV (DIF) opgericht met als doel het ten dienste van KIZ exploiteren van het concept 'De Innovatiefabriek' door middel van het exploiteren van een innovatieve leeromgeving op het gebied van informatie- en communicatietechnologie (ICT) en innovatief ondernemerschap in de gemeente Zoetermeer.</p>
Beleid	<p>Om deze doelstelling te bereiken wordt er (financiële) steun verleend bij het bedenken en uitvoeren van relevante ideeën, die innovatie en kennisontwikkeling bevorderen. Daarnaast voert KIZ ook het project 'Innovatiefabriek' voor de gemeente uit. Ook dit project past binnen de doelstellingen van de stichting. Om het bedrijfsleven en het hoger onderwijs bij de ontwikkeling van kenniseconomie te betrekken is de programmaraad Kenniseconomie en Innovatie Zoetermeer opgericht. Deze programmaraad (die bestaat uit invloedrijke personen uit het bedrijfsleven en het hoger onderwijs) adviseert de gemeente over het te voeren beleid. Ook worden vanuit de programmaraad rechtstreeks ideeën aan de stichting aangedragen.</p> <p>Een ander initiatief is om een breedbandige ICT-infrastructuur (Glasnet) te realiseren ten behoeve van het bedrijfsleven. De stichting heeft hierbij een ondersteunende rol gehad.</p>
Financiële effecten (gemeente)	<p>Als onderdeel van een bijdrage van in totaal € 1,5 mln. is in 2016 een bedrag van € 200.000 uitbetaald. Daarmee is het volledige bedrag voldaan.</p>
Risico	<p>De gemeente heeft respectievelijk het beginkapitaal en een eenmalige subsidie voor de realisatie van het concept 'De innovatiefabriek' beschikbaar gesteld. Hiernaast zijn geen middelen beschikbaar gesteld.</p> <p>Het risico is dat de DIF niet in staat is om in de toekomst, nadat de eenmalige</p>

	subsidie is besteed, duurzaam financieel zelfstandig te opereren waardoor het gewenste maatschappelijk effect niet gerealiseerd kan worden.
Financieel en bestuurlijk belang	<p>Het startkapitaal dat de oprichting van het ICT-Platform (nadien stichting KIZ) mogelijk maakte, is afkomstig van de Casema-gelden (gelden die in 2000 bij de overname van het Zoetermeerse kabelnet door Casema aan de gemeente Zoetermeer werden overgemaakt). In 2001 heeft de Stichting ICT Platform Zoetermeer een deel van die gelden als startkapitaal kunnen aanwenden en het beheer van de gelden van de gemeente overgenomen.</p> <p>Nadien heeft de gemeente in 2012 (1 oktober 2012-003346) besloten € 1,5 mln. beschikbaar te stellen voor de realisatie van de innovatiefabriek.</p> <p>In 2015 waren er in het bestuur van de stichting geen gemeentelijke bestuurders opgenomen. Het college heeft in de vergadering van 26/5/2015 besloten twee ambtenaren toe te laten treden tot de Raad van Toezicht. Het college heeft inmiddels besloten om het bestuur van de stichting KIZ verder te verzelfstandigen.</p>
Bijdrage aan doelstelling programma	<p>1.3 bevorderen vestigings-en ondernemersklimaat</p> <p>1.4 bevorderen groei werkgelegenheid</p>
Relatie met programma	Programma 1 Onderwijs, economie en Arbeidsparticipatie
Beleidsvoornemens / beleidskader	Verder invulling geven aan met name het concept duurzame exploitatie van het concept Innovatiefabriek.
Vestigingsplaats	Zoetermeer
Doel/openbaar belang	Betere aansluiting van het onderwijs op de arbeidsmarkt en bij bedrijven, de groei van werkgelegenheid en innovatieve bedrijvigheid.
Beleid/voortgang	<p>Het college heeft de Raad van Toezicht van de Stichting Kenniseconomie en Innovatie Zoetermeer gevraagd om te onderzoeken of de huidige rechtsvorm, opzet en samenstelling van de stichting KIZ passend is bij de inhoudelijke opgave van de gemeente om het DIF verder te ontwikkelen tot een financieel zelfstandig functionerende voorziening.</p> <p>De exploitatieresultaten tot en met 2015 blijven achter bij de verwachting. In 2015 zijn bijsturingmaatregelen genomen. In 2016 is sprake van een licht herstel.</p> <p>De stichting KIZ heeft de businesscase van de innovatiefabriek geactualiseerd en maatregelen genomen om de gewenste kostendekkende exploitatieresultaten te behalen. Deze maatregelen betreffen onder meer:</p> <ul style="list-style-type: none"> - evenementen aantrekken; - de zichtbaarheid en bekendheid van het DIF vergroten; - een nieuwe horecapartner inschakelen; - het intensiveren van de uitvoering van het communitymanagement. <p>Deze maatregelen en acties hebben uiteindelijk het doel om de bezettingsgraad van het Meeting Centre te verhogen.</p> <p>De raad van toezicht van de stichting KIZ blijft de komende periode monitoren of deze maatregelen tot de beoogde verbetering van het exploitatieresultaat leiden.</p>
Eigen vermogen verbonden partij (geconsolideerd)	<p>Per begin 2015 € 303.000</p> <p>Per eind 2015 € 283.000</p>

Vreemd vermogen verbonden partij (geconsolideerd)	Per begin 2015 € 1.026.000 Per eind 2015 € 710.000
Resultaat verbonden partij (geconsolideerd)	2014 € 7.800 nadelig 2015 € 19.000 nadelig

Bijlage 4 Gewaarborgde geldleningen

Bedragen x € 1

Geldnemer	Doel van de geldlening	Oorspronkelijk bedrag geldlening	% waarvoor borg is verleend	Restant geldlening 31-12-2015	Restant geldlening 31-12-2016
Primair risico: woningbouwverenigingen	Gemeentegarantie	10.890.725	100%	10.890.725	10.890.725
	Gemeentegarantie	12.790.000	100%	12.790.000	0
	Gemeentegarantie	2.268.000	100%	2.268.000	2.268.000
	Gemeentegarantie	4.300.000	100%	4.300.000	4.300.000
	Gemeentegarantie	4.764.692	100%	4.764.692	4.764.692
	Gemeentegarantie	4.537.802	100%	4.537.802	4.537.802
	Gemeentegarantie	4.500.000	100%	4.500.000	4.500.000
	Gemeentegarantie	7.800.000	100%	7.800.000	7.800.000
	Gemeentegarantie	4.500.000	100%	4.500.000	4.500.000
	Gemeentegarantie	11.798.285	100%	11.798.285	11.798.285
	Gemeentegarantie	12.480.000	100%	12.480.000	12.480.000
	Gemeentegarantie	7.124.350	100%	7.124.350	7.124.350
	Gemeentegarantie	8.500.000	100%	8.500.000	8.500.000
	Gemeentegarantie	15.000.000	100%	15.000.000	0
	Gemeentegarantie	5.000.000	100%	5.000.000	5.000.000
	Gemeentegarantie	6.400.000	100%	1.300.000	1.300.000
	Gemeentegarantie	12.000.000	100%	12.000.000	0
	Gemeentegarantie	12.000.000	100%	12.000.000	12.000.000
	Gemeentegarantie	6.400.000	100%	6.400.000	6.400.000
	Gemeentegarantie	6.000.000	100%	6.000.000	6.000.000
	Gemeentegarantie	3.500.000	100%	1.000.000	1.000.000
	Gemeentegarantie	11.500.000	100%	11.500.000	11.500.000
	Gemeentegarantie	8.000.000	100%		8.000.000
	Gemeentegarantie	7.000.000	100%		7.000.000
Gemeentegarantie	6.300.000	100%		6.300.000	
Gemeentegarantie	12.000.000	100%		12.000.000	
	TOTAAL:	207.353.855		166.453.854	159.963.854
Zorgcentra/ gezondheidsinstellingen	Gemeentegarantie	3.403.000	100%	1.361.341	1.276.257
	Gemeentegarantie	4.538.000	100%	1.433.021	1.313.603
	Gemeentegarantie	4.538.000	100%	1.396.247	1.279.893
	Gemeentegarantie	4.538.000	100%	1.396.286	1.279.928
	Gemeentegarantie	4.538.000	100%	1.474.786	1.361.341
	Gemeentegarantie	4.538.000	100%	1.474.786	1.361.341
	Gemeentegarantie	1.690.000	100%	169.033	84.517
	Gemeentegarantie	3.335.000	100%	1.834.407	1.751.024
	Gemeentegarantie	1.044.000	100%	521.852	0
	Gemeentegarantie	1.452.000	100%	290.419	0
	Gemeentegarantie	3.403.000	100%	935.921	765.754
	TOTAAL:	37.017.000		12.288.099	10.473.658
Sportverenigingen c.a.	Gemeentegarantie	199.000	100%	106.564	95.404
	Gemeentegarantie	91.000	100%	5.105	3.527
	Gemeentegarantie	75.000	100%	41.640	0
	Gemeentegarantie	34.000	100%	29.995	28.657
	Gemeentegarantie	682.000	100%	657.488	634.760
	Gemeentegarantie	70.000	100%	58.730	53.148
	TOTAAL:	1.151.000		899.522	815.496
Sportverenigingen	Vrijwaring SWS	23.000	50%	14.375	10.625
	Vrijwaring SWS	110.000	50%	39.050	36.850
	Vrijwaring SWS	20.000	50%	4.107	4.135
	Vrijwaring SWS	170.000	50%	159.612	152.820
	TOTAAL:	323.000		217.144	204.430

Overige instellingen	Gemeentegarantie	549.000	100%	397.803	344.937
	Gemeentegarantie	100.000	100%	0	97.915
	Gemeentegarantie	850.000	15%	0	850.000
	TOTAAL:	1.499.000		397.803	1.292.852
Secundair risico: Woningbouw- verenigingen	Achtervang	5.445.363	50%	1.992.965	1.674.723
	Achtervang	2.268.901	50%	2.268.901	0
	Achtervang	11.300.000	50%	11.300.000	0
	Achtervang	6.800.000	50%	6.800.000	6.800.000
	Achtervang	3.200.000	50%	3.200.000	3.200.000
	Achtervang	15.000.000	50%	15.000.000	15.000.000
	Achtervang	5.000.000	50%	5.000.000	5.000.000
	Achtervang	4.319.988	50%	3.733.452	3.639.011
	Achtervang	5.335.000	50%	5.335.000	0
	Achtervang	10.000.000	50%	10.000.000	0
	Achtervang	25.000.000	50%	25.000.000	0
	Achtervang	25.000.000	50%	25.000.000	25.000.000
	Achtervang	15.000.000	50%	15.000.000	15.000.000
	Achtervang	15.000.000	50%	15.000.000	15.000.000
	Achtervang	20.000.000	50%	20.000.000	20.000.000
	Achtervang	20.000.000	50%	20.000.000	20.000.000
	Achtervang	9.000.000	50%	9.000.000	9.000.000
	Achtervang	9.000.000	50%	9.000.000	9.000.000
	Achtervang	50.000.000	50%	50.000.000	50.000.000
	Achtervang	25.000.000	50%	25.000.000	25.000.000
	Achtervang	25.000.000	50%	25.000.000	25.000.000
	Achtervang	25.000.000	50%	25.000.000	25.000.000
	Achtervang	100.000.000	50%	100.000.000	100.000.000
	Achtervang	15.000.000	50%	15.000.000	15.000.000
	Achtervang	6.000.000	50%	6.000.000	6.000.000
	Achtervang	20.000.000	50%	20.000.000	20.000.000
	Achtervang	10.000.000	50%	10.000.000	10.000.000
		482.669.251		478.630.318	424.313.734
Woningbouw- verenigingen	Vrijwaring WSW	2.936.746	50%	1.223.702	1.083.131
	Vrijwaring WSW	20.619.773	50%	20.619.773	20.619.773
	Vrijwaring WSW	15.882.308	50%	13.613.406	13.613.406
	Vrijwaring WSW	3.153.773	50%	1.298.279	1.148.983
	Vrijwaring WSW	2.858.815	50%	1.920.545	1.836.955
	Vrijwaring WSW	7.941.154	50%	7.941.154	7.941.154
	Vrijwaring WSW	10.527.701	50%	10.527.701	10.527.701
	Vrijwaring WSW	1.019.070	50%	422.740	373.625
	Vrijwaring WSW	1.160.070	50%	441.656	382.069
	Vrijwaring WSW	18.877.257	50%	5.723.944	0
	Vrijwaring WSW	22.235.231	50%	18.013.227	17.563.969
	Vrijwaring WSW	1.866.000	50%	777.674	688.340
	TOTAAL	109.077.897		82.523.802	75.779.107
TOTAAL ALLE LENINGEN		839.091.003		741.410.541	672.843.131